

JUDUMAS IR ĮTRAUKTIS DAUGIAKALBĖJE EUROPOJE

VADOVAS MIME

MIME
Judumas ir įtrauktis
daugiakalbėje Europoje
Judumas ir įtrauktis
daugiakalbėje Europoje

MIME

Mobilitéé et inclusion dans
une Europe multilingue

Atlikti moksliniai tyrimai buvo finansuojami pagal Europos Sąjungos septintąją bendrąją programą pagal dotacijos susitarimą Nr. 613344 (MIME projektas).

Dokumento originalas anglų kalba, kurį galima rasti adresu <http://www.mime-project.org/vademecum/>.

EL. PAŠTAS:

ISBN 978-2-8399-2402-3

MIME projektas

Judumas ir įtrauktis daugiakalbėje Europoje

www.mime-project.org

Viršelio atvaizdas:

Ferdinand Hodler, 1917 m., „Die Dents-du-Midi von Caux aus“,

Wikimedia Commons.

*Eŭropo
Demokratio
Esperanto*

Vertimas į prancūzų kalbą Pierre Dieumegard Europai – demokratijai – Esperanto

Šio vertimo neatliko kvalifikuoti ir Europos Sąjungos finansuojami vertėjai. Jame gali būti (tikriausiai, žinoma...) klaidų, tačiau jame taip pat yra papildomų paaiškinimų, kad prancūzų skaitytojai galėtų lengviau suprasti.

Kol kompetentingų asmenų atliktas geresnis vertimas nebuvo atliktas ir patikrintas, tikslinga laikyti šį dokumentą tik preliminaria redakcija, kuria siekiama palengvinti supratimą, ir pateikti nuorodą į dokumento originalą anglų kalba.

Šio „laikinojo“ dokumento tikslas - suteikti daugiaužmonių Europos Sąjungoje galimybę suprasti Europos Sąjungai parengtus (ir jų įnašais finansuojamus) dokumentus.

Tai rodo, kad Europos Sąjungoje reikia daugiakalbystės: be vertimų didelė gyventojų dalis į diskusijas neįtraukiama. **Pageidautina, kad Europos Sąjungos administracija perimtų svarbių dokumentų vertimą, kad visi europiečiai galėtų suprasti, apie ką kalbama, ir kartu aptarti savo bendrą ateitį.**

Norint gauti patikimus vertimus, esperanto tarptautinė kalba būtų labai naudinga dėl savo paprastumo, tvarkingumo ir tikslumo.

Internete:

Europos federacija „Demokratio-Esperanto“: <http://e-d-e.org/> arba <http://demokratio.eu>

Europa-demokratija-Esperanto (Prancūzija): <http://e-d-e.en/contact@e-d-e.org>

VADOVAS

MIME

Judumasir įtrauktis daugiakalbėje Europoje

François Grin

Vyriausiasis redaktorius

Manuel Célio Conceição

Petras A. Krausas

Ljuzl'ó Marjcz

Žaneta Ozolina

Nike K. Pokorn

Anthony Pym

Redaktoriai

MIMEprojektas – kiekybinis aprašymas

- Apie 1500 puslapių mokslinių ataskaitų ir veiklos
- daugiau nei 260 pristatymų mokslinėse konferencijose ir viešuose renginiuose
- daugiau nei 40 konferencijų ir teminių seminarų
- daugiau nei 60 mokslinių leidinių, skirtų projekto rezultatams
- maždaug 220 suinteresuotųjų subjektų, pilietinės visuomenės organizacijų ir administracijų dalyvavimas projektų veikloje
- 22 institucijos partnerės iš 16 šalių
- maždaug 70 akademikų, nuo doktorantų iki profesorių
- 11 dalyvaujančių disciplinų
- 4 metų moksliniai tyrimai

ir jūsų žinioje esančių ekspertų grupė, į kurią galima kreiptis dėl specializuoto vertinimo ir analizės darbo adresu

www.mime-project.org/expertise.

Ačiū

Per MIME projektą (2014–2018), dalyvaujančios mokslinių tyrimų komandos pasisekė turėti patyrusią komandą, įskaitant Joe LoBianco, Amin Maalouf, Tove Malloy, Tom Moring ir Tom Ricento. Norėtume padėkoti už jų paramą.

Ypač ačiū Patariamiosios tarybos pirmininkui profesoriui Tomui Moringui, kurio įgūdžiai daugiakalbystės ir komunikacijos srityje buvo neįkainojami rengiant šį vadamecumą, ir profesoriui Wolfgangui Mackiewiczui, projekto specialiajam patarėjui, kuris dosniai pasidalijo su mumis savo gilia patirtimi apie Europos institucijas ir jo ilgalaikę daugiakalbės Europos viziją. Jų komentarai ir patarimai buvo labai svarbūs formuojant šią knygą.

Teminės sritys MIME disciplinos

 Kalbų politikos analizė

 Mažumos, dauguma ir kalbos teisės

 Kalbų įvairovė, judumas ir integracija

 Kalbų švietimas, mokymas ir mokymasis

 Vertimas, kalbos technologijos ir alternatyvios strategijos

 Specialios temos

 Ekonomika

 Švietimo mokslai

 Finansų

 Dešinė

 Politinė filosofija

 Politikos mokslai

 Psichologija

 Sociolingvistinis

 Sociologija

 Vertimas

 Miesto geografija

MIME konsorciumas

Universitetas Ženeva
GENÈve, STwiss

Amsterdamo universitetas
Amsterdamos, Nyderlandai

Univerza v Ljubljani
Liubliana, Slovėnija

Universitāt Augsburg
Augsburgas, Vokietija

Universidade do Algarve
Faro, Portugalija

Universitetas Rovira i Virgili
Barcelone, Ispanija

Latvijas universitetas
Ryga, Lettonija

**Sveucilište Josipa Jurja
Strossmayera**
Osijek, Croatie

Mokslas Po Paryžius
Paryžius, Prancūzija

**MTA Tjrsadalomtudomjnyi
Kutatóközpont**
Budapeštas, Hongrie

Brussel universitetas
BRUxelles, Belgi,kad

Milano-Bicocca universitetas
Milanas, Italija

Universitetas Leipcigas
Leipcigas, Vokietija

**Universitetas Reims Šampanė-
Ardenne**
Reimsas, Prancūzija

**Humboldtas-Universitetas zu
Berlynas**
Berlynas, Vokietija

Katholieke universitetas Leuven
Lbanga, Belgija

**Limeriko universitetas – Ollscoil
Luimnigh**
Limerikas, Airija

Edinburgo universitetas
Edinburgas, Škotija

Uppsalauniversitetas
Upsala, Švedija

Universitatea din Oradea
Oradea, Roumanie

Finansų stebėjimo centras
GENčve, Šveicarija

SCIPROM Sàrl
Šv-Sulpice, Suisse

Turinio lentelė

Ižanga 13

Kalbų politikos analizė 28

- 1 Kodėl negalima palikti kalbos klausimų sau? 30
- 2 Ar reikia bendros kalbos, kad demokratija būtų gyvybinga? 32
- 3 Ar „laisvoji rinka“ gali valdyti kalbų įvairovę? 34
- 4 Kodėl gera tipologija yra naudinga pasirenkant ir kuriant kalbų politiką? 36
- 5 Kaip nustatyti ir įvertinti kalbinius trūkumus? 38
- 6 Koks yra „sudėtingas požiūris“ į kalbų politikos parinkimą ir rengimą? 40
- 7 Kodėl demo-lingvistinės prognozės turėtų pagrįsti kalbos politikos pasirinkimus? 42
- 8 Kaip užsienio kalbų mokymas daro įtaką migracijos išlaidoms? 44
- 9 Kokius socialinius ir ekonominius skirtumus tarp skirtingų kalbų vartojančių asmenų reikia spręsti viešosios politikos priemonėmis? 46
- 10 Kokiomis kalbomis turėtų būti teikiama sveikatos priežiūra? 48
- 11 Ar kalbų politikos išlaidos yra svarbios? 50
- 12 Kodėl kompiuteriniai modeliavimai yra naudingi atrenkant ir kuriant sudėtingą kalbų politiką? 52
- 13 Kokios yra MIME mokslinių tyrimų bendrosios teisinės pasekmės? 54

Mažumos, dauguma ir kalbos teisės 56

- 14 Ar vyriausybė turėtų sulėtinti mažumų bendruomenių nuosmukį? 58
 - 15 Ar mažumų kalbos turėtų būti mokomos daugumos kalbančiųjų? 60
 - 16 Ar „vienišos“ ir „neunikalios“ mažumos yra panašiose situacijose, kai susiduria su tautinės kalbos dominavimu? 62
 - 17 Kokia demolingstinės koncentracijos svarba mažumų kalbų išlikimui didėjančio judumo pasaulyje? 64
 - 18 Kokie principai padeda numatyti etninių ir kalbinių skirtumų konfliktų potencialą 66
 - 19 Kodėl nepakanka išmokti tik vienos iš oficialiųjų kalbų daugiakalbėje aplinkoje? 68
 - 20 Kaip suderinti teritoriškumo ir asmenybės principus? 70
 - 21 Kaip „išorės“ kalbos hegemonija veikia vidaus politiką? 72
 - 22 Kaip kaimyninės valstybės turėtų bendradarbiauti valdydamos įvairovę? 74
 - 23 Kodėl svarbu, kad mažumų kalba būtų atpažįstama (pvz., ant kelio ženklų ir t. t.)? 76
 - 24 Ar subsidiarumas leidžia vykdyti išsamesnę kalbų politiką? 78
- Kaip galime leisti judiems pensininkams vykdyti savo įsipareigojimus ir naudotis savo teisėmis? 80

Kalbų įvairovė, judumas ir integracija 82

- Ar valstybės gali nustatyti kalbos reikalavimus migrantų atvykimui ar natūralizacijai? 84
- 27 Ar judūs Europos piliečiai laiko save europiečiais? 86
 - 28 Kokiais principais turėtume vadovautis priderindami kalbų politiką? 88
 - 29 Ar valstybės turėtų suteikti migrantams išsilavinimą gimtąja kalba? 90
 - 30 Ar anglų kalbos pakanka naujokams, kol jie mokosi vietos kalbos (-ų)? 92
 - 31 Valstybės turėtų teikti paslaugas migrantams savo gimtąja kalba 94
- Ar kalbų politika gali pagerinti moterų imigrančių užimtumo rezultatus? 96
- 33 Kaip kalbų politika gali pagerinti migrantų „motility“? 98
 - 34 Kaip nacionalinė kalbų politika turėtų būti pritaikyta konkreitiems miestams? 100
 - 35 Kodėl turėtume derinti skirtingas komunikacijos strategijas? 102
 - 36 Kaip savivaldybės turėtų rinkti duomenis apie savo gyventojų bendruomenių kalbinius profilius ir jais dalytis? 104
 - 37 Ar dėl judumo vis dažniau vartojama anglų kalba vietos kalbų sąskaita? 106
 - 38 Ar Europos politika gali pagerinti socialinę įtrauktį vietos miestų aplinkoje? 108

- 39 Kaip užsienio kalbų integracijos politika atspindi daugumos pageidavimus ir požiūrį? 110
40 Ar savivaldybės turėtų reglamentuoti kalbos vartojimą viešojoje erdvėje? 112

Kalbų švietimas, mokymas ir mokymasis 114

- 41 Kaip įtraukios mokyklų sistemos gali geriausiai valdyti kalbų įvairovę? 116
42 Kaip neformaliojo mokymosi ir savišvietos tinklai gali būti naudojami daugiakalbystei remti? 118
43 Kaip skatinti judumą ir įtrauktį pasitelkiant daugiakalbystę aukštojo mokslo srityje? (ES)? 120
Kaip mes galime padėti studentams išmokyti priimančiosios šalies kalbą? 122
45 Kaip švietimo sistemos gali reaguoti į lingvistiškai sudėtingų regionų dinamiką? 124
46 Kokie mokytojų įgūdžiai labiausiai reikalingi siekiant spręsti kalbų skirtumų klausimus įtraukiose mokyklose? 126
47 Kaip geriausiai įvertinti neformalius kalbos įgūdžius? 128
48 Kodėl universitetų kalbų strategijoje patartina derinti „tarptautinę orientaciją“ ir „regioninę vietovę“? 130
49 Kaip kalbų patvirtinimas gali skatinti judumą ir įtrauktį? 132
Kaip valdžios institucijos gali padėti išlaikyti suaugusiųjų užsienio kalbos įgūdžius? 134
51 Kaip galima panaudoti esamus migrantų kalbos įgūdžius, kad jie galėtų išmokyti priimančiosios šalies kalbą? 136
52 Kas gali gauti naudos iš imlių kalbos įgūdžių mokymo? 138
53 Koks yra anglų vaidmuo daugiakalbėse ir daugiakultūreose mokymosi erdvėse? 140

Vertimas, kalbos technologijos ir alternatyvios strategijos 142

- 54 Ar mašininis vertimas pakeis žmogaus vertėjus? 144
55 Kas yra tarpusavio supratimas ir kam jis skirtas? 146
56 Ar vertimo raštu ir žodžiu paslaugos mažina paskatas mokytis priimančiųjų kalbų? 148
57 Ar turėtume skatinti tokią planuojamą kalbą kaip esperanto kaip tarptautinę lingua franca? 150
58 Ar mašininis vertimas turėtų būti naudojamas teikiant viešąsias paslaugas? 152
59 Ar anglų kalba, kaip lingua franca, turėtų būti prieinama keliomis veislėmis? 154
60 Kokie yra tinkami kalbos metodai siekiant patenkinti mobiliųjų pensininkų kalbos poreikius? 156
61 Kaip galima naudoti tarpusavio supratimą profesinėje aplinkoje? 158
62 Kokie yra geriausi būdai dirbti su mašininio vertimu? 160
63 Kas turėtų dirbti vertėju žodžiu ar raštu? 162
64 Kaip ir kada turėtų būti teikiamos vertimo raštu ir žodžiu paslaugos naujai atvykusiems migrantams? 164

Specialios temos 166

- 65 Kaip taikyti įtraukimo sąvoką judiems pensininkams? 168
66 Ar daugiakalbiai žmonės yra kūrybingesni? 170
67 Kaip daugiakalbystės apsauga veikia ES vartotojų apsaugos teisės aktuose? 172
68 Kaip mes galime užkirsti kelią manipuliavimui etniniais padalijimais geopolitiniais tikslais? 174
69 Ar monolingualizmas pasaulinėje prekyboje turi įtakos finansų mokymui ir praktikai? 176
70 Ar romų požiūris į kalbų mokymąsi apima naudingų kalbų mokymo politikos pamokų? 178
71 Ką galima padaryti siekiant padėti mobiliems pensininkams, kuriems reikalinga institucinė priežiūra? 180
72 Kaip skatinti daugiakalbystę Europos vartotojų teisės aktuose? 182

Kaip naudotis šia knyga?

1. **Skaityti įžangą,**
norėdami gauti pirmąjį MIME projekto vaizdą
2. **Eikite į „Pagrindiniai rezultatai“**
norėdami gauti mūsų pagrindines išvadas ir atrasti
3. **Pasivaikščioti tarp 72 skyrių**
pagal jūsų poreikius ir interesus.

Popierinio leidimo ketvirtojo viršelio tekstas:

Šis vadovas yra praktinė priemonė pagal Europos Komisijos finansuojamą MIME projektą „Judumas ir įtrauktis daugiakalbėje Europoje“. Taikant novatorišką požiūrį, apimančią vienuolika skirtingų disciplinų, šis vadovėlis yra novatoriškas ir integruotas atsakas į kalbų politikos iššūkius, kurie paprastai priimami atskirai. Jis skirtas tiems, kurių profesinė ar politinė veikla verčia juos spręsti daugiakalbystės problemas, priimti poziciją šiais klausimais ir tiesiogiai ar netiesiogiai priimti sprendimus dėl kalbos politikos vietos, nacionaliniu ar viršvalstybiniu lygmeniu.

Įžanga

Vademecum MIME: įžanga

François Grin, MIME projekto koordinatorius

MIME reiškia „Mobilumas ir įtrauktis daugiakalbėje Europoje“. Taidaugiakalbystės mokslinių tyrimų projektas, kurį finansuoja Europos Komisijos Mokslinių tyrimų ir inovacijų generalinis direktoratas. Per ketverius veiklosmetus (2014–2018 m.) vykdant projektą buvo parengta daug leidinių, pavyzdžiui, moksliniai straipsniai, knygų skyriai ir specialieji periodinių leidinių leidiniai, taip pat reguliarios veiklos ataskaitos.

Šis vadovas *MIME* yra vienas iš pagrindinių projekto produktų. Tačiau jis skiriasi nuo kitų MIME rezultatų, pvz., įprastų mokslinių publikacijų, tokių kaip straipsniai moksliniuose žurnaluose, knygose ar knygų skyriuose. Vadovo MIME tikslai, struktūra ir formatai skiriasi.

MIME yra daugiakalbystės mokslinių tyrimų projektas (2014–2018 m.), kurį pagal 7BP finansuoja Europos Komisija.

Šis vade-mecum siūlo įrankių ir paieškos rezultatų rinkinį.

Šis vadovas visų pirma yra priemonė, skirta žmonėms, kurie paprastai nedalyvauja universitetų moksliniuose tyrimuose, tačiau kurių profesinė ar politinė veikla verčia juos atsižvelgti į daugiakalbystės problemas, pareikšti poziciją dėl šių problemų ir tiesiogiai ar netiesiogiai priimti kalbos politikos sprendimus vietos, nacionaliniu ar viršvalstybiniu lygmeniu. Todėl vykdydamos šias užduotis jos dažnai turi įvertinti įvairių socialinių ir politinių veikėjų siūlomų daugiakalbystės politikos priemonių atitinkamus pranašumus ir trūkumus. „Vademecum MIME“ skirtas padėti jiems susidoroti su tokio tipo situacija.

Šia įžanga siekiama trijų tikslų:

1 joje apžvelgiamos esminės MIME projekto charakteristikos. Tai padeda spręsti likusią vadovo dalį, geriau suprantant kalbų įvairovės iššūkius;

Jame pateikiama vadovo struktūra, paaiškinant, ką siūloma šiame dokumente (bet taip pat, ne mažiau svarbu, ko neketinama pateikti);

3 jame pateikiamos praktinės instrukcijos, kaip naudoti šį vadovą.

MIME projekto tikslas - *daugiakalbis iššūkis Europos piliečiams*. Atsakydama į Europos Komisijos prašymą, ji nagrinėja labai įvairius daugiakalbystės aspektus, dėl kurių nutraukiamas neįprastai didelis projektas. MIME atsakė į šiuos klausimus:

► Kaip europiečiai gali suderinti judumo poreikius integruotoje, technologiškai pažangioje šiuolaikinėje visuomenėje ir poreikį išlaikyti Europoskalbų ir kultūrų įvairovę bei ja pasinaudoti?

► Ką šis iššūkis kelia komunikacijos praktikos, kalbos ir kalbos teisių naudojimo, kalbų mokymo ir kalbų mokymosi srityse?

► Kaip taiverčiama į politiką, susijusią su nacionalinėmis, mažumų ir imigrantų kalbomis ar tradicinėmis kalbomis?

MIME siūlo naujovišką požiūrį, i) politikos analizės aspektą, ii) tarpdalykinę perspektyvą, apimančią vienuolika skirtingų disciplinų, iii) įvairovės valdymo sistemą, į kurią įtraukiami atskirai nagrinėjami įprasti kalbos klausimai.

Šie klausimai gerokai pranoksta tai, ką paprastai sprendžia dauguma kalbų politikos metodų. Todėl MIME projektu taip pat siekiama skatinti kalbų politikos inovacijastrimis pagrindiniais lygmenimis.

Pirma, jos požiūris grindžiamas viešosios politikos analize. Tai skiriasi nuo kitų kalbos ir daugiakalbystės mokslinių tyrimų, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama dalyvių kalbinės praktikos stebėjimui tam tikroje aplinkoje. Vietoj to, MIME projektas siūlo integruotą sistemą, pagal kurią iš politikos teorijos galima susitarti dėl įvairių suvokimų – nuo pastarojo meto sociolingvistinio darbo mikrolygio procesų srityje iki makrolygio svarstymų dėl kalbinio teisingumo iš politinės teorijos.

Antra, MIME projektas yra labai tarpdisciplininis. Projekto partneriai atstovauja vienuolikai skirtingų disciplinų: politikos mokslų, filosofijos, sociolingvistikos, vertimo, sociologijos, švietimomokslų, istorijos, ekonomikos, geografijos, teisės ir psichologijos. Tačiau visi komandos vadovaituri ankstesnės patirties, susijusios su konkrečia savo disciplina kalbų ir (arba) kultūrų įvairovės srityje. Iš esmės šios drausminės gairės yra plačiai išplatintos projekte, todėl galima taikyti subalansuotą ir visapusišką požiūrį į kalbų įvairovės valdymą.

Trečia, MIME projekte bendrai nagrinėjamos įvairios kalbos problemos, kurios paprastai nagrinėjamos atskirai, todėl galima taikyti visapusišką požiūrį į kalbų įvairovės valdymą. Tuo pačiu metu atsižvelgiama į tokias problemas kaip:

► regioninių ir mažumų kalbų apsauga ir propagavimas Europoje;

► vienos ES valstybės narės oficialiųjų kalbų buvimas ir matomumas kitose valstybėse narėse (dėl judumo Europos viduje);

► antrosios arba užsienio kalbų mokymosi švietimo sistemose iššūkiai, dėl kurių visų pirma kyla didelių kalbų, įskaitant vieną ar daugiau lingua franca, ypatingo vaidmens problema;

► kalbos problemos, susijusios su kitų (dažnai ne Europos) kalbų, lydinčių migracijos srautus, pristatymu;

- ▶ veiksmingos ir sąžiningos komunikacijos daugiakalbėse organizacijose problema - ne tik pačios Europos institucijos;
- ▶ keletas konkrečių klausimų, susijusių su daugiakalbystės valdymu, pavyzdžiui, vartotojų apsaugos kalbiniai aspektai arba konkretūs pensininkų, įsisteigusių kitoje ESvalstybėje narėje, kalbos poreikiai.

Turime persvarstyti kalbų planavimą, atsižvelgdami į esminius pokyčius, susijusius su globalizacija ir technologine plėtra.

Iki šiol šie įvairūs iššūkiai tradiciškai buvo nagrinėjami atskirai nuo kitų, taikant metodus, pagal kuriuos pirmenybė teikiama tam tikram aspektui (ypač taikomieji lingvistikos ar švietimo mokslai, dažnai politiniai mokslai, kartais tarptautinė teisė, rečiau – kitos disciplinos). Tačiau dėmesys tam tikrai problemai, atsižvelgiant į konkrečią discipliną, šiuo atžvilgiu gali palikti ne mažiau svarbius klausimus ir perspektyvas.

Nenuoseklus požiūris į kalbų įvairovės valdymą vis labiau nuvilia dėl dviejų pagrindinių tendencijų. Pirmoji – globalizacija, dėl kurios tarplingvistiniai ryšiai tampa dažnesni. Kalbų įvairovė tapo privalomu šiuolaikinių visuomenių bruožu – tiek darbe, tiek mokykloje, tiek atostogų metu, ir plinta į ekonominį gyvenimą (gamyba, vartojimas, prekyba). Antroji svarbi tendencija yra technologinė plėtra, ypač informacijos ir komunikacijos srityse, kurios glaudžiai susijusios su kalbų mokėjimu ir kalbos vartojimu.

Vertinant kartu, šios tendencijos rodo, kad visuomenė sparčiai ir iš esmės keičiasi. Šie pokyčiai įvairiais būdais daro įtaką kalbai ir daugiakalbystei, dažnai nykstant kalbinių problemų tipų skirtumams. Nors analizė tebėra naudinga sisteminei šiuolaikinių kalbinių problemų analizei, atliekant šią analizę jos taip pat turi būti vertinamos kaip skirtingi pasaulinio klausimo aspektai: kokį vaidmenį norime suteikti daugiakalbystei šiuolaikinėje Europos visuomenėje?

Būtina atsižvelgti į mikrolygio (asmenų), mezolygio (organizacijų) ir makrolygio (valstybės ar visuomenės) tarpusavio sąsajas.

Šių bendrų tendencijų problema – didėjantis kalbos problemų tarpusavio ryšys, kai mikrolygis (asmenys ir namų ūkiai), mezolygis (siekiant pelno ar ne, viešasis ar privatusis, pavyzdžiui, universitetai ir privačiojo sektoriaus įmonės) ir makrolygis (visa visuomenė, vietos, šalies ar pasaulio mastu) daro įtaką viena kitai. Ši tendencija nėra būdinga kalbai, tačiau dėl jos kyla ypatingo sudėtingumo klausimų. Pavyzdžiui, mažumų kalbos apsauga nebegali būti griežtai numatyta konkrečiame regione: kalbos likimas taip pat priklauso nuo jos matomumo internete ir jos prieinamumo kitur, pavyzdžiui, miestuose, kuriuose jauni bendruomenės nariai lanko aukštąjį mokslą. Tikėtina, kad migrantų kalbinė integracija gali būti sudėtingesnis ir daugiakalbis procesas nei anksčiau.

Anksčiau „integracija“ dažnai buvo vietinės kalbos įgijimo ekvivalentas. Tačiau dėl technologinių ir kultūrinių pokyčių šiandien labiau tikėtina, kad mokymosi procesas bus siejamas su įvairiomis „paveldimos kalbos“ palaikymo formomis: dėl mažesnių tarptautinių kelionių ir telekomunikacijų išlaidų kilmės šalies kalba tampa lengvai prieinama kasdieniame žmonių gyvenime. Geopolitinės tendencijos turi įtakos vidaus veiklai, taip pat asmeninės nuomonės gali turėti pasaulinį atgarsį per socialinius tinklus. Šių lygių sąveikos stiprumas ir būdai kiekvienu konkrečiu atveju gali skirtis, nes politikos sprendimus priimančys asmenys palyginami su įvairiomis vietos sąlygomis.

Trumpai tariant, persvarstydami kalbos iššūkį, turime kontroliuoti didelį sudėtingumą ir juo manipuluoti sisteminiu požiūriu. Priimtinos idėjos apie kalbų politiką ne visada yra tinkamos šiai užduočiai spręsti. Pagrindinė MIME projekto misija – sukurti analitinę sistemą šiam sudėtingumui spręsti. Bendras projekto tikslas dabar yra ne pateikti išsamią kalbinę komunikacijos procesų analizę konkrečiomis aplinkybėmis (kaip buvo padaryta ankstesniuose mokslinių tyrimų projektuose), bet parengti metodą, kuris bendresniu lygmeniu padėtų nuosekliau reaguoti į kalbų įvairovės iššūkius, ir juos iliustruoti pritaikant specifines situacijas. Galiausiai MIME projektu siekiama pasiūlyti:

Europa, kaip socialinis ir politinis projektas, reikalauja judumo ir įtraukties, tačiau daugiau nei vieną dažnai reiškia mažiau nei kita, ir atvirkščiai.

► tarpusavyje susijusių ir tarpusavyje suderinamų kalbų problemų analizių rinkinys, padedantis spręsti įvairius klausimus (politinius, socialinius, švietimo, komunikacijos ir kt.), taip pat padėti veiksmingai pereiti tarp mikro, mezo ir makrolygių, kuriuose vyksta kalbos procesai;

► į politiką orientuotų priemonių rinkinys, kurį analitikai, politikos formuotojai ir visi piliečiai gali pritaikyti ir taikyti konkrečioms koncepcijoms, taip pat atsižvelgiant į sparčius pokyčius, turinčius įtakos šioms aplinkybėms.

MIME projekto branduolio analitinė nuoroda yra kompromisinis modelis, kuris suteikia vieningą pagrindą. Projektas pradamas nuo idėjos, kad kalbos problemos, su kuriomis susiduria Europos piliečiai ir jų valdžios institucijos, gali būti sprendžiamos per bendros problemos prizmę. Ši bendra problema yra įtampos tarp dviejų tikslų, t. y. judumo ir įtraukties, problema.

Kompromisinis modelis yra klasikinė politikos analizės priemonė. Ji gali būti taikoma bet kokiai problemai, kurioje visuomenė turi priimti sprendimus, ir visų pirma reikia suderinti pageidaujamus, tačiau nekonvergencinius tikslus. Daugiakalbystė yra iššūkis būtent todėl, kad jis susijusi su dviem skirtingais tikslais, kurie nėra lengvai suderinami:

► Vienavertus, Europa reiškia tapti labai integruota sąjunga, kurios piliečiai galėtų laisvai judėti iš vienos valstybės narės į kitą darbo, studijų, laisvalaikio ar išėjimo į pensiją tikslais. Tai vadinama judumu – koncepcija, kuri reiškia daugiau procesų nei fizinė migracija ir apima vis gausėjančią motyvaciją ir būdus, susijusius su geografiniu, o kartais ir virtualiu asmenų judėjimu. Judumui reikalingas lengvas bendravimas tarp skirtingų kalbinių sluoksnių. Tai galima pasiekti tinkamai derinant strategijas, apimančias kalbų mokymąsi, taip pat įvairius kalbų vartojimobūdus. Tačiau judumas kelia sunkumų tradiciniam tikros kalbos ir konkrečios geografinės vietovės ryšiui;

► Kita vertus, „daugiakalbis iššūkis“ kelia klausimų dėl įtraukties, kurioje kalboms tenka esminis vaidmuo. Kalbų, kuriomis kalbama Europoje, įvairovė yra labai svarbi apibrėžiant jos įvairovę, kuri pripažįstama pagrindine Sąjungos vertybe. Ši įvairovė pasireiškia įvairių ES dalių, kuriose valstybės narės turi skirtingas oficialiąsias kalbas (kartais su skirtingomis nuostatomis nacionaliniu ir (arba) subnacionaliniu lygmeniu, kad būtų galima kovoti su šia įvairove), kalbiniu specifiškumu. Tada įtraukimas reiškia priklausymo gyvenamajai vietai jausmą ir ryšį su ja – galbūt todėl, kad mes čia gimėmearba persikėlėme ir pasirinkome ten gyventi. Šis priklausymo jausmas gali būti išreikštas visų pirma dalyvaujant socialiniame, politiniame, ekonominiame ir kultūriniame gyvenamosios šalies, regiono ar vietos teritorijos gyvenime. Tai reiškia, kad reikia susipažinti su vietos kalba. Taigi, norint išlaikyti ir (arba) sukurti priklausymo ir ryšio jausmą, reikia pripažinti ir įtvirtinti daugelį Europos įvairovę sudarančių kalbų ir kultūrų. Istoriskai įsišaknijusios įvairovės puoselėjimas, taip pat mažų ar didelių elementų, sudarančių šią įvairovę, unikalumo pripažinimas nesukelia jokio kito atmetimo ar atskirties. Priešingai, būtent kalbinės aplinkos išsaugojimas leidžia vyresnio amžiaus gyventojams jaustis pasitikinčiais savo gebėjimu išplėsti įtrauktį

įtraukiant ir naujokus. Tai svarbu, atsižvelgiant į svarbą, kurią žmonės teikia kalbai ir kultūrai tapatybės kūrimo procesuose. Tačiau nors įtraukimas apima naujų dalyvių integravimą į vietos sąlygas, tai nereikalauja, kad naujokai atsisakytų kalbinių ir kultūrinių ypatumų, kuriuos jie su jais sieja, ir gali atsižvelgti į daugiasluoksnių tapatybių atsiradimą.

Įtampa tarp judumo ir įtraukties yra ypač didelė kalbos srityje.

Tada MIME projektas įtvirtina idėją, kad tarp „judumo“ ir „įtraukimo“ kyla kompromiso problema. Viena vertus, jei visuomenė nuspręstų tik reikalauti įtraukties į tam tikrą ES vietą, tai galėtų sukelti materialinių ar simbolinių kliūčių piliečių judumui. Kitaip pasiūlius išskirtinį „įtraukimo“ reikalavimą, žmonių judumas materialiniu ar simboliu požiūriu taptų brangesnis. Didesnė įtrauktis paprastai lemia mažesnį judumą. Kita vertus, išskirtinis dėmesys judumui gali turėti neigiamą poveikį įtraukčiai, nes dėl jo skatinamų vienodų jėgų jis gali susilpninti priklausymo, specifiškumo ir įsišaknijavimo jausmą, susijusį su skirtingomis ES vietomis. Blogiausiu atveju, jei šis dėmesys judumui suvokiamas kaip kenkiantis vietos kalboms ir kultūrai, tai gali turėti neigiamą poveikį kai kuriems piliečiams, kurie gali jausti savo priklausymo jausmą (gyvenamojoje vietoje). Nedarbingas judumas gali sutrikdyti įtraukties procesus.

Pagrindinė MIME misija – nustatyti kalbų politiką, kuri galėtų pagerinti judumo ir įtraukties suderinamumą tokiose srityse kaip kalbos teisės, kalbos vartojimas viešojoje erdvėje, kalbinis švietimas ir komunikacija pagal konkrečias priemones.

Trumpai tariant, mes turi tipiškas kompromiso sudedamąsias dalis, pagal kurias du tikslai, abu teisėtai skirti, dažnai apima gaires, kurios gali būti priešingos viena kitai. Siekiant išspręsti kompromisą, MIME projektu siekiama dviejų tikslų:

Europos lygmens socialinei sanglaudai reikalingas subalansuotas judumo ir įtraukties derinys, taip pat kalbų vartojimas, kalbų teisės ir kalbų mokėjimas. Daugiakalbystė yra labai svarbi tuo metu, kai ES, kaip socialinis ir politinis projektas, turi persvarstyti sąlygas, kad ji būtų patrauklesnė piliečiams.

► esant esamiems suvaržymams (kurie dėl pirmiau nurodytų priežasčių riboja judumo mastą, kartu išsaugant tam tikrą įtraukties lygį, ir atvirkščiai), nustatyti geriausią judumo ir įtraukties pusiausvyrą;

► Nustatyti politikos kryptis, kurios gali padėti sumažinti šį suvaržymą, visų pirma formuluojant priemones (arba naujus priemonių derinius), kurios gali padidinti judumą netrukdant įtrauktis ir pagerinti įtrauktį neribojant judumo. Pagrindinis principas – didinti judumo ir įtraukties suderinamumą.

IME pagal šį kompromisinį modelį peržiūri tradicines kalbos problemas, siekdamas pabrėžti esamų nuostatų pritaikymą, kuris gali padidinti judumo ir įtraukties įvairiose srityse (konstitucinių nuostatų, kasdienio gyvenimo įvairiuose rajonuose, švietimo sistemų ir kt.) suderinamumą ir kartais siūlo iš esmės naujas nuostatas. Judumas ir įtrauktis yra labai svarbūs Europos, kaip socialinio, ekonominio ir kultūrinio projekto, sėkmei. Jos svarbios ne tik sau, bet ir kaip dvi tos pačios monetos pusės, nes kartu jos sukuria darnios Europos visuomenės pagrindą: sanglauda Europos lygmeniu priklauso nuo subalansuoto judumo ir įtraukties derinio. Žinoma, ši pusiausvyra laikui bėgant keičiasi, tačiau bendrą ilgalaikės sanglaudos perspektyvą galima apibendrinti taip: Europa bus darni:

► Jei jos piliečiai gali lengvai judėti iš vienos valstybės narės į kitą ir nėra apsiriboję viena valstybe, kurioje jie gimė arba būtų studijavę. Todėl reikia remti nuostatas ir institucijas, kurios palengvintų judumą darbo, studijų, laisvalaikio ir išėjimo į pensiją tikslais. Tokia parama gali būti susijusi su teisiniu kalbos teisių užtikrinimu, mokyklų mokymo programų rengimu, daugiakalbystės vartojimo prekių pakuotėse reguliavimu, sąlygomis, kuriomis užtikrinama galimybė naudotis viešosiomis paslaugomis, ir t. t.;

► ir jei, visapusiškai pasinaudodami judumo teikiamomis švietimo, profesinėmis ir kitomis galimybėmis, piliečiai trumpam ar ilgesniam laikui įtraukiami į vietos bendruomenę, kurioje jie yra įsisteigę. Tam reikia paramos įvairių didelių ar mažų bendruomenių, kurios skiriasi nuo kitų bendruomenių ir pasižymi jų išskirtinumu, gyvybingumui, ypač dėl jų specifinių kalbinių savybių. Todėl sanglauda taip pat reiškia, kad reikia atkreipti dėmesį į tuos, kurie pasirinko nejudėti arba neturi ypatingo pagrindo to daryti, bet kurie atlieka priimančiosios visuomenės vaidmenį, susirūpinimą. Jų priklausymo jausmui turi ne grėsti, o praturtinti judžių Europos piliečių, kurie kalbiniu ir kultūriniu požiūriu skiriasi, atvykimas.

MIME yra susijęs ne su specifiniu daugiakalbystės aspektu, bet su daugiakalbystės valdymu integruotai, kaip savybe, kuri būdinga skirtingoms situacijoms. Šiame tome pateikiamos sąvokos, modeliai, principai, nuorodos ir sėkmingos praktikos pavyzdžiai.

MIME sprendžia klausimus, kurie yra itin svarbūs Europai, kaip politiniam, socialiniam, ekonominiam ir kultūriniam projektui, nes daugiakalbystės valdymas gali labai prisidėti prie jos sanglaudos (arba, jei netinkamai valdoma, ji gali rimtai trukdyti). Tai, kaip Europos Sąjunga save sieja su savo kalbų įvairove, taip pat turi įtakos tam, kaip piliečiai gali palaikyti ryšius su šia bendrove. Sparčių pokyčių metu, kai kuriose valstybėse narėse rinkimų biuletenio stiprūs signalai rodo, kad Europos Sąjunga, kaip institucija, turi vėl įsitraukti į Europos, kaip kolektyvinio projekto, reikšmę, negalima pervertinti kompetentingo daugiakalbystės valdymo svarbos.

MIME projektas, atsižvelgiant į jo teminę taikymo sritį, nėra susijęs su specifiniu daugiakalbystės aspektu, pavyzdžiui, kaip geriau parengti mokytojus įvairioms kalbinėms pamokoms, kurti nacionalinių mažumų kalbų teisių apsaugos sistemas ar sklandžias vertimo paslaugas ES, ar užtikrinti suaugusių migrantų kalbinę integraciją. Nuo pat pradžių reikia atsakyti į visus klausimus, tačiau visų pirma reikia sukurti integruotą požiūrį, kuris aiškiai nustatytų šių klausimų tarpusavio sąsajas ir leistų mums bendrai apie juos galvoti. MIME yra susirūpinęs dėl to, kaip visi šie klausimai susilieja su kompleksiniu uždaviniu ir kad mes galime išspręsti šį integruotos kalbų politikos iššūkį. Šie prioritetai atspindi šiame vadove.

Šis vadovas yra priemonė, padedanti daugiakalbystę laikyti įvairiapuse problema ir teikti skaitytojams sąvokas, nuorodas ir galiausiai įkvėpti parengti savo politines priemones praktinėms problemoms, kurias kelia daugiakalbystė tam tikromis aplinkybėmis, spręsti. Kai kurie naudotojai, dalyvaujantys nacionalinėse ar viršvalstybinėse viešosios tarnybos misijose arba dalyvaudami politiniame gyvenime (vietos, nacionaliniu ar viršvalstybiniu lygmeniu), turi galvoti apie stebinančią kalbų įvairovę. Į jas galėtų būti įtraukta tinkama finansinės paramos suma, kuri būtų teikiama kultūros centrums, teikiantiems tradicinę kalbinę mažumą. Kiti naudotojai turi žinoti alternatyvių požiūrių į suaugusių migrantų kalbinę integraciją privalumus ir trūkumus. Daugelis su tokiais dalykais susijusių klausimų, kurie iš pirmo žvilgsnio atrodo aiškiai apibrėžti, nebūtinai turi aiškų ir vienareikšmį atsakymą: pavyzdžiui, strategijų, kuriomis remiamas priimančiosios šalies kalbos mokymasis, pasirinkimas priklausys, be kita ko, nuo atitinkamų imigrantų asmeninių profilių, priimančios visuomenės tradicijų kalbų įvairovės link, suvokto tarplingvistinio atstumo tarp priimančiosios šalies oficialiosios (-ių) kalbos (-ų) ir atitinkamos (-ų) imigrantų grupės (-ų) vartojamos (-ų) kalbos (-ų) ir t. t. Kitaip tariant, nėra vieno dydžio sprendimų.

Dėl visų šių priežasčių šis vadovas turi aiškią kryptį, pagrįstą (ginčytina) „geriausios praktikos“ sąvoka. Tai, kas geriausia, visada yra konkreti, o tai, kas kur nors veikia, nebūtinai yra aktuali kitur. Be to, spartėjančių pokyčių laikotarpiu tai, kas geriausia tam tikru momentu, gali būti nebetinkama po kelerių metų. Kita vertus, šis vadovas teikia pirmenybę priemonėms, kurias skaitytojai gali priimti ir prisitaikyti prie savo tikslų. Pristatydami šias priemones, mūsų prioritetas yra nuoseklumas: mes užtikriname, kad jie atitiktų integruotą požiūrį į kalbų įvairovės valdymą kaip kompleksinį socialinį klausimą, kuris yra geros viešosios politikos sąlyga. Tačiau mes taip pat juos iliustruojame sėkmingos praktikos pavyzdžiais – idėja, kad manome, kad mes laikome kur kas produktyvesnius nei „geriausios praktikos pavyzdžiai“. Tai, kaip kažkur buvo išspręsta problema, nereiškia, kad ta pati strategija turi būti nukopijuota kitur; vis dėlto išsami kalbos problemos analizė ir tikslinė informacija apie tai, kaip ji buvo sėkmingai išspręsta tam tikromis aplinkybėmis, gali suteikti skaitytojui naudingų priemonių ir paskatinti įkvėpimo.

Trumpai tariant, užuot paskelbę rekomendacijas ar pateikdami visavertius receptus, šiuo vadovu siekiama padėti vartotojams spręsti kalbų įvairovės, kaip didelio masto socialinės problemos, problemas ir suteikti jiems priemonių, kuriomis jie galėtų nustatyti savo kalbos politikos plano kertinius akmenis savo pačių poreikiams tenkinti.

Universalaus sprendimo nėra. Mes neteikiame receptų ar rekomendacijų dėl problemos.

Jei nacionalinės ar viršnacionalinės administracijos pareigūno darbe, vietos, nacionalinės ar tarptautinės teisės aktų leidėjo išrinkto nario politinėje veikloje arba viešuose debatuose, kuriuose dalyvauja žiniasklaida, žmonės ar visi piliečiai, yra įvairių situacijų, kai reikia patarimo.

Šis vadovas padės naudotojams plėtoti savarankiškumą diskusijose įvairovės valdymoklausimais, įvertinant įvairių kitų subjektų ar interesų grupių pateiktų pasiūlymų privalumus ir trūkumus. Mūsų dėmesys priemonių, kurias mūsų skaitytojai gali priimti, koncepcijai taip pat atspindi mūsų informuotumą apie sparčius ir visur vykstančius pokyčius. Sprendimų, kurie dabar gali būti išmintingi, gali nepakakti vėliau – akivaizdus migracijos srautų problemos matomumas pastaraisiais metais yra turbūt pats akivaizdžiausias pavyzdys. Konkretūs sprendimai yra trumpalaikiai, tačiau priemonės turi daug ilgesnį tarnavimo laiką. Padėdami vartotojams kontroliuoti pagrindinius kalbos politikos elementus, tikimės suteikti skaitytojams paslaugą, kuri bus naudinga ilguoju laikotarpiu.

Šis vadovas, kuriuo nesiekama automatiškai kurti politikos planų, skatina skaitytojus aktyviai dalyvauti atrenkant, rengiant ir vertinant kalbų politiką. Išsami informacija apie politikos analizės darbą gali būti patikėta kalbų politikos srities darbo grupei, tačiau šie puslapiai padės išrinktiems pareigūnams ar politikams, atsakingiems už šią sritį, kur kas aiškiau suprasti, ką jie nori gauti ir kodėl. Be abejo, kalbos politikos parinkimas ir išankstinis parengimas bei vėlesnis jos vertinimas yra labai sudėtinga įmonė, reikalaujanti specializuoto darbo, todėl kalbų politikos specialistai taip pat yra būtini. Tačiau, kaip rodo šis vadovas, šie specialistai turėtų būti tikrai tarpdisciplininė darbo grupė, kurioje dalyvautų įvairių socialinių ir humanitarinių mokslų specialistai. Tiesiog priežastis yra ta, kad kalbų įvairovė yra realybė, apimanti įvairius kasdienio žmonių, organizacijų ir visos visuomenės gyvenimo aspektus.

Šis vadovas yra priemonė, padedanti naudotojams nustatyti savo politikos projektų prioritetus jų pačių kontekste.

Kalbos problemos yra susijusios ir sudaro sistemą. Kalbų politika turi įtakos šiai sistemai, kurią mes taip pat galime laikyti mūsų „lingvistine aplinka“, nes kitos viešosios politikos kryptys buvo sukurtos siekiant valdyti mūsų natūralią aplinką. Kalbinė aplinka yra labai įvairi. Tai tęsiasi ir konkrečiose srityse, pavyzdžiui, „tarpkultūrinis informuotumas daugiakalbėse mokyklose“, „viešojo vertimo žodžiu tarnyba teismuose“, suaugusiųjų kalbos kursai socialiniuose centruose ir t. t., ir mes juos laikome pasaulinės kalbinės aplinkos aspektais. Todėl pastarasis apima visas kalbines savybes, kurios apibūdina mūsų kasdienio gyvenimo aplinką. Ji apima kalbų teises, kalbų mokėjimą, kalbų vartojimą ir kalbines reprezentacijas įvairiose „srityse“ (pavyzdžiui, mokyklose, darbe, administracijoje ir kt.), kuriose žmonės bendrauja per kalbą.

Nors MIME projektas skirtas daugiakalbystei kaip integruotai sistemai, jame taip pat nagrinėjamos labai įvairios konkrečios kalbos problemos, kaip ypatingi mūsų kalbinės aplinkos aspektai. MIME svarstomos įvairios problemos – nuo konstitucijoje apibrėžtų tautinių mažumų kalbos teisių iki mašininio vertimo pažangos, nuo neformalaus švietimo vaidmens mokant kalbų mokymą iki matematinio kalbinio dinamikos modeliavimo, nuo vartotojų apsaugos kalbinių aspektų iki tarptautiniu mastu judžių pensininkų kalbinių poreikių ir tik keletas šiame projekte svarstomų problemų. Nagrinėjant kiekvieną iš jų išsamiai būtų reikėję daug didesnės įmonės – iš tikrųjų išsamios mokslinių tyrimų programos, dėl kurios būtų sukurta tam tikra daugiakalbystės enciklopedija. Tokiai įmonei reikėtų daug daugiau nei ketverių metų projekto.

Ši knyga nėra nei enciklopedija, nei vadovas, tačiau joje pateikiama plati ir praktinė kalbinės aplinkos aprėptis, kurią kalbų politika bando paveikti.

Bendrieji principai ir išvados taip pat taikomi šiame vadove nenagrinėtiems kalbos politikos klausimams.

Todėl šis vadovas nėra enciklopedija. Nepaisant to, kad jame daugiausia dėmesio skiriama įrankiams, jis taip pat nėra specializuotas vadovas. Mūsų požiūris čia yra kitoks, ir šis Vademecum yra gana įvadinė knyga, nes ji orientuota į tai, kad skaitytojams būtų suteikta greita prieiga prie tikslingų priemonių, kurias jie gali naudoti patys. Taigi mes pasirinkome 72 temas, kurios, mūsų nuomone, yra ypač svarbios ir kurios yra suskirstytos į šešias grupes:

- ▶ Kalbų politikos analizė (1–13 klausimai)
- ▶ Mažumos, dauguma ir kalbos teisės (14–25 klausimai)
- ▶ Kalbų įvairovė, judumas ir integracija (26–40 klausimai)
- ▶ Kalbų švietimas, mokymas ir mokymasis (41–53 klausimai)
- ▶ Vertimas, kalbos technologijos ir alternatyvios strategijos (54–64 klausimai)
- ▶ Specialūs dalykai (65–72 klausimai).

Kiekvienoje grupėje buvo atrinkti „Vademecum“ įrašai, kad būtų galima išsamiai aptarti praktinius klausimus, o šio vadovo įrašai gali būti naudojami kaip žingsniai sprendžiant kitus klausimus.

Skaitytojai gali pažymėti, kad, nors mūsų iš esmės trūksta, kai kurie kalbinės įvairovės valdymo aspektai čia neaptariami. Pavyzdžiui, mes neištyrėme kalbos tekstyno (pvz., rašybos reformos, terminologijos naujovių ar abėcėlės pasirinkimo); nediskutuojame apie kalbos kultūros apraiškas literatūroje ir menuose; mes taip pat nenagrinėjame (arba tik nežymiai) kalbos ekonomikos dalykų, pvz., kalbos įgūdžių grąžinimo darbo rinkoje. Šie klausimai nebuvo iškelti Europos Komisijos kvietime teikti paraiškas, todėl MIME, kurio aprėptis jau viršija daugumos daugiakalbystės projektų apimtį, tiek analitinių iššūkių, tiek politinio įgyvendinimo požiūriu, buvo palikta nuošalyje. Nepaisant to, šis vadovo įtvirtinimas politikos analizėje, kurioje vertinami įvairių kalbinių politikos scenarijų privalumai ir trūkumai, yra natūralus tiltas į kai kuriuos ekonominius daugiakalbystės aspektus, o įvairiuose įrašuose cituojama literatūra pateikia rodiklius šia konkrečia kryptimi.

Kiekvienas įrašas atsidaro su pavadinimo klausimu, į kurį atsakoma. Mūsų prioritetas visur yra efektyvumas: kiekvienas įrašas atitinka dvigubą puslapį. Šiame vadove aptariamų 72 klausimų nagrinėjimas grindžiamas mūsų analitine sistema ir visada tiesiogiai ar netiesiogiai susijęs su kompromisu tarp judumo ir įtraukties.

Ne visi skaitytojai taip pat susidomės kiekvienu iš mūsų iškeltų klausimų. Mūsų skaitytojų poreikiai greičiausiai yra skirtingi, jei tik dėl jų veiklos pobūdžio (kaip valstybės tarnautojai, politikai, žiniasklaidos žmonės ar suinteresuoti piliečiai), ir ne visi ieškos tos pačios rūšies informacijos. Kai kurie diskai norės eiti tiesiai į keletą pasirinktų įrašų. Nepaisant to, naudojantis kitais skyriais, visų pirma skirtais bendriesiems kalbos politikos klausimams, galima spręsti konkrečius klausimus platesniame įvairovės valdymo kontekste apskritai ir padėti skaitytojams iš šio vadovo gauti daugiau naudos.

72 įrašai suteikia galimybę greitai, veiksmingai ir tikslingai susipažinti su pagrindiniais kalbos politikos klausimais

Visi įrašai organizuojami panašiai: po trumpo komentaro dėl atidarymo klausimo, paaiškindami, kodėl šis klausimas yra svarbus, mes peržiūrime svarbius tyrimo rezultatus ("Ką mums sako tyrimas? įtraukti ankstesnę darbą ir susieti juos su pažanga, pasiekta įgyvendinant MIME projektą. Po to pateikiamas skyrius („Illustration and Evidence“), kuriame daugiausia dėmesio skiriama faktams ir skaičiais, ir išvadų skirsnis, skirtas „politinėms pasekmėms“. Galiausiai, kiekvienu atveju pateikiame keletą nuorodų, kurios gali būti naudojamos ne tik išsamiau išnagrinėti klausimą, bet ir susipažinti su temomis, susijusiomis su kalbų politika.

Pagrindiniai rezultatai

François Grin, Manuel Célio Conceição,
Peter A. Kraus, Ljisló Marjcz, Žaneta Ozolina,
Nike K. Pokorn, Anthony Pym

Igyvendinant MIME projektą gaunami įvairūs mokslinių tyrimų rezultatai, kuriais remiantis galima pasirinkti ir formuoti Europos kalbų politiką. Pirmiausia pabrėžkime keturias pagrindines išvadas, iš kurių galima parengti bendrąsias politikos gaires.

1

Daugiakalbystė negali būti palikta sau irtegul...kaip tai nėra išeitis. Kalbų politika yra neišvengiamas vyriausybės aspektas; jie yra būtini ir pagrįsti. Kalba yra glaudžiai susijusi su politiniais, socialiniais, ekonominiais ir kultūriniais procesais, kurie daro poveikį asmenims ir grupėms. Skirtingas požiūris į įvairovę atsiranda ne tik dėl aukštesnio ar žemesnio visuomenės gerovės lygio, bet ir dėl to, kad išteklių paskirstomi daugiau ar mažiau sąžiningai. Be to, faktai rodo, kad politika, kuria skatinama individuali daugiakalbystė ir kuri apima visuomenę, duoda materialinę ir simbolinę naudą, kuri viršija jų sąnaudas, ir skatina didesnę teisingumą visuomenėje. Reikia plačiau ir sistemingiau skleisti informaciją apie politikos, kuria pritaikoma ir remiama įvairovė, teigiamą poveikį visai visuomenei.

2

Judumas ir įtrauktis yra visiems; tai reiškia, kad politika turi būti grindžiama išsamia judumo ir įtraukties vizija. Tokia išsami vizija yra būtina siekiant užtikrinti, kad kalbų įvairovę taip pat teigiamai pajustų piliečiai, kurie ja nesidomi arba kuriems ji nerūpi. Todėl remiant žmonių judumą visoje Europos Sąjungoje turi būti numatytos nuostatos, palengvinančios judžių asmenų ir grupių įtraukimą į vietos kalbą (-as) ir kultūrą (-as). Įtrauktis į vietos sąlygas padeda užtikrinti kitų negrasintojų judumą; tai sukuria saugumo jausmą, kuris leidžia gyventojams sukurti erdvę naujokams, įskaitant įvairovę, kurią šie naujokai gali suteikti vietos visuomenei.

3

Gerai parengta judumo ir įtraukties derinimo politika dažnai yra sudėtinga, tačiau ji yra būtina ir įmanoma. Judumo ir įtraukties derinimas nėra lengvas ir tarp jų yra net įtampa, nes vien judumo palengvinimas gali pakenkti įtraukčiai į vietos visuomenę, kuriai būdingos specifinės kalbinės ir kultūrinės ypatybės; priešingai, reikalaujant tik įtraukties, neatsižvelgiama į judumo iššūkius, kurių svarba didėja vykstant globalizacijai. Todėl renkantis įtraukties skatinimo priemones pirmenybė turėtų būti teikiama toms priemonėms, kurios netrukdo žmonėms judėti visoje Europoje – darbo, švietimo, laisvalaikio ar išėjimo į pensiją Sąjungoje. Simetriškai pasirenkant judumo skatinimo priemones, pirmenybė turėtų būti teikiama toms, kurios užtikrina būtinas sąlygas kiekvienos vietos kalbiniam ir kultūriniam ypatumams klestėti, atsižvelgiant į jų specifinę dinamiką ir unikalumą (dažnai daugiakalbes).

4

Socialinė sanglauda atsiranda dėl subalansuoto judumo ir įtraukties derinio. Judumas didina piliečiams prieinamų galimybių spektrą; įtrauktis stiprina žmonių priklausymo jausmą ir išsaugo įvairių vietų Europoje specifiškumą. Šios pusiausvyros pasiekimas ir pažangios kalbų politikos kūrimas šiuo tikslu galbūt yra viena iš sąlygų, kurios turi būti įvykdytos siekiant atgaivinti Europos integracijos projektą globalizacijos ir pokyčių laikais.

Šios keturios išvados grindžiamos tyrimų rezultatais, kuriuos skaitytojas gali rasti šiuose 72 įrašuose. Šie rezultatai skirstomi į šešias temines kategorijas.

1

Kalbų politika kaip viešoji politika, kuria siekiama didinti žinių apie principus, kuriais turėtų būti vadovaujamosi renkantis, rengiant ir vertinant kalbų politiką, kad jos būtų veiksmingos, ekonomiškai efektyvios ir teisingos, žinias, nes jos susijusios su „daugiakalbiu Europos piliečio iššūkiu“ (1–13 įrašai).

2

Kalbų politika, kurioje visų pirma nagrinėjame, kaip būtų galima patobulinti esamas konstitucines, teisines ir reguliavimo nuostatas, kad būtų užtikrinta geresnė sanglauda užtikrinant gerai reguliuojamą skirtingų kalbų teisių ir praktikos pusiausvyrą (14–25 įrašai).

3

Kalbinės įvairovės, kaip socialinės problemos, traktavimas yra labai svarbus nustatant žmonių, kalbančių skirtingomis kalbomis, padėtį. Projekte pabrėžiama, kaip šiuolaikiniai pokyčiai daro įtaką žmonių pasirinkimui kalbos vartojimo atžvilgiu, kaip kalbos savybės derinamos su grupės tapatybės formavimu ir kaip tai atsispindi matomose erdvės, kurioje gyvename, charakteristikose (26–40 įrašai).

4

Principai, kuriais turėtų būti reglamentuojama švietimo sistemų valdymo ir kalbinė praktika, be kitako, aukštesniu lygmeniu, siekiant patenkinti europiečių kalbinius poreikius ir suteikti jiems būtinų judumo priemonių, taip pat užtikrinti, kad judumas nebūtų trikdantis, ir kartu su priemonėmis, kuriomis didinama įtrauktis į vietos visuomenę, didina Europos sanglaudą (41–53 punktai).

5

Optimaliai naudoti viena kitą papildančias komunikacijos strategijas daugiakalbėse situacijose, apimančias klasiką, pavyzdžiui, vertimą raštu ir žodžiu, taip pat mašininį vertimą, skirtingų transporto priemonių kalbų vartojimą ir priėmimo įgūdžių ugdymą kalbomis, glaudžiai susijusiomis su pirmąja kalba (54–64 įrašai).

6

Daugiakalbystės **ribų tyrimas atliekant** bandomuosius tyrimus konkrečiais klausimais, kurie nebuvo ištirti. Šios temos apima saugumo (geopolitines) įvairovės pasekmes, kalbinius vartotojų apsaugos reikalavimus, romų istorinės patirties, susijusios su kalbų įvairove, potencialą pasiūlyti netikėtus daugiakalbystės problemų sprendimo būdus, specialius tarptautiniu mastu judžių pensininkų kalbinius poreikius, individualios daugiakalbystės ir kūrybiškumo sąsajas ir kalbų įvairovės poveikį reaguojant į finansų krizes (65–72 įrašai).

Kalbų politikos analizė

- 1 Kodėl negalima palikti kalbos klausimų sau? 30
- 2 Ar reikia bendros kalbos, kad demokratija būtų gyvybinga? 32
- 3 Ar „laisvoji rinka“ gali valdyti kalbų įvairovę? 34
- 4 Kodėl gera tipologija yra naudinga pasirenkant ir kuriant kalbų politiką?
36
- 5 Kaip nustatyti ir įvertinti kalbinius trūkumus? 38
- 6 Koks yra „sudėtingas požiūris“ į kalbų politikos parinkimą ir rengimą? 40
- 7 Kodėl demo-lingvistinės prognozės turėtų pagrįsti kalbos politikos
pasirinkimus? 42
- 8 Kaip užsienio kalbų mokymas daro įtaką migracijos išlaidoms? 44
- 9 Kokius socialinius ir ekonominius skirtumus tarp skirtingų kalbų
vartojančių asmenų reikia spręsti viešosios politikos priemonėmis? 46
- 10 Kokiomis kalbomis turėtų būti teikiama sveikatos priežiūra? 48
- 11 Ar kalbų politikos išlaidos yra svarbios? 50
- 12 Kodėl kompiuteriniai modeliavimai yra naudingi atrenkant ir kuriant
sudėtingą kalbų politiką? 52
- 13 Kokios yra MIME mokslinių tyrimų bendrosios teisinės pasekmės? 54

1 Kodėl kalbiniai klausimai negali būti palikti patys sau?

François Grin, Marco Civico Universitetas Ženeva

Atsižvelgiant į kalbos klausimų sudėtingumą, vyriausybės norėtų pasakyti, kad kalbos problemos bus sprendžiamos atskirai ir vengti priimti kalbinius sprendimus. Tačiau tai tikrai nėra išeitis dėl paprastos priežasties, kad valstybės negali veikti *be* kalbos. Valstybės, vykdydamos teisingumą, rinkdamos mokesčius ar atleisdamos nuo mokesčio, vartoja vieną ar daugiau kalbų, bet ne kitas; iš esmės jie priima sprendimus dėl kalbos. Niekada netrūksta kalbų politikos, ir net šie neišvengiami sprendimai turi būti grindžiami teisingu konkuruojančių galimybių privalomų ir trūkumų įvertinimu. Tačiau dažnai atsiranda dvi papildomos priežastys. Pirmą, daugelis valstybių mano, kad jų pareiga apsaugoti mažas kalbas; antra, kai toje pačioje erdvėje egzistuoja kelios kalbos, valstybės dažnai turi spręsti ginčus tarp savo pretenzijų prieš materialius ir simbolinius išteklius. Dėl visų šių priežasčių valstybės privalo vykdyti kalbų politiką.

Kašakomoksliniai tyrimai?

Norėdami visiškai suprasti, kad valstybės turi imtis kalbų politikos, turime pradėti nuodvieju akivaizdžių paradoksų dėl kalbų įvairovės. Pirmasis yra tai, kad tuo pačiu metu įvairovė mažėja ir auga. Jis objektyviai mažėja dėl to, kad dėl sudėtingos kelių socialinių, politinių ir ekonominių procesų sąveikos, dėl kurios vyksta tam tikras homogenizavimas, mažos kalbos nyksta ar net išnyksta. Tuo pat metu didėja subjektyvaus milijonų žmonių, ypač gyvenančių dideliuose miestuose su didele imigracija, suvokimo įvairovė.

Antrasis paradoksas, kuris atkartoja pirmąjį, yra tas, kad įvairovę galima laikyti tiek grasinančia, tiek grasinančia. Kaip ką tik matėme, kai kurioms kalboms gresia išnykimas arba jos jau išnyko, ir daugelis valstybių teisingai laiko viena iš savo pareigų apsaugoti tas kalbas. Tuo pačiu metu skirtingų kalbų buvimas toje pačioje erdvėje nebūtinai yra taiki realybė. Gali būti konkurencija dėl materialinių ir simbolinių išteklių, o valstybės dažnai kviečiamos arbitražuotis tarp skirtingų kalbų. Taigi, ar dėl *apsaugos ir skatinimo* (kadangi kai kuriems įvairovės komponentams *gresia pavojus*), ar dėl *arbitražo ir ribų nustatymo* (nes kai kurie įvairovės komponentai neteisingai ar teisingai suvokiami kaip *keliantys grėsmę* kitiems), valstybės privalo vykdyti kalbų politiką.

Ilustracijos ir įrodymai

Beveik visi kalbos politikos atvejai gali būti apibūdinami kaip daugiausia „apsauga ir skatinimas“

arba „arbitracija“, nors abi funkcijos dažnai derinamos.

Daugiausia apsauga ir skatinimas:

- * airių kalbos paslaugų teikimas pagal Airijos Vyriausybės *kalbų programą*¹;
- * Suomų kalbos įstatyme pripažintos kalbėtojų teisės naudotis kartu su valdžios institucijomis².

Daugiausia arbitražas ir ribų nustatymas:

- * reglamentas dėl prancūzų ir olandų kalbos vartojimo Briuselio regiono teismuose³;
- * neprivalomų gimtosios kalbos kursų teikimas Hamburgo valstybinėse mokyklose⁴;
- * kastilijos kaip oficialiosios Ispanijos valstybės kalbos įsteigimas⁵;
- * konstitucinis stabilų Šveicarijos kalbinių regionų kalbinių ribų pripažinimas⁶.

Tiek apsauga, tiek arbitražas:

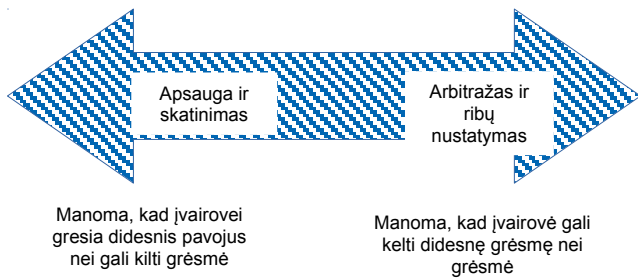
- * konstitucinė vengrų kalbėtojų švietimo ir kultūrinių teisių apsauga Rumunijoje⁷;
- * Danijos mažumos atleidimas nuo 5 proc. atstovavimo Vokietijos Šlėzvingo-Holšteino žemės federalinėje žemėje ribos⁸.

Į politinės pasekmės

Šalis negali turėti jokios kalbos politikos. Tai taikoma viršvalstybiniais subjektams, pavyzdžiui, Europos Sąjungai, ir apimavimas struktūras, turinčias kompetenciją žmonių atžvilgiu tam tikrose srityse ir turinčias bendrauti viduje ar išorėje. Nustačius

- 1 www.taoiseach.gov.ie/eng/Irish_Language_Policy/Official_Languages_Scheme_2016-2019.pdf
- 2 www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2003/en20031086.pdf
- 3 www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/1935/06/15/1935061501/justel
- 4 www.diver.uni-hamburg.de/-images/08122016-bericht-hube-ev.pdf
- 5 www.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=1&fin=9&tipo=2
- 6 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf
- 7 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf
- 8 www.verfassungen.de/de/sh/verfassung08-i.htm

kalbospolitikos poreikį, ji turi būti atrinkta, parengta ir įvertinta remiantis patikimais principais, parengtais bendrojoje politikos analizės srityje ir tinkamai pritaikytais prie kalbų politikos. Tarp šių principų pagrindiniai yra *veiksmingumas ir teisingumas*, kurie aptariami kituose šio vadovo įrašuose.

Nuorodos ir gilinimas

Arzoz, X. (Red.) (2008 m.). *Kalbinės įvairovės gerbimas Europos Sąjungoje*. Amsterdamas: Džonas Benjaminsas.

Bayley, R., Cameronas, R., & Lucas, C. (Eds.) (2013). *Oksfordo Sociolingvistų vadovas*. Oksfordas: Oksfordo universiteto spauda.

Grin, F. (2003). Įvairovė kaip paradigmas, analitinis prietaisas ir politikos tikslas. In W. Kymlicka & A. Patten (Eds.), *Kalbos teisės ir politinė teorija* (169–188). Oksfordas: Oksfordo universiteto spauda.

2 Ar norint užtikrinti gyvybingą demokratiją būtina bendra kalba?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gilvez, Katholieke Universiteit Leuven

Dauguma susiskaldžiusių visuomenių ir institucinės koncepcijos ekspertų plačiai sutinka, kad sukurti ir išlaikyti stabilią ir funkcinę demokratiją šalyje, kurioje yra daug kalbų ir kalbiškai susiskaldžiusių viešųjų sferų, yra sunkiausiai vienalytėse šalyse. XIX a. britų filosofas John Stuart Mill rašė, kad „ tarpžmonių be užuojautos, ypač jei jie skaito ir kalba skirtingomis kalbomis, vieninga viešoji nuomonė, reikalinga atstovaujamosios vyriausybės veikimui, negali egzistuoti.“ Pastaraisiais metais mokslininkai dar kartą patvirtino šį darbą. Pavyzdžiui, šiuolaikinis politinis filosofas Philippe Van Parijs teigia, kad bendrų demonstracijų, kurios laikomos būtina demokratijos sąlyga, atsiradimas tampa įmanomas dėl bendros kalbos prieinamumo. Jis teigia, kad negali būti „gyvybingos demokratijos be lingvistiškai vieningos demo“ (Van Parijs, 2000, 236).

Ką mums sako tyrimas?

Turime pripažinti, kad didelė kalbų įvairovė yra iššūkis demokratijai. Bet tai nėra neįveikiama. Vienas iš pavyzdžių – Šveicarija. Taidaugiakalbėšalis be lingua franca, suskaidyta į 26 kantonus, iš kurių visi, išskyrus keturis, yra oficialiai unilingi. Šalis turi keturias valstybines kalbas (vokiečių, prancūzų, italų ir romėnų) ir keturias kalbas skirtingas viešąsias sferas. Tačiau ji plačiai vertinama kaip viena iš stabiliausių ir sėkmingiausių demokratijos valstybių šiuolaikiniame pasaulyje. Akademikai linkę laikyti savaime suprantamu dalyku Šveicarijos demokratijos modelio sėkmę. Apskritai, jie yra daug mažiau domisi sėkme ir nori sutelkti dėmesį į sudėtingus atvejus. Nepaisant to, vienas dalykasyra turėti demokratiją, kuri veikia tik su dviem ar trimis oficialiosiomis kalbomis. Pasiiekti tą patį tikslą, kai yra daug daugiau kalbų, yra problematiškiau.

Kad ES taptų gyvybinga demokratija, ji turi spręsti daugiakalbystės klausimą, nes ji turi 24 oficialiąsias kalbas ir neturi oficialios lingua franca.

Iliustracijos ir įrodymai

Per pastaruosius dešimtmečius labai daugiakalbės šalys,

pavyzdžiui, Kanada ir Belgija, susidūrė su dideliais sunkumais (žr. 1995 m. referendumą dėl suvereniteto Kvebeke, institucinę aklavietę ir flamandų nacionalizmo augimą Belgijoje nuo aštuntojo dešimtmečio). Argumentas galėtų būti taikomas tokioms šalims kaip Jungtinė Karalystė (su Škotija), Ispanija (su Katalonija ir Baskų kraštas) arba Indija, tačiau šiose visuomenėse yra bent viena lingua franca – anglų, ispanų, hindi – kad dauguma žmonių kalba ar bent jau supranta, o taip nėra Belgijoje ir Kanadoje. Tyrėjai, tyrę Šveicarijos atvejį etnolingų įvairovės valdymo požiūriu, paprastai savo sėkmę priskiria federalizmui ir (arba) vadinamajam „socialiniam“ jos institucijų pobūdžiui, grindžiamam galios pasidalijimu, grupių autonomija, proporcingu parlamento vietų paskirstymu ir viešaisiais darbais bei mažumų veto (Lijphart, 1977). Nors sutinkame, kad federalizmas yra svarbi institucija, jis pats savaime negali paaiškinti Šveicarijos demokratijos stabilumo. Federalinėms šalims reikia tinkamų institucijų, kad jos galėtų subalansuoti išcentrines tendencijas. Kaip teigiame, šią pusiausvyrą siūlo ne konsociacinės *institucijos*, o centrinės *institucijos* (žr. Horowitz 1985; Stojanović 2009).

Apibendrinant, manome, kad visuomenėms, kurios neturi bendros lingua franca, reikia kitų institucijų – ne tik federalizmo ir konsocializmo – tapti ir (arba) išlikti gyvybingomis demokratinėmis valstybėmis. Visų pirma jiems reikia centrinę organizmaturinčių *institucijų*, kurios būtų pagrįstos daugumos taisykle. (Žinoma, juos turėtų papildyti stabdžių ir atsvarų sistema, ypač teismai, kad būtų išvengta „daugumos ramybės“ ir būtų apsaugotos mažumų teisės.)

Ipolitinės pasekmės

Iš pagrindinių institucijų ir mechanizmų mes manome, kad tiesioginiai ir populiarūs prezidento rinkimai ir dažnas „iš apačios į viršų“ tiesioginių demokratinų priemonių, pvz., populiarių iniciatyvų ir referendumų, naudojimas gali prisidėti prie harmoningo kalbų įvairovės valdymo valstybėse narėse ir netiesiogiai visoje Europos Sąjungoje. Tokios institucijos galėtų skatinti kurtivieningą emosą ir partijų sistemą, pagrįstą daugiakalbėmis šalimis, o ne viena kalba. Būtent šia linkme neseniai įgyvendintos 2009 m. Lisabonos

sutartimi ES pradėtos reformos – netiesioginiai Europos Vadovų Tarybos pirmininko rinkimai ir Europos piliečių iniciatyvos. Tačiau jų tikriausiai nepakanka (prezidentas nėra tiesiogiai renkamas ES piliečių; sėkmingos Europos piliečių iniciatyvos nėra privalomos ir neskatina gyventojų balsų) siekiant skatinti tikrai daugiakalbę Europos partijų sistemą ir centrinę demokratiją. Kita perspektyvi idėja, kurią neseniai (balandžio 2017) atnaujino Italijos vyriausybė ir kuriai pritarė Prancūzijos prezidentas Emmanuelis Macronas ir Vokietijos socialinių demokratų lyderis Martin Schultz, yra skirti 73 britų vietas Europos Parlamente, kurios liks laisvos po „Brexit’o“, vienai ES rinkimų apygardai. Tikimasi, kad tai galėtų suteikti pakankamai paskatų partijoms pateikti viršvalstybinius daugiakalbius sąrašus rinkimuose į Europos Parlamentą ar net tapti tikrai europinėmis ir daugiakalbėmis partijomis.

Nuorodos ir gilinimas

- Lijphart, A. (1977). *Demokratija pliuralinėse visuomenėse*. New Haven: Yale universiteto spauda.
- Reilly, B. (2012). Įvairių demokratijų institucinė struktūra: Konsocializmas, Centripetalizmas ir komunalizmas Palyginti. *Europos politikos mokslai*, 11, 259–270.
- Stojanović, N. (2009). Ar demokratija yra įmanoma daugiakalbėje šalyje? Šveicarijos patirtis ir tiesioginės demokratijos paradoksas. D. Sinardet & M. Hooge (Eds.) *Ar demokratija yra gyvybinga be bendros viešosios nuomonės?* Briuselis: Re-Bel e-book 3.
- Van Parijs, P. (2000). Ar Europa turi būti belgiška? Dėl demokratinio pilietiškumo daugiakalbėse politikos srityse. I. Hampsher-Monk & C. McKinnon (Eds.) *Pilietybės poreikiai* (p. 135–153). Londonas: Tęsinys.

3 Ar „laisvoji rinka“ gali valdyti kalbų įvairovę?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

Apskritai nėra rimtų priežasčių kištis į spontanišką asmenų sąveiką, kai šios sąveikos rezultatai turi įtakos tik susijusiems asmenims. Tai ypač pasakytina apie prekybą prekėmis ir paslaugomis rinkose. Tačiau daugelio prekių ir paslaugų atveju taip nėra. Tam tikrų produktų, pavyzdžiui, oro transporto ar nacionalinės gynybos, rinkos paprastai nėra. Net jei yra rinkų, asmens vartojimas arba vienos įmonės tam tikrų prekių gamyba gali turėti įtakos kitų įmonių gerovei arba kitų įmonių pelnui. Tokiais atvejais nekoordinuojami individualūs sprendimai retai būna optimalūs visuomenei ir reikia tam tikro koordinavimo. Šis individualaus elgesio rezultatų ir kolektyvinio optimizmo skirtumas pateisina kolektyvinius veiksmus.

Kamums sako tyrimas ?

Tokiais atvejais ekonomistai kalba apie „rinkos nepakankamumą“. Rinkos nepakankamumas yra įvairių formų, įskaitant šalutinį rinkos sandorių poveikį, asimetriškus rinkos dalyvius ir trūkstamas arba neišsamias tam tikrų prekių rinkas. Šis reiškiny yra bendras, kad asmens, atskirai sveriančio naudą ir išlaidas, apskaičiavimas nepaiso poveikio, kurį jo veiksmai daro kitiems. Todėl bendra nauda sau ir visiems kitiems jos veiksams yra nepakankamai įvertinta („teigiamas išorinis poveikis“) arba pervertinta („neigiamas išorinis poveikis“). Pirmuoju atveju ji nesiima tam tikrų priemonių, kurios duoda daugiau naudos nei visos visuomenės sąnaudos; antruoju atveju ji imasi priemonių, kurių sąnaudos viršija bendrovės gaunamą naudą. Jei sprendimas susijęs su prekių tiekimu ar paslaugų teikimu, pirmuoju atveju tai lemia nepakankamą tiekimą, o pastaruoju atveju – perteklinį tiekimą. Paprastai individualus elgesys nėra optimalus kolektyviai.

Ilustracijos ir įrodymai

Mes čia aptariame specifinį „išorės“ tipą (teigiamą), kuris pasireiškia vadinamųjų kolektyvinių arba viešųjų gėrybių atveju. Kolektyvinė prekė yra prekė, kurią gali vartoti ar vertinti bet kuris asmuo, nesumažindamas kito asmens galimybių vartoti tą pačią prekę. Klasikiniai pavyzdžiai yra televizijos programos ar estetinis malonumas, atsirandantis dėl meno kūrinio susižavėjimo. Panašiai su kalba susijusios viešosios gėrybės apima viešųjų dokumentų ar gatvių ženklų prieinamumą mažumos kalba. Asmens įnašas į dvikalbius gatvių žymenis būtų naudingas visiems, kuriems ženklai padėtų, tačiau spręsdamas dėl jo įnašo jis atsižvelgtų tik į savo pranašumą, todėl jo įmokos

dydis būtų mažesnis už visą gautą naudą. Jei kiekvienas asmuo nuspręstų pats, savanoriškos įmokos (jei tokių būtų) būtų mažos. Kita vertus, veikdami kartu, žmonės galėtų lengvai susitarti dėl kito geresnio rezultato. Kadangi būtinos derybos gali būti gana brangios, sprendimus priimantis asmuo gali būti koordinatoriumi.

Paimkime paprastą pavyzdį: „Apollon“ („A“) valdo graikų restoraną, o „Daphne“ („D“) tame pačiame Graikijos kvartale. Siekdami pritraukti klientus, jie įrengia plakatus, kurie nukreipia turistus į jų kaimynystę. Kuo daugiau pinigų išleidžiama ženklų, tuo daugiau žmonių bus informuota. Išleidžiami 5000 EUR, jie pritraukia žmones iš miesto centro; turėdami 10000 EUR, žmonės gyvena vidurinėje miesto dalyje; 15000 EUR, kiekvienas iš išorės; ir už 20 000 eurų, žmonės iš viso miesto.

„Apollon“ ir „Daphne“ gali nuspręsti arba nieko skirti, arba 5 000 EUR arba 10000 EUR už kiekvieną įnašą; iš viso bus skirta 0, 5000, 10 000, 15 000 arba 20 000 eurų. Jie abu priskiria tam tikras reikšmes ženklams. „Daphne“ žymenis centre yra 4000 EUR, vidutinis žiedas yra 8 000 eurų ir t. t., o „Apollo“ mano, kad centre esantys žymenis sudaro 3 000 EUR, o vidutinis žiedas yra 6 000 EUR ir t. t. Už kiekvieną iš jų sukaupta bruto išmoka (tūkstančiais eurų) yra nurodyta pirmiau nurodyto skaičiaus kairėje dalyje pagal skirtingus jų atitinkamų įmokų lygius.

Įmokos turi būti atimtos iš bruto išmokų, kad būtų gautos grynosios išmokos, kaip parodyta dešinėje skaičiaus pusėje. Jei „Apollo“ mokės 5000 EUR, akivaizdu, kad „Daphne“ gauna didžiausią grynąją naudą (lygiavertę 40000 EUR), nes nieko negauna. Tai taikoma bet kokiam „Apollo“ įnašui. Apollo elgesys yra simetriškas. Šiuo atveju ženklas nebus įdiegtas.

Koordinuotais veiksmais būtų galima padidinti tiek 5000 EUR, tiek 10 000 EUR įnašą, „Daphne“ 10 000 EUR ir „Apollo“ 5 000 EUR. Didžiausia agreguota grynoji vertė pasiekama, jei kiekvienas prisideda prie 10 000 eurų, įrengdamas plokštes visur.

Viešieji dokumentai yra dar vienas su kalba susijusių prekių, kurių naudojimas iš esmės sukuria simbolinę vertę, pavyzdys. Tačiau daugeliui žmonių labai svarbios

taisyklės dėl simbolinių aspektų, pvz., oficialaus šalies pavadinimo ar svarbių institucijų įvairiomis kalbomis.

Politinės pasekmės

Dėl išorės veiksnių, atsirandančių dėl individualių sprendimų dėl daugelio su kalba susijusių prekių tiekimo, kalbos politika neturėtų būti palikta spontaniškai bendraujantiems asmenims. Reikia imtis koordinuotų veiksmų, o viešajam sektoriui tenka svarbus vaidmuo.

		A		
		0	5	10
D	0	0	3	6
	5	0	4	8
	10	3	6	9
	10	4	8	12
		0	5	10
		8	12	16

		A		
		0	5	10
D	0	0	-2	-4
	5	0	4	8
	10	3	1	-1
	10	-1	3	7
		0	5	10
		6	4	2
		-2	2	6

Bendrasis individualus pelnas (kairėje) **ir grynasis individualus pelnas** (dešinėje)

Nuorodos ir papildomi rodmenys

- Grin, F. (2003). *Ekonomika ir kalbų planavimas. Dabartinės kalbos planavimo problemos*, 4, 1–66. [Reprinted In Ricento, T. (Red.) (2015). *Kalbų politika ir planavimas: Kritinės sąvokos lingvistikoje*. Niujorkas: Maršrutizatorius.]
- Hindriks, J. & Myles, G. D. (2006). *Tarpinė viešoji ekonomika*. Kembridžas: MIT spauda.
- Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (būsimas). *Ekonominis požiūris į kalbų politiką ir kalbinį teisingumą*. M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Kalbų politika ir kalbinis teisingumas: Ekonominiai, filosofiniai ir sociolingvistiniai metodai*. Heidelbergas: Springer.

4 Kodėl gera tipologija naudinga pasirenkant ir rengiant kalbų politiką?

François Grin, Marco Civico, Ženevos universitetas

Kaip ir bet kuri kita politika, kalbų politika yra įvairių formų, priklausomai nuo jos konteksto, tikslų ir veikimo būdo. Dėl to kyla klausimas, kaip mes juos apibūdiname ir klasifikuojame. Tačiau paprastų tipologijų ne visada pakanka. Rengiant integruotą kalbų politikos planą, gali būti naudinga parengti išsamesnę klasifikaciją, nes ji įpareigoja mus nurodyti daugelį politikos aspektų, į kuriuos kitu atveju būtų ignoruojama. Užuo sutelkus dėmesį į vieną aspektą, tikrai naudinga tipologija turėtų apimti kelis aspektus, o kiekviena politikos priemonė turėtų būti apibūdinta pagal kiekvieną aspektą.

Kamums sako tyrimas?

Kalbų politikoje nėra uždaru matmenų sąrašo arba a priori. Kokie matmenys yra svarbūs ir kaip tiksliai įtvirtinti sociolingvistinę tikrovę kiekvienoje dimensijoje, priklausys nuo vietos sąlygų. Tačiau aštuoni aspektai (kai kurie klasikiniai, kiti naujesni) paprastai yra svarbūs specifinėse situacijose rengiant integruotą kalbų politikos planą:

1. Domenas yra įprasta žmogaus veiklos klasifikacija, kurioje konkrečiai vartojamos kalbos. Domenai gali būti identifikuojami daugiau ar mažiau smulkiai. Pirmiausia galime pradėti nuo tokių svarbių sričių kaip „švietimas“, „teismų sistema“, „administravimas ir viešosios paslaugos“, „žiniasklaidos“, „kultūra“, „ekonominė veikla“ ir „socialinis gyvenimas“.
2. Sritis, kurioje išskiriamos politikos kryptys, kuriomis visų pirma siekiama vartoti kalbas privačioje, viešojoje ar valstybinėje sferoje.
3. Poveikis gerovei, pagal kurį skiriamos priemonės, visų pirma skirtos veiksmingam išteklių paskirstymui arba teisingam išteklių paskirstymui.
4. Variabliškumai, t. y. kintamieji, pagal kuriuos politika turi veikti: daugumoje kalbų politikos priemonių daugiausia dėmesio skiriama žmonių gebėjimui vartoti kalbą (t. y. jų įgūdžiams), galimybėms ja naudotis (pavyzdžiui, kiek sričių galite tai padaryti?) ir tikro žmonių noro vartoti mažumos kalbą rodikliui.
5. Politikos objektų ekonominis nerumas. Šis ekonominis pobūdis gali būti suskirstytas į smulkesnius matmenis, pavyzdžiui, „prekės“ ir „paslaugos“, „nauda“ v. „sanaudos“ arba „įvediniai“, palyginti su politikos priemonės galutiniais rezultatais. Ekonominis pobūdis yra plati sąvoka, apimanti ne tik materialines ar finansines vertybes, bet ir simbolines

vertybes.

6. Priemonė, pagal kurią atskiriami „tvarka ir kontrolė“, apibūdinančios privalomą politiką (pvz., kai reikia pateikti teismo proceso vertimus) ir „skatinamosios priemonės“, kuriose dalyviai skatinami vartoti tam tikras kalbas (pvz., jei pareigūnai gauna priemonę, jei jie tampa dvikalbiais).

7. T ype, kurioje atskiriamas korpusų planavimas ir statuso planavimas (reglamentai dėl skirtingų kalbų padėties viena kitos atžvilgiu, pvz., dėl oficialaus pripažinimo, vartojimo švietimo sistemoje, darbo rinkoje ir t. t.).

8. Pasisakymo vidaus lingvistinė kryptis (pvz., vartojimas žodžiu v. raštu; rašymos sistemos pasirinkimas, rašybos reforma, leksikografinė ar terminologinė raida ir t. t.).

Ilustracijos ir įrodymai

Dėl to, kad yra daug užsienio gimusių ir socialiniu bei ekonominiu požiūriu įvairių gyventojų, Ženevos miestas yra labai daugiakalbis, nors jo vienintelė oficiali kalba yra prancūzų kalba. Miesto politika – didinti vaikų informuotumą apie ikimokyklinį ugdymą (kurį subsidijuoja miestas). Ši politika įgyvendinama kaip „Kalbos pažadinimo“ projekto dalis, apimanti plakatus, pasakojimus, dainavimą ir kitą veiklą, kuri leidžia vaikams atrasti kalbasklasę (Candelier, 2003).

Kaip kalbos politikos priemonę, „Kalbos pažadinimo“ projektą galima apibūdinti taip:

1. Laukelis: švietimas (ikimokyklinis)
2. Sfera: daugiausia valstybės („kalbos pažadinimas“ teikiamas savivaldybės remiamose įstaigose)
3. Gerai – yra efektai: daugiausia pasiskirstymas (vienodo kalbų orumo pripažinimas)
4. Tikslinis kintamasis: daugiausia dėmesio skiriama vaikų požiūriui į kalbų įvairovę
5. Ekonominis pobūdis: ne rinkos paslaugų teikimas
6. Priemonė: daugiausia „tvarka ir kontrolė“ (darbuotojai primygtinai raginami naudoti kalbos pažadinimą; vaikai ar tėvai negali pasitraukti)
7. Tipas: kalbinė padėtis
8. Vidaus lingvistinė orientacija: daugiausia žodžiu, alternatyviai rašytiniai

Politinėspasekmės

Politikos priemonės naudinga apibūdinti naudojant pakankamai didelių matmenų rinkinį, kad būtų galima:

- ▶ nustatyti siūlomos priemonės poveikį ir vengti nenuoseklumo joje;
- ▶ užtikrinti įvairių priemonių nuoseklumą, taigi ir visos kalbų politikos nuoseklumą;
- ▶ teisingai nustatyti sudėtingumo apraiškas, į kurias reikia atsižvelgti;
- ▶ palengvinti palyginamų ankstesnių priemonių nustatymą, kad būtų galima tinkamiau stebėti naujos politikos poveikį;

veiksmų plane.

Nuorodos ir gilinimas:

- Candelier, M. (2003) (Red.). *Kalbospažadinimas pradinėje mokykloje. Evlang – Europos inovacijų apžvalga*. Briuselis: Iš Boecko.
- Cassels Johnson, D. (2013). *Kalbų politika*. Basingstoke: Palgrave’as Makmillanas.
- Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Lyginamoji kalbų politika ir vertinimas. G. González Núñez & R. Meylaerts (red.), *Vertimas ir viešoji politika* (p. 83–112). Londonas: Routledge.

Kalbos tampa matomos skelbiant daugiakalbius sveikinimo ženklus, rašant daugiakalbius informacinius lapelius tėvams ir skatinant vaikus dalytis tam tikrais žodžiais savo gimtąja kalba.

Kalbos girdimas per dainas ir ritmus (kurių darbuotojai skatinami rinkti iš tėvų)

Kalbos yra dainuojamos: klausydami ir dainuodami dainas įvairiomis kalbomis, vaikai palaipsniui mokosi juos atpažinti

Kalbosvadinamos „s“, naudojantdvikalbius istorijos knygas, kurios leidžia vartotįvairių kalbųžodžius

Kalbos rašomos, o vaikų dėmesys tiek klasėje, tiek per išvykas atkreipiamas į teksto elementus, parašytus skirtingomis kalbomis, galbūt naudojant skirtingus abėcėles.

Kalbos plinta tarp mokyklos ir tėvų, taip pat tarp vaikų, platinant knygas ir kompaktinius diskus įvairiomis kalbomis.

KALBŲ SUPRATIMO STRATEGIJŲ PAVYZDŽIAI ŽENEVOS VAIKŲ DARŽELIUOSE.

Šaltinis: ville-geneve.ch/themes/petite-enfance-jeunesse-loisirs/petite-enfance/eveil-langues

▶ Pripažinti įvairių subjektų vaidmenį administracijoje ir pilietinėje visuomenėje ir sudarytijiems palankesnes sąlygas dalyvauti formuojant ir įgyvendinant politiką.

Turėtų būti sudaryta tarpdisciplininė grupė, kuri apibūdintų kiekvieną politikos priemonę platesniame

Hult, F. & Cassels Johnson, D. (2015). *Kalbos politikos ir planavimomokslinių tyrimų metodai: Praktinis vadovas*. Chichester, Jungtinė Karalystė: Wiley-Blackwell.

5 Kaip nustatyti ir įvertinti nepalankią kalbinę padėtį?

Brian Carey, Andrew Shorten, Limeriko universitetas

Pagrindinis viešosios politikos uždavinys skatinant judumą ir įtrauktį – rasti būdų, kaip spręsti nepalankias socialines problemas, kylančias dėl piliečių kalbos įgūdžių. Kartais lengva atpažinti, kada žmonės yra nepalankioje padėtyje dėl kalbos priežasčių, pavyzdžiui, kai imigrantai, kurie nekalba dominuojančia kalba, negali dalyvauti viešajame gyvenime. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad kai kurie kalbos trūkumai nėra iš karto matomi, reikia iš esmės susitarti, kaip juos identifikuoti ir įvertinti.

Kamums sako tyrimas?

Teorinis darbas, atliktas įgyvendinant MIME projektą, rodo, kad yra įvairių būdų nustatyti ir įvertinti kalbos trūkumus (būsimas Carey; Sutrupinti 2017 m.). Intuityvus požiūris yra ištirti žmonių, su kuriais kažkas gali veiksmingai bendrauti, skaičių. Mes tai vadiname komunikacijos galimybių modeliu ir tai gali būti naudingas rodiklis sprendimus priimančioms asmenims, nes socialiniai trūkumai ir galimos komunikacijos galimybės dažnai yra neigiamai susijusios. Tačiau šis modelis taip pat gali būti klaidinantis, nes kažkas gali pasitenkinti savo padėtimi, net jei jis gali bendrauti su palyginti nedaugeliu žmonių. Kad išspręstume šią problemą, vietoj to galėtume naudoti pirmenybinio pasitenkinimo modelį, kuriame teigiama, kad asmuo yra nepalankioje kalbinėje padėtyje, jei negali daryti to, ko nori dėl kalbos priežasčių, pvz., kai asmuo negali gauti patenkinamo darbo pasirinktoje darbo vietoje, nes neturi užsienio kalbos įgūdžių. Tačiau šis požiūris taip pat galėtų būti klaidinantis, nes jis rodo, kad tie, kurie yra patenkinti ribotomis galimybėmis, nėra nepalankioje padėtyje.

Savo ruožtu, šią problemą galima išspręsti lyginant žmones pagal jų galimybes gauti socialiai priimtini išteklių ar rezultatų sąrašą. Pavyzdžiui, pagal priegios prie išteklių modelį ribotos galimybės įsidarbinti dėl kalbinių priežasčių yra nepalanki kalbinė padėtis, nepaisant pageidavimų ar bendravimo galimybių, nes yra nepalankioje padėtyje nei paprastai vertinamasi išteklius – pajamos. Tuo pačiu metu pajėgumų metodo modelis vyksta tokiu pačiu būdu, tačiau užuot klausęs, ką asmuo turi ar gali gauti, jis klausia, ką jis gali ir ką gali daryti. Todėl jos sąrašą sudaro tokie rezultatai, kaip gera sveikata ar aplinkos kontrolė, ir jame nurodoma, kad kalbinė padėtis yra nepalanki, nes asmuo dėl kalbinių priežasčių neturi veiksmingos laisvės tai daryti.

Iliustracijos ir įrodymai

Lentelėje apibendrinami kai kurie kiekvieno modelio atrakcionai ir trūkumai. Jų skirtumus galima iliustruoti atsižvelgiant į imigrantą, kuris nekalba dominuojančia vietos kalba, tačiau vis dėlto yra patenkintas savo gyvenimu ir darbu. Nors pirmi du modeliai skiriasi dėl to, ar jis yra nepalankioje kalbinėje padėtyje, pastarieji du turės skirtingas išvadas, priklausomai nuo išteklių ir rezultatų, naudojamų žmonėms palyginti. Pavyzdžiui, jei būtų įtraukti tokie ištekuliai kaip politinis balsas ar tokie rezultatai, kaip galimybė dalyvauti viešajame gyvenime, galime daryti išvadą, kad ji yra nepalankioje padėtyje, nepaisant jos nepasitenkinimo stokos.

Įpolitinės pasekmės

Skirtingi modeliai gali būti tinkami skirtingiems tikslams. Pavyzdžiui, komunikacijos galimybių modelyje naudojama lengvai prieinama informacija, todėl gali būti tikslinga nuspręsti, kur imtisdugumos kalbų mokymosi programų. Kita vertus, gebėjimais grindžiamas požiūris reikalauja daugiau informacijos, tačiau jis galėtų padėti geriau suprasti pažeidžiamų grupių, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus imigrantų, kurie nekalba vietos kalba, poreikius. Be to, vienas iš pageidavimų pasitenkinimo modelio bruožų yra tas, kad jis galėtų atgrasyti nuo politikos, kurios tikslai nėra plačiai remiami, įgyvendinimo, tačiau tai gali būti daroma tik tuo atveju, jei sprendimus priimančias asmenys turės prieigą prie patikimos ir išsamios informacijos apie realius piliečių pageidavimus. Galiausiai, išteklių paskirstymo ir pajėgumų metodo modeliai yra naudingiausi vertinant bendrą visuomenės kalbinių susitarimų teisingumą.

Nors gali būti sunku pasiekti plataus masto socialinį sutarimą dėl įtrauktinų išteklių ar rezultatų ir kaip juos klasifikuoti, vis dėlto gali būti įmanoma nustatyti socialinį minimumą pasiekiant bendrą sutarimą dėl kai kurių iš jų.

Nuorodos ir gilinimas:

Carey, B. (būsimas). Pirmenybės pasitenkinimo modelis kalbinio pranašumo. *Kritiška tarptautinės socialinės ir politinės filosofijos apžvalga*. doi.org/10.1080/13698230.2016.1270905

Sutrupinti, A. (2017). Keturi kalbinio nusivylimo sampratos. *Žurnalas apie daugiakalbę ir daugiakultūrę plėtrą*, 38, 607–621.

Modelis	Apibrėžtis	Išmokos	Trūkumai
Komunikacijos galimybės	A turi kalbinį pranašumą prieš B, kai A gali bendrauti su daugiau žmonių.	Intuityvus ir todėl plačiai pripažįstamas. Paprasta taikyti.	Kartais kontraintuityvus.
Pageidavimų patenkinimas	A naudojami kalbiniu pranašumu, palyginti su B, kai dėl kalbinių priešasčių tenkinami A pageidavimai.	Intuityvus ir todėl plačiai pripažįstamas. Galingas moralinis pateisinimas.	Kartais kontraintuityvus. Sunku taikyti.
Galimybė naudotis ištekliais	A turi kalbinį pranašumą prieš B, kai A kalbos repertuaras suteikia jam geresnę prieigą prie svarbių išteklių.	Žmonės lyginami pagal tuos pačius kriterijus, morališkai reikšmingi ir prieinami visuomenei.	Socialinis nesutarimas dėl santykinės išteklių svarbos. Gali būti sunku taikyti.
Pajėgumų metodas	A turi kalbinį pranašumą, palyginti su B, kur A kalbų registras padeda atlikti vertingas žmogaus funkcijas.	Žmonės lyginami pagal identiškus, morališkai reikšmingus, viešai prieinamus ir plačiai pripažintus kriterijus.	Socialinis nesutarimas dėl santykinės veiklos svarbos. Gali būti sunku taikyti.

6 Koks yra „sudėtingas požiūris“ į kalbų politikos pasirinkimą ir rengimą?

Marco Civico, François Grin, Ženevos universitetas

Taikant kompleksinį požiūrį, reikia išplėsti tradicinį požiūrį į ryšį tarp „pradinių“ politikos sprendimų ir jų „žemesnės grandies“ rezultatų. Nors pirmosios yra skirtos paveikti pastarąją (politika vis dar siekia tam tikrų tikslų), ryšys tarp jų paprastai yra sudėtingesnis, nei manoma įprastinėse teorijose. Tuo pačiu metu lauko realybė gali būti labai skirtinga. Dėl šių dviejų priežasčių nėra vienos politikos, o sudėtingas požiūris yra atsakas į šį uždavinį. Tai taikoma visų rūšių politikai. Iš tiesų 2009 m. Europos Komisijos paskelbtose poveikio vertinimo gairėse jau gana aiškiai nurodyta, kad įgyvendinant ir vertinant politiką visada turėtų būti atsižvelgiama į poveikį aplinkai, ekonominei ir socialinei sferai, taip pat į bet kokius išorės veiksnius, kurie gali turėti teigiamą ar neigiamą poveikį politikai. Vis dėlto, nors politikos formuotojai dažnai pripažįsta sudėtingumą, jis retai apibūdinamas formaliai, jau nekalbant apie analitinę sistemą.

Ką mums sako tyrimas?

Sudėtingumo teorijos tyrimai rodo, kad kalbos klausimai atitinka tam tikrus konkrečius kriterijus ir todėl laikomi sudėtingais klausimais. Be kita ko, kalbos problemos turi nelineinę dinamiką (pvz., tokie procesai kaip kalbos įgijimas, kalbos nuosmukis ir kalbos išsaugojimas gali paspartėti arba sulėtinti, o kartais ir atvirkščiai). Jiems būdingi grįžtamojo ryšio ciklai (pagalvokite apie savo maitinimosi kalbos vartojimą) ir jie turi skirtingas savybes skirtinguose agregacijos lygmenyse (pavyzdžiui, asmens bendravimo poreikiai ir įmonės poreikiai yra skirtingi).

Sudėtingo intervencijos plano apibrėžimas reiškia, be kita ko, pripažinti, kad kalbos klausimai visada kelia klausimų, susijusių su kitomis sritimis, pavyzdžiui, švietimo sistema, teisinėmis nuostatomis, demografiniais ir darbo rinkos pokyčiais. Kalbų politika visada daro šalutinį poveikį už kalbinės srities ribų. Sudėtingumo teorija rodo, kad tikslinga ir veiksminga politika turi pripažinti sudėtingus tinklus, siejančius kalbinius klausimus su ne kalbos priežastimis ir pasekmėmis.

Ilustracijos ir įrodymai

Kalbos politika kartais nepasiekia savo tikslo (-ų) dėl nepakankamo jos sudėtingumo; sudėtingos integruotos politikos priemonės iš esmės yra geresnės. Pavyzdžiui, manoma, kad airių kalbos politika po nepriklausomybės paprastai turėjo nuviliančių rezultatų, nes ji buvo per

daug orientuota į mokyklos kontekstą ir iš esmės buvo apleisti ne švietimo kintamieji (pvz., požiūris į airių kalbą). Kita vertus, Euskeros skatinimas Baskų krašte pasiteisino, nes į kalbų politikos planą įtrauktos ne tik su mokyklomis susijusios priemonės, bet ir suaugusiųjų kursai, ad hoc institucijų kūrimas ir informuotumo didinimo kampanijos.

Politinės pasekmės

Pagrindinis principas yra tas, kad turime plėtoti politiką, „kurios yra sudėtingos, kaip ir sprendžiamos problemos“. Tai reiškia, kad kurias praktines gaires dėl politikos, susijusios su kalba.

Atrankos ir projektavimo etape:

► Kalbos problemos niekada nėra „tik“ kalbos problemos. Prieš rengiant intervencijos strategiją, turi būti sudaryta tarpdisciplininė grupė, kuri vertintų, kokių mastu nagrinėjamas klausimas apima įvairias sritis, įvertintų reikiamą bendradarbiavimo lygį ir nustatytų kompleksinius stebėsenos ir vertinimo rodiklius.

► Veiksmų planas neturėtų būti grindžiamas vien tik lingvistinėmis disciplinomis. Už jos kūrimą atsakinga grupė turi būti tarpdisciplininė, o kalbiniu klausimu dirba ekspertai įvairiais aspektais.

Įgyvendinimo etape ir po jo:

► politiką reikėtų stebėti siekiant patikrinti, ar programa įgyvendinama teisingai, ir patikrinti, ar tarp skirtingų tarnybų yra pakankamas informacijos srautas, kad būtų užtikrintas nuolatinis koregavimas. Sudėtingumo tyrimai rodo, kad pokyčiai neįvyksta reguliariai. Ilgi laikotarpiai be pokyčių gali keistis su staigiais ir dramatiškais pokyčiais („paviršiaus taškai“).

► ex post vertinimas turi būti bendro projekto dalis. Ji turėtų įvertinti tiesioginį politikos poveikį ir jos poveikį ne kalbos kintamiesiems, kad būtų galima sistemingiau nustatyti netikėtus ar nenumatytus padarinius (arba jų nebuvimą).

Procesas apibendrintas toliau pateiktoje diagramoje.

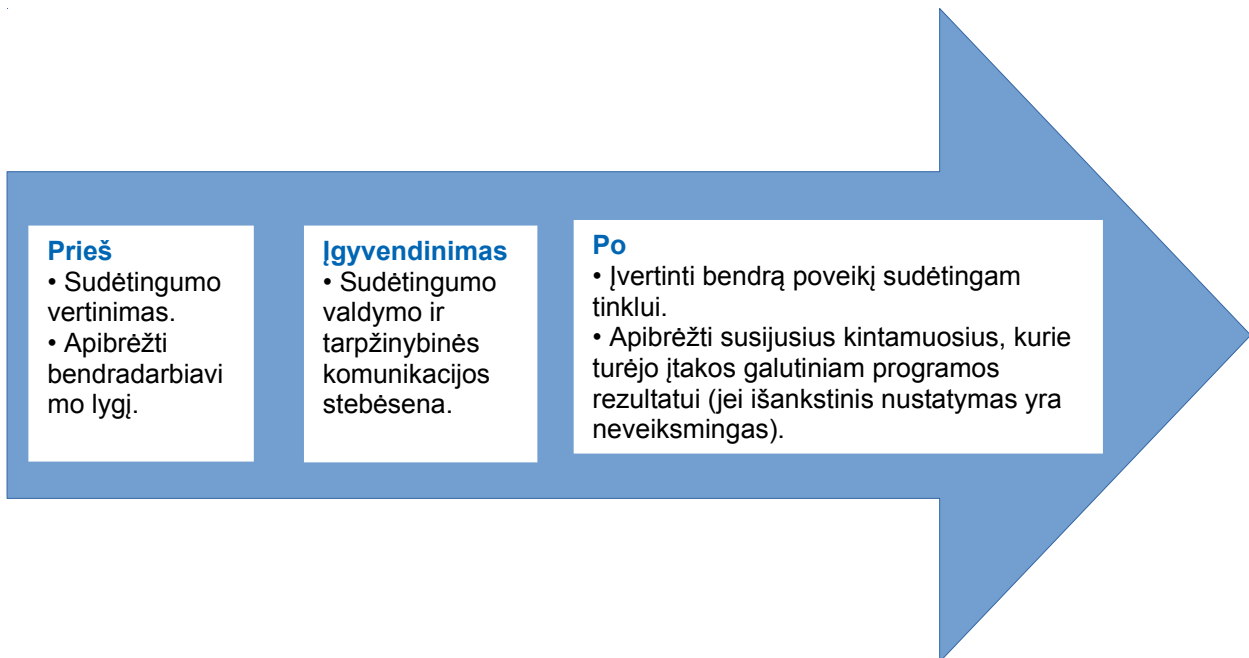
Nuorodos ir gilinimas:

Europos Komisija (2009 m.). *Poveikio vertinimo gairės*. SEC (2009) 92.

Geyer, R. & Cairney, P. (Eds.) (2015). *Sudėtingumo ir viešosios politikos vadovas*. Cheltenham: Edvardas Elgaras.

Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Lyginamoji kalbų politika ir vertinimas. G. González Núñez & R. Meylaerts (red.). *Vertimas raštu ir viešoji politika* (p. 83–112). Londonas: Routledge.

G. salė (2011). *Sudėtingumas, institucijos ir viešoji*

Prieš

- Sudėtingumo vertinimas.
- Apibrėžti bendradarbiavimo lygį.

Įgyvendinimas

- Sudėtingumo valdymo ir tarpžinybinės komunikacijos stebėseną.

Po

- Įvertinti bendrą poveikį sudėtingam tinklui.
- Apibrėžti susijusius kintamuosius, kurie turėjo įtakos galutiniam programos rezultatui (jei išankstinis nustatymas yra neveiksmingas).

politika. Judrus sprendimų priėmimas Turbulentiniame pasaulyje. Cheltenham: Edvardas Elgaras.

7 Kodėl demo-lingvistinės prognozės turėtų būti grindžiamos kalbos politikos pasirinkimu?

Ljisló Marjcz, Amsterdamo universitetas

Daugelyje Europos akademinio ir viešojo diskurso atrodo akivaizdu, kad lingua franca turi dominuoti ir bus anglų kalba. Be probleminių bet kokios formos kalbinės hegemonijos (nepriklausomai nuo dominuojančios kalbos) savybių, galia besikeičiantys geopolitiniai žvaigždynai nebūtinai teikia pirmenybę šiam scenarijui, įskaitant tolesnį pasaulinės anglų kalbos plitimą. Hegemoninę anglų kalbos poziciją lemia didėjanti angliškai kalbančių šalių įtaka XX amžiuje^(Phillipson, 2009). Tačiau tikimasi, kad^{XXI amžiuje} šis politinis ir ekonominis dominavimas mažės, ir nėra aišku, kad anglų vaidmuo išliks neginčijamas.

Ką mums sako tyrimas?

XX^a paskatino angliškai kalbančių šalių politinę ir komercinę plėtrą. Komentatoriai teigė, kad anglų pozicija bus suabejota dėl to, kad JAV dominavimas pasaulyje viršijo savo aukščiausią tašką^{XXI amžiaus} pradžioje (Moul ir Morris, 2003 Ostler, 2006). Ostler (2010 m.) taip pat teigia, kad kalbos technologijų, visų pirma mašininio vertimo, plėtra susilpnins pasaulinės lingua franca aktualumą. Tai suteiks galimybę kitoms platesnėms komunikacijos kalboms įgyti pasaulinį lingua franca statusą arba bent išlaikyti jį, kaip svarbaus lingua franca bendravimo regioniniu lygmeniu, įskaitant Europos Sąjungos (ES) teritoriją, vaidmenį. Tikėtina, kad dėl laipsniškos geopolitinės galios pusiausvyros raidos tam tikrų valstybių ar valstybių konsorciūmų įtaka pasaulio reikalams didės.

ES demokratinis svoris mažėja, tačiau ji išlieka svarbi ekonomikos veikėja. Tikėtina, kad kitos valstybių grupės, pavyzdžiui, Šanchajaus bendradarbiavimo organizacija arba Eurazijos Sąjunga, įgis didesnę įtaką. Didėjanti šių organizacijų įtaka pasaulio reikalams taip pat reiškia, kad jų kalbos ir kalbų politikos koncepcijos ilgainiui taps svarbesnės.

Iliustracijos ir įrodymai

Kai kurios platesnės bendravimo kalbos jau konkuruoja su pasauline anglų kalba dėl lingua franca (regiono) statuso. Buvusiuose Sovietų Sąjungos regionuose Rusija vis dar naudojama kaip regioninė lingua franca. Tokia šalis kaip Kazachstanas dabartinėje buvusioje sovietinėje ir rusų orbitoje priėmė oficialią trikalbę kalbos politiką, kuri skatina vienodai svarbų Kazachstano, anglų ir rusų statusą. Dvi oficialios

Šanchajaus karinio bendradarbiavimo kalbos, apimančios rytinės Eurazijos žemyno dalies teritoriją, yra rusų ir kinų mandarinų. Beveik 900 mln. mandarinų kalba yra labiausiai gimtoji (šiuo metu apie tris kartus daugiau nei anglų kalba). Prancūzai išlieka pagrindine lingua franca daugumoje buvusių Prancūzijos kolonijinių valstybių Afrikos žemyne, o pagal demografines projekcijas prancūzų kalbėtojų skaičius iki 2060 m. bus 370–770 mln.; ir ispanų kaip lingua franca vaidina gyvybiškai svarbų komunikacijos vaidmenį visame Amerikos žemyne, įskaitant, po migracijos ir demolingvistinės evoliucijos, Jungtinėse Amerikos Valstijose. Kitos svarbios platesnės komunikacijos kalbos, pavyzdžiui, hindi, Malajiečių ir portugalų, taip pat galėtų būti įtrauktos į regioninių konkurentų sąrašą anglų kalba.

Politinės pasekmės

Trumpai tariant, pasauliniai geopolitiniai pokyčiai turėtų paskatinti mus numatyti kelių regioninių ar pasaulinių lingua franca, įskaitant anglų kalbą, taip pat daugelio kitų kalbų, įskaitant kinų, ispanų, arabų, hindi, rusų, bengalų, malajiečių, portugalų, urdu, japonų, prancūzų, vokiečių, persų ir japonų kalbas, vartojimą. Pirmiau pateiktoje lentelėje šios kalbos klasifikuojamos pagal bendrą kalbėtojų skaičių, akivaizdu, kad „lingua franca garsiakalbių“ skaičius, taigi ir „bendras kalbėtojų skaičius“ yra labai apytikslis.

Be skirtingų kalbėtojų kategorijų skaičiaus, taip pat atsižvelgiama į geografinį konkuruojančių kalbų pasiskirstymą ir koncentraciją, taip pat jų prestižą ir statusą. Sudėtinga politinių, ekonominių ir demografinių veiksnių, lemiančių kalbos dinamiką, sąveika rodo, kad į ateitį orientuotoje Europos kalbų politikoje reikėtų atsižvelgti į įvairias kalbas.

ES valstybės narės galėtų suteikti daugiau erdvės pirmiau minėtoms kalboms mokyklų mokymo programose, visų pirma neapribodamos savo kalbų švietimo politikos tik gimtosios ir anglų kalbos mokymu. Šis atviresnis požiūris atitinka COM (2008/566: 7) kad platesnių bendravimo kalbų mokymas yra svarbus didinant konkurencingumą ir gerinant galimybes pasaulinės prekybos srityse.

Nuorodos ir gilinimas

Europos Bendrijų Komisija (2003). 2003 m. Komisijos

komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui *"Kalbų mokymosi ir kalbinės įvairovės skatinimas. 2004–2006 m. veiksmų planas*KOM (2003) 449 galutinis.

Europos Bendrijų Komisija (2008 m.). Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui Daugiakalbystė: Europos turtas ir bendras įsipareigojimas. COM (2008) 566 galutinis. Briuselis: 18.9.2008.

Europos Komisija (2006 m. vasario mėn.). Europiečiai ir jų kalbos, specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 243
<https://webgate.ec.europa.eu/ebsm/api/public/deliverable/download?doc=true&deliverableId=37732>

Europos Komisija (2012 m. birželio mėn.). Europiečiai ir jų kalbos, specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 386
<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Moul, J. & Morris, M. A. (2003). *Kalbos globalizuotame pasaulyje*. Kembridžas: Kembridžo universiteto spauda.

Ostler, N. (2006). *Imperijos Žodžio: Pasaulio kalbos istorija*. Londonas: Harperis daugiametis.

Ostler, N. (2010 m.). *Paskutinis Lingua Franca: Iki Babelio sugrįžimo*. Niujorkas: Volkeris.

Phillipson, R. (2009). *Kalbinis imperializmas tęsiasi*.

Niujorkas: Routledge.

Kalba	Iš viso pranešėjų (M)	Kalbėtojai gimtąja kalba (M)	Kalbėjo lingua franca (M)
1 Anglų kalba	1143	331	812
2 Kinų mandarinų	1051	873	178
3 Ispanų	389	329	60
4 Arabų	346	206	140
5 Hindi	302	182	120
6 Rusų	254	144	110
7 Bengalų	250	181	69
8 Malaizija/Indonezija	202	55	147
9 Portugalų	193	178	15
10 Urdu	154	61	93
11 Japonų	126	125	1
12 Prancūzų	118	68	50
13 Vokiečių	118	90	28
14 Persų	109	36	73
15 Javanese	85	85	0

Kalbų klasifikavimas pagal bendrą kalbėtojų skaičių (pritaikytas Ostleriui, 2017:227)

8 Kaip užsienio kalbų mokymas turi įtakos migracijos išlaidoms?

Michele Gazzola, Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Humboldt-Universität zu Berlynas

Ekonomika rodo, kad kapitalo ir darbo jėgos judumas prisideda prie geresnio išteklių paskirstymo, taigi ir prie ekonominio efektyvumo. Darbo jėgos judumas visų pirma padeda mažinti struktūrinio nedarbo lygio skirtumus tarp regionų. Tačiau įvairiomis kalbinėmis aplinkybėmis, pavyzdžiui, ES, nepakankamas užsienio kalbų mokėjimas gali trukdyti darbo jėgos judumui. Naujos kalbos mokymasis yra brangus ir gali turėti įtakos judumo pasirinkimui. Kalbų politika gali padėti asmenims sumažinti šias išlaidas ir kartu skatinti įtrauktį.

Ką mums sako tyrimas?

Ekonomikos teorija paprastai modeliuoja asmens pasirinkimą migruoti, palyginus naudą ir išlaidas. Ši nauda ir išlaidos nebūtinai yra finansinės ir gali apimti nefinansinius aspektus, pvz., artumą šeimos nariams ar draugams arba saugesnę aplinką vaikams, tačiau šios diskusijos tikslais daugiausia dėmesio skirkime finansinei palyginimo daliai (kalbame ne apie kraštutinius pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų atvejus, nei apie trumpalaikio judumo atvejus). Žmonės skatinami persikelti į kitą šalį, jei *skirtumas* tarp numatomų pajamų atėmus mokesčius ir socialines išmokas (ir pakoreguotas atsižvelgiant į pragyvenimo išlaidų skirtumus) paskirties šalyje ir kilmės šalyje yra didesnis nei įvairių migracijos išlaidų suma. Išmokos gali apimti nemokamą sveikatos draudimą arba vaikų auklėjimą. Šios išlaidos gali apimti tiesiogines kelionės ar priėmimo išlaidas, nustatytas pagal paskirties šalies migracijos politiką, taip pat numanomas išlaidas, pvz., atstumą nuo giminaičių ir draugų, pirmenybę teikiant namams, psichologines išlaidas ir kalbų mokymosi išlaidas.

Ilustracijos ir įrodymai

Empiriniai duomenys iš įvairių EBPO šalių rodo, kad kalbos įgūdžiai yra statistiškai reikšmingas migracijos modelių veiksnys ir kad migrantų kalbinė kilmė yra svarbi renkantis paskirties šalį (Chiswick and Miller, 2015). Apskritai priimančiosios šalies valstybinės kalbos (pirmosios arba antrosios kalbos) mokėjimas yra svarbus veiksnys, paaiškinantis migracijos srautų sudėtį ir mastą. Pavyzdžiui, Europoje kalbant pagrindine šalies kalba padidėja beveik penki emigracijos į tą šalį tikimybė. Kalbų politika gali turėti įtakos kalbos išlaidoms. Dėl kalbos politikos kilmės šalyje gali

padaugėti paskirties šalies oficialiosios kalbos (arba vienos iš oficialių kalbų). Užsienio kalbų mokymas švietimo sistemoje sumažina vidutines migracijos į šalį, kuriose šios kalbos yra oficialios ar plačiai vartojamos, išlaidas, neatsižvelgiant į tai, ar piliečiai tikrai domisi emigracija savo suaugusiųjų gyvenime. Kalbos politika paskirties šalyje daro poveikį migracijos išlaidoms dviem skirtingais būdais. Ji gali pagerinti pomigracinės kalbos poveikį, nes migrantams bus rengiami prieinami kalbos ir integracijos kursai. Be to, tam tikrose viešosiose tarnybose ir tam tikruose darbo rinkos sektoriuose gali būti numatytos tam tikros išimtys, susijusios su vietos oficialiosios kalbos vartojimu tam tikrose administracinėse formose. Pavyzdžiui, valdžios institucijos gali naudotis vertimo raštu ir žodžiu paslaugomis, kad mokesčių inspekcijai teiktų administracines formas įvairiomis kalbomis ir samdytų vertėjus žodžiu ligoninėse. Valdžios institucijos gali pripažinti, kad tam tikros migrantų grupės (pvz., aukštos kvalifikacijos asmenys) turi teisę tam tikrą laikotarpį dirbti kalba, kuri nėra oficiali priimančiosios šalies kalba. Pavyzdžiui, užsienio mokytojai gali būti skiriami su sąlyga, kad tam tikru laikotarpiu bus plėtojami tinkami vietos kalbos įgūdžiai.

Ne visos kalbų politikos priemonės yra vienodos arba jomis pasiekama tokių pačių rezultatų judumo ir įtraukties požiūriu. Pavyzdžiui, daugumoje ES šalių anglų kalba yra pirmoji mokyklose mokoma užsienio kalba. Todėl ES piliečiams pigiau keliauti į Europos šalį, kuriose plačiai vartojama anglų kalba, ypač Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Tai gali sukelti netikėtus užsienio darbuotojų srautų iškraipymus Europos darbo rinkoje. Šalys, kurių oficialioji kalba nėra plačiai mokoma užsienyje, dažnai skatina nacionalinę anglų kalbą vartoti kaip antrą kalbą į tam tikras profesines pareigas, pavyzdžiui, aukštojo mokslo įstaigose ir didelėse įmonėse. Tačiau dėl tokio pasirinkimo gali kilti ir kitų problemų, susijusių su užsieniečių įtraukimu į vietos lygmenį, nes tai mažina paskatas mokytis dominuojančios kalbos paskirties šalyje ar regione.

Politinės pasekmės

Europos ir nacionaliniu lygmenimis reikia imtis papildomų priemonių, kad būtų sumažinta įtampa tarp judumo ir įtraukties. Kalbos mokymasis prieš išvykstant

į užsienį ir (arba) iš karto po atvykimo į priimančiąją šalį turėtų tapti prieinamesnis ir pigesnis. Išlaidas gali pasidalyti valstybės narės, pvz., dažniau naudodamosi ES struktūriniais fondais. Taip pat gali būti remiamas viešosios tarnybos formų teikimas daugiau kalbų ir daugiakalbių žinybų naudojimas darbo vietoje.

Įvairinant švietimo sistemoje mokomų kalbų įvairovę, užuot sutelkus dėmesį į vieną kalbą, judumas dar labiau padidėtų. Empiriniai tyrimai rodo, kad svarbus ne tik paskirties šalies dominuojančios kalbos mokėjimas, bet ir kalbinis atstumas tarp šios kalbos ir migrantams jau žinomų kalbų. Sukūrus kalbų katalogus, kuriuose būtų nurodytos kalbos, priklausančios skirtingoms kalbų šeimoms (pvz., germanų, romanų ir slavų), o ne tai pačiai šeimai priklausančios kalbos, galėtų būti skatinamas judumas ir įtrauktis.

Nuorodos ir gilinimas

Aparicio Fenoll, A. & Kuehn, Z. (2016). Ar užsienio kalbų mokėjimas skatina jaunų žmonių migraciją Europos Sąjungoje? In Gazzola, M. & Wickström B.-A. (Eds.) *Kalbų politikos ekonomika* (p. 331–356). Kembridžas: MIT spauda.

Burckhardt, T. (spaudoje). Kalbinės teisės atėmimas ir darbo jėgos judumas Europoje. M. Gazzola, Templin, T., & Wickström, B.A. (Eds.). *Kalbų politika ir kalbinis teisingumas: Ekonominis, filosofinis ir sociolingvistinis požiūris*. Berlynas: Springer.

Chiswick, B. R. & Miller P. W. (2015). Tarptautinė migracija ir kalbos ekonomika. B. R. Chiswick & P. W. Miller (Eds.) *Tarptautinės migracijos ekonomikos vadovas* (p. 211–269). Amsterdamas: Šiaurės Olandija.

9 Kokią socialinę ir ekonominę nelygybę tarp skirtingų kalbų vartojančių asmenų reikia spręsti vykdant viešąją politiką?

Brian Carey, Andrew Shorten, Limeriko universitetas

Įtraukčiai ir judumui gali pakenkti socialinė ir ekonominė nelygybė, atsirandanti dėl to, kad žmonės turi skirtingus kalbos įgūdžius. Pavyzdžiui, jei darbdaviai apdovanotų vietos dominuojančių kalbų arba pasaulinių kalbų, pvz., anglų, pažinimą, jų labai kompetentingi pranešėjai dažnai turės geresnes įsidarbinimo ir paaukštinimo galimybes. Tačiau, kadangi ne visi kalbos skirtumai yra socialinė neteisybė, mums reikia socialinio teisingumo principų, kad galėtume paaiškinti, kas yra nelygybė, kodėl ji yra ir kuri yra svarbiausia.

Ką mums sako tyrimas?

Empiriniai mokslininkai nustatė daug nelygybės dėl kalbos. Pavyzdžiui, kai kurių kalbų mokėjimas gali pritraukti darbo užmokesčio priemoką, gimtoji kalba gali turėti geresnes galimybes paaukštinti, jei darbo vietoje jie atrodo mažiau dvejingi ar užjaučiantys, o plačiai vartojama kalba gali atverti duris institucijoms, teikiančioms naudos, pavyzdžiui, universitetams ir karjeros tinklams (santrauka pateikta Trumpai, 2017 m.). Be to, kalbos įgūdžiai taip pat gali turėti įtakos asmens gebėjimui naršyti sudėtingose socialinėse, komercinėse ir viešosiose institucijose, kurti santykius, naudotis medicinine priežiūra arba veiksmingai naudotis pilietinėmis ir politinėmis teisėmis (De Schutter ir Ypi, 2012 m.).

Nors kartais manoma, kad nelygybė yra nepriimtina, daugelis žmonių mano, kad bent kai kurie nelygybės dėl kalbos yra morališkai laisvi, pavyzdžiui, profesinė nauda, kurią asmuo gauna pasirinkęs investuoti į kalbų mokymąsi, arba ribotos galimybės dalyvauti viešajame gyvenime, kurį gyvena kitoje šalyje laikinai gyvenantis darbuotojas.

Be to, beveik visi sutinka, kad bent jau tam tikra kalbinio aspekto nelygybė turėtų būti sprendžiama viešosios politikos srityje. Todėl mums reikia principais pagrįstų prižasčių, kurios padėtų mums suprasti, dėl ko reikia imtis taisomųjų veiksmų, o politinių filosofų tyrimai gali padėti juos suformuluoti.

Vienas iš principų, kurį galėtume taikyti šiuo tikslu, yra pakankamumo principas, pagal kurį reikalaujama, kad viešoji politika užtikrintų, jog kuo mažiau žmonių neviršytų tam tikros ribos (Francfort, 1987). Šis socialinis minimumas gali būti apibrėžiamas atsižvelgiant į asmens gerovę, pajamas, jo žmogaus

teisių paisymo mastą ar ką nors kitą. Bet kuriuo atveju svarbu užtikrinti, kad kiekvienas turėtų „pakankamai“ dalykų, kurie mums svarbūs. Kitas galimas principas yra prioritetas principas, pagal kurį valstybės politikoje pirmenybė teikiama nepalankiausių poreikių tenkinimui (Parfit, 1998 m.). Šis principas nėra pagrįstas socialinio minimumo idėja, bet patvirtina, kad pagalba žmonėms yra dar svarbiau, morališkai kalbant, nes jie yra menkai išvystyti. Todėl Komitetas teigia, kad nedidelio skaičiaus palankių sąlygų neturinčių asmenų padėties pagerėjimas yra svarbesnis moralės požiūriu nei reikšmingas daugelio palankių sąlygų neturinčių asmenų padėties pagerėjimas.

Iliustracijos ir įrodymai

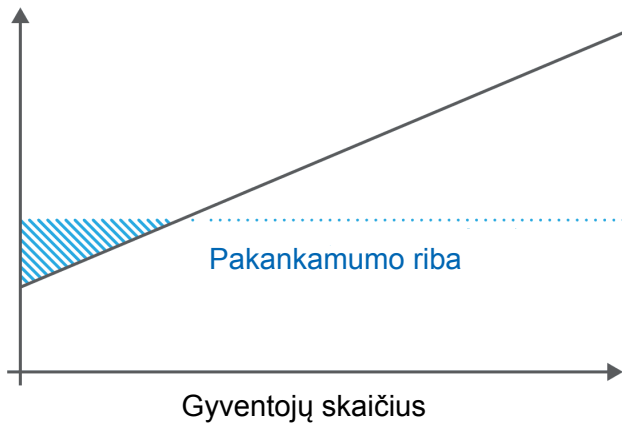
Kalbant apie kalbinę nelygybę, pakankamumo principas verčia mus spręsti nelygybės problemą, dėl kurios kai kurie žmonės gali likti žemiau ribos.

Tai galėtų apimti, pavyzdžiui, vertimo paslaugų teikimą, kad imigrantai galėtų naudotis viešosiomis paslaugomis arba kalbų mokymo programomis, kad jie galėtų gauti naudingą darbą. Kad ji būtų įgyvendinta, piliečiai turės nuspręsti dėl savo visuomenės slenksčio. Jos gali teikti pirmenybę grynai ekonominei apibrėžčiai, pavyzdžiui, užtikrindamos, kad dėl kalbinių priežasčių niekas negalėtų užtikrinti pakankamų pajamų. Norint tai pasiekti, reikėtų pasiūlyti imigrantams skirtas kalbų mokymosi programas. Arba jie gali pageidauti platesnės apibrėžties, pavyzdžiui, užtikrindami, kad kiekvienas turėtų veiksmingą galimybę savo mintis ir vaizduotę jiems suprantama kalba. Tam tikriausiai reikėtų subsidijuoti kultūros produktus mažumų kalbomis ir suteikti galimybių įsidarbinti mažumų kalbai.

Be to, prioriteto principas reikalauja, kad mes sutelktume dėmesį į padėties pagerinimą tiems, kurie šiuo metu yra neturtingi, kad jų poreikiai viršytų kitų labiau palankių grupių poreikius. Tai galėtų reikšti, pavyzdžiui, kalbos mokymo programų įdiegimą neseniai atvykusiems imigrantams, kurių darbo perspektyvos dėl kalbos yra prastos. Galbūt prieštarinčiai, šis požiūris pabrėžia, kad iš principo turime susilaikyti nuo politikos, skirtos palankiausio režimo grupėms, pvz., tam tikrų vietinių kalbų kalbėtojams, įgyvendinimo, jei galime pagerinti nepalankiausias sąlygas turinčių asmenų padėtį.

Politinės pasekmės

Kiekvienas principas galėtų būti aktualus skirtinguose politikos scenarijuose. Pavyzdžiui, pakankamumo principas galėtų būti ypač svarbus sprendžiant, kokios rūšies vertimo paslaugos turi būti teikiamos ir kam. Be to, prioriteto principas galėtų padėti mums paskirstyti ribotus išteklius skirtingoms grupėms, turinčioms konkuruojančių pretenzijų, pvz., migrantams ir mažumų kalboms. Labai svarbu, kad šie du principai dažnai sutaptų su panašiomis rekomendacijomis praktikoje, nes siekiant užtikrinti, kad kuo daugiau žmonių viršytų pakankamumo ribą, dažnai reikės teikti pirmenybę nepalankiausioje padėtyje esančių asmenų poreikiams.

Nuorodos ir gilinimas

- De Schutter, H. & Ypi, L. (2012). Kalba ir Luck. *Politika, filosofija & Ekonomika*, 11, 357–381.
- Frankfurtas, H. (1987). Lygybė kaip moralinis idealas. *Etika*, 98, 21–42.
- Parfit, D. (1998). Lygybė ir prioritetas. A. Masone (Red.) „Ideals of Equality“ (p. 1–20), Oksforde: Blackwell leidyba.
- Sutrupinti, A. (2017). *Keturi kalbinio nusivylimo sampratos*. Daugiakalbės ir daugiakultūrės plėtros leidinys, 38, 607–621.

10 Kokiomis kalbomis turėtų būti teikiama sveikatos priežiūra?

Brian Carey, Andrew Shorten, Limeriko universitetas

Žmonėms, kurie nemoka dominuojančios vietos kalbos, gali būti sunku gauti sveikatos priežiūros paslaugas, jei jiems sunku nustatyti atitinkamas medicinos tarnybas ir su jomis bendrauti. Be to, mažumos kalba gali būti sunku nustatyti atitinkamas medicinos paslaugas ir jomis naudotis pageidaujama kalba. Kada asmuo teisingumo srityje turi teisę į viešą sveikatos priežiūros paslaugų teikimą tam tikra kalba?

Ką mums sako tyrimas?

Gali kilti pavojus asmens sveikatos kokybei, jei jam sunku gauti sveikatos priežiūros paslaugas jam suprantama kalba. Pavyzdžiui, skubios pagalbos srityje profesionalių vertėjų žodžiu nebuvimas turi didelės įtakos pacientų sveikatos supratimui (Baker et al., 1996). Be to, net tiems, kurie moka dominuojančią kalbą, bendravimas su sveikatos priežiūros specialistais yra sudėtingas, jei jie nesupranta medicininių terminų (Schuyve, 2007), todėl žmonės gali patirti sveikatos problemų, jei jiems trūksta pasitikėjimo dominuojančia kalba. Pavyzdžiui, Australijos tyrime nustatyta, kad dėl šios priežasties Kinijos motinoms dažniau pasireiškė postnatalinė depresija nei bendroje populiacijoje, nors Kinijoje ši sąlyga beveik nežinoma (Chu, 2005), o paaiškinimo dalis gali būti bendravimo sunkumai. Todėl, siekiant patenkinti asmenų sveikatos poreikius, gali prireikti įvairių kalbų politikos priemonių, pavyzdžiui, vertimo raštu ir žodžiu paslaugų, mažumoms palankių socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų ir paramos kalbų mokymuisi.

Be galimybės gauti tinkamą sveikatos priežiūrą, daugeliui žmonių taip pat svarbu turėti galimybę naudotis medicinos paslaugomis pageidaujama kalba, net jei jie yra kompetentingi kalbėtojai dominuojančia kalba. Pavyzdžiui, apsvastykite Kerry Gaeltacht, airiškai kalbančio pietvakarių Airijos regiono, gyventoją, kuris mano, kad ji turi vartoti anglų kalbą, kad galėtų bendrauti su savo vietos gydytoju. Jos interesams kenkiama, nes ji negali gauti svarbios viešosios tarnybos pageidaujama kalba regione, kuriame valstybė yra įsipareigojusi ją skatinti. Gali atrodyti, kad pastarasis interesas moraliniu požiūriu yra ne toks svarbus, kaip pirmiau minėtasis interesas, nes mažiau žalingas atsisakymas naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis pageidaujama kalba nei visiškai sveikatos priežiūros prieinamumas. Tačiau sprendžiant, kaip paskirstyti ribotus viešuosius išteklius, abu interesai nebūtinai turi būti suderinti tarpusavyje. Vietoj to geriau siekti susitarimo dėl standartų ir principų,

kurie yra tinkami kiekvienos rūšies interesams.

Iliustracijos ir įrodymai

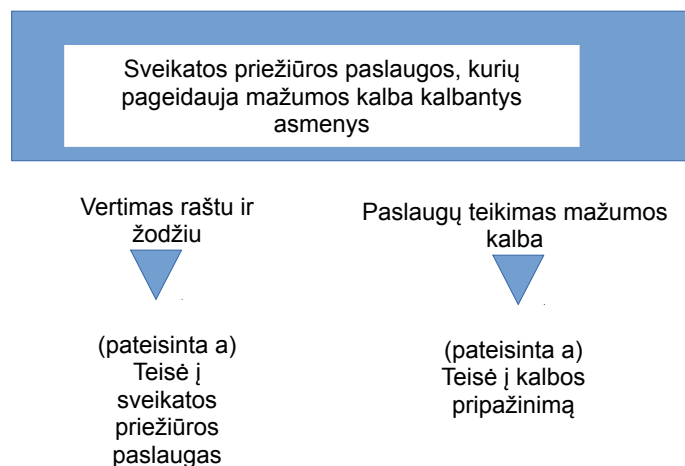
Viena vertus, kiekvienas asmuo turi didelį moralinį interesą savo sveikata ir šis interesas yra pakankamai svarbus, kad pateisintų teisę į sveikatą. Kadangi piliečiams bus sunku pasinaudoti šia teise, jei jie negalės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis jiems suprantama kalba, yra galingas pagrindas teisingumui priimti mažumos kalba kalbančius asmenis, teikiant vertimo raštu ir žodžiu paslaugas. Kita vertus, vertimo raštu ir žodžiu paslaugų teikimas neatitinka to, ko reikalauja kai kurie mažumos kalbų kalbėtojai, t. y. teikti sveikatos priežiūros paslaugas be tarpininkų jų gimtąja kalba.

Jei neįmanoma teikti sveikatos priežiūros visomis visuomenėje vartojamomis kalbomis, piliečiai turi nuspręsti, kurias kalbas vartoti šiuo tikslu. Priimant šiuos sprendimus skirtingų kalbų kalbėtojai turi būti gerbiami kaip vienodi ir neturėtų atimti iš mažumų kalbų galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis savo gimtąja kalba vien dėl ekonominių priežasčių. Vienas iš būdų, kaip skirtingų kalbų kalbėtojus traktuoti kaip lygias, yra pasiūlyti vienodą prisitaikymo prie skirtingų visuomenėje vartojamų kalbų lygį vienam gyventojui (Grin & Vaillancourt, 2015), pavyzdžiui, teikiant sveikatos priežiūros paslaugas mažumų kalbomis pagal principą „kada-the-justify“ (Patten, 2014). Tai gali būti daroma regioniniu pagrindu, pavyzdžiui, jei mažuma yra sutelkta geografiškai, arba bendriniu pagrindu, kad kalbėtojai galėtų naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis savo gimtąja kalba, kad ir kur jie gyventų šalyje.

Politinės pasekmės

Iš esmės nėra jokios priežasties, dėl kurios abu pirmiau aprašyti interesai negali būti patenkinti vienu metu. Tačiau kai išteklių yra riboti, piliečiai turės nuspręsti, kuriems interesams teikti pirmenybę. Kadangi ne tokios galingos grupės yra lengvai apleistos politikos formavimo procese, svarbu nepamiršti, kad pažeidžiami migrantai dažnai turi sudėtingų su kalba susijusių sveikatos poreikių. Kartu taip pat svarbu priminti, kad kalbinės mažumos turi teisėtą teisę į teisingą visuomenės sveikatos priežiūros išteklių dalį, kuri gali apimti sveikatos paslaugų teikimą jų pasirinkta kalba. Todėl sprendimus priimančias asmenys turėtų aiškiai

nurodyti priežastis, kodėl jie nusprendžia dėl konkrečių prioritetų, kad piliečiai turėtų galimybę suprasti ir ginčyti valstybės sprendimus.

Nuorodos ir gilinimas

Baker, D. W., Parker, R. M., Williams, M. V., Coates,

W.C., & Pitkin, K. (1996). Vertėjų žodžiu naudojimas ir veiksmingumas skubios pagalbos skyriuje. *Amerikos medicinos asociacijos leidinys*, 275, 783–8.

CHU, C. (2005). Postnatalinė patirtis ir Kinijos migruojančių moterų sveikatos poreikiai Brisbenas, Australija. *Tautybė ir sveikata*, 10, 33–56.

Grin, F. & Vaillancourt, F. (2015). Kalbų politikos ekonomika: Įvadas į vertinimo darbą. F.M. Hult & D. Cassels Johnson (Eds.), *Kalbos politikos ir planavimo tyrimo metodai: Praktinis vadovas* (p. 118–129), Bostonas: Wiley-Blackwell.

Patten, A. (2014) *Vienodas pripažinimas: Moraliniai mažumų teisių pamatai*. Oksfordas: Prinstono universiteto spauda.

Schyve, P. M. (2007). Kalbos skirtumai kaip sveikatos priežiūros kokybės ir saugos kliūtis: Bendra Komisijos perspektyva. *Bendrosios vidaus medicinos leidinys*, 22, 360–361.

11 Ar išlaidos kalbų politikos požiūriu yra didelės?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlinas

Siekiant apgalvotai aptarti kalbų politiką, būtina išanalizuoti konkrečias planavimo priemones, suskirstytas į skirtingas kategorijas. Skirtingoms kalbų politikos priemonių išlaidų struktūroms reikia skirtingų sprendimų priėmimo taisyklių skirtingoms kategorijoms. Šiuo atveju daugiausia dėmesio skiriame įgyvendinimo išlaidoms, neatsižvelgdami į (kurios gali būti didelės) sprendimų priėmimo išlaidas, dėl kurių buvo priimta atitinkama priemonė. Atsižvelgiant į tai, kad paramos gavėjai pasiskirsto tam tikroje teritorijoje, išlaidos gali skirtis priklausomai nuo paramos gavėjų skaičiaus ir ploto dydžio. Demokratiniam kontekste viešoji politika vertinama atsižvelgiant į naudą ir trūkumus. Kalbų politika gali būti vertinama kaip viešoji politika, kuria siekiama atsižvelgti į visų visuomenės narių kalbos prioritetus ir suderinti suvokiamą naudą su susijusiomis sąnaudomis. Ekonomistai sprendžia siaurą problemą, susijusią su naudomis ir bendrų sąnaudų palyginimu su sąvoka „efektyvumas“, kuria grindžiamas metodas, vadinamas „išlaidų ir naudos analize“. Tuo pat metu politika turėtų elgtis su asmenimis sąžiningai. Šis antrasis kriterijus, ne mažiau svarbus, dažnai susijęs su didesnėmis sąnaudomis ir turi būti rastas kompromisas. Ekonomistai šį klausimą vertina skirtingomis „teisingumo“ sąvokomis. Išlaidos yra labai svarbios abiem aspektais.

Ką mums sako tyrimas?

Skirtingos kalbų politikos priemonės lemia skirtingas išlaidų struktūras. Išlaidos gali skirtis daugiau ar mažiau priklausomai nuo gavėjų skaičiaus ir atitinkamos teritorijos dydžio. Siekiant aiškumo, mes aptariame keturis archetipinius atvejus, pateiktus priešingame puslapyje esančioje lentelėje, nors visi tarpiniai veiksmai yra galimi.

Iliustracijos ir įrodymai

I atvejis Paprastai taip yra tuo atveju, kai vartojama oficialioji kalba, kuria verčiamasi ES. Tai apima oficialių dokumentų rengimą ir iš esmės simbolinį (bet dažnai labai svarbų) naudojimą, pvz., Europos centrinio banko santrumpą įvairiomis kalbomis ant banknotų. Šiuo atveju visos išlaidos yra fiksuotosios išlaidos.

Dalyvavimas Atsižvelgiant į tai, kad išlaidos yra pastovios, o bendra nauda priklauso nuo naudos gavėjų skaičiaus, racionalaus sprendimo kriterijus turėtų būti grindžiamas tik gavėjų skaičiumi, kuris siejamas su

kalba kalba kalbančių asmenų skaičiumi. Todėl veiksmingumo ir teisingumo požiūriu sunku pateisinti oficialaus statuso nesuteikimą katalonų arba rusų kalbai ES, kai kalbos, kuriomis kalba daug mažiau, pvz., latvių arba maltiečių, yra oficialios.

II atvejis Geras pavyzdys yra gatvių ženklai keliomis kalbomis. Išlaidos priklauso ne nuo ženklus skaitančių žmonių skaičiaus, bet nuo ženklų skaičiaus, taigi ir nuo išlaidų, didėja dėl atitinkamos teritorijos dydžio. Galima daryti prielaidą, kad išmokos yra proporcingos gavėjų skaičiui.

Dalyvavimas Šiuo atveju racionalaus sprendimo kriterijus reikalauja paramos gavėjų skaičiaus kiekvienoje vietovėje. Sprendimo kriterijai, pagrįsti veiksmingumu ir teisingumu, reiškia, kad kalbinės grupės erdvinis tankumas turėtų reglamentuoti šios kategorijos kalbines teises. Viena pasekmė yra ta, kad tokio pobūdžio mažumų teisės neturėtų būti sumažintos, jei mažuma yra mažėjanti gyventojų dalis dėl daugumos gyventojų migracijos į regioną. Tai akivaizdžiai prieštarauja pastarojo meto politika kai kuriose Vidurio Europos šalyse.

III atvejis Šį atvejį iliustruoja skambučių centrai įvairiomis kalbomis, informuojantys piliečius su jų mokestinėmis prievolėmis susijusiais klausimais. Išlaidos nepriklauso nuo vietovės dydžio, tačiau yra proporcingos žmonių, ieškančių informacijos tam tikra kalba, skaičiui. (Turi būti atimtas taupymas daugumos kalbų skambučių centre, nes skambučiai buvo perkelti į lygiagretų centrą.)

Dalyvavimas Vėlgi, kadangi išlaidos nepriklauso nuo įsisteigimo srities dydžio, mums reikia pakankamo skaičiaus asmenų, kad pateisintume įgyvendinimo išlaidas. Sprendimo taisyklė turėtų priklausyti tik nuo paramos gavėjų skaičiaus.

IV atvejis Apytikslis ketvirtojo atvejo pavyzdys yra socialinių paslaugų teikimas vyresnio amžiaus žmonėms namuose jų gimtąja kalba. Išlaidos priklauso ir nuo teritorijos dydžio, ir nuo paramos gavėjų skaičiaus. Taip pat reikia atsižvelgti į taupymą lygiagrečioje sistemoje daugumos kalba.

Dalyvavimas Remiantis tuo pačiu argumentu, kaip ir II atveju, protinga sprendimų priėmimo taisyklė turėtų būti grindžiama mažumos gyventojų tankumu.

Politinės pasekmės

Čia aptariamieji atvejai yra archetipiniai atvejai. Yra daug tarpininkų, kuriuose sprendimų priėmimo taisyklė galėtų būti taisyklių derinys, pagrįstas bendru kalbinės grupės asmenų skaičiumi ir jų gyvenimo tankumu atitinkamoje teritorijoje. Daroma bendra išvada, kad dėl sąnaudų struktūros negali būti vienos rūšies sprendimų priėmimo taisyklės, taigi ir vienodos kalbos politikos. Negalima pateisinti vieno aspekto, nes „oficialus“ prieš „neoficialus“. Vietoj to reikalinga diferencijuota politika. Vienos kalbos teisės turėtų būti priskiriamos vienai kategorijai, o kitos – kitoje. Kiekvienai kategorijai reikalingas skirtingas sprendimo kriterijus. Protinga kalbų politika neišvengiamai yra daugialypė.

Kalbos politikos priemonių klasifikacija pagal prekės ar susijusios paslaugos savybes

Nuorodos ir gilinimas

Wickström, B.A. (2016). Kalbos teisės: Gerovės ir ekonomikos požiūris. V. Ginsburgh & S. Weber (Eds.), *Palgrave ekonomikos ir kalbos vadovas* (p. 659–688). Houndmills: Palgrave's Makmillanas.

Wickström, B.A. (2017). *Kalbų planavimo ir politikos išlaidų teorija*. Tyrimo ataskaita Nr. 17–2. Berlynas: Mokslinių tyrimų grupė „Ekonomika ir kalba“.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (kitas). Ekonominis požiūris į politiką ir kalbinį teisingumą. M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Kalbų politika ir kalbinis teisingumas: Ekonominis, filosofinis ir sociolingvistinis požiūris*. Heidelbergas: Springer.

KALBOS POLITIKOS PRIEMONIŲ KLASIFIKAVIMAS PAGAL PREKĖS AR PASLAUGOS SAVYBES

Priemonės įgyvendinimo išlaidos <...>	nepriklauso nuo teritorijos dydžio	padidėjimas proporcingai teritorijos dydžiui
nepriklauso nuo asmenų skaičiaus	I atvejis	II atvejis
padidėjimas proporcingai asmenų skaičiui	III atvejis	IV atvejis

12 Kodėl kompiuteriniai modeliavimai yra naudingi atrenkant ir kuriant sudėtingą kalbų politiką?

Marco Civico, Ženevos universitetas

Kadangi dažnai nepraktiška, o gal net neįmanoma, rinkti duomenis apie kelis tūkstančius stebėjimų, jau nekalbant apie didelio masto socialinių eksperimentų atlikimą (ir pakartotinį vykdymą) siekiant gauti pirmų rankų duomenis, agentų modeliai yra ypač naudingi plėtojant politiką „iš viršaus į apačią“, kurios poveikį neišvengiamai lemia procesai „iš apačios į viršų“. Kalbų politika gali būti naudinga naudojant VGV, nes ji gali lengvai imituoti sudėtingus procesus, pavyzdžiui, kalbos mažėjimo ir išlikimo dinamiką arba komunikacijos modelius, atsirandančius dėl individualios kalbos pasirinkimo. Be to, VGV gali veiksmingai atkartoti sudėtingas adaptyvias sistemas, nes agentų pasirinkimą galima modeliuoti taip, kad jų elgsena būtų pritaikyta prie per tam tikrą laiką gautos informacijos.

Ką mums sako tyrimas?

ABMyraviena iš pagrindinių sudėtingumo teorijos analizės priemonių ir yra bendrosios socialinių mokslų modeliavimo filosofijos dalis: modeliai nėra panašūs į tikrovę; priešingai, naudojant stilizuotus faktus, jie yra priemonės, padedančios mums galvoti apie sudėtingus procesus. Kompiuterinis modeliavimas padeda, be kita ko, įvertinti įvairių politikos priemonių poveikį. ABMS taip pat gali apimti skirtingas kintamųjų klases: tie, kuriems gali turėti įtakos politikos ir konteksto kintamieji, kuriems politika nedaro (arba tik iš dalies) įtakos. Todėl VGV taip pat gali padėti sprendimus priimančioms asmenims imituoti įvairių politikos priemonių rezultatus labai skirtingomis sąlygomis, nesvarbu, ar tai būtų gamtos, socialiniai, politiniai, ekonominiai ir kt. VGV galėjo paaiškinti ir prognozuoti kelis gamtos mokslų reiškinius (pvz., auglių plitimą organizme), socialinius mokslus (pvz., segregacijos dinamiką) ir humanitarinius mokslus (pvz., žodyno ir kalbos modelių pokyčius).

Be to, VGV gali sukurti labai intuityvius dalyvaujančių dinamikos vizualizacijas, be būtinybės suprasti techninius kodekso, kuriuo jie grindžiami, aspektus.

Ilustracijos ir įrodymai

Apsvarstykite *Europos regioninių ir mažumų kalbų chartijoje siūlomas politikos priemones*. Modelis imituoja bendravimą tarp gyventojų, kuriuose kalbama dauguma Y kalba ir viena mažumos kalba X. Asmenys susitinka ir bendrauja su kitais asmenimis, priklausančiais daugumai gyventojų (tik mokanti daugumos kalbą Y) arba mažumai (didžioji dauguma

kalba Y ir turintys skirtingus įgūdžius mažumų X kalba). Kai jie susitinka, jie nustato, ar bendravimo kalba yra Y, ar X. Ši stilizuota susitikimų grandinė atspindi realią problemą, susijusią su X kalbos kalbėtojo galimybėmis vartoti mažumos kalbą ir tobulinti savo įgūdžius ta kalba, atsižvelgiant į kontekstą, kuriame jis gyvena. Dabar apsvarstykime politiką, kuria būtų užtikrinta, kad mažumų vaikai nuo 6 iki 15 metų gautų mokymą X kalba, taip pagerindami savo įgūdžius tos kalbos srityje. Modeliavimas rodo, kad prieš įgyvendinant politiką X kalba galiausiai išnyksta daugeliu atvejų, beveik nepriklausomai nuo pradinės mažumos kalbėtojų dalies. Vidutiniai X įgūdžiai taip pat sparčiai mažėja. Tačiau jei politika įgyvendinama, absoliutus žmonių, galinčių kalbėti X, skaičius laikui bėgant paprastai išlieka pastovus. Ypač įdomu pažymėti, kad daugeliu atvejų nėra per vėlu ištaisyti padėtį vėlesniame etape taikant politiką.

Rezultatai pateikti pirmiau pateiktuose skaičiavimuose. Akivaizdu, kad modelis gali būti patobulintas įtraukiant kitus kontekstinius kintamuosius, pvz., suvokimą, kad mažumos kalbėtojai turi savo kalbos statusą, arba daugumos kalbininkų gebėjimą išreikšti save mažumos kalba. Be to, kodeksą galima perrašyti taip, kad jis automatiškai įgyvendintų politiką, kai mažumos kalbėtojų dalis nesiekia tam tikros ribos. Tačiau paprastai patartina vengti pridėti per daug komplikacijų prie modelio, nes tai galiausiai gali užmaskuoti dominančius kintamuosius.

Politinės pasekmės

Politikos tikslais VGV gali būti naudojamos imituoti:

- 1) esami reiškiniai, siekiant nustatyti jų savybes (pvz., kaip skirtingos komunikacijos strategijos plėtojamos skirtingose bendruomenėse);
- 2) galimą įvairių intervencijų poveikį, koreguojant į modelį įtrauktus kintamuosius (pvz., kaip išorės kalbos mokėjimo lygio pokytis laikui bėgant veikia kalbėtojų skaičių);
3. pokyčiai tam tikroje socialinėje sistemoje reaguojant į išorinius sukrėtimus (pvz., imigracijos bangas).

Konkrečiais kalbos politikos ir planavimo tikslais kompiuteriniai modeliavimai gali padėti numatyti kalbos poreikius ir atitinkamai parengti kalbos paslaugų teikimą. Jose pateikiamos ilgalaikės prognozės ir lengviau palyginti skirtingus scenarijus, kai įgyvendinamos (arba neįgyvendinamos) skirtingos

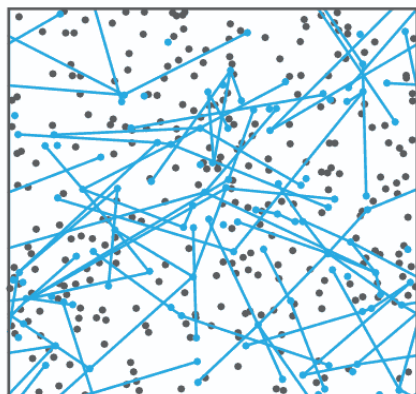
priemonės. Šios taikomosios programos gali padėti politikos formuotojams ir teisės aktų leidėjams, kurie turi priimti informacija pagrįstus sprendimus. VGV vietai reikia a priori gerai išmanyti klausimus, kuriuos politikos formuotojai nori spręsti, bet ne kodavimą.

Nuorodos ir gilinimas

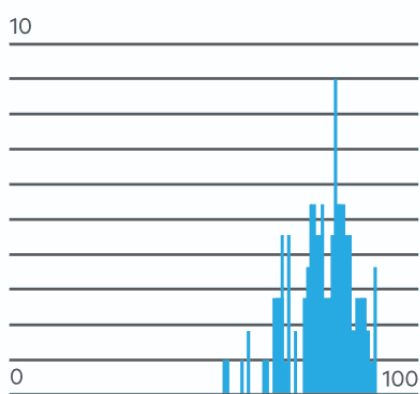
Hadžikadić, M., O'Brien, S., & Khouja, M. (Eds.)

(2013). *Sudėtingumo valdymas: Praktiniai aspektai kuriant ir taikant ABM šiuolaikinėms politikos iššūkiams (kompiuterinės žvalgybos tyrimai)*. Berlynas, Heidelbergas: Springer-Verlag.

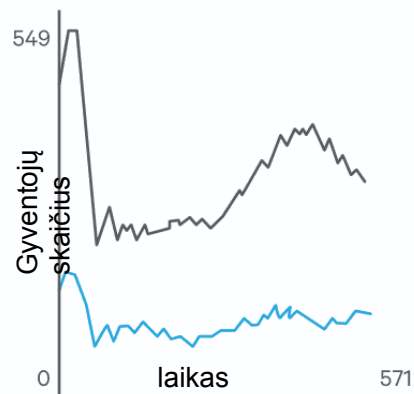
Wilensky, U. & Rand, W. (2015). *Įvadas į agentų modeliavimą: Natūralių, socialinių ir inžinerinių sudėtingų sistemų modeliavimas su NetLogo*. Kembridžas: MIT spauda.

SIMULACIJOS animacija
(mažumos garsiakalbiai mėlyna spalva, daugumos garsiakalbiai pilka spalva)

MAŽUMŲ KALBŲ KALBĖTOJŲ PASISKIRSTYMAS
mažuma (Yi ašis) pagal sklandumo lygį skalėje nuo 0 iki 100 (x ašis) po 500 iteracijoss

ABSOLIUTAUS KALBĖTOJŲ SKAIČIAUS TENDENCIJOS.
Mažumos kalbėtojų dalis po 500 iteracijų = 0,12
mažuma **dauguma**

13 Kokios yra MIME mokslinių tyrimų bendrosios teisinės pasekmės?

Robert Dunbar, Edinburgo universitetas

Daugelis šio vadovo politinių gairių galėtų būti įgyvendinamos keičiant politiką subnacionaliniu, nacionaliniu ar Europos lygmeniu ir nebūtinai reikalauja keisti oficialią Europos Sąjungos teisinę tvarką. Tačiau kitus būtų galima geriau pasiekti tokiais pokyčiais.

Ką mums sako tyrimas?

Svarbi besiformuojanti MIME mokslinių tyrimų tema yra pagrindinė daugiakalbės kompetencijos svarba skatinant judumą ir įtrauktį. Nepakankamas užsienio kalbų mokymas gali trukdyti darbo jėgos judumui, taip pat yra kliūtis įtrauktis, kai ES piliečiai persikelia į kitą valstybę narę. Kai kurie MIME tyrimai taip pat rodo daugiakalbystės svarbą skatinant europinę tapatybę ir kuriant bendrą demokratinę politinę erdvę.

Kita svarbi tema yra tai, koku mastu kalbos įgūdžių trūkumas priimančiosios valstybės oficialiąja (-iosiomis) kalba (-omis) trukdo ES migrantams (ir kitiems) naudotis viešosiomis paslaugomis, visų pirma viešosiomis paslaugomis, pavyzdžiui, sveikatos priežiūra, skubios pagalbos tarnybomis ir kai kuriomis pagrindinėmis socialinėmis paslaugomis. Galimybių naudotis kokybiškomis paslaugomis, panašiomis į tas, kuriomis gali naudotis reikiamų kalbinių įgūdžių turintys piliečiai, trūkumas ne tik atgraso nuo judumo, bet ir kelia svarbių lygybės klausimų, taip pat trukdo visapusiškai socialinei įtraukčiai.

Ilustracijos ir įrodymai

Europos Sąjungos sutarties (toliau – ES sutartis) 3 straipsnio 3 dalyje teigiama, kad ES „gerbia savo kultūrų ir kalbų įvairovės turtingumą ir užtikrina savo kultūros paveldo išsaugojimą ir stiprinimą“.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau - Teisių chartija) 22 straipsnyje nustatyta, kad ES gerbia kultūrų, religijų ir kalbų įvairovę.

Švietimas yra labai svarbus siekiant stiprinti daugiakalbius įgūdžius ir metalingvistinį sąmoningumą. *Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo* (SESV) 165 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad ES prisideda prie kokybiško švietimo plėtojimo skatindama valstybių narių bendradarbiavimą ir prireikus remdama bei papildydama jų veiksmus, kartu visiškai pripažindama

valstybių narių atsakomybę už švietimo turinį ir švietimo sistemos organizavimą bei jų kultūrų ir kalbų įvairovę. 2 dalyje numatyta, kad ES veiksmais švietimo srityje siekiama plėtoti europinę švietimo dimensiją, visų pirma mokant ir skleidžiant valstybių narių kalbas. ES kalbų įvairovė yra daug svarbesnė už 24 oficialiąsias ES valstybių narių kalbas, o MIME tyrimai parodė, kad tokia įvairovė daro didelį poveikį judumui ir įtraukčiai, todėl reikia imtis politinių priemonių.

Kalbų mokymo svarba jau pripažinta ES teisės aktuose, visų pirma Tarybos direktyvoje 77/486/EEB, kurioje pažymėta, kad kalbų mokymas ES migrantų vaikams yra svarbus skatinant žmonių judumą ES. Todėl jame numatyta, kad valstybės narės imasi tinkamų priemonių, kad užtikrintų priimančiosios valstybės valstybinės kalbos ar vienos iš valstybinių kalbų mokymą, taip pat vaiko gimtosios kalbos mokymą ir kilmės valstybės kultūrą.

Ši direktyva, kuri pati iš esmės prastai įgyvendinama, galėtų būti atnaujinta ir išplėsta.

Ribotas migrantų iš ES ir kitų šalių kalbų mokėjimas priimančiosios valstybės kalba trukdo naudotis tam tikromis viešosiomis paslaugomis. Reaguojant į šią problemą, Europos teisės aktai buvo labai riboti. Sveikatos priežiūros srityje Direktyvoje 2011/24/ES dėl pacientų teisių į tarpvalstybines sveikatos priežiūros paslaugas įgyvendinimo nustatyta, kad ES valstybės narės gali nuspręsti teikti informaciją (bet ne paslaugas) kitomis oficialiosiomis ES kalbomis nei valstybės oficialioji kalba. Tačiau vertimo raštu ir žodžiu paslaugos turi būti teikiamos prieglobsčio procedūrose (Direktyva 2013/32/ES) ir baudžiamosiose bylose (Direktyva 2010/64/ES).

Politinės pasekmės

Kiekvienoje iš keturių ką tik išnagrinėtų sričių gali būti svarstomi galiojančių teisės aktų pakeitimai. ES sutarties 3 straipsnio 3 dalies pakeitimas, susijęs su visų ES piliečių daugiakalbių gebėjimų stiprinimu ir stiprinimu, yra teisinis pakeitimas, į kurį reikia atsižvelgti; svarbu, kad bet koks daugiakalbystės ir daugiakalbės kompetencijos pripažinimas ES teisinėje sistemoje būtų aktyvus elementas, kuriuo siekiama ją tobulinti.

Galėtų būti numatyta iš dalies pakeisti SESV 2 dalį siekiant pripažinti, kad valstybių narių kalbos apima ne tik oficialiąsias, bet ir vietines kalbas, taip pat tam tikrais švietimo tikslais kalbas, kurias į ES valstybes atnešė naujesnės imigracijos bangos. Tarybos direktyva, pagal kurią reikalaujama, kad valstybės mokėtų priimančiosios valstybės kalbą, galėtų būti taikoma ne tik migrantų vaikams, bet ir patiems migrantams bei lydintiems išlaikytiniams.

Dar svarbiau yra tai, kad ji galėtų siekti paversti teisiniu įsipareigojimu ilgalaikį ES politinį tikslą, nustatytą 2002 m. Barselonos Europos Vadovų Tarybos išvadose, be pagrindinės mokymo kalbos mokytį dar dvi kalbas nuo ankstyvo amžiaus. Tai, žinoma, kelia subsidarumo klausimus, tačiau galima teigti, kad siūlomų veiksmų dėl kalbų mokymo tikslų valstybės narės negali deramai pasiekti ir juos galima geriau pasiekti ES lygmeniu.

Atsižvelgiant į tam tikrų viešųjų paslaugų, įskaitant sveikatos priežiūrą ir skubią medicininę priežiūrą, svarbą – tikėtina, kad atitinkami interesai bus bent tokie pat svarbūs kaip ir tie, kurie yra susiję su prieglobsčiu ar baudžiamuoju procesu, ir į komunikacijos pajėgumų

svarbą siekiant užtikrinti tinkamą šių paslaugų kokybę, Europos teisės aktai galėtų būti parengti taip, kad bent jau būtų reikalaujama teikti vertimo raštu ir žodžiu paslaugas, kad būtų galima naudotis šiomis paslaugomis. Lygybės sumetimais toliau remiami ES teisėkūros veiksmai šiose srityse.

Nuorodos ir gilinimas

Creech, R. L. (2005). *Teisė ir kalba Europos Sąjungoje: „Babelio“ paradoksas „Suvienijusi įvairovę“*. Groningen: Įstatymo „Europa“ leidyba.

Dunbar, R. (2006). Ar yra pareiga priimti teisės aktus kalbinėms mažumoms? *Teisėsir visuomenės leidinys*, 33, 181–198 m.

Foster, N. (2016). *„Blackstone“ 2016–2017 m. ES sutartys ir teisės aktai*. Oksfordas: Oksfordo universiteto spauda.

van der Jeught, S. (2015). *ES kalbų teisė*. Groningen: Įstatymo „Europa“ leidyba.

Mažumos, dauguma ir kalbos teisės

- 14 Ar vyriausybė turėtų sulėtinti mažumų bendruomenių nuosmukį? 58
- 15 Ar mažumų kalbos turėtų būti mokomos daugumos kalbančiųjų? 60
- 16 Ar „vienišos“ ir „neunikalios“ mažumos yra panašiose situacijose, kai susiduria su tautinės kalbos dominavimu? 62
- 17 Kokia demolingstinės koncentracijos svarba mažumų kalbų išlikimui didėjančio judumo pasaulyje? 64
- 18 Kokie principai padeda numatyti etninių ir kalbinių skirtumų konfliktų potencialą 66
- 19 Kodėl nepakanka išmokti tik vienos iš oficialiųjų kalbų daugiakalbėje aplinkoje? 68
- 20 Kaip suderinti teritoriškumo ir asmenybės principus? 70
- 21 Kaip „išorės“ kalbos hegemonija veikia vidaus politiką? 72
- 22 Kaip kaimyninės valstybės turėtų bendradarbiauti valdydamos įvairovę? 74
- 23 Kodėl svarbu, kad mažumų kalba būtų atpažįstama (pvz., ant kelio ženklų ir t. t.)? 76
- 24 Ar subsidarumas leidžia vykdyti išsamesnę kalbų politiką? 78
- Kaip galime leisti judiems pensininkams vykdyti savo įsipareigojimus ir naudotis savo teisėmis? 80

14 Ar vyriausybė turėtų sulėtinti mažumų bendruomenių nuosmukį?

Bengt-Arne Wickström, Torsten Templin, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

Paprastai individualus pasirinkimas, neturintis tiesioginės įtakos kitų asmenų gerovei, turėtų būti paliktas patiems asmenims; ekonomistai kalba apie „ehow“ situaciją. Tačiau daugeliu atvejų asmens veiksmai tiesiogiai veikia kitų žmonių gerovę. Šiuo atveju optimalūs sprendimai individui retai yra optimalūs ir visuomenei. Toks asmens racionalaus elgesio ir kolektyvinio optimizmo skirtumas yra svarbus kolektyvinių veiksmų pateisinimas. To pavyzdys yra mažumos kalbos kalbėtojų, kurie savanoriškai nustoja vartoti tą kalbą, pavyzdys. Žinoma, bendravimas turi privalumų turėti bendrą kalbą visuomenėje, tačiau taip pat yra išlaidų mažumų kalbai, jei jie galiausiai bus priversti nebevartoti savo protėvių kalbos. Šiuo atveju yra gerų argumentų remti dvikalbių mažumų bendruomenes.

Ką mums sako tyrimas?

Apskritai, svarstydamas skirtingas veiksmų kryptis, asmuo sveria savo individualius pranašumus, palyginti su jo individualiomis išlaidomis, ir nepaiso savo veiksmų poveikio kitiems. Šie „išoriniai“ efektai, kurie turi įtakos kitiems, vadinami „išorėmis“. Apskritai asmuo bus linkęs ignoruoti savo veiksmų teigiamą (teigiamą išorinį poveikį) arba žalingą (neigiamą išorinį poveikį) likusiai visuomenės daliai (socialinė gerovė). Svarbus išorės veiksnys, susijęs su kalbų vartojimu, yra „tinklo išoriškumas“. Kai Jane nusprendžia mokytis kalbos, ji suteikia privalumų sau, nes gali bendrauti su kitais tos kalbos kalbėtojais. Savo racionalaus mokymosi sprendime Jane palygins šią naudą su skirtingomis mokymosi sąnaudomis ir pagrįs savo sprendimą šiuo palyginimu.

Ji nemano, kad ji taip pat teikia privalumų kitiems kalbėtojams, kurie norėtų su ja bendrauti ta kalba. Tai „geriausia“ nauda iš kalbų kalbėtojų yra išorinis tinklo. (Kiti kalbėtojai taip pat galėtų vertinti tik žinias, kurias moka kiti žmonės ir vartoja savo kalbą; tačiau tai yra „normalus“ išorinis poveikis, nesusijęs su tinklo efektu.) Tarkime, kad Jane nusprendė nemokti atitinkamos kalbos. Šiuo atveju gali būti galimybė padaryti geriau už ją ir visus kitus: kalbos pranešėjai, kurie norėtų su juo kalbėti ta kalba, gali nuspręsti materialiai ar simboliškai atlyginti už jo mokymąsi. Jei nauda, kurią kiekvienas iš jų gautų iš jo, viršija jų išlaidas dėl atlygio, ir jei atlygis įtikins Jane mokytis kalbos, tada kiekvienas gaus geriau. Ekonominiu požiūriu dėl to visuomenė tampa efektyvesnė. Tačiau

mažai tikėtina, kad tokius apdovanojimus organizuos spontaniškai mažumų kalbėtojų veiksmai, todėl, jei bus tinklo išorės, laissez-faire požiūris reiškia, kad per mažai asmenų investuos į konkrečios kalbos mokymąsi. Neveiksmingi atskiri sprendimai galėtų būti „ištaisomi“ viešaisiais veiksmais. Tai yra, pavyzdžiui, privalomo kalbų mokymo mokykloje argumentas.

Ilustracijos ir įrodymai

Tas pats argumentas taikomas, kai asmuo nusprendžia palikti mažumų kalbų bendruomenę, o realios nuosmukio ir kalbinių pokyčių istorijos gali būti aiškinamos iš šios perspektyvos.

Kai vienas ar daugiau kalbėtojų nustoja vartoti mažumos kalbą, likusieji kalbėtojai turi mažiau žmonių, su kuriais jie gali bendrauti mažumos kalba. Jei jie vertina tokį bendravimą, grupė praranda gerovę ir šis praradimas nėra dalis asmens padėties vertinimo, kurį atlieka iš bendruomenės išeinantis asmuo. Argumentas, kad asmuo, paliekantis mažumų bendruomenę, sukurtų teigiamą tinklo išoriškumą daugumos bendruomenėje, būtų teisingas tik tuo atveju, jei jis pereitų nuo monokalbizmo vienoje kalboje prie monolingualizmo kitoje. Tačiau, jei mažumos kalba yra dvikalbiai, kaip paprastai yra baskų ar Velso kalbėtojų atveju, šis argumentas nėra toks: dauguma kalbėjusiųjų neturi papildomo pašnekovo, nes jie jau galėjo bendrauti su išeinančia kalba daugumos kalba. Grynasis poveikis yra mažumos kalbos kalbėtojų nuostolis.

Tikėtina, kad iš bendruomenės išvykstantis asmuo gaus naudos, priešingu atveju jis nebūtų priėmęs sprendimo. Kaip minėta pirmiau, likusios mažumos kalbos būtų pasirengusios tam tikru mastu atlyginti išeinančias kalbas ir būtų geriau, jei galiausiai nuspręstų likti. Kai kurių galimų mokyklos nebaigusiu asmenų atveju atlygis jiems pagerės, jei jie pakeistų savo sprendimą ir nuspręstų toliau vartoti mažumos kalbą. Tada atlygis pagerės visiems.

Kai asmuo palieka mažumų bendruomenę, tolesnis kalbos vartojimas tampa mažiau patrauklus tiems, kurie lieka. Atliekant individualų skaičiavimą, labiau tikėtina, kad sprendimas palikti bendruomenę būtų priimtas. Kalbos keitimo procesas gali prasidėti arba paspartėti. Laikui bėgant tai mažina mažumų kalbos vartojimą daugelyje sričių ir gali lemti visus kalbinius pokyčius. Todėl neigiamo tinklo išorės aspektas pagreitina kalbos keitimą laissez-faire kontekste.

Politinės pasekmės

Su išoriniu poveikiu gali būti kovoje taikant kalbų politiką, kuria pirmenybė teikiama mažumų kalbai, taip sukuriant paskatas asmenims ją vartoti daugiau. Tai savo ruožtu susilpnins paskatas asmenims išvykti iš bendruomenės ir pakeis individualius sprendimus išvykti gyventi. Viešoji politika atlieka atlygio vaidmenį pirmiau minėtos minties patirtyje ir, remiantis politikos kuriamomis paskatomis, individualūs racionalūs sprendimai keisis ir nuo šiol bus pasiektas kolektyvinis optimalumas.

Tiesioginė šios išvados pasekmė yra ta, kad visuomenės parama mažumų kalbai yra socialiai veiksminga politika, jei mažumos kalba kalbantys asmenys vertina jos vartojimą¹.

Nuorodos ir gilinimas

Bažnyčia, J. & karalius, I. (1993). Dvikalbystė ir tinklo išorės veiksniai. *Kanados ekonomikos žurnalas/Revue canadienne d'économie*, 26, 337–345.

Wickström, B.A. (2016). Tik anglų kalbos politika: Kelias į provincializmą? *ACTA universitatis sapientiae, Europos ir regionų tyrimai*, 9, 71–76.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (būsimas). Ekonominis požiūris į politiką ir kalbinį teisingumą. M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Kalbų politika ir kalbinis teisingumas: Ekonominiai, filosofiniai ir sociolingvistiniai metodai*. Heidelbergas: Springer.

¹ Tai, kad vertė, kurią kalbėtojai priskiria kalbos vartojimui, gali padidėti dėl paramos politikos, yra dar vienas argumentas, kuris dar labiau sustiprina šiame pranešime pateiktą tinklo išorinio poveikio argumentą.

15 Ar mažumų kalbos turėtų būti mokomos daugumos kalbančiųjų?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gilvez, Katholieke universitetas Leuven

Klausimassusijęs su kalbiniu **dominavimu** problema ir mažumos kalbinio įsisavinimo rizika kalbiniu požiūriu mišrioje visuomenėje. Čia aptariama padėtis yra susijusi su politiniais subjektais, kuriuose skirtingos kalbinės grupės „nuolatinės“ arba „vietinės“ gyvenakartu, dalijantis miestais ir rajonais. Pavyzdžiui, Katalonijoje, Galisijoje ir Baskų krašte Ispanijoje; Briuselis Belgijoje; Velsas ir kai kurios Škotijos dalys Jungtinėje Karalystėje; Korsika, Bretanė ir Prancūzijos Baskų kraštas Prancūzijoje; Transilvanijos dalys su vengriškai kalbančiomis bendruomenėmis; arba šiaurinėje Skandinavijos dalyje su samių mažumomis.

Ką mums sako tyrimas?

Šios visuomenės turi aiškiai dominuojančią kalbą, dažnai tiek galios, tiek demografijos požiūriu, kai beveik visi yra patogūs arba praktiškai priversti būti kompetentingi. Mažumų kalbos oficialiai pripažįstamos nevienodai (nacionalinės valstybės, vyriausybės subvieneto ar abiejų). Tačiau toks pripažinimas ypač susijęs su mažumos kalba kalbančiais asmenimis ir neturi įtakos daugumai. Mažumos kalbėtojai yra tie, kurie naudojami tam tikromis kalbinėmis teisėmis, pavyzdžiui, mokantis mažumos kalba. Tačiau tokių teisių gali nepakakti, kad būtų išvengta kalbinio dominavimo, kuris gali būti laikomas kalbos neteisingumo forma.

Dominavimo samprata kyla iš politinės filosofijos. Ji yra išsišaknijusi respublikinės minties tradicija, kuria siekiama sumažinti neteisybę, atsirandančią dėl dominavimo. Asmenys ar grupės dominuoja, kai jie priklauso nuo santykių, kuriuose trečioji šalis ar grupė gali savavališkai įsikišti (arba naudotis savavališkais įgaliojimais) be jų sutikimo arba neatsižvelgiant į jų teisėtus pageidavimus (Pettit, 1997).

Šis pažeidžiamumas ar priklausomybė nuo kažkieno savavališkos valdžios turėtų būti pašalinta siekiant sukurti laisvų piliečių visuomenę. Kalbinis dominavimas atsiranda tada, kai X kalbinės grupės kalbėtojai yra „linkę lingvistiškai“ į Y kalbą. Jie beveik visada turėtų pereiti prie dominuojančios kalbos viešojoje ir kartais net privačiojoje srityje, bet ne pirmenybę tai daryti. Toks prisitaikymas beveik niekada nedaromas

kita kryptimi ir apskritai mažumos nariai yra dvikalbiai, tačiau dauguma narių nėra. Didelė tikimybė bendrauti su daugumos kalbos kalbėtojais (arba blogiau – nepilnavertiškumo jausmas) verčia mažumos kalbėtojus vartoti daugumos kalbą daugumoje sričių. Dėl to atsiranda „diglossy“ formų – sistema, pagal kurią kalbos priskiriamos skirtingoms funkcijoms, o mažumos kalba iš esmės nedalyvauja tam tikroje veikloje. Diglossia paprastai yra asimetriška, nes dominuojanti kalba vartojama visose srityse, o mažumos kalba apsiriboja ribotomis funkcijomis.

Politinės filosofijos požiūriu galima teigti, kad „lingvistinis dominavimas“ reikalauja trijų sąlygų: (1) tai, kad viena iš grupių turi lingvistiškai prisitaikyti prie kitos grupės, bet ne atvirkščiai (tai labiau pastebima asimetriškai mokantis kalbų); (2) dažnas šio modelio kartojimas kasdien; ir 3) tai, kad dominuojančios grupės nariai iš tikrųjų neturi alternatyvos, išskyrus tai, kad visiškai išvengiama sąveikos su daugumos kalbėtojais.

Pagrindiniai norminės politinės teorijos principai rodo, kad kalbinis dominavimas yra neteisybės forma, todėl teisingumo sumetimais reikia imtis kompensacinių priemonių.

Todėl šie principai pagrindžia šią rekomendaciją: švietimo sistemoje turėtų būti privaloma mokytis visų pripažintų kalbų, kad daugumos kalbantys asmenys įgytų tam tikrą kompetenciją mažumos kalba. Antroji kalba turėtų būti bent jau tokia, kad visi piliečiai, nepriklausomai nuo jų gimtosios kalbos, *suprastų* kitą kalbą. Šis reikalavimas gali skatinti pagarbią politiką, kuri sudarytų sąlygas plėtoti sudėtingą ir mišrią tapatybę, taip padedant sukurti bendrą pagrindą demokratiniam dialogui. Be to, tai gali padėti išspręsti kompromisą tarp įtraukties (visos čiaabuvių kalbos grupės gali jaustis labiau gerbiamos ir todėl įtrauktos į bendruomenę) ir judumo (kiekviena galėtų išmokti bent vieną iš kitų kalbų toje teritorijoje).

Ilustracijos ir įrodymai

Empiriniai tyrimai patvirtina rekomendacijos aktualumą. Panardinimo programos gali būti skatinamos tiek ilgalaikės švietimo sėkmės, tiek dvikalbystės ir bi-letrizmo pasiekimo „kai L1 daugumos kalbos studentai dėstomi daugiausia L2, paprastai mažumos kalba, siekiant tapti dvikalbiais ir

biliteriškais toje kalboje, taip pat daugumos kalba“. Tai gali būti dar naudingesnė, jei ji organizuojama kaip dvipusė programa, pagal kurią abiejų kalbų garsiakalbiai turi tą pačią klasę, o ne vienpusį panardinimo modelį (2010 m. gegužės mėn. 296). Tomas ir Collier atliktas tyrimas (2002) iš daugiau nei 210,000 kalbinių mažumų studentų JAV valstybinėse mokyklose patvirtina, kad panardinimo programos apskritai veikia geriau studentams, ypač lyginant studentų, lankančių panardinamąsias mokyklas, ir studentų, dalyvaujančių pereinamojo laikotarpio mokyklų programose, pirmiausia vykdomos anglų kalba, akademinę sėkmę.

Politinės pasekmės

Nors pagrindinė rekomendacija – dėl pagrindinių kalbinio teisingumo priežasčių skatinti daugumos narius mokytis mažumų kalbos, reikia atsižvelgti ir į *proporcingumo* principą. Įsivaizduokite visuomenę 1000 narių, su 10 garsiakalbių X, „seniai“ aborigenų mažumos kalba, ir 990 garsiakalbių Y. Ši situacija gali sukelti kalbos dominavimą, jei mūsų trys sąlygos yra įvykdytos. Tačiau reikalavimas, kad visi Y garsiakalbiai mokėtųsi X, būtų neproporcinga priemonė, nebent atsirastų keletas papildomų svarstymų (pvz., jei X yra plačiai kalbama kitur pasaulyje). Tai susiję su veiksmingumu. Siekiant užtikrinti patikimą viešąją politiką, reikia veiksmingai naudoti ribotus išteklius. Šiame pavyzdyje gali būti sunku pateisinti dideles investicijas laiko, pastangų ir pinigų priversti 99 % gyventojų išmokyti kalbą, kuria kalbama 1 %. Abi

sąlygos gali būti laikomos kriterijumi „kai tai pateisina skaičiais“ (2014 m. gegužės mėn.: 386–388).. Tačiau, jei ši sąlyga tenkinama, daugiakalbystės nustatymas balsų dauguma gali būti pateisinamas kalbinio teisingumo sumetimais. Galiausiai svarbų vaidmenį atlieka ir susijusių kalbų skaičius. Kuo daugiau kalbų, tuo sunkiau įgyvendinti tokią politiką. Palyginti su kitais žemynais, Europoje nėra itin daug vietinių kalbų. Taigi kalbos politikos *decentralizavimas* daugiakalbius subvienetus (pvz., Rumunijoje Județe [skaičiai], kuriuose kalbama vengrų kalba) gerokai sumažina galimybių problemą.

Nuorodos ir gilinimas

Gegužės mėn., S. (2010 m.). Kultūrinių ir kalbinių mažumų mokymo programa ir švietimas. Be B. McGraw, E. Baker, & P. Peterson (Eds.), *Tarptautinė enciklopedija švietimo (3-iasis leidimas.)*, Vol 1. (p. 293–298). Oksfordas: Elsevier.

Gegužės, S. (2014) Viešosios vienkalbystės ir diglisijos konkursas: Permaštyti politinę teoriją ir kalbų politiką daugiakalbiame pasaulyje. *Kalbų politika*, 13, 371–93.

Pettit, P. (1997). *Respublikizmas: Laisvės ir vyriausybės teorija*. Oksfordas: Oksfordo universiteto spauda.

Thomas, W. & Collier, V. (2002). *Nacionalinis mokyklos veiksmingumo tyrimas, skirtas kalbos mažumų mokinių ilgalaikiams akademiniams pasiekimams*. Santa Cruz: Švietimo, įvairovės ir kompetencijos mokslinių tyrimų centras (CREDE).

16 Ar „vienišos“ ir „neunikalios“ mažumos yra panašiose situacijose, kai susiduria su nacionalinės kalbos dominavimu?

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Mokslai Po Paryžius

Vidaus kalbų dominavimas gali būti apibrėžiamas kaip situacija, kai grupė naudojami savo demografiniu pranašumu kaip politiniu svirtu, kad atkartotų tam tikrą institucinę praktiką. Tokia praktika gali įamžinti nelygybę, kuri atsiranda dėl paprasto žmonių skaičiaus, ir gali įtvirtinti neteisingą galios pasiskirstymą tarp daugumos ir mažumos. Politiniai žvaigždynai, siekiantys apsaugoti kalbų įvairovę ir išlaikyti teisingą politinės lygybės lygį tarp savo narių, turi rimtai vertinti nacionalinę kalbinę dominaciją ir atitinkamai atsižvelgti į šiuos aspektus.

Ką mums sako tyrimas?

Nacionalinės kalbos dominavimo tarptautinėse valstybėse poveikis paprastai skiriasi priklausomai nuo to, ar jis susijęs su viena ar keliomis mažumomis. Tačiau paprastai pastebima, kad kalbos klausimai tampa sudėtingesni daugiapakopio valdymo ar federalizmo atveju. Pavyzdžiui, visoje Kanadoje išsibarsčiusių frankofonų kalbinė padėtis ir teisės labai skiriasi nuo jų padėties Kvebeke, taip pat nuo aborigenų tautų ir kalbų padėties. Katalonų kalbas taip pat skiria Ispanijos regioninės sienos, o Valensijoje gyvenantys asmenys susiduria su skirtingomis sąlygomis nei Katalonijoje gyvenantys asmenys. Daugiapakopio valdymo ar federalizmo kontekste kalbų dominavimas skatina mažumų jurisdikcijas plėtoti savo kalbų politiką. Kadangi kalba yra pagrindinė tapatybės priemonė, dažnai apimanti emocinį turinį, mažumų kalbų apsaugą ir propagavimą dažnai lydi bendras susisietimo nuo platesnės (nacionalinės) įstaigos jausmas; taip yra Kanadoje ir Ispanijoje.

Taigi, kalbinis dominavimas sukelia reakcijas į labai intervencinę mažumų kalbų politiką, kuri atveria kelią kitomstvirtoms nacionalinės struktūros formoms. Ši tendencija ryškesnė tais atvejais, kai „vienos“ mažumos kalbinis dominavimas tenka didžiajai daugumai kalbėtojų, todėl labiau tikėtina, kad padidės separatistinių judėjimų skaičius. Tai savo ruožtu apsunkina socialinę sanglaudą ir federalinį ar viršnacionalinį valdymą.

Ilustracijos ir įrodymai

Apsvarstykite aplinkybes, kurios iš esmės laikomos viena kalbine mažuma. Tokiais atvejais matome, kad

tai, kaip teismai valdo kompromisą tarp judumo (tarp skirtingų šalies dalių) ir įtraukties (vietos bendruomenėse), paprastai atspindi kalbos grupių galios disbalansą. Dominuojančiai grupei bus daug sėkmingiau įgyvendinti savo narių kalbines teises mažumos jurisdikcijoje nei atvirkščiai. Palyginkite, pavyzdžiui, Albertos ir Kvebeko provincijas¹. Duomenys rodo bendrą tendenciją Kanadoje, kur anglofonai lėtai įsisavina prancūzakalbius ir prilygina „alofonams“ imigrantus (tie, kurių gimtoji kalba nėra anglų ar prancūzų kalba) daug didesniu tarifu. Atsižvelgiant į tai, kad šie skaičiai gauti dėl politikos ir praktikos sąveikos, galima daryti išvadą, kad federalinė politika nepakankamai sumažina daugumos kalbų patrauklumą ir kad federalinė kalbų politika vargu ar užtikrins stabilų judumą ir įtraukties pusiausvyrą visoje šalyje.

Vietovėse, kuriose yra daug kalbinių mažumų, pavyzdžiui, Indijoje, politinis poveikis vyksta skirtingai. Ten, kur žmonės yra įpratę gyventi daugiakalbėje aplinkoje, kur kas mažiau paskatų kurti kalba grindžiamas tautines iniciatyvas. Tuo pačiu metu tokios aplinkybės nėra apsaugotos nuo rizikos, kad grupė stumti į savo kalbos viršenybę (pavyzdžiui, bando savo kalbą paversti lingua franca politiniame žvaigždyne, kaip Gandhi teigė, kad hindi deviteoficialią Indijos kalbą). Tokiais atvejais atsiranda kitų politinių padarinių: (I) daugybė vietos ar regionų kalbų politikos iniciatyvų, kurias gali būti sunku kontroliuoti ir kurios gali padidinti kultūrinius skirtumus; (II) dėl didelio mažumos situacijų skaičiaus beveik neįmanoma vienodai taikyti oficialios (nacionalinės) kalbos politikos prieš vietos pasipriešinimo išraišką; (III) rimtos kliūtys tinkamam demokratinės politikos veikimui keliais labai sunkiais lygmenimis, ypač kuriant stiprius ir ilgalaikius separatistinius judėjimus. Trumpai tariant, kalbinis dominavimas politiniuose žvaigždynuose, kuriuose yra daug kalbinių mažumų, gali sukurti nenuspėjamus modelius ir susiskaldymą, dėl kurių labai sunku demokratiškai valdyti įvairovę.

1 Alberta buvo pasirinkta kaip provincija su didžiausia teigiama tarp provincijų migracijos pusiausvyra, taip pat provincija su didžiausiu skirtumu tarp kalbų kintamųjų, kuriais kalbama namuose, ir gimtosios kalbos.

**ANGLAIS ARBA PRANEŠIMO Į MAISONĄ BY ATASKAITA
ATASKAITA ANGLAIS ARBA VALSTYBĖS ATASKAITOS
ATASKAITA (šaltinis : Kanados surašymas 2011)**

	Anglų kalba	Prancūzų
Alberta	1,13	0,36
Kvebekas	1,28	1,02
Kanada (iš viso)	1,38	0,97

Politinės pasekmės

Daugeliu atvejų kalbų įvairovės valdymas kartu su daugumos ir mažumos santykių arbitražu yra intensyviai politinis. Siekiant sudaryti palankias sąlygas judumui šalies viduje ir įtraukčiai, patartina:

► *Pripažinti mažumų kalbas* ir priimti griežtą kalbų politiką, kad būtų skatinamas jų vartojimas vietos institucijose, pavyzdžiui, regioniniuose parlamentuose ir mokyklose, taip pat federalinėse institucijose, siekiant puoselėti priklausymo kalbinėms mažumoms jausmą.

► Centrinė institucija turi taikyti taisykles, kurios mažumų grupių nariams suteikia tokias pačias judumo ir įtraukties galimybes, kokias turi daugumos nariai dėl savo įtakos politikai.

► Bendrieji daugiakalbėms šalims taikomi principai *mutatis mutandis* atspindi viršvalstybinių organizacijų vykdomoje kalbų politikoje.

Nuorodos ir gilinimas:

Dubreuil, B. & Marois, G. (2011). *Imaginary Remedy: Kodėl imigracija neišgelbės Kvebeko*. Monrealis: Borealis.

Magnetas, J. E. (1998). Kalbos teisių teorija Kanados perspektyvoje. T. Ricento & B. Burnaby (Eds.), *Kalba ir politika Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Kanadoje: Mitai ir realybės* (p. 185–206), Routledge: Niujorkas.

17 Kokia yra demolingstinės koncentracijos svarbamažumų kalbųišlikimui didėjančio judumo pasaulyje?

Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

Įvairiose šalyse žmonės nebekalba mažumų kalbomis ir kreipiasi į platesnes bendravimo kalbas. Kelios ES valstybės narės turi vieną ar daugiau „regioninių ar mažumų kalbų“¹ ir daugelis jų praranda kalbėtojus. Judumas Europos viduje ir migracija iš ES nepriklausančių šalių daro papildomą spaudimą mažumų kalboms ir dar labiau apsunkina jų išsaugojimą. Dėl to kyla klausimas, kaip apskritai atsižvelgti į veiksmų, lemiančių mažumų kalbų gyvybingumą ir išlikimą besikeičiančiame pasaulyje, sąveiką, arba kitaip tariant, kokiais metodais galime vadovautis siekdami nustatyti kalbų politiką, kuri gali padėti apsaugoti regionines ir mažumų kalbas, kad jos išliktų nepakenkiant judumui.

Ką mums sako tyrimas?

Teritorinės mažumos kalbos daugiausia vartojamos tam tikrose ES valstybių narių geografinėse vietovėse. Šiose vietovėse tam tikra dalis gyventojų yra dvikalbiai ir kalba vyraujančia valstybės kalba, taip pat mažumos kalba. Geografinė koncentracija yra veiksnys, kuris, kaip žinoma, palaiko ilgalaikį mažumų kalbos gyvybingumą: daug kalbėtojų jurisdikcijoje leidžia lengviau pateisinti kalbos politiką, o kalbinė teritorijos sudėtis turi įtakos kalbų perdavimo, mokymosi ir vartojimo dinamikai. Šeimos, kuriose abu tėvai kalba mažumos kalba, yra labiau linkusios perduoti ją savo vaikams. Tuo pačiu metu kuo didesnė mažumos kalba kalbančių asmenų dalis regione, tuo didesnis šių šeimų skaičius ir tuo didesnė paskata perduoti šią kalbą dėl gana plataus bendravimo įvairovės.

Be to, daug kalbėtojų tam tikroje srityje užtikrina, kad žmonės iš tikrųjų galėtų ją išgirsti ir naudoti savo kasdieniame gyvenime. Kitaip tariant, didelė mažumos kalba kalbančių tam tikroje teritorijoje dalis reiškia šios kalbos naudingumą ir poveikį. Tačiau kiek tai svarbu ir kaip jis sąveikauja su didesniu judumu?

Iliustracijos ir įrodymai

Apsvarstykite tris teritorinių mažumų kalbų tipus: (1)

1 Pagal *Europos regioninių ir mažumų kalbų chartiją*mes reiškiamo kalbas, kurias „tradiciškai tam tikroje valstybės teritorijoje vartoja tos valstybės piliečiai, sudarantys grupę, kuri yra mažesnė už likusius valstybės gyventojus“.

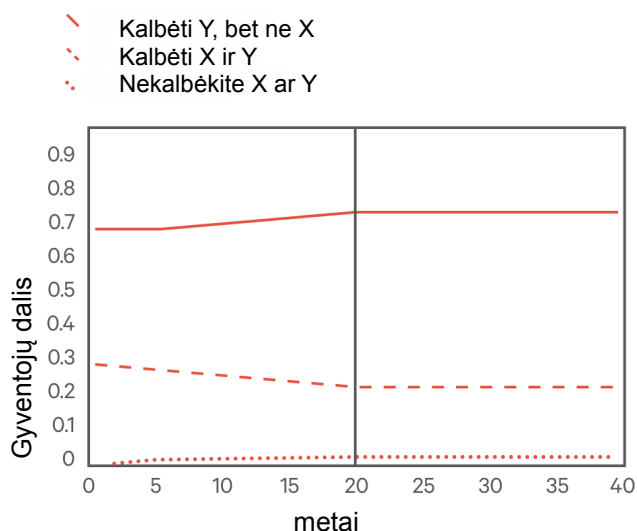
tie, kuriais kalbama vienoje valstybėje narėje, pvz., sorbų kalba Vokietijoje; (2) tie, kuriais kalbama daugiau nei vienoje valstybėje narėje, pavyzdžiui, baskų Ispanijoje ir Prancūzijoje; ir 3) tie, kurie yra mažumos kalba valstybėje narėje, tačiau dominuojanti ir oficialioji kalba kaimyninėje valstybėje, pavyzdžiui, slovėnų kalba Austrijoje ir Italijoje. Atvykstamasis judumas gali daryti papildomą spaudimą visų rūšių teritorinėms mažumų kalboms įvairiais būdais. Jei naujokai jau turi vietos mažumų kalbą kaip pirmąją kalbą, pvz., vengrų, kurie įsikuria Székely rajone Rumunijoje, judumas gali netgi sustiprinti mažumų kalbą atitinkamoje teritorijoje. Tačiau dažnai naujokai nekalba vietinės mažumos kalba ir netgi nemoka priimančiosios valstybės daugumos kalbos. Atsižvelgiant į mažumos kalbos stiprumą ir buvimą visuomenėje, švietimo sistemoje ir ekonomikoje, naujokai galėtų mokytis daugumos valstybės kalbos, o ne mažumų kalbos. Jei naujai atvykstančių asmenų skaičius yra didelis, dėl šio proceso mažėja mažumos kalbančių asmenų dalis ir ilgainiui gali susilpnėti kalba. Kalbinės dinamikos modeliai (pvz., Templin et al. 2016) gali padėti tiksliai ir logiškai analizuoti migracijos srautų poveikį mažumų kalbos palaikymui.

Jie suteikia galimybę pratęsti nustatytas tendencijas ateityje ir bent tam tikru mastu imituoti kalbų politikos priemonių poveikį. Kadangi jie leidžia įtraukti papildomus kintamuosius, kurie turi įtakos atitinkamiems klausimams, jie taip pat gali būti taikomi svarstant susijusius klausimus, pavyzdžiui, konkuruojančių politikos galimybių sąnaudų ir naudos pokyčius.

Svarbus tokio modeliavimo rezultatas yra tai, kad, atsižvelgiant į minimalią kalbėtojų dalį, šeimų norą perduoti mažumų kalbą, taip pat į mažumų kalbos vartojimą švietimo sistemoje, mažumų kalba iš tikrųjų gali išlikti ilgą laiką, nepaisant nuolatinio migrantų antplūdžio. Modeliavimas taip pat rodo, kad mažumų kalbos mokymas naujokams ir jų vaikams yra ypač svarbus ir gali neutralizuoti galimą grėsmę, kurią jie kelia mažumų kalbai.

Kalbinė dinamika imituojama (žr. paveikslą) kontekste, kuriame yra palyginti didelė mažumos X kalba, dauguma Y kalbų ir įvairių kalbų kalbėtojų antplūdis. Išvykimo metais 30 % gyventojų yra dvikalbiai Y ir X,

o 70 % yra vienakalbiai Y. Dėl naujokų pirmenybės mokytis Y, o ne X, X garsiakalbių procentas mažėja.

DAUGUMOS KALBA (Y) IR MAŽUMOS (X) KALBĖTOJŲ DALIS

Tarkime, kad po 20 metų bus pradėtos taikyti politikos priemonės, kuriomis siekiama stiprinti X mokymą naujokams ir jų vaikams. Dėl to X garsiakalbių procentinė dalis gali būti sumažinta.

Politinės pasekmės

Nors judumas daro papildomą spaudimą mažumų kalboms, dauguma jau nustatytų kalbų politikos priemonių, skirtų mažumų kalboms apsaugoti, tebėra labai svarbios. Jei pageidaujamas atvykstamasis judumas, svarbu sukurti naujų galimybių ir paskatų mokytis mažumų kalbos ir panaikinti priešingas paskatas, pavyzdžiui, dideles tiesiogines ar netiesiogines mokymosi išlaidas.

Nuorodos ir gilinimas

Žvejys, J.A. (1991). *Perėjimas priekitos kalbos: Teoriniai ir empiriniai pagalbos gresiančioms kalboms pagrindai*. Clevedon: Daugiakalbiai klausimai.

Grin, F. (2016). Mažumų kalbų iššūkiai. V. Ginsburgh ir S. Weber (Eds.), *The Palgrave Guide of Economics and Language* (p. 616–658). Basingstoke: Palgrave'as Makmillanas.

Templin, T., Seidl, A., Wickström, B.A., & Feichtinger, G. (2016). Optimali kalbos politika mažumų kalbai išsaugoti. *Matematika Socialiniai mokslai* 81, 8–21.

18 **Quel principai padeda numatyti konfliktų potencialą etninių ir kalbinių skirtumų?**

Edgjr Dobos, MTA Tjrsadalomtudomjnyi, Kutatóközpont, Budapeštas

Etniniai, kalbiniai ar religiniai skirtumai gali sukelti konfliktus, kai pavieniai asmenys ir grupės konkuruoja dėl valdžios, materialinių ir simbolinių išteklių. Tačiau pati kalba (arba bet kuri kultūros sudedamoji dalis) nesukelia konflikto. Veikiau tai yra „netinkama linija“, kurioje konfliktai gali kristalizuotis, kai kalbiniai ar kultūriniai skirtumai lemia nesuderinamus politinius reikalavimus arba nevienodas galimybes naudotis socialinėmis ir ekonominėmis galimybėmis valstybėse. Šiame įrašė daugiausia dėmesio skiriama priežastiniams veiksniams, lemiantiems konfliktus etnolinginėse linijose.

Ką mums sako tyrimas?

Kalbos administravimo, teisės, švietimo, žiniasklaidos, viešųjų ženklų ir ryšių su valdžios institucijomis bei viešųjų paslaugų teikėjais taisyklės ir praktika daro poveikį asmenų interesams ir tapatybei. Todėl kalba neišvengiamai politizuojama daugiakalbėje visuomenėje.

Daugumos ir kalbinių mažumų konfliktus skatina teritorinės tautinės valstybės logika ir joje užkoduotos galios asimetrija. Šiuolaikinės nacionalinės valstybės, ypač nuo XIX a., beveik sistemingai pirmenybę teikė etninei daugumai (savininkų tautoms). Daugumos ir mažumų nuomonės dažnai prieštarauja tikrovės aiškinimui ir (arba) pageidaujama valstybės ir mažumos santykių modeliui.

Konfliktų dinamika skiriasi dėl istoriškai suformuotų administracinių struktūrų, galios žvaigždynų ir mažumų bei daugumos santykinės padėties skirtinguose lygmenyse skirtumų. Daugelio Europos visuomenių ir vienakalbių tautinių valstybių savęs suvokimas ir toliau formuoja politinius pasirinkimus, o net oficiali daugiakalbystė nebūtinai pašalina konfliktus tarp kalbinių bendruomenių.

Makroaplinka ne visada naudinga: tarptautiniai mažumų teisių standartai dažnai yra ginčijami ir priklauso nuo geopolitinių interesų; be tvirto ir bendro Europos mažumų teisių režimo ES valstybės narės neprivalo pranešti apie mažumų apsaugos įsipareigojimų neįgyvendinimą; o nacionalinės partijų politikos viršenybė dažnai nusveria ES sąlygų poveikį.

Iliustracijos ir įrodymai

Konfliktų modeliai skiriasi tiek tarp valstybių, tiek jų viduje. Lauko tyrimai Vojvodinos serbų regione rodo,

kad kai kuriose vietose yra harmoningas etninių ir kalbinių bendruomenių sambūvis, o daugiakalbystė praktiškai verčia beveik nepastebimas ištraukas iš vienos kalbos į kitą (pvz., Belo Blato/Nagyzerzsébetlak/Biele Blato). Kita vertus, po dešimtojo dešimtmečio pradžios karų iš Kroatijos ir Bosnijos ir Hercegovinos iš Kroatijos ir Bosnijos ir Hercegovinos kilę konfliktai kilo kituose regionuose. Konfliktų apraiškos apėmė etniniais motyvais grindžiamų incidentų (grafiti, žalos privačiai nuosavybei, religinių ir atminimo objektų, taip pat žodinių ir fizinių išpuolių prieš mažumas) padidėjimą. Apibendrinami šiuos rezultatus ir atsižvelgdami į kitose srityse pastebėtą įtampą, galime nustatyti keletą prieštaringų procesų. Jie apibendrinti pridedamoje lentelėje.

Politinės pasekmės

Teisės aktuose turėtų būti tinkamai atsižvelgta į Europos valstybių daugiatautę ir daugiakalbę istorinę sudėtį. Etnokultūrinis teisingumas ir lojalumas bendrai valstybei reikalauja neutralių ir grupėms jautrių taisyklių ir politikos derinio, tautinių mažumų tapatybės įtraukimo į bendras sąvokas (pvz., jų kalbos įtraukimas į valstybines institucijas) ir institucinių garantijų dėl jų kultūrinio atgaminimo. Ne separatistinės mažumos teiginiai turi būti laikomi teisėtu elementu siekiant užginčyti politinio įtraukimo į daugiatautę demokratiją sąlygas.

Etninis ir kalbinispluralizmasturėtų atsispindėti politiniuose sprendimuose, išnaudojant skirtingus valdymo lygmenis (nacionalinį, regioninį ir vietos), pagerinti šių valdžios institucijų kompetencijospasidalijimąir sukurti asimetriją kalbų, kurioms labiausiai reikia apsaugos, naudai. Politikos sprendimai, susiję su daugiakalbyste, taip pat turėtų atspindėti papildomą („pridedama“) požiūrį, o ne „subtractive“ požiūrį, leidžiantį mokytis valstybės oficialiosios kalbos kaip antrosios kalbos, būtinos užimtumui ir socialiniam judumui, kartu stiprinant gimtąją kalbą kaip pirmąją kalbą, būtiną tapatybei, psichologiniams ir saugumo poreikiams.

Nuorodos ir gilinimas:

Csergő, Z. (2007). *Kalbėjimas apie tautą: Kalba ir konfliktai Rumunijoje ir Slovakijoje*. Italija, NY & Londonas: Kornelio universiteto spauda.

Grin, F. (2005). Kalbinės žmogaus teisės – politikos

gairių šaltinis: Kritiškas vertinimas. *Leidinyssociolingvistikos*, 9 (3), 448–460.

Kontra, M. Phillipson, R., Skutnabb-Kangas, T., & Vjirady, T. (Eds.). (1999). *Kalba: Teisė ir ištekliai. Artėja prie kalbinių žmogaus teisių*. Budapeštas: Centrinės Europos universiteto spauda.

Varenes, F., (2011). Kalba, etniniai konfliktai ir

tarptautinė teisė. *Leidinyss Etninės studijos*, 65, 8–35.

Vizi, B., Tóth, N., & Dobos, E. (Eds.) (2017). *Už tarptautinės sąlygos ribų. Vietos mažumų atstovybės Vidurio ir Pietryčių Europoje pokyčiai*. Baden-Baden: Nomos.

KONFLIKTŲ SKATINIMO PROCESAS ETNINIŲ IR KALBINIŲ TRŪKUMŲ ATVEJU

1. Nepagrįstas etninių ir kalbinių klausimų saugumas: daugumos elitas interpretuoja kultūrinius mažumų reikalavimus kaip grėsmes valstybės vientisumui; nepasitikėjimas institucijomis, atskirtomis nuo mažumų, kaip priešingos valstybės nacionalizmo vietomis; mažumų požiūriu nacionalizuojančios valstybės sumanyta bendros tapatybės sąvoka ir etnokultūrinio neutralumo bei neutralaus režimo taikymas grupei tampa įtartini asimiliacijos kodeksais. Kiti pavyzdžiai – Estija, Prancūzija, Graikija, Rumunija ir Slovakija.
2. Mažumų įgytų (lingvistinių) teisių pažeidimas, naudojimo apribojimas arba apribojimas: nesuteiktas mažumų kalbos statuso įvertinimas administracijoje, švietime ir kt. Pavyzdys: Ukraina.
3. Etniniai įgaliojimai: administracinių ar rinkimų apygardų ribų perskirstymas, siekiant padalyti teritorijoje esančius mažumos gyventojus, pakeisti daugumos mažumos statusą ir (arba) sumažinti mažumų bendruomenių balsavimo galią ir (arba) jų galimybes naudotis savo teisėmis. Pavyzdžiui, Slovakijoje (administracinis pertvarkymas, 1996).
4. Ginčytini tapatybės žymenys tarp daugumos ir mažumų, esančių bendroje teritorijoje: konkuruojančios pastangos susieti teritoriją su kalba ir nustatyti dirbtinį teritorinį tęstinumą ženklinant fizinę erdvę ir viešųjų institucijų funkcionavimą (galbūt pernelyg didelė kalbos, kaip nacionalinės tapatybės žymens, svarba, palyginti su kalba kaip bendravimo priemone). Pavyzdžiui, Bosnijoje ir Hercegovinoje, Kosove ir Makedonijoje.
5. Vienašalis tėvų valstybės aktyvistas ir ekstrateritorinės tautos kūrimo praktika: pastangos stiprinti ryšius su tėvų valstybe taip, kad būtų sumažintas mažumų priklausymo jų gyvenamajai šaliai jausmas. Pavyzdžiui, Bulgarijoje, Vengrijoje, Rumunijoje, Serbijoje (kalbant apie kaimynines valstybes).
6. Konkuruojančios tautos stiprinimo pastangos, dėl kurių vadinamieji etniniai ir (arba) bendri tautiniai asmenys arba „tarpinės“ mažumos susiduria su nesuderinamu lojalumo spaudimu. Pavyzdžiui, Bunjevci, Čams, Csingós, Goranci, Pomaks, Torbeši, Valaques (Pietryčių Europa).

19 Kodėl nepakanka išmokti tik vienos iš oficialiųjų kalbų daugiakalbėje aplinkoje?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universitat Augsburg

Visuotinai pripazstama, kad priimančiosios šalies valstybinės arba nacionalinės kalbos mokymasis yra pagrindinis imigrantų integracijos į priimančiąją visuomenę elementas. *Europos Komisijos 2016 m. treiujų šalių piliečių integracijos veiksmų plane* teigiama, kad „kad treiujų šalių piliečiai galėtų sėkmingai įgyvendinti integracijos procesą, labai svarbu išmokti paskirties šalies kalbą“ (Europos Komisija, 2016 m. 7). Vis daugiau Europos alių taiko kalbos reikalavimus migrantams, norintiems gauti gyventojų statusą arba pilietybę.

Įdomu tai, kad paskirties šalis netiesiogiai laikoma vienkalbiumi pagrindu, nors kai kurios ES valstybės narės turi daugiau nei vieną oficialią kalbą arba pripazsta skirtingas regionines ir (arba) mažumų kalbas. Kodėl kai kuriais atvejais migrantai gali arba turėtų išmokti daugiau nei vieną iš kalbų, kuriomis kalbama šiomis daugiakalbėmis aplinkybėmis?

Que pasakoja mums mokslinių tyrimų ?

Kalbinių reikalavimų taikymo sritis daugiakalbėje aplinkoje visų pirma kelia įtampą tarp migrantų judumo skatinimo ir jų integracijos į priimančiąją visuomenę. Jei pirmenybė būtų teikiama judumui, o ne įtraukčiai, migrantams būtų nustatyti minimalūs kalbos reikalavimai ir, jei reikia, jie turėtų išmokti tik vieną iš priimančiosios šalies oficialių kalbų. Kita vertus, jei pirmenybė būtų teikiama įtraukčiai, migrantams būtų taikomi griežtesni kalbos reikalavimai ir tikimasi, kad migrantai daugiakalbėje šalyje mokysis dviejų ar daugiau oficialiųjų kalbų, kad jie galėtų visapusiškai dalyvauti socialiniame, kultūriniame ir politiniame gyvenime.

Kalbų, kurias turi išmokti į oficialią daugiakalbę aplinką atvykstantys migrantai, skaičius taip pat priklauso nuo priimančiosios visuomenės kalbinių žvaigždynų galios santykių. Daugeliui daugiakalbinių valstybių ar regionų būdinga daugumos kalbos ir mažumos kalbos asimetrija. Kadangi mažumų kalbas vartoja mažiau kalbėjusiųjų ir dažnai vartojamos tik tam tikroje teritorijos dalyje, jų ekonominė nauda ir patrauklumas gali būti mažesni, todėl migrantai gali pageidauti mokytis daugumos kalbos. Daugiakultūriškumo tyrėjams (pvz., Will Kymlicka, garsus Kanados politinis filosofas, besispecializuojantis etninės įvairovės visuomenėse teisių ir pareigų srityje), tautinės mažumos turės apsaugoti savo kultūrinį ir

kalbinį tapatumą, tuo pat metu priimdamos migrantus, o tai gali būti teisėta priežastis nustatyti kalbos reikalavimus mažumų kalbai, be kalbos reikalavimų oficialioje valstybės kalboje (Kymlicka, 2011). Daugiakalbėse šalyse, kuriose kalbinis žvaigždynas yra mažiau asimetriškas, o konkurencija ar kalbiniai konfliktai nėra pagrindinis socialinės ir politinės padėties požymis, kalbos reikalavimai viena iš oficialiųjų kalbų gali būti laikomi pakankamais migrantų integracijai į priimančiąją visuomenę.

Iliustracijos ir įrodymai

Šiuo požiūriu įvairios regionų valdžios institucijos, susidūrusios su asimetriškais kalbiniais žvaigždynais, manė, kad būtina taikyti migrantams būdingus kalbos reikalavimus, kad jų teritorijoje būtų apsaugotas mažumos kalbos statusas. Pavyzdžiui, Katalonijoje 2010 m. regioninės valdžios institucijos, vykdydamos integracijos procesą, įdiegė katalonų kalbos testus Katalonijoje gyvenantiems migrantams.

Tačiau Liuksemburge, kai kalbinė žvaigždynas yra mažiau asimetriškas, Liuksemburgo vyriausybės priėmimo ir integracijos agentūros sudarytoje „Priėmimo ir integracijos sutartyje“ numatyta, kad migrantai gali pasirinkti kalbos kursus „viena ar daugiau iš trijų Liuksemburgo administracinių kalbų, t. y. liuksemburgiečių, prancūzų arba vokiečių“¹. Be to, Šveicarijoje laikoma, kad norint gauti leidimą nuolat gyventi, pakanka gerai mokėti vieną iš nacionalinių² kalbų.

Ipolitinės pasekmės

Apibendrinant galima teigti, kad asimetriškoje daugiakalbėje aplinkoje migrantai gali išmokti ne tik daugumos kalbą, bet ir antrąją oficialią ar regioninę kalbą, kad tautinės mažumos galėtų apsaugoti savo kalbinę tapatybę ir užkirsti kelią perėjimui nuo kalbos prie vyraujančios kalbos. Kompromisas tarp judumo ir įtraukties bei įtampa tarp mažumų kultūrinių ir kalbinių teisių apsaugos ir migrantų asmens laisvės gali būti įgyvendinami politiniais susitarimais.

1 www.olai.public.lu/en/accueil-integration/mesures/contrat-accuei

2 2005 m. gruodžio 16 d. Federalinis įstatymas dėl užsieniečių www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20020232; tačiau ši savybė taip pat atspindi tik teritorinį oficialių kalbų pasiskirstymą šalyje.

Palankios nuostatos gali priklausyti nuo to, ar bus sukurtos paskatos migrantams mokytis priimančiosios visuomenės kalbos (-ų) gerinant galimybes mokytis priimančiosios šalies kalbos (-ų) už nedidelę kainą, o ne nuo sankcijų taikymo. Galiausiai kalbos reikalavimuose daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama kalbų mokymo kursams, o ne tam tikro lygio kompetencijos nustatymui: nors galima tikėtis, kad migrantai išmoks vieną ar daugiau priimančiosios visuomenės kalbų, tai nereiškia, kad jie visi galės tai padaryti vienodai sėkmingai.

Nuorodos ir gilinimas:

Europos Komisija (2016 m.). *Trečiųjų šalių piliečių integracijos veiksmy planas*. COM(2016) 377 final.

F. grin (1996). Etninis ir politinis lingvistinis konfliktas, *tarptautiniai santykiai*, 88, 381–396.

Kymlicka, W. (2011). Daugiakultūris pilietiškumas daugiašalėse valstybėse, *11*, 281–302 etnologijos.

Woehrling, J. (2008). Kalbiniai reikalavimai

imigrantams, konkrečiai atsižvelgiant į kalbas, kurios mėgsta oficialų statusą teritorijos dalyje. In *Mundialització, rišiklis circulació i Immigració, i ligència d'una llengua com paprašė* (p. 133–172). Barcelona, Institut d'Estudis Autonòmics.

OFICIALI DAUGIAKALBĖ SISTEMA

Asimetriškas kalbinis žvaigždynas

Kalbiniai reikalavimai **ties** mažumos, tiek daugumos oficialiosiom is kalbomis

Pavyzdys: Katalonijoje migrantai turi išmolti katalonų ir ispanų kalbos.

Simetriška kalbinė žvaigždynas

Kalbos reikalavimai **viena** oficialiaja kalba

Pavyzdys: migrantai Liuksemburge gali mokytis **prancūzų**, vokiečių arba liuksemburgiečių kalbos.

20 Kaip sujungti teritoriškumo ir asmenybės principus?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gilvez, Katholieke Universiteit Leuven

Kalbinės teisės įvairiose visuomenėse dažnai suteikiamos dviem pagrindiniais modeliais: teritoriškumas ir asmenybė (De Schutter, 2007). Pagal kalbinio teritoriškumo (LTP) principą kalbos turi būti išlaikomos teritoriniu požiūriu. Valstybė yra padalinta į kelias teritorines zonas, o kiekvienoje zonoje daugumos kalba yra oficiali. Pasiūlytos trys LTP versijos¹.

► Griežtoje ir populiariausioje versijoje tik viena kalba tam tikroje teritorijoje yra tinkama (be kita ko) viešojo administravimo, politinio gyvenimo, teismo proceso ir privalomojo švietimo, kuri finansuoja valstybė, atžvilgiu. Geras pavyzdys – Flandrija (Belgija).

► Silpnesnėje versijoje teritorinis vienetas gali išplėsti pripažinimą daugiau nei vienai kalbai, bet su aiškiu prioritetu vienai kalbai, palyginti su kitomis (Grin, 2006), kaip Kvebeko švietimo sistemoje pagal savo garsų įstatymą Nr. 101, kur anglų kalbos teisės suteikiamos anglų kalbai atskirose, valstybės finansuojamose anglų mokyklose, tačiau kuriose tikimasi, kad imigrantai ir prancūzai lankys Prancūzijos valstybines mokyklas, apribojant anglų mokyklas tik anglų kalba.

► Dinamiškoje versijoje teritoriškumo principas rodo, kad nors teisių suteikimo kriterijai yra stabilūs, jų įgyvendinimas kinta taip, kad atspindėtų demolingistų raidą (pvz., Suomijoje) (Stojanović, 2010).

Pagal kalbinės asmenybės principą kalbos teisėmis gali naudotis asmenys, neatsižvelgiant į tai, kur jie gyvena valstybėje ar subvalstybėje. Tai laisvo pasirinkimo modelis.

Geras pavyzdys – Briuselis: piliečiai gali gauti dokumentus, sveikatos paslaugas ar švietimo įstaigas olandų arba prancūzų kalbomis. Kitas pavyzdys – Vengrija, kuri suteikia kultūrinę ir kalbinę autonomiją visoje šalyje tam tikroms mažumoms, nepriklausomai nuo jų teritorinės padėties Vengrijoje.

Ar teritoriškumo ir asmenybės principus būtų galima derinti siekiant pagerinti judumą ir įtrauktį? Asmenybės principas gali palengvinti judumą valstybėje, bet a priori nesustiprins įtraukties. Teritoriškumo principas, ypač jo griežtas variantas, a priori paskatintų įtrauktį, tačiau trukdytų judumui.

1 Kai kurios šalys, pavyzdžiui, Šveicarija, daugiausia naudoja griežtą versiją, tačiau kai kuriose konkrečiose šalies dalyse naudojamos silpnesnės arba dinamiškos versijos.

Ką mums sako tyrimas?

Tačiau abu principai turi trūkumų. Teritoriškumo principas gali riboti judumą, o asmenybės principas gali pakenkti įtraukčiai. Tačiau galima nustatyti galimus šių dviejų principų išplėtimus ir derinius, kurie gali būti naudojami judumo ir įtraukties suderinamumui pagerinti (Morales-Gilvez, 2017 m.).

► Vienodas aborigenų kalbų pripažinimas: užuot įvedus vieną kalbą kaip teritorijos „reine“, kuri gali lemti didžiausių kalbinių grupių dominavimą, reikėtų labiau remti silpnesnes vietines kalbas (net jei jos sudaro vietos daugumą) taikant atvirkštinio išteklių, skirtų kalbų politikai, paskirstymo vienam gyventojui principą. Kuo mažiau kalbų turi kalbėtojų skaičius, tuo daugiau išteklių ji turi gauti. Tikslas – teikti panašias paslaugas visoms kalbų grupėms, nepriklausomai nuo jų dydžio (De Schutter 2017; Patten 2014; Grin ir Vaillancourt 2015). Šis principas atitinka silpną teritoriškumo principo versiją (nes jis suteikia daugiau paramos kalbai) ir įveda asmenybės elementą.

► Nesegregacijos dėl kalbinių priešasčių politika teritorijose, siekiant suburti žmones, o ne juos atskirti: vieningos viešosios paslaugos (sveikatos, švietimo) teikiamos visomis pripažintomis kalbomis, o ne fiziškai jas atskiriant. Šis principas, kuris didžia dalimi yra susietas su asmenybe, skatina mokytis kitų ar kitų grupių kalbų. Tai skatina bendrą bendrumo jausmą ir didesnę socialinį solidarumą bei teisingumą (Miller, 1995). Šios politikos įgyvendinimas privalomose mokyklose skatintų dvikalbystę ir daugiakalbystę vietos kalbomis.

Iliustracijos ir įrodymai

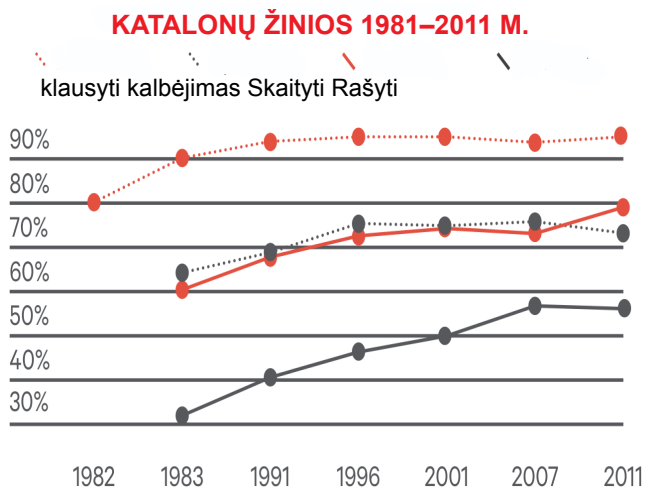
Katalonija yra gerai žinomas atvejis, kai taikomas vienodas pripažinimas visoms čiabuvių kalboms, pirmenybę teikiant mažumų kalbai ir be piliečių segregacijos pagal kalbą. Šiuo atveju ispanų (kastilanas) yra ne tik L1 iš Katalonijos gyventojų dauguma (55 %), bet taip pat žinomas katalonų garsiakalbiai L1 (31,3 %). Tačiau žinios apie katalonų per 30 metų laikotarpį pagerėjo. Dabartinė kalbų politika pradėta įgyvendinti 1983 m. Jis buvo grindžiamas vienodu abiejų kalbų pripažinimu viešajame administravime, o katalonų teritorinis prioritetas buvo teikiamas siekiant jį skleisti (pavyzdžiui, katalonų kalba yra pagrindinė mokymo kalba).

Politinės pasekmės

Visuotinis norminis poveikis yra tas, kad judumas ir įtrauktis gali būti geriau derinami visuomenėse, kuriose kiekvienas turi teisę kalbėti savo kalba ir pareigą suprasti kitas teritorijos kalbas. Ką tik išdėstyti principai gali padėti skatinti pagarbią politiką, kuri leidžia mišraus tapatumo ir sukurti bendrą pagrindą demokratiniam dialogui ir socialiniam teisingumui. Jie prisideda prie įtraukties (nes visos vietinių kalbų grupės gali jaustis nuosekliai įtrauktos į bendruomenę) ir judumo (nes kiekvienas įgytų bent imlių įgūdžių atitinkamomis teritorijos kalbomis, palengvintų keliavimą šalies teritorijoje ir tarp jų).

Nuorodos ir gilinimas:

- De Schutter, H. (2007). Kalbų politika ir politinė filosofija. Dėl besiformuojančio kalbinio teisingumo diskusijų. *Kalbos problemos & Kalbos planavimas*, 31, 1–23.
- De Schutter, H. (2014). Kalbinės neteisybės testavimas: Teritoriškumas ir pliuralizmas. *Pilietybės dokumentai: Nacionalizmo ir etniškumo žurnalas*, 42, 1034–1052.
- De Schutter, H. (2017). Du vienodo kalbos pripažinimo principai. *Kritiška tarptautinės socialinės ir politinės filosofijos apžvalga*, 20, 75–87.
- F. grin (1996). Etniniai konfliktai ir kalbų politika. *Tarptautiniai santykiai*, 88, 381–396.
- Miler, D. (1995). *Mes – tautybė*. Oksfordas: Oksfordo universiteto spauda.
- Morals-Gilvez, S. (2017). Gyvenimas kartu kaip lygūs: Kalbinis teisingumas ir dalijimasis viešąja sfera daugiakalbėje aplinkoje. *Tautybės*, 17, 646–666.
- Stojanović, N. (2010). Dinamiška kalbinio teritoriškumo principo samprata. Įstatymas dėl kalbų iš Grisūnų kantono. *Politika ir visuomenė*, 29, 231–259.

21 Kaip „išorės“ kalbos hegemonija veikia vidaus politiką?

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Mokslai Po Paryžius

Anglų kalbos dominavimas (kartais net hegemonija) apima daug daugiau šalių nei tos, kuriose ja kaip pirmąja kalba kalba didelė gyventojų dalis. Tai taip pat gali pasireikšti šalyse, kuriose istoriškai nėra angliška kalbančios bendruomenės. Britų kolonializmas, dabar pakeistas šiuolaikinių komercinių operacijų neokolonialinėmis savybėmis, vis dar turi ilgalaikių politinių pasekmių, kurios čia aptariamos atsižvelgiant į Indijos atvejį.

Ką mums sako tyrimas?

Anglų kalbos statuso suteikimas tuo pačiu lygiu kaip ir vietos kalbos kelia dvi pagrindines politines rizikas:

a) Dėl konfliktų tarp kalbinių grupių didelėse šalyse, kuriose vyrauja didelis pliuralizmas, anglų kalba yra patogus, o kartais ir neutralus sprendimas siekiant išvengti kalbinio dominavimo. Tačiau galima teigti, kad tai paprasčiausiai pakeičia vieną dominavimo formą (daugumą mažumų atžvilgiu) kita, ypač šalyje, kurioje anglų kalba yra buvusios kolonijinės valdžios kalba.

... 1835 m. vasario 2 d. buvo pristatyta Tomo Babingtono Makaulajaus minutė dėl indų kalbos politikos. Ji sako: „Dabar turime padaryti viską, kad suformuotume klasę, kuri galėtų būti vertėja tarp mūsų ir milijonų žmonių, kuriuos mes valdome... Indijos žmonių kraujo ir spalvos klasė, bet anglų kalbos skonis, nuomonė, moralė ir intelektas“. Ši minutė reiškia, kad anglų kalba buvo įvesta į Indijos švietimo sistemą, kad gautų tarnautojus, kurie mokėtų anglų kalbą.“ (Sarah Jayasundara 2014).

Tačiau politika, kuria nesprenžiamas kalbinio dominavimo klausimas, nes ji suteikia oficialų statusą išorės kalbai (arba nedaro nieko, kad sumažintų jos įtaką), tiesiogiai ar netiesiogiai mažina vietos kalbų socialinę ir ekonominę bei politinę vertę išorės kalbos kalbėtojų naudai. Indijos atveju tai naudinga anglofonams iš vidaus ar išorės, kurie gali „teisėtai“ parodyti, ką Belgijos filosofas Philippe Van Parijs vadina „kolonijiniu požiūriu“ (2011:139–141). Todėl esant dideliame pliuralizmui teisės aktų leidėjai turi būti atsargūs siekdami pusiausvyros tarp veiksmingumo poreikio ir būtinybės išsaugoti kalbų įvairovę.

B) Demokratiškas parlamentų išrinkti nariai paprastai yra atsakingi už kalbėjimą savo rinkėjų vardu, ir vienas veiksmingas būdas tai padaryti yra kalbėti jų kalba (-omis). Šiuo atžvilgiu Indija ir ES padarė gerų rezultatų, kad suteiktų oficialų statusą įvairioms kalboms, ir taip sudarė sąlygas atstovams tai daryti. Tačiau praktiškai anglų kalbos dominavimas kelia rimtą politinio teisėtumo problemą, t. y. tų, kurie kalba išrinktus politikus, vardu.

Iliustracijos ir įrodymai

Indijos atveju neokolonijinį požiūrį politiškai įteisina tai, kad yra daug kitų kalbų (iš viso 22), kurios turi oficialų statusą Indijos Konstitucijoje. Su tuo susijusi politinė dinamika kiekvienu atveju skiriasi, priklausomai nuo šių „kitų“ kalbų skaičiaus ir jų demolingvistinės masės; Indijoje anglų kalba yra maždaug 0,2 % gyventojų gimtoji kalba.

Dėl elito, kaip ir Indijoje, žvejimo vietos bendruomenės susiduria su išorės veikėjais, istoriškai užsienio jėgomis ir šiandieninėmis (tarptautinėmis) įmonėmis. Būtų galima teigti, kad kai parlamentariai kalba dominuojančia išorės kalba (galbūt anglų kalba arba anglų ir vietinės kalbos hibridu, kuri Indijoje dažnai reiškia hindi), jie rizikuoja atstovauti anglofonų mažumos interesams labiau nei rinkėjų, kurių gimtoji kalba nėra anglų kalba. Apskritai, dažnesnis dominuojančios išorės kalbos vartojimas gali lemti kalbinį atotrūkį tarp politinės klasės ir jos rinkėjų. Priešinimasis kalbiniam dominavimui vykdamas politiką, kuria skatinama vietos kalbų vertė ir viešas vartojimas, gali prisidėti prie žmonių įgalėjimo jausmo.

Politinės pasekmės

Indijos patirtis rodo, kad oficialaus statuso suteikimas išorės kalbai kelia problemų ir gali pakenkti pagrindinėms vertybėms, kuriomis paprastai grindžiamas demokratinis politinis gyvenimas. Šiam klausimui reikia skirti ypatingą dėmesį tais atvejais, kai i) vyraujančią ar hegemonišką išorės kalbą įvedė kolonijinės įmonės ir ii) ten, kur yra didelis pliuralizmas, kaip ir ES. Iš to matyti, kad dominuojančios išorinės kalbos vartojimas socialinėje ir politinėje arenoje, kurioje dalyvauja piliečiai, negali

būti laikomas optimalia strategija. Dominuojančios kalbose xterne vartojimas, o ne skatinamas, turėtų būti laikomas tik funkcijų, kurios apsiriboja aiškiai apibrėžtomis aplinkybėmis, atveju.

Atskaitos ir gyliai:

Jayasundara, S.N. (2014). Kalbų švietimo politikos formavimas: Indijos perspektyva; a View from Tamil Nadu, *Tarptautinis mokslo ir mokslinių tyrimų*

leidinių leidinys, 4: 11, 1–3.

Ramachandran, V. (2011). Indijos federalizmas pereinamojo laikotarpio fazėje: Nuo asimetrijos iki daugiakultūriškumo. Gopa Kumar (Red.) *Užsienio politika, federalizmas ir tarptautinės sutartys* (p. 68–77). Naujasis Delis: Naujojo amžiaus leidiniai.

Van Parijs, P. (2011). *Kalbinis teisingumas Europai ir pasauliui*. Oksfordas: Oksfordo universiteto spauda.

22 Kaip kaimyninės valstybės turėtų bendradarbiauti valdydamos įvairovę?

Edgír Dobos, Balįzs Vizi, MTA Tįrsadalomtudomįnyi, Kutatókőzponť, Budapešťas

Tradicinis tautinių valstybių požiūris į kalbinių požiūriu vienalytę visuomenę niekada nebuvo labai realistiškas ir vis silpnėja judumo metu, kai žmonės dažnai kerta nacionalines sienas. Naujas požiūris į įvairovės valdymą apima ne tik tarptautinę mažumų teisių apsaugą, bet ir dvišalį valstybių bendradarbiavimą.

Tuomet kyla klausimas, kaip kaimyninės valstybės gali bendradarbiauti šioje srityje ir, visų pirma, kaip „abipusiškumo“ ypatumus galima „integruoti“ į dvišalį bendradarbiavimą, siekiant išplėsti mažumų etnolingvistinių bendruomenių kalbines teises.

Ką mums sako tyrimas?

Susiformavus homogenizuojančioms valstybėms, pasienio judėjimams, savanoriškiemsar privalomiems gyventojų mainams, įsisavinant valstybės politiką ir tarpvalstybinę ir vidaus galios asimetrijas, susidarė aplinkybės, kuriose mažumos dažnai atsiduria nepalankioje padėtyje. Be tarptautinio mažumų teisių režimo, trišaliai „tėvų valstybių“, „priimančiųjų valstybių“ ir tautinių mažumų santykiai yra geras atspirties taškas siekiant suprasti kaimynystės santykius šioje srityje. Pirma, sąvoka „tėvų valstybė“ turi būti vartojama atsargiai, vengiant „esminio“ kalbos ir tapatybės skaitymo. Tai prasminga, pavyzdžiui, kalbant apie vengrų kalbas, gyvenančias Transilvanijoje, vokiečių ir danų kalbėtojus, gyvenančius šiaurinėje ir pietinėje Šlėzvigo dalyje. Kita vertus, tai neturi prasmės frankofonams, italams ar vokiečiams, gyvenantiems Šveicarijoje, kurie nelaiko savęs prancūzų, italų ar vokiečių, arba kurie nelaiko Prancūzijos, Italijos ar Vokietijos „tėvų valstybėmis“ (bendra kalba nebūtinai reiškia bendrą istoriją ir tą pačią tapatybę).

Trumpai tariant, etnolingų giminystės sąvoka yra politiškai įkrauta ir sunkiai valdoma, tačiau ji dažnai grįžta ir reikalauja sumanaus gydymo. Kaimyninės valstybės paprastai bendradarbiauja politiniais klausimais abipusiškumo pagrindu. Kai tapatybės klausimai ir mažumų teisės yra įtraukti į „tėvų“ ir „priimančiosios valstybės“ darbotvarę, dvišalis bendradarbiavimas ir abipusiškumas gali būti ypač problemiški.

Dvišaliuose santykiuose abipusiškumas šiuo atveju gali būti suprantamas kaip abipusės, bet vienašalės priemonės, kuriomis remiamos atitinkamos „tėvų mažumos“, arba kaip dvišaliuose susitarimuose įtvirtintas teisinis abipusiškumas. Pagal tarptautinę teisę vienašalė tėvų parama savo mažumoms, t. y. užsienyje

gyvenantiems tėvams, gali būti priimtina tik išskirtiniais atvejais (kultūros, švietimo ar kalbinių paslaugų srityje žr. 2001 m. Venecijos komisiją). Konkrečios dvišalės sutartys dėl mažumų yra retos, tačiau geros kaimynystės sutartys dažnai apima nuostatas dėl mažumų teisių, daugeliu atvejų vienodomis sąlygomis.

Iliustracijos ir įrodymai

Kai kurie atvejai yra simetriški (pvz., danų mažumos Šiaurės Vokietijoje ir vokiečių mažumos Pietų Danijoje atveju), todėl abipusiškumas tampa natūralia atitinkamų nacionalinių vyriausybių strategija, kaip matyti iš 1955 m. jungtinio Bonos ir Kopenhagos susitarimo. Vykstant nacionalinių valstybių karams buvusioje Jugoslavijoje ir didėjant etninei įtampai Rytų ir Vidurio Europoje, 1992 m. Slovėnijos ir Vengrijos sutartis dėl mažumų taip pat buvo geras to paties tarpusavio požiūrio pavyzdys.

Tačiau, kaip rodo abu atvejai, abipusiškumo principas taikomas tik tais atvejais, kai abiejose sienos pusėse gyvenančiosios mažumos yra panašaus demografinio dydžio. Tačiau daugeliu atvejų abipusiškumo principą sunkiau įgyvendinti dėl demolingvistinės asimetrijos. Pavyzdžiui, yra maža kroatų mažuma, kuri gyvena Italijoje, o svarbi italų mažuma gyvena Kroatijoje. Žlugus Jugoslavijai, Italija galėjo pasirašyti sutartį su Kroatija dėl mažumų teisių (1996 m.), kurioje ši asimetrija yra akivaizdi (dauguma nuostatų yra susijusios su Kroatijos pareigomis italų mažumai). Kitomis panašiomis aplinkybėmis 1995 m. dvišalių sutarčių dėl mažumų nuostatos atitinkamai Slovakijoje ir Vengrijoje suformuluotos visiškai abipusiškai, nors vengrų mažuma Slovakijoje yra maždaug 20 kartų didesnė nei slovakų mažuma Vengrijoje. Kaip ir visuose tarpvalstybiniuose santykiuose, dvišaliame bendradarbiavimui mažumų teisių srityje gali būti labai svarbi galios pusiausvyra, platesnės tarptautinės bendruomenės požiūris ir kiti neteisiniai elementai. Kaip parodė Vojvodina (serbų regionas, besiribojantis su Vengrija, kuriame gyvena įvairios mažumų bendruomenės), kalba šiuo atžvilgiu gali būti ypač svarbi. Dauguma kasdinių kovų yra susijusios su kalbos vartojimu viešai. Tiesą sakant, yra stiprus ryšys tarp vengrų vartojimo visuomenėje ir vengrų demografinio santykio – noras pasirinkti mažumos kalbą neigiamai koreliuoja su simboliniu kalbinės daugumos dominavimu. Kita vertus, glaudūs ryšiai su Vengrija, migracijos tendencijos ir galimybė gauti Vengrijos pilietybę galėtų padidinti mažumų kalbos

socialinį prestižą tam tikrose situacijose.

Politinėspasekmės

Kaimynystės bendradarbiavimas tarp valstybių yra tik iš dalies įtrauktas į tarptautinius susitarimus. Taip pat svarbios vienašalės priemonės, kurių imasi tėvų mažumos, pavyzdžiui, finansinė parama arba ekstrateritorinė pilietybė. Valstybės turėtų labiau atsižvelgti į specifinius skirtingų mažumų bendruomenių poreikius ir padėti, atsisakydamos automatinio abipusiškumo. Tuo pat metu vienašalė patronuojančiosios valstybės politika turėtų būti geriau koordinuojama su „priimančiomis valstybėmis“, siekiant teikti prasmingą paramą mažumoms. Atsižvelgiant į tai, ekstrateritorinė pilietybė gali padėti tėvų mažumų nariams susikurti kontekstus, daugiausia susijusius su migracija ir tarptautiniu judumu, kuriuose jie gali pasireikšti (nustatyti ir priskirti) kaip tarpvalstybinės valstybės narės.

Nuorodos ir gilinimas:

- ARP, B. (2008). *Tarptautinės tautinių mažumų apsaugos normos ir standartai*. Hagoje: Brill.
- Brubaker, R. (1996). *Nacionalizmas pertvarkytas*. Kembridžas: Kembridžo universiteto spauda.
- Haljsz, I. (2006). Kin-Minority Protection modeliai Vidurio ir Rytų Europoje. O. Iedoje (Red.) *Už suverenumo ribų: Nuo statuso įstatymo iki tarptautinės pilietybės?* (p. 255–280). Sapporo: Hokaido universitetas.
- Venecijos komisija (2001). Venecijos komisijos 48-ajame plenariniame posėdyje (2001 m. spalio 19–20 d., Venecija) priimta ataskaita dėl lengvatinio režimo tautinėms mažumoms, kurią priėmė Venecijos komisija (2001 m. spalio 19–20 d., Venecija) CDL-INF(2001)019-e.

23 Kodėl svarbu aiškiai atpažinti mažumos kalbą (pvz., ant kelio ženklų ir t. t.)?

Balįsz Vizi, MTA Třrsadalomtudomřnyi, Kutatókőzpont, Budapeřtas

Vizualus kalbos atvaizdavimas yra kalbinio krařtovaizdžio dalis. Daugeliu atvejų jis atspindi skirtingų kalbų santykinę galią ir statusą. Teritorijos kalbinis krařtovaizdis gali turėti informacijos funkciją ir simbolinę funkciją. Mažumos kalbos buvimas ir jos matomumo vieřoje erdvėje būdas yra svarbūs mažumos kalbai: Kalbos vartojimas oficialiuose ir privačiuose ženkluose daro įtaką žmonių suvokimui apie skirtingų kalbų statusą ir daro įtaką kalbėtojų kalbiniam elgesiui.

Ką mums sako tyrimas?

Dabartiniai lingvistinio krařtovaizdžio tyrimai studijuoja didelę vizualinės kalbos vartojimo įvairovę ir būdus. Šis terminas pirmą kartą buvo sukurtas siekiant iširti prancūzų etnolingvistinį gyvybingumą Kvebeke. Vėliau „Scollon“ ir „Scollon“ nustatė pagrindinį kokybinių ir geosemiotinių tyrimų metodą užrašams ir ženkams. Jo pagrindinis indėlis į socialinį ir lingvistinį konkrečios bendruomenės, regiono ar miesto apibūdinimą buvo įvertinti įvairių mažumų kalbų demonstravimą ir vertimą kalbinėje aplinkoje. Šiandien daugiausia dėmesio moksliniams tyrimams galima skirti ir valdžios institucijų valdomoms skaitmeninėms platformoms: jis taip pat gali suteikti vertingos informacijos apie vizualų kalbų atvaizdavimą.

Yra du svarbūs ir tarpusavyje susiję požiūriai. Kalbant apie sociolingvistus, jame pateikiama išvalgų apie galimus oficialių kalbų politikos skirtumus (kaip rodo gatvių pavadinimai, oficialių pastatų ir administracinių biurų pavadinimai ir t. t., t. y. politikos „iš viršaus į apačią“ aspektas) ir faktinį politikos poveikį asmenų kalbų vartojimui, ypač privačiuose kalbos ženkluose, kurie, priklausomai nuo konkretaus atvejo, gali būti reguliuojami arba nereguliuojami.

Jei taip nėra, skirtingų kalbų vartojimas komerciniuose ženkluose, matomuose vieřoje erdvėje, suteikia užuominų apie „iš apačios į viršų“ matmenį, t. y. tai, ką gyventojai priskiria šioms kalboms. Teisiniu požiūriu oficiali kalbinė krařtovaizdis (oficialustoponimija, gatvių pavadinimai, vieřųjų pastatų pavadinimai ir t. t.) gali suteikti informacijos apie oficialius ženklus ir šių standartų įgyvendinimą.

Šie du požiūriai yra naudingi atskleidžiant tikrą mažumų įtraukimą į visuomenę. Apskritai (išskyrus teritorinius kalbų režimus su labai apibrėžtais kalbiniais regionais, kaip ir Šveicarijoje), tikėtina, kad didžioji dalis nacionalinės kalbos bus vartojama dažniau

vieřoje erdvėje, net ir vietovėse, kuriose gyvena daug mažumų, nes daugeliu atvejų daugumos kalba turi privilegijuotą statusą ir netgi gali būti vienintelė pripažinta oficialia kalba. Šiuo atžvilgiu labai svarbus kalbos teisinis statusas: valstybinėse institucijose turėtų būti vartojamos oficialiosios kalbos ir jos bus atspindėtos vieřuose ženkluose (institucijų pavadinimai, biurai ir kt.). Kai kuriuose regionuose mažumų kalbos gali būti tokios pačios kaip daugumos (pvz., Italijos Pietų Tirolio regione).

Valstybės turi didelę veiksmų laisvę nustatyti valstybinės kalbos vartojimo taisykles. Tarptautiniais žmogaus teisių standartais pripažįstama teisė laisvai vartoti savo kalbą raštu ir žodžiu privačioje erdvėje (Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 26–27 straipsniai). Europos kontekste Europos Tarybos remiamose sutartyse, pavyzdžiui, Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijoje (FCNM) ir Europos regioninių ar mažumų kalbų chartijoje (ECRML), pripažįstama mažumų kalbomis kalbančių asmenų teisė vartoti savo kalbą vieřai prieinamuose privačiuose ženkluose (ECRML 11 straipsnio 2 dalis ir 7 straipsnio 1 dalies d punktas).

Tam tikromis aplinkybėmis ši teisė taikoma ir mažumų kalbos naudojimui oficialiuose ženkluose (atitinkamai BNKŽ 11 straipsnio 3 dalis ir ECRML 10 straipsnio 2 dalies g punktas). Šiuo atžvilgiu labai svarbu tinkamai įgyvendinti tarptautinius mažumų kalbų vartojimo standartus, nes pasirařant ir ratifikuojant ne visada imamasi atitinkamų vyriausybės veiksmų.

Iliustracijos ir įrodymai

Regionuose, kuriuose oficialiai vartojama mažumų kalba, galiojančių įstatymų įgyvendinimas beveik neabejotinai turės įtakos oficialiam krařtovaizdžiui. Kitokia padėtis susidaro tose srityse, kuriose gyvena mažumų kalbos, tačiau kuriose jų kalba nėra oficialiai vartojama – tokiais atvejais jos matomumas daug labiau priklausys nuo socialinių lingvistinių veiksnių (žr. iliustracijas).

Be teisinio pripažinimo, socialinis ir istorinis kalbų hierarchija taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį: mažumų kalba, kuri yra oficiali nacionalinė kalba kitoje valstybėje, gali būti geriau atstovaujama, ypač pasienio regionuose. Regioninių mažumų kalbų kalbėtojams gali būti sunku vizualiai atpažinti jų „unikalią“ kalbą. Be to, atitinkamų teisinių nuostatų dėl kalbų vartojimo

viešojoje erdvėje įgyvendinimas gali skirtis priklausomai nuo šių skirtingų kalbų kalbėtojų socialinės ir ekonominės padėties. Ne tik tai, ką matome, bet ir tai, ko nematome, gali būti informatyvi, pavyzdžiui, romų kalba gali būti mažiau matoma nei kitos mažumų kalbos net tose srityse, kuriose visos mažumų kalbos yra vienodai oficialiai pripažintos (žr. Bartha-Laihonen-Szabó 2013: 14).

Politinės pasekmės

Kalbinei padėčiai įtakos turi sudėtinga socialinių ir teisinių veiksnių sąveika ir daugeliu atvejų reikia imtis konkrečių politinių veiksmų, kad būtų užtikrintas visapusiškas teisinių nuostatų įgyvendinimas ir sudarytos palankesnės sąlygos vartoti mažumų kalbas viešojoje erdvėje. Tokiais politiniais veiksmais turi būti atsižvelgiama į socialinį kontekstą, kuriame gyvena mažumos kalba kalbantys asmenys. Taip pat svarbu, kad politiniai veiksmai būtų nuoseklūs. Kartais tai reiškia, kad politikos priemonės atskiriamos nuo vietos politinių sumetimų ir primenama, kad biudžeto suvaržymai paprastai nėra įtikinami argumentai prieš juos (papildomos išlaidos, patiriamos pereinant nuo neapmokamų ženklų prie dvikalbių ženklų, paprastai yra minimalios). Politikos formuotojai atsižvelgs į naujus pokyčius, visų pirma į skaitmenines viešąsias paslaugas, kaip į naujas sritis, kuriose vienodas skirtingų kalbų atstovavimas gali būti lengvai pasiekiamas be teritorinių apribojimų. Mažumų kalbos apsauga priimant viešus ženklus, dėl kurių ji tampa matoma, skatinama tarptautiniais standartais ir taip pat gali padėti geriau integruoti mažumas ir daugumos bendruomenės vietos lygmeniu.

Nuorodos ir gilinimas

Bartha, C., Laihonen, P., & Szabó, T. P. (2013). Nyelvi Tíjkép kisebbségben es többségben. *Pro minoritate*, 9, 13–28.

Cenoz, J. & Gorter, D. (2006). Kalbų kraštovaizdis ir mažumų kalbos, *Tarptautinis daugiakalbystės žurnalas*, 3, 68–80.

Landry, R. & Bourhis, R.Y. (1997). Kalbinis kraštovaizdis ir etnolingvistinis gyvybingumas: empirinis tyrimas, *Žurnalas kalbos ir socialinės psichologijos*, 16, 23–49.

Scollon, R. & Scollon, S. W. (2003) *Diskursai vietoje: Kalba materialiam pasaulyje*. Londonas: Maršrutizatorius

Shohamy, E. & Durk, G. (Eds.) (2009). *Kalbinis kraštovaizdis: Peizažas plečiamas*. Londonas: Routledge.

Kairėje pusėje: daugiakalbės kolegijos be tinkamo vertimo Vojvodinoje, Serbijoje: užrašai serbų, slovakų ir vengrų kirilica Belo Blato/Nagyerszébetlak/Biele Blato pradinėje mokykloje, bet be mokyklos pavadinimo ir kaimo pavadinimo vertimo. Centre: visiškai dvikalbis ženklas Bolzano/Bozen geležinkelio stotyje Italijoje. Į dešinę: Dvikalbiai ženklai Dunajskj Streda/Dunaszerdahely Slovakijoje (skirtingas dydis ir spalvos, atspindintys oficialių kalbų hierarchiją).

24 Ar subsidiarumas leidžia vykdyti išsamesnę kalbų politiką?

Edgír Dobos, Baljz Vizi, MTA Tjrsadalomtudomjnyi, Kutatóközpont, Budapeštas

Subsidiarumas gali būti taikomas kaip bendrasis principas siekiant pagerinti koordinavimą tarp valdžios lygmenų (vietos, regioninio, nacionalinio, viršnacionalinio [ES]). Ja taip pat gali būti grindžiamas tarpakopinis bendradarbiavimas kalbų politikos srityje.

ES valstybių narių politinės struktūros skiriasi savo decentralizacijos laipsniu pagal jų valstybės tradicijas ir kalbinius režimus, kuriuos formuoja istorinė raida ir institucinė struktūra, t. y. jų įvairovės valdymo istoriniai ir instituciniai pagrindai. Paprastai dauguma struktūrų turi tris lygmenis (nacionalinius; regioninis/provincijų; vietos/savivaldybės). Tikroji problema yra kompetencijos padalijimas tarp šių lygmenų ir tai, kaip šis kompetencijų pasidalijimas reaguoja į dabartinius iššūkius (įskaitant valdžios asimetrijos, įtraukties ir dinamikos) ir prisideda prie sanglaudos, nes (vietos) įtraukties ir judumo užtikrinimas. Kyla klausimas, ar atvejų tyrimų patirtis rodo, kad vienos rūšies platinimas yra veiksmingesnis už kitą, siekiant veiksmingos kalbos politikos, ir, jei taip, kokiomis sąlygomis. Reikėtų nepamiršti, kad svarstomi klausimai, taigi ir atsakymai, gali skirtis priklausomai nuo kalbų politikos, apie kurią kalbame (apsaugoti „unikalią regioninę ar mažumų kalbą“, suteikti kalbines teises tautinei mažumai, integruoti migrantus ir t. t.

Ką mums sako tyrimas ?

Pagrindinis subsidiarumo klausimas, siekiant jį integruoti į Europos kontekstą, yra kompetencijos pasidalijimas tarp valstybių narių (kurios vėliau gali jas perduoti regionams ir savivaldybėms) ir ES institucijų, kaip bendro Europos integracijos projekto dalis.

Šis esminis klausimas susijęs su konkrečia reikšme, kai jis taikomas kalbos klausimams.

Subsidiarumu grindžiamas kalbos teisių ir daugiakalbystės supratimas visų pirma turėtų būti grindžiamas labiausiai vietos institucija, galinčia suteikti prasmę ir poveikį kalbinėms teisėms ir suteikti įgaliojimus bei atsakomybę didesnėms ir visapusiškesnėms organizacijoms, kad jos galėtų padėti įgyvendinti kalbines teises. Subsidiarumas yra šiek tiek paradoksalus principas, nes jis apima daugiau nei nelankstus valstybių ir tarptautinės bendruomenės dualizmas, ribojantis intervenciją ir reikalaujantis jo.

Šis dvilypumas vis dar akivaizdus dėl šio principo taikymo ir didžiosios dalies nesutarimų dėl teisingo jo taikymo ir vertimo į kalbų teisių praktiką.

Ilustracijos ir įrodymai

Kalbos politikos pasirinkimas ir kalbų įvairovės valdymas kiekvienu konkrečiu atveju skiriasi priklausomai nuo istorinės trajektorijos, kurią formuoja skirtingi etninės demografijos, teritorinės koncentracijos, administracinės struktūros, vietos praktikos ir tarptautinių standartų taikymo deriniai, ribojami ir grindžiami numanomomis ar aiškiais valstybės tradicijomis politinėse institucijose, valdžios priskyrimas ir valstybės kišimasis į įvairias kalbines visuomenes. Federalistinės ir vieningos valstybės įkūnija skirtingas kalbines ideologijas ir kalbines hierarchijas, atspindinčias skirtingus galios santykius ir požiūrį į tautos, valstybės ir įvairovės santykius.

Skirtumai nuo oficialiai vienakalbių valstijų (pvz., Prancūzijos, Graikijos, Rumunijos, Slovakijos) ikidaugiakalbių federalinių žemių (pvz., Belgijos, Kanados, Šveicarijos) rodo valstybinių tradicijų įvairovę, taip pat kalbos politikos ir sociolingvistinės tikrovės neatitikimus ir skirtumus.

Kalbant apie valdžios asimetrijos problemą, atrodo, kad mažumų ir kalbų, kurioms gresia išnykimas, atskyrimas taikant lankstų teritorinį požiūrį, kuriuo pirmenybė teikiama daugiakalbystei ir „priedinės“ daugiakalbystės taikymui, atrodo tinkamas sprendimas. Adityvusis metodas yra papildomas (ir šiek tiek teigiamas) metodas, kuriuo skatinama išsaugoti įvairovę, priešingai nei „atrankioji“ daugiakalbystė, kuriai netaikoma. Ji suteikia galimybę mokytis valstybės oficialiosios kalbos kaip antrosios kalbos (būtinos užimtumo ir socialinio judumo požiūriu), kartu stiprinant gimtąją kalbą, kuri yra pirmoji kalba (būtina tapatybei, psichologiniams ir saugumo poreikiams). Ji taiko asimetrišką nevienodų atvejų vertinimą, suteikdama mažumų ir grasinamų kalbų kalbėtojams daugiau galios ir įtakos nei jų skaičius. Tai yra santykinio požiūrio į lygybę dalis, pagal kurią skirtingomis aplinkybėmis ir sąlygomis gyvenantys žmonės nėra panašūs ir tam tikrais atžvilgiais reikalauja skirtingo politinio, teisinio ir socialinio požiūrio. Todėl adityvi daugiakalbystė gali suderinti kalbų statuso skirtumus su lygybe pasaulyje,

kuriame daugumos teisės yra numanomos, o mažumų teisės laikomos „ypatingomis“ ir turi būti pagrįstos. Kalbant apie įtraukties problemą, didesnė teritoriškumo decentralizacija gali būti tinkamas atsakas į mažumų padėtį mažumose. Kalbant apie dinamikos problemą, dėl pasikeitusios etnodemografinės sudėties ir nuolatinių migracijos srautų gali kilti abejonių dėl kalbų vartojimo tvarkos teisėtumo.

Politinisdalyvavimas

Nukrypstant nuo griežto teritoriškumo principo aiškinimo ir įvedant asimetrijas, skatinančias įvairovę ir toleranciją, galime taikyti lanksčias teritoriškumo formas, kurios neturi nieko bendra su kalbine segregacija ir kurios iš tikrųjų gali būti suderintos su kalbų įvairove, išnaudojant skirtingus valdymo lygmenis, tobulinant šių valdžios institucijų kompetencijos pasidalijimą, sukuriant asimetrijas silpnesnėms kalboms, kurioms reikia apsaugos, ir decentralizaciją naudojant kaip vieną iš geriausių demokratijos garantijų. Teritoriškumu grindžiama kalbų politika taip pat susijusi su įtraukties sąvoka. Pavyzdžiui, Velse naujai atvykusių asmenų (kalbančių anglų ar lenkų kalbomis) įtraukimas į Vello visuomenę (pvz., tokiuose regionuose kaip Ceredigion ar Dyfed)

būtų labai naudingas dėl tvirtos teritorijos, apsaugančios ir skatinančios Velsą.

Nuorodos ir gilinimas:

- Burckhardt, T. (2016). Teritoriškumo pakeitimas. Daugiakalbė teisėkūra ir šveicarų kalbos režimo conceptualizavimas. Dokumentas, pateiktas 2016 m. ECPR generalinėje konferencijoje (Praha, rugsėjo 8–10 d.).
- Cardinal, L. & Sonntag, S. K. (Eds.) (2015). Valstybinės *tradicijos ir kalbų režimai*. Monrealis: McGill-Queen universiteto spauda.
- Grin, F. (1995). Imigrantų ir autochtoninių kalbų teisių derinimas: Teritorinis požiūris į daugiakalbystę. T. Skutnabb-Kangas & R. Phillipson (Eds.), *kalbinės žmogaus teisės: Kalbinės diskriminacijos įveikimas* (p. 31–48). Berlynas: Gruyterio avys.
- Wouters, J., Van Kerckhoven, S., & Vidal, M. (2014). Federalizmo dinamika: Belgija ir Šveicarija Palyginti. Darbinis dokumentas Nr. 138 (Leuven Global Governance Studies centras, 2014 m. balandžio mėn.)

25 Kaip galime leisti judiems pensininkams vykdyti savo įsipareigojimus ir naudotis savo teisėmis?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo, Uppsalauniversitet

Pagrindinis judumo ir įtraukties skatinimo veiksnys yra tai, kad judūs asmenys gali naudotis savo juridinėmis teisėmis ir vykdyti savo teisinius įsipareigojimus. Europos vidaus išėjimo į pensiją migracijos atveju daugelis judžių pensininkų nėra pakankamai informuoti apie savo teises ir pareigas dėlkalbos. Jiems taip pat gali prireikti konkrečios informacijos apie jų, kaip migrantų Europos viduje ir Europos piliečių, teises ir pareigas. Ką turėtų daryti politikos formuotojai, kad jiems būtų teikiama tokia informacija, ir kokių lingvistinių iniciatyvų šiuo atžvilgiu reikia?

Ką mums sako tyrimas?

Tiek mokslinėje literatūroje, tiek viešuose debatuose yra skirtingos įtraukties sąvokos migrantų atžvilgiu. Tam tikrose koncepcijose daugiausia dėmesys skiriama kultūrai ir reikalaujama, kad imigrantai būtų prilyginami priimančiosios šalies kultūrai arba kad priimančiosios visuomenės priimtų daugiakultūrę politiką, kuria būtų pripažįstamos ir remiamos mažumų kultūros. Kitose daugiausia dėmesio skiriama čiabuvių ir imigrantų lygioms teisėms ir pilietiniams įsipareigojimams, susijusiems su kultūriniais įpročiais, kurie yra asmeninio pasirinkimo klausimas. Šis požiūris paprastai vadinamas pilietine integracija.

Pilietinės integracijos požiūriu labai svarbu, kad migrantai turėtų pakankamai informacijos apie savo teises ir pareigas naujojoje kilmės šalyje. Kalbant apie tarptautinę pensininkų migraciją, svarbios sritys yra teisėto gyvenimo sąlygos, mokesčiai ir rinkliavos, sveikatos priežiūros ir socialinio draudimo teisės, politinės teisės ir vietos būsto klausimai. Tačiau tyrimai rodo, kad daugeliui vyresnio amžiaus žmonių, kurie ieško geresnės gyvenimo kokybės, trūksta svarbios informacijos apie vietos įstatymus ir kitus teisės aktus.

Viena iš priežasčių yra tai, kad į pensiją išėję migrantai dažnai mažai moka vietos kalbą. Kita priežastis yra ta, kad priimančiosios šalies valdžios institucijos dažnai laiko pensininkų tarptautinę migraciją turizmo pramonės dalimi ir migrantus laiko lankytojais, o ne imigrantais ir naujais piliečiais. Todėl šios grupės teisinė ir pilietinė informacija nėra prioritetas.

Iliustracijos ir įrodymai

MIME projekto tyrimai rodo, kad pilietinė integracija yra realiausias požiūris į įtrauktį į tarptautinę pensininkų migraciją. Labiau kultūriškai orientuotas požiūris į įtrauktį sukeltų nerealistiškus reikalavimus

migrantams ar priimančiosioms visuomenėms ir iš tikrųjų galėtų apriboti judumo formą, kuri daugeliui vyresnio amžiaus europiečių suteikia geresnę gyvenimo kokybę.

MIME tyrimė pabrėžiami keli galimi būdai, kaip skatinti mobiliųjų pensininkų pilietinę integraciją. Išėjęs organizacijos yra naudingas visuomenės informavimo apie į pensiją išėjusius migrantus kanalas. Didelėse išėjimo į pensiją vietose dažnai yra gerai išvystyta etninių klubų, asociacijų ir bažnyčių infrastruktūra, kur į pensiją išėję gyventojai susitinka ir susitinka su savo tautiečiais. Šios organizacijos dažnai teikia informaciją apie vietos problemas pensininkų gimtąja kalba. Vietos valdžios institucijos gali siekti bendradarbiauti su šiomis organizacijomis, kad išplatintų atitinkamą informaciją. Tačiau etninės organizacijos nepasiekia visų užsienio pensininkų. Naudinga papildoma oficiali informacija (spausdinta arba internete), išversta į migrantų gimtąją kalbą arba anglų kalbą.

Kai kurios savivaldybės, kuriose yra daug į pensiją išėjusių migrantų, atidarė užsienio gyventojų biurus su daugiakalbiais darbuotojais, kad padėtų praktiškai ir palengvintų ryšius su kitais vietos pareigūnais.

Vietos lygmeniu galima ieškoti konkretesnių sprendimų. Pavyzdžiui, informacija apie vietos registracijos taisykles – svarbus klausimas Ispanijos byloje, nagrinėtoje MIME tyrimė – galėtų būti pateikta, kai užsieniečiai registruoja namo ar buto pirkimą iš notaro.

MIME tyrimė nurodoma, kad vartotojų teisės yra ypač svarbios užsienio pensininkams, kurie nemoka vietos kalbos. Pavyzdžiui, yra pranešimų apie neatsakingą telefonopardavimą užsieniečiams, turintiems prastus kalbos įgūdžius. Dėl kalbos problemų vyresnio amžiaus žmonėms taip pat gali būti sunku naudotis pagalbos telefono linijomis, visų pirma interaktyviomis balso reagavimo sistemomis.

Teisių ir pareigų klausimas taip pat turi europinį, taigi ir tarptautinį aspektą. Pensininkų migracija Europos viduje vyksta laisvo judėjimo ir Europos pilietybės pagrindu. Ją taip pat veikia skirtingos nacionalinės teisinės ir institucinės sistemos, o kartais ir dvišaliai susitarimai.

Visų pirma gebėjimas naršyti skirtingose mokesčių ir socialinės apsaugos sistemose ir tarp jų turi didelių praktinių ir ekonominių pasekmių judiems pensininkams. Ši navigacija gali būti sudėtinga ir iš dalies priklauso nuo pensininkų kalbos įgūdžių.

Politinė pasekmė

Priimančiosios šalies valdžios institucijos į pensiją išėjusius migrantus laiko rezidentais, turinčiais juridines teises ir pareigas, o ne turistais ar laikiniais lankytojais. Kaip gyventojai, migrantų pensininkai tikrai yra atsakingi už tai, kad ieškotų reikiamos informacijos apie savo teises ir pareigas, tačiau priimančiosios šalies valdžios institucijos turi svarių prižasčių palengvinti šį procesą. Naudingos iniciatyvos apima aktualios informacijos vertimą į migrantų kalbas, užsienio gyventojų biurus, kuriuose dirba daugiakalbiai darbuotojai, ir bendradarbiavimą su vietos ekspatriantų organizacijomis. Nacionalinės ir vietos vartotojų apsaugos institucijos ypatingą dėmesį turėtų skirti į pensiją išėjusių imigrantų padėčiai. Taip pat yra konkretus informacijos ir konsultacijų poreikis,

atsižvelgiantį tarptautinė migrantų padėtį Europoje. Dvišaliai susitarimai dėl mokesčių ir teisių į sveikatos priežiūrą gali dar labiau pagerinti judžių pensininkų gyvenimą.

Nuorodos ir gilinimas

- Ackers, L., & Dwyer, P. (2004). Fiksuoti įstatymai, sklandus gyvenimas: Išėjusių į pensiją migrantų pilietybės statusas Europos Sąjungoje. *Amžius ir visuomenė*, 24, 451–475.
- Coldron, K., & Ackers, L. (2009). Europos pilietyškumas, individuali agentūra ir iššūkis socialinės gerovės sistemoms: Išėjimo į pensiją migracijos Europos Sąjungoje atvejo tyrimas. *Politika ir politika*, 37, 573–589.
- Gustafson, P. & Laksfoss Cardozo, A. E. (2017). Kalbų vartojimas ir socialinė įtrauktis į tarptautinę išėjimo į pensiją migraciją. *Socialinė įtrauktis*, 5, 69–77.

POŽIŪRIS Į ĮTRAUKTĮ, JŲ ĮTRAUKIMĄ IR TAIKYMĄ IŠĖJIMO Į PENSIJĄ MIGRACIJAI

Asimiliacija	Visapusiška kultūrinė ir kalbinė asimiliacija priimančiojoje visuomenėje Nerealūs reikalavimai migrantams
Daugiakultūriškumas	Išplėtos imigrantų grupių kultūrinės ir kalbinės teisės Nerealūs reikalavimai priimančiosioms visuomenėms
Pilietinė integracija	Lygios vietos gyventojų ir imigrantų teisės ir pilietinės pareigos Realesnis požiūris

Kalbų įvairovė, judumas ir integracija

- Ar valstybės gali nustatyti kalbos reikalavimus migrantų atvykimui ar natūralizacijai? 84
- 27 Ar judūs Europos piliečiai laiko save europiečiais? 86
- 28 Kokiais principais turėtume vadovautis priderindami kalbų politiką? 88
- 29 Ar valstybės turėtų suteikti migrantams išsilavinimą gimtąja kalba? 90
- 30 Ar anglų kalbos pakanka naujokams, kol jie mokosi vietos kalbos (-ų)? 92
- 31 Valstybės turėtų teikti paslaugas migrantams savo gimtąja kalba 94
- Ar kalbų politika gali pagerinti moterų imigrančių užimtumo rezultatus? 96
- 33 Kaip kalbų politika gali pagerinti migrantų „motility“? 98
- 34 Kaip nacionalinė kalbų politika turėtų būti pritaikyta konkreitiems miestams? 100
- 35 Kodėl turėtume derinti skirtingas komunikacijos strategijas? 102
- 36 Kaip savivaldybės turėtų rinkti duomenis apie savo gyventojų bendruomenių kalbinius profilius ir jais dalytis? 104
- 37 Ar dėl judumo vis dažniau vartojama anglų kalba vietos kalbų sąskaita? 106
- 38 Ar Europos politika gali pagerinti socialinę įtrauktį vietos miestų aplinkoje? 108
- 39 Kaip užsienio kalbų integracijos politika atspindi daugumos pageidavimus ir požiūrį? 110
- 40 Ar savivaldybės turėtų reglamentuoti kalbos vartojimą viešojoje erdvėje? 112

26 Ar valstybės gali nustatyti kalbos reikalavimus migrantų atvykimui ar natūralizacijai?

Robert Dunbar, RóisínMcKelvey, Edinburgo universitetas

Didėjant gyventojų judėjimui Europoje, kalba vis dažniau, simboliškai ir pažodžiui, vartojama siekiant valdyti ir riboti galimybes gauti gyvenamąją vietą ir pilietybę, o kalba buvo vartojama kaip „institucinis globėjas“, veiksmingai ribojantis judumą. Be to, įrodyta, kad mokant naujosios valstybės valstybinę kalbą padidėja ekonominės ir socialinės galimybės, todėl nustačius kalbos mokėjimo reikalavimus gali padidėti įtrauktis. Sienų kontrolė ir galimybė gauti pilietybę laikomi esminiais suvereniteto aspektais, o pagal tarptautinę teisę valstybėms paprastai nustatyta palyginti nedaug išipareigojimų, nors ES kontekste laisvo judėjimo teisė labai pakeitė padėtį, bent jau ES piliečių atvykimo ir apsigyvenimo kitose ES valstybėse narėse atžvilgiu.

Ką mumssako tyrimas ?

Kalbos reikalavimų įvedimas skirtingais judėjimo valstybėje etapais (atvykimas į valstybę, darbo leidimo įgijimas, pilietybės įgijimas) Europoje tapo vis dažnesnis, o tai rodo, kad daugelis ES valstybių narių palaipsniui tampa vis griežtesnės imigracijos srityje. 1998 m. tik 6 Europos valstybės nustatė kalbos reikalavimus ir (arba) pilietybės testus; 2010 m. šis skaičius padidėjo iki 18 valstybių, o 2013 m. – iki 23 valstybių. 2014 m. 23 Europos valstybės nustatė reikalavimą mokėti kalbą, kad gautų leidimą gyventi, o 9 valstybės reikalavo, kad migrantai prieš atvykstant į savo teritoriją įvykdytų kalbos mokėjimo sąlygą (Bauböck ir Wallace Goodman, 2012 m.; Wodak ir Boukala, 2015 m.).

Kalbos reikalavimus, kurie buvo nustatyti siekiant reglamentuoti atvykimą į šalį arba kaip Europos valstybės pilietybės gavimo sąlygas, pačios valstybės dažnai pateikia kaip paprastą bandymą padėti migrantams skatinant integraciją. Iš tiesų, dabar yra daug įrodymų, rodančių, kad valstybinės kalbos (arba vienos iš oficialiųjų ar transporto priemonių kalbų) įgijimas yra labai svarbus sėkmingam integracijai, o daugelio imigracijos šalių įrodymai aiškiai rodo, kad nacionalinės (-ių) kalbos (-ų) mokėjimas yra būtinas ekonominei sėkmei (Hansen, 2003: 34–35). Migrantai paprastai apie tai žino ir paprastai nori įgyti pakankamai valstybinės kalbos žinių, kad galėtų visapusiškai pasinaudoti migracijos ir sėkmingos integracijos teikiama galimybėmis.

Migrantams, kurie yra ES valstybės narės piliečiai, teisė laisvai judėti draudžia nustatyti bet kokius kalbos reikalavimus atvykimui ar buvimui (nors valstybės vis dar gali juos taikyti, jei kitos ES valstybės narės pilietis pateikia prašymą suteikti pilietybę priimančiojoje šalyje). Trečiųjų šalių piliečiams (toliau – trečiųjų šalių piliečiai), kurie įsisteigė kaip ilgalaikiai gyventojai vienoje ES valstybėje narėje, gali būti taikomi kalbos mokėjimo reikalavimai, jei jie persikelia į kitą ES valstybę narę – Tarybos direktyvos 2003/109/EB dėl trečiųjų šalių piliečių statuso 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ES valstybės narės gali reikalauti, kad trečiųjų šalių piliečiai laikytųsi integracijos sąlygų pagal valstybės narės nacionalinę teisę, tačiau šios sąlygos turi būti proporcingos, ir buvo pasiūlyta, kad tam tikrų kategorijų migrantams, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus asmenims arba riboto formaliojo švietimo asmenims, taikomi kalbos testai gali neatitikti proporcingumo kriterijaus (Böcker ir Strik, 178–9).

Iliustracijos ir įrodymai

Svarbus klausimas bus tai, kiek reikalavimai yraproporcingi; apskritai pagal šį principą reikalaujama, kad priemonė, kuria kenkiama asmens interesams, būtų kiek įmanoma didesnė, kad būtų pasiektas teisėtas politinis priemonės tikslas. Pavyzdžiui, gali būti mažiau įtikinamų argumentų nustatyti kalbos reikalavimus tuo metu, kai migrantas atvyksta į valstybę, kurioje yra migrantas, nei pilietybės etape. Taip pat tikėtina, kad gali būti įtrauktos pagrindinių žmogaus teisių sutarčių nuostatos dėl lygybės. Ar, pvz., kalbos reikalavimai turi skirtingą poveikį skirtingoms migrantų kategorijoms, todėl tam tikros kategorijos labiau tikėtina, kad atitiks (arba nepatenkins) reikalavimus? Kalbos įgūdžių reikalavimai paprastai reikalauja, kad migrantas dalyvautų formaliojo kalbų mokymosi programose, o tai paprastai yra lengviau jauniems migrantams, labiau pasiturintiems migrantams ir migrantams, turintiems daugiau formaliojo švietimo. Ar šie reikalavimai taikomi teisingai procedūrinio požiūriu, pavyzdžiui, ar testas iš tikrųjų testuoja kalbos įgūdžius, ar yra kokių nors priešasčių, nesusijusių su kalba, dėl kurių kai kuriems kandidatams gali būti sunkiau įvykdyti reikalavimus nei kitiems?

Politinės pasekmės

Kai valstybės nustato kalbos mokėjimo reikalavimus, atvykimo etape jie paprastai turėtų būti ne tokie griežti nei tuo etapu, kai migrantas siekia nuolatinio ar ilgalaikio gyventojų statuso, arba kreipdamasis dėl pilietybės. Reikalavimai turėtų būti sušvelninti tam tikrų kategorijų migrantams, visų pirma atvykstantiems ir galbūt ilgalaikio leidimo gyventi pateikimo etape, pvz., vyresnio amžiaus asmenims ir asmenims, turintiems žemą formalųjį išsilavinimą. Parama, įskaitant finansinę paramą, turėtų būti teikiama siekiant padėti migrantams išmokyti oficialią kalbą, o migrantams turėtų būti rengiami atitinkami kursai, kurie turėtų būti plačiai ir lengvai prieinami.

Nuorodos ir gilinimas:

Bauböck, R. & Wallace Goodman, C. (2012). EUDO *pilietybės politikos informacinis pranešimas Nr. 2.*

Natūralizacija. Florencija: Europos universitetinis institutas.

Böcker, A. & Strik, T. (2011). Kalbos ir žinių testai, skirti nuolatinio gyventojų teisėms: Pagalba ar kliūtis integracijai? *Europos migracijos ir teisės leidinys* Nr. 13, 157–184 m.

Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Europos žmogaus teisių konvencijos šeštasis leidimas.* Oksfordas: Oksfordo universiteto spauda.

van der Jeught, S. (2015). *ES kalbų teisė.* Groningen: Įstatymo „Europa“ leidyba.

Wodak, R. & Boukala, S. (2015). (Supra)Nacionalinė tapatybė ir kalba: Persvarstyti nacionalinę ir Europos migracijos politiką ir migrantų kalbinę integraciją. *Taikomosios lingvistikos metinė apžvalga*, 35, 253–273.

27 Ar judūs Europos piliečiai laiko save europiečiais?

Rudi Janssens, Brussel universitetas

Politinio nepasitikėjimo laikais, kai abejojama abipusiu solidarumu ir skirtingų visuomenės grupių susiskaldymu, svarbu sukurti priklausymo piliečiams jausmą. Tautinės valstybės kontekste tai daroma sutelkiant dėmesį į bendrą kultūros paveldą, bendrą kalbą ir bendrą likimą nacionalinės tapatybės sistemoje. Europos kontekste politikos formuotojai bando pasiekti panašią „Europosianity“ reikšmę, pavyzdžiui, skatindami mainus švietimo ir kultūros srityje ir išsaugodami kalbų įvairovę. Kai kurie tai apibūdina kaip „Europos tapatybę“. Viena iš pagrindinių teisių būti vienos iš valstybių narių piliečiu yra judėjimo laisvė dirbti ir gyventi kitoje ES šalyje. Kyla klausimas, ar pasinaudojimas šia teise taip pat sustiprina piliečių identifikavimą „Europa“. Ar ji kuria vietinę tapatybę, ar šie judūs darbuotojai laikosi kilmės šalies tapatybės? Ir kokį vaidmenį šiame identifikavimo procese atlieka vietos kalbos (-ų) mokėjimas?

Ką mums sako tyrimas?

Tapatybė yra bendrinis terminas, naudojamas ir piktnaudžiaujamas politiniame diskurse. Moksliniai tyrimai sutinka, kad šis terminas yra sudėtingas, t. y. atskiras komponentas (pasirinkimas) ir kolektyvinis komponentas (grupės orientavimas). Žmonės visų pirma nepažįsta „Europa“, tačiau gali atlikti tam tikrą vaidmenį tam tikrame kontekste (žr. Europos Komisijos apžvalgą, 2012 m.). „Recchi“ (2012 m.) siūlo du „Europos tapatybės“ analizės mokslinių tyrimų klasifikavimo modelius.

Kultūriniame modelyje laikomasi principo „iš viršaus į apačią“, pagal kurį socializacija nuo vaikystės atlieka esminį vaidmenį integruojant pagrindines Europos vertybes. Mažiau dominuojančią perspektyvą suteikia struktūrinis modelis, pagal kurį taikomas principas „iš apačios į viršų“, kai Europos tapatybė kyla iš sąveikos ir ryšių su kitais.

Pagal pastarąją mokslinių tyrimų programą daugiausia dėmesio skiriama „Erasmus“ studentų judumo poveikiui. Rezultatai yra negalutiniai. Atsižvelgiant į studentų patirtį, judumas gali sustiprinti arba susilpninti susitapatinimą su Europa. Nepaisant to, reguliarius socialiniai ryšiai su kitais europiečiais daro nedidelį poveikį nustatant studentus Europoje (Sigalas, 2010 m.). Naujausi jaunimo moksliniai tyrimai (Mazzoni, 2017 m.) patvirtina netiesioginį teigiamą dalyvavimo ES iniciatyvose poveikį jaunimo, kaip politinio ir kultūrinio subjekto, nustatymui ES.

ES suaugusiųjų judumo srityje atlikta mažai mokslinių tyrimų. Briuselyje atlikti tyrimai (Janssens, 2008, 2013) rodo, kad tapatinimasis su Europa daugiausia susijęs su žmonių išsilavinimu ir padėtimi darbo rinkoje: kuo žemesnis jų išsilavinimo lygis ir padėtis darbo rinkoje, tuo mažiau jie tapatina su Europa. Atsižvelgiant į ypatingą padėtį Briuselyje, dauguma su Europa besipažįstančių ES piliečių yra profesionaliai susiję su ES institucijomis arba jos palydovinėmis organizacijomis. 70 proc. jų reiškia, kad „būti europiečiais“ reiškia, kad puoselėjamos tos pačios kultūrinės vertybės; tik 8 proc. pripažįsta daugiakalbystę kaip esminę savybę.

Iliustracijos ir įrodymai

Pirmiau pateikta lentelė grindžiama antrinio tyrimo Briuselyje duomenų analize. Dėl Briuselio gyventojų įvairovės galima pasirinkti mieste gyvenančių ES ir trečiųjų šalių piliečių grupę ($n > 800$). Respondentų buvo paprašyta įvertinti sąvokas, kurias jie galėjo nustatyti. Tada atsakymai buvo perkoduoti į keturias identifikavimo kategorijas: vietos, nurodant kilmės šalį, Europą ir tarptautinį. Tapatinimasis su Europa yra teigiamai susijęs su išsilavinimo lygiu ir ekonomine padėtimi. Kalba nėra svarbi, nors ir yra susijusi su vietiniu identifikavimu (kalbant nyderlandų kalba, mažumos kalba Briuselyje, atrodo, yra didžiausias diskriminacinis kintamasis) ir identifikavimu pagal kilmės šalį (tai atitinka menką vietinių oficialių kalbų mokėjimą). Tačiau apskritai Europos jausmas mažėja.

Politinis poveikis

Briuselyje gauti rezultatai atitinka ankstesnius jaunų žmonių mokslinius tyrimus: jie kuria tam tikrą europinę tapatybę, pagrįstą jų teikiama nauda. Nepaisant to, atpažintis su Europa galima tik ES piliečiams, turintiems aukštą išsilavinimo lygį ir turintiems tarptautinį tinklą. Taigi, Europos tapatybė gali tapti elitine koncepcija.

Vietinės (-ių) oficialiosios (-ųjų) kalbos (-ų) žinios labai skiriasi priklausymo vietos bendruomenei prasme, o tai labai svarbu didinant socialinę įtrauktį. Neatsitiktinai studentai ir judūs darbuotojai, kurie labiau linkę išpažinti europinę tapatybę, turi mažai ryšių su vietos gyventojais. Žemos kvalifikacijos ES piliečiai yra geriau susipažinę su vietos kalba (-omis) ir turi daugiau

vietos ryšių, tačiau jaučiasi mažiau „europiečiai“. Todėl, laikantis integruoto požiūrio į judumą ir įtrauktį visoje Europoje, daugiau dėmesio reiktų skirti investicijoms į palyginti žemą kvalifikaciją turinčių europiečių (pvz., jaunimo, dalyvaujančio profesiniame mokyme, o ne universitetiniame mokyme) užsienio kalbos įgūdžius, stiprinant paskatas mokytis kalbų įgyvendinant individualius judumo projektus; (II) labai judžių asmenų investicijos į vietos (priimančiojo) kalbos įgūdžius (pvz., „emigrantai“), paskatų mokytis šių kalbų stiprinimas ir įtraukti juos į jų asmeninius karjeros planus.

Tarpdisciplininis 4,60 % 4,90 % 10,80 % 10,70 %

Nuorodos ir gilinimas:

Europos Komisija (2012 m.). Europos tapatybės/tapatybių plėtojimas: Nebaigtas verslas. Politikos apžvalga, Mokslinių tyrimų ir inovacijų generalinis direktoratas, Briuselis.

Mazzoni, D., Albanesi, C., Ferreira, P.D., Opermann, S., Pavlopoulos, V., & Cicognani, E. (2017). Tarpvalstybinis judumas, europinė tapatybė ir Europos paauglių bei jaunų suaugusiųjų dalyvavimas, *European Journal of Developmental Psychology*, doi.org/10.1080/17405629.2017.1378089

Sigalas, E. (2010) Tarpvalstybinis judumas ir europinė tapatybė: Grupių ryšių veiksmingumas per ERASMUS metus užsienyje. *Europos Sąjungos politika*, 11, 241–265.

Briuselio rezidentų, kurie yra ne Belgijos piliečiai, identifikavimas (šaltinis: 2013 m. sausio mėn.)

Identifikavimas	2007		2013	
	ES	ES nepriklausančios šalys	ES	ES nepriklausančios šalys
Vietos	67,50 %	80,50 %	72,20 %	84,10 %
Šalis	55,60 %	59,80 %	37,70 %	44,60 %
Europa	60,90 %	23,20 %	53,80 %	6,00 %

28 Kokiais principais turėtume vadovautis priderindami kalbų politiką?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universitāt Augsburg

ES įsipareigojimas skatinti daugiakalbystę reiškia kalbos įgūdžių svarbą tiek judumui, tiek judumui, pabrėžiant mobilios daugiakalbės darbo jėgos poreikį Europoje, ir įtraukčiai, daugiausia dėmesio skiriant socialinei integracijai, sanglaudai ir kultūrų dialogui (žr. Europos Komisijos 2008 m.).

Kalbant apie politikos rekomendacijas, ES pastūmėjo gimtosios kalbos formulę ir dvi (1+2 pavyzdys). Pagal šį modelį kiekvienas pilietis, be savo pirmosios kalbos, turi išmolti dvi (užsienio) kalbas. Šis modelis netiesiogiai reiškia, kad asmenys turi gimtąją kalbą ir auga vienakalbiame kontekste. Tačiau Europoje vis daugiau žmonių gyvena labai daugiakalbėje aplinkoje, kur istoriškai įsigalėjusios kalbų įvairovės formos sąveikauja su naujomis migracijos ir globalizacijos procesų kalbomis. Koku mastu ES rekomendacijas galima pritaikyti prie tokių sudėtingos kalbų įvairovės aplinkybių?

Kamums sako tyrimas?

Pastaraisiais dešimtmečiais įvairios migracijos bangos ir didėjanti anglų, kaip bendravimo kalbos, svarba tarpkultūrinėse ir tarptautinėse prekybos ir bendradarbiavimo srityse sukėlė naujų kalbų įvairovės formų atsiradimą. Socialinių mokslų srityje „sudėtingos įvairovės“ sąvokaišryškina struktūrinius pokyčius miesto visuomenėse, kurias paveikė migracija ir judumas (Kraus, 2012). Sudėtinga įvairovė reiškia ryšį tarp istoriškai išsiskilusių „endogeninės“ daugiakalbystės ir naujesnių „egzogeninės“ kalbų įvairovės sluoksnių.

Ši sudėtinga kalbų įvairovė yra ypač svarbi tradiciškai daugiakalbėse Europos šalyse, regionuose ar miestuose, kurie dabar tampa migrantų, pabėgėlių ir įvairių rūšių judžių gyventojų priimančiomis visuomenėmis. Tokiomis aplinkybėmis siekiant rasti kompromisą tarp judumo ir įtraukties taip pat reikia įveikti įvairių rūšių segregaciją (ekonominę, erdvinę, socialinę, politinę ir kt.), kuri yra lingvistinės logikos dalis, arba užkirsti jai kelią. Pagal MIME projektą atlikti lyginamieji tyrimai rodo, kad individualus kalbų mokymosi pasirinkimas gali sutrikdyti nesaugią istoriškai vartojamų kalbų pusiausvyrą. Esamose ES rekomendacijose, pavyzdžiui, 1+2 modelyje, kuriame daugiausia dėmesio skiriama pavieniams kalbų mokslėviams, nepakankamai atsižvelgiama į kalbų žvaigždyno ypatumus, įskaitant asimetrinius istorinės mažumos ir daugumos kalbos

arkalbų ir (arba) lingua franca santykius.

Iliustracijos ir įrodymai

Barselonos ir Rygos atvejai rodo, kaip kompromisą tarp judumo ir įtraukties lemia konkretūs politiniai, kultūriniai ir socialiniai veiksniai. Abiejuose miestuose stebime vietinių kalbų – katalonų ir latvių – sąveiką, kuri buvo atgaivinta po spaudos laikotarpio, ir kalbos, kurias primetė autoritariniai režimai ar hegemoninės galios praeityje, ispanų ir rusų kalbomis. Liuksemburgo atveju, net ir nesant panašios ilgalaikės spaudos, Liuksemburgas turėjo įveikti Vokietijos ir Prancūzijos dominavimą. Pastaraisiais dešimtmečiais ši istoriškai išsiskilusi daugiakalbystė tapo sudėtingesnė: dėl padidėjusio migrantų ir anglų kalbų, pvz., lingua franca, skaičiaus įvairiose srityse atsirado išorės kalbų įvairovės sluoksnis.

Todėl kalbiniai repertuarai, kuriuos piliečiai naudoja kasdieniame gyvenime, tapo nevienalyčiai ir sudėtingesni.

Be to, dėl kiekvieno miesto socialinio lingvistinio konteksto ir judumo modelių kyla įvairių socialinės, kultūrinės, politinės ir ekonominės įtraukties į visuomenę problemų. Apskritai Barselona ir Liuksemburgas susiduria su dideliu gyventojų antplūdžiu, o Rygos atveju emigracija yra svarbiausias judumo aspektas. Sprendžiant tarp judumo ir įtraukties kylančią įtampą, būtina atsižvelgti į šiuos ir kitus endogeninės daugiakalbystės ir išorės daugiakalbystės sąveikos kiekviename mieste ypatumus.

Politinis poveikis

Siekiant atsižvelgti į sudėtingos kalbų įvairovės atvejus, ES rekomendacijose turėtų būti atsižvelgiama į visuomenės daugiakalbystę labiau atsižvelgiant į kontekstą. Užuoformulavus unikalūs sprendimus, šiose rekomendacijose turi būti atsižvelgiama į istorines mažumų kalbas, taip pat į socialinio ir geografinio judumo dinamiką, dėl kurios atsiranda tam tikrų kalbinių žvaigždynų, apibūdinančių teritoriją ar miesto aplinką. Atsižvelgiant į tai, kad individuali daugiakalbystė yra glaudžiai susijusi su kalbine žvaigždyne visuomenės lygmeniu, įvedame „savaiame orientuotos daugiakalbystės“ principą¹, siekdami

1 Iš Rafael Castelló Cogollos (Valensijos universitetas) pasiskoliname „savarankiškai orientuotos

pripažinti, kad individualūs ir visuomeniniai aspektai turi būti sprendžiami kartu. Šiuo principu grindžiama politika siekiama pusiausvyros tarp vietinių kalbų, kurių mokėjimas tebėra esminė socialinės įtraukties vietas, regionų ir nacionalinių lygmenimis sąlyga, migrantų kalbų pripažinimo ir lingua franca platinimo.

Nuorodos ir gilinimas:

Europos Komisija. (2008). *Daugiakalbystė: Europos turtas ir bendras įsipareigojimas*. COM 2008 (566) galutinis.

Fehlen, F. & Heinz, A. (2016). *Mirti Luxemburger Mehrsprachigkeit. Ergebnisse einer Volkszählung. Bielefeldas: nuorašas Verlag*.

Janssens R. (2013). *Miestų daugiakalbystė. Briuselio byla*. Briuselis: Racine Editions.

	Barselona	Liuksemburgas	Ryga
Endogeninė kalbų įvairovė	Katalonų ir ispanų	Prancūzų, vokiečių ir liuksemburgiečių	Lietuvių, rusų...
Išorės kalbų įvairovė	* Anglų kalba * Arabų, rumunų, Tamazight...	* Anglų kalba * Portugalų, italų...	* Anglais

Kraus, P.A. (2008). *Įvairovės sąjunga. Kalba, tapatybė ir politikos kūrimas Europoje*. Kembridžas: Kembridžo universiteto spauda.

Kraus, P.A. (2011). Daugiakalbis miestas: Helsinkio ir Barselonos bylos. *Nordic Journal of Migration Research*, 1, 25–36.

Kraus, P.A. (2012). Sudėtingos įvairovės politika: Europos perspektyva. *Tautybės*, 12, 3–25.

Lauze, L. & Kava, G. (2016). *Valodas situācija Latvijā: 2010–2015*. Ryga: Latviešu valodas aóentūra.

daugiakalbystės“ sąvoką, tačiau priskiriame jai kitokią reikšmę nei aukštojo mokslo kontekste (žr. sąvoką „kalbant apie daugiakalbystę“ 2008 m. Kraus: 176–179).

29 Ar valstybės turėtų suteikti migrantams išsilavinimą gimtąja kalba?

Robert Dunbar, Róisín McKelvey, Edinburgo universitetas

Daugelyje ES valstybių narių yra daug migrantų, tiek iš kitų valstybių narių, tiek iš ES nepriklausančių šalių, ir šie migrantai turi skirtingus įgūdžius priimančiosios valstybės oficialiaja (-iosiomis) kalba (-omis). Tai kelia sunkumų priimančiosios valstybės švietimo politikai visais lygmenimis ir tęstiniam suaugusiųjų švietimui.

Istoriškai vyriausybės remiamas švietimas buvo skirtas suteikti studentams funkcinį valstybinės (-ių) kalbos (-ų) meistriskumą, o tos kalbos motinos išsilavinimas buvo norma. Pastaraisiais dešimtmečiais tarptautinėje teisėje pradėta nagrinėti didėjančios kalbų įvairovės pasekmes. Koku mastu pagal tarptautinę teisę reikalaujama, kad valstybės teiktų švietimą migrantų kalbomis arba per jas?

Kamums sako tyrimas?

Tarptautinė teisė paprastai gerbia valstybių kalbų politiką. Tačiau keliose tarptautinėse sutartyse yra principų, susijusių su migrantų mokymo kalba. Migrantų iš kitų ES ir ES nepriklausančių valstybių vaikams taikomos skirtingos programos. Nors 1977 m. *Europos konvencijoje dėl darbuotojų migrantų teisinio statuso* ją ratifikavo tik šešios ES valstybės narės, joje numatyta, kad konvencijos šalys, bendradarbiaudamos, organizuoja specialius kursus darbuotojų migrantų vaikų mokymui jų gimtąja kalba (15 straipsnis).

Šios nuostatos iš tiesų perkeltos į *Direktyvą 77/486/ES* ir taikomos darbuotojų migrantų vaikams iš visų kitų ES valstybių narių: priimančiosios valstybės narės, bendradarbiaudamos su kilmės valstybėmis narėmis, turėtų imtis atitinkamų priemonių, kad būtų skatinamas šių vaikų kilmės šalies gimtosios kalbos ir kultūros mokymas. 1996 m. (persvarstytoje) *Europos socialinėje chartijoje*, kurią ratifikavo 20 ES valstybių narių, taip pat reikalaujama, kad valstybės skatintų ir, kiek įmanoma, palengvintų darbuotojo migranto gimtosios kalbos mokymą darbuotojo migranto vaikams (19 straipsnio 12 dalis). Kai migrantų kalba taip pat yra mažumos kalba priimančiojoje valstybėje, jų vaikams gali būti taikomos bet kokios mokymo mažumos kalba nuostatos, garantuojamos sutartimis, pavyzdžiui, *Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencija* arba *Europos regioninių ar mažumų kalbų chartija*.

Migrantų iš ES nepriklausančių šalių vaikų apsauga yra mažesnė. 1990 m. *Tarptautinėje darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos konvencijoje* teigiama, kad valstybės privalo užtikrinti, kad būtų gerbiama darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių kultūrinė

tapatybė, nors nė viena ES valstybė narė jos dar neratifikavo. Tačiau darbuotojų migrantų vaikams taikoma 1989 m. *Vaiko teisių konvencija*, kurioje nustatyta, kad švietimu siekiama puoselėti pagarbą vaiko kultūrinei tapatybei, kalbai ir vertybėms, taip pat vaiko kilmės šalies nacionalinėms vertybėms (29 straipsnis).

Iliustracijos ir įrodymai

Daugelyje ES valstybių narių yra gerai išvystytos mažumų kalbų švietimo sistemos, skirtos valstybinėms čiabuvių kalboms, todėl yra daug puikių modelių.

Švietimo paslaugos nevietinėmis ir (arba) nevietinėmis kalbomis yra labai retos, o Švedija yra svarbi išimtis. Daugelis valstybių reagavo į savo mokyklų kalbinę įvairovę kurdamos programas, kurios palengvintų oficialiosios kalbos įgijimą; tačiau tai paprastai yra ad hoc administraciniai sprendimai, kurie nėra pagrįsti jokiais teisės aktais ar net išsamia sistema. Tyrimai rodo, kad *direktyva 77/486/ES* nėra veiksmingai įgyvendinama.

Su teise į lygybę susiję argumentai yra svarbūs. Nemokant gimtosios kalbos vaikams, kurių oficialiosios kalbos mokėjimas yra nepakankamas, bent jau pereinamuoju laikotarpiu, kol bus visiškai vartojama oficialioji kalba, gali būti pažeistas vienodos teisės apsaugos principas (garantuojamas EŽTK 12 protokolu), nes šiems vaikams faktiškai neleidžiama mokytis tokios pat kokybės, kaip ir studentai, laisvai mokantys oficialiaja kalba (žr. Jungtinių Amerikos Valstijų sprendimą *Lau prieš Nichols*, 414 U.S. 563 (1974), kur buvo taikomas šis principas). Kadangi suprantame, kaip kalba gali trukdyti visapusiškai ir vienodai naudotis teisėmis (žr. Piller (2016), UNESCO (2008)), šis principas gali turėti didelį poveikį paslaugų teikimo kalbai. Tai, kad vaikams, kurių oficialiosios kalbos mokėjimas yra nepakankamas, nesuteikia tam tikros formos mokymo gimtąja kalba, taip pat gali būti laikomas teisės į mokslą, saugomos EŽTK 1 protokolo 2 straipsniu, pažeidimu (žr. 2001-IV) *Kiprą prieš Turkiją*, [DK], Nr. 25781/94). Galiausiai, jei būtų numatytas kokios nors formos mokymas gimtąja kalba, nediskriminavimo nuostatos reikalautų panašių nuostatų kitų kalbinių mažumų nariams.

Politinės pasekmės

ES valstybės narėstūrėtu visapusiškai įgyvendinti bent Ddirektyvą 77/486/ES ir numatyti standartizuotą metodą: direktyva siekiama skatinti tarpvalstybinį judumą užtikrinant, kad ES piliečių vaikai, dirbantys kitose ES valstybėse narėse, grįžę galėtų veiksmingai integruotis į savo gimtąją šalį, o gebėjimas tai daryti neturėtų priklausyti vien tik nuo priimančiosios valstybės švietimo politikos. Tais atvejais, kai pradinio ar vidurinio ugdymo vaikai, nesvarbu, ar jie yra kilę iš kitų ES valstybių narių, neturi pakankamai žinių apie valstybės oficialiąją kalbą, atsižvelgiant į lygybės aspektus, galima teigti, kad turėtų būti teikiamos tam tikros formos pereinamojo laikotarpio kalbos mokymas. Siekiant išvengti nenuoseklus nuostatos taikymo, turi būti apsvarstyta bent jau visapusiška politika.

Nuorodos ir gilinimas

Cholewinski, R. (1997). *Darbuotojai migrantai*

tarptautinėje žmogaus teisių teisėje: Jų apsauga užimtumo šalyse. Oksfordas: Klarendono spauda.

Plėšikavimas, I. (2016). *Kalbų įvairovė ir socialinis teisingumas: Įvadas į taikomuosius sociolingvistus.* Oksfordas: Oksfordo universiteto spauda.

Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Europos žmogaus teisių konvencijos šeštasis leidimas.* Oksfordas: Oksfordo universiteto spauda.

UNESCO. (2008). *Gimtąja kalba grindžiamo raštingumo ir mokymosi kokybės gerinimas: Azijos, Afrikos ir Pietų Amerikos atvejų tyrimai.* Bankokas: UNESCO.

Jungtinių Tautų specialusis pranešėjas mažumų klausimais. (2017). *Kalbinių mažumų kalbos teisės: Praktinis įgyvendinimo vadovas.* Ženeva: Jungtinės Tautos.

30 Ar anglų kalbos pakanka naujokams, kad jie galėtų mokytis vietos kalbos (-ų)?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Amsterdamo universitetas

Vietos organizacijoms, pavyzdžiui, savivaldybėms ir viešųjų paslaugų teikėjams, tenka užduotis palengvinti naujų ES piliečių, migrantų ir mobiliųjų pabėgėlių atvykimą. Nors plačiai pripažįstama, kad imigrantai turėtų mokytis vietos kalbos, kad paskatintų integraciją vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu, priėmimo politikai reikalingos papildomos nuostatos. Daugeliu atvejų savivaldybės ir vietos organizacijos turi parengti naują strategiją, kad būtų pasiekti kalbiniu požiūriu įvairūs gyventojai, kurie dar nemoka vietos kalbos. Tai ypač svarbu tais atvejais, kai neveiksminga komunikacija gali kelti grėsmę asmenų gyvybei arba pagrindinėms žmogaus teisėms (sveikatos sektorius, teisingumas, švietimas). Be to, naujokams reikalinga priėmimo politika.

Ką mums sako tyrimas?

Kad organizacijos būtų veiksmingos, jos turi bendrauti su atvykstančiais imigrantais jiems suprantama kalba. Todėl informacija apie oficialius ir neoficialius kasdienio gyvenimo aspektus (administracines procedūras, galimybes patekti į darbo rinką, būstą, sveikatą ir švietimą, infrastruktūrą ir pagrindines kultūros ir sporto įstaigas) turėtų būti išversta į naujai atvykusių asmenų kalbas. Tokiais tikslais anglų kalba dažnai vartojama kaip numatytoji kalba. Tačiau patirtis rodo, kad anglų kalbos nepakanka imigrantams pasiekti. Tik keli iš jų laisvai kalba anglų kalba dėl įvairių priežasčių, pavyzdžiui, gimimo ir švietimo, gyvendami angliškai kalbančioje šalyje arba dėl savo išsilavinimo ir (arba) profesinės veiklos. Tačiau daugelis neturi anglų kalbos įgūdžių arba jie turi tik ribotą anglų kalbos mokėjimą, kurio nepakanka veiksmingam bendravimui.

Socialinių darbuotojų tyrimas Briuselyje rodo, kad darbuotojų ir migrantų kalbos įgūdžiai vartojami anglų ir vietos kalbomis (prancūzų ir olandų), tačiau tik paprastiems ryšiams. „Socialiniai vertėjai žodžiu“ (sertifikuoti socialiniam darbui) reikalingi sudėtingesniems pokalbiams (2016 m. de Rijk).

Ilustracijos ir įrodymai

Iš „Vietos sveikinimo politikos ES migrantai“¹, Amsterdamo, Briuselio, Dublino, Hamburgo, Kopenhagos ir Geteborgo miestų, mes žinome šiek tiek

1 www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/ruimte-economie/amsterdam-europa/europees-project

daugiau apie mobilius ES piliečius ir komunikacijos problemas, kai jie atvyksta į naują miestą. Amsterdame (Nyderlandai) bulgarai laikomi „sunkia“ grupe. Dažnai jie nekalba angliškai (2016 m. sveikinimo politikos galutinė ataskaita, Amsterdamas, p. 43). Geteborge (Švedija) Rumunijos yra labiausiai paplitusi kalba, kurią turi vartoti organizacijos, dirbančios su pažeidžiamais migrantais ES, prieš anglų ir švedų kalbas“ (angl. *Welcome Policy 2016 Final Report*, Geteborg, p. 39).

Politinės pasekmės

Todėl savivaldybės ir kitos vietos bendruomenės organizacijos, kurios atlieka svarbų vaidmenį priimančios naujus imigrantus, pavyzdžiui, užimtumo centrai, viešosios tarnybos, būsto asociacijos, bankai, ligoninės, mokyklos, sporto ir kultūros asociacijos, neturėtų apsiriboti vien anglų kalba. Jie turėtų pritaikyti savo kalbų politiką prie naujų dalyvių ypatumų ir parengti vertimą, pritaikytą prie pagrindinių grupių kalbų įgūdžių. Tam reikia žinių ir žinių apie vietos konteksto kalbinę sudėtį ir, svarbiausia, apie migrantų kalbos įgūdžius.

Be dokumentų įvairiomis kalbomis (komunikacijos kalbomis, pvz., anglų, prancūzų, ispanų, portugalų, arabų ir pagrindinėmis grupinėmis kalbomis), turėtų būti pateikta versija vietos kalba (-omis), siekiant užtikrinti, kad pateikta informacija taip pat būtų prieinama vietos gyventojams, kurie kitu atveju galėtų jaustis painūs dėl lankstinukų turinio ir galėtų jaustis neištraukti į komunikacijos procesą, taip pat galbūt konkrečios nuostatos ir teisės. Gana lengva atkreipti dėmesį į išdėstymą, kad būtų galima palyginti to paties dokumento versijas skirtingomis kalbomis tiems, kurie jį skaito dviem (jų) užsienio kalbomis. Tai ne tik palengvina migrantų ir vietos pareigūnų (arba jų socialiniame tinkle esančių patalpų) turinio komunikaciją, bet ir brošiūras ar lankstinukus, kurie galėtų būti naudojami kaip mokomoji medžiaga kalbų kursuose vietos kalbai (-oms) įgyti.

Kalbant apie žodinę komunikaciją, vietos organizacijos taip pat turi didinti informuotumą apie savo kalbų įvairovę. Jitūrėtų skatinti darbuotojus bendrauti ne oficialiosiomis kalbomis, o kitomis kalbomis, kad šiuos išteklius būtų galima sutelkti susidarius nepaprastajai

padėčiai. Nacionalinė nuotolinių vertėjų žodžių sistema, kurią galima skambinti telefonu, yra svarbus išteklius, ypač sveikatos sektoriuje. Savivaldybės ir vietos organizacijos (pvz., ligoninės) turėtų suvienyti jėgas, kad sukurtų tokią sistemą, jei jos dar nėra nacionaliniu lygmeniu. Kai kuriuose sektoriuose, visų pirma sveikatos priežiūros sektoriuje, pereinamasis laikotarpis, per kurį vertimo žodžiu ir (arba) vertimo žodžiu paslaugos laikomos būtinomis siekiant užtikrinti veiksmingą bendravimą ir gydymą, yra daug ilgesnis nei kitais atvejais, nes norint, kad naujokai šioje srityje būtų savarankiški, reikia daug aukštesnio lygio kalbos įgūdžių; jiems reikia daugiau laiko šiam lygiui pasiekti.

Nuorodos ir gilinimas

- Boix-Fuster, E. (Red.) (2015). *Miestų įvairovė ir kalbų politika vidutinio dydžio kalbinėse bendruomenėse*. Bristolis: Daugiakalbiai klausimai.
- De Ryck, L.-P. (2016 m.). *Taalcommunicatie in het gebruik van brugfuncties in de Brusselse Hulpverlening*. Briuselis: TAI BRIO.
- King, L. & Carson, L. (Eds.) (2016). *Daugiakalbismiestas. Gyvybingumas, konfliktai ir pokyčiai*. Bristolis: Daugiakalbiai klausimai.
- Welcome Europe Toolkit (2016 m.). *Vietos sveikinimo politika judiems ES piliečiams*. Amsterdamas.

31 Ar valstybės turėtų teikti paslaugas migrantams savo gimtąja kalba?

Robert Dunbar, RóisínMcKelvey, Edinburgo universitetas

Dėl masinės migracijos iš užsienio ir į Europą iš užsienio atsirado daug teisėtai ES valstybėse narėse gyvenančių asmenų, turinčių ribotą valstybinės (-ių) kalbos (-ų) mokėjimą. Kaip ir visi gyventojai, jie priklauso nuo įvairių paslaugų – nuo sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos iki transporto priemonių ir vairuotojų registracijos, ir privalo bendrauti su valstybe įvairiais tikslais, įskaitant mokesčių mokėjimą, rinkėjų registraciją (jei jie turi teisę tai daryti) ir t. t. Kiek valstybė privalo tokiems asmenims teikti vertimo raštu ir žodžiu paslaugas? Ar valstybės tarnautojai privalo laisvai mokėti migrantų kalbas, kad galėtų teikti šias paslaugas?

Ką mums sako tyrimas?

Nuo dešimtojo dešimtmečio pradžios buvo parengta nemažai tarptautinių teisinių dokumentų, įskaitant *Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją* ir *Europos regioninių ar mažumų kalbų chartiją*, pagal kurias reikalaujama, kad valstybė tam tikromis aplinkybėmis tam tikromis aplinkybėmis teiktų tam tikras viešąsias paslaugas mažąja kalba. Šios priemonės paprastai taikomos tik senoms mažumoms valstybės teritorijoje („vietinės mažumos“), o ne imigrantams („naujos mažumos“), nors, jei migrantų kalba taip pat yra maža kalba, saugoma šiomis priemonėmis, migrantas gali pasinaudoti tokia apsauga. Tačiau naujausi tyrimai rodo, kad vietinių ir naujų mažumų atskyrimas pradeda mažėti, be kita ko, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje (Burch, 2010; Medda-Windischer, 2017).

Tarptautinėse žmogaus teisių sutartyse, pavyzdžiui, *Europos žmogaus teisių konvencijoje (EŽTK)* ir *Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte*, visada numatyta, kad oficialiosios kalbos nesuprantantys asmenys turi būti nedelsiant informuojami kalba, kad jie supranta jų suėmimo priežastį ir jiems pareikštus kaltinimus, ir kad baudžiamosiose bylose jie turi teisę į vertėją žodžiu. Nors šiuose dokumentuose nėra aiškiai pripažįstama jokia kita teisė į mažumų kalbos paslaugas, pagal vienodos teisės apsaugos principą (aprašytas EŽTK 12 protokole) tam tikromis aplinkybėmis gali būti reikalaujama teikti tokias paslaugas, ypač atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu geriau suvokiama, kad tokių paslaugų nebuvimas gali turėti neigiamą poveikį asmenims, kurie nekalba oficialiąja kalba (Dunbar, 2006); Plėšikavimas, 2016 m.). Kai, pavyzdžiui, nesugebėjimas veiksmingai bendrauti oficialiąja kalba daro poveikį galimybei gauti tokią

pačią medicinos paslaugų kokybę, kaip ir tie, kurie tai gali padaryti, iš valstybės gali būti reikalaujama ją ištaisyti, galbūt parūpinant vertėją žodžiu ar net paskiriant specialistą, kuris kalba mažumos kalba (kai vertimas žodžiu gali trukdyti tinkamai priežiūrai).

Iliustracijos ir įrodymai

Daugelyje ES valstybių narių valstybė jau tenkina žmonių, negalinčių veiksmingai bendrauti oficialiąja kalba, poreikius: gydytojų kabinetuose, vietos administracijose ir kitose viešosiose institucijose vis dažniau matomi daugiakalbiai vieškelbimai, informacinės brošiūros ir kt. Šios priemonės paprastai nėra grindžiamos teisės aktų sistema ar išsamia ir privaloma politika, bet yra ad hoc atsakas į kalbos realijas. Todėl praktikoje yra didelių skirtumų, net ir toje pačioje valstybėje. Nesant teisinės sistemos ar visapusiškos privalomos politikos, sudaromos sąlygos nenuoseklumui, kai tam tikromis kalbomis kalbantys asmenys gauna bent tam tikras paslaugas savo kalba, o tai gali pažeisti nediskriminavimo principą (pvz., kai tam tikros kalbų grupės yra apleistos arba nepakankamai aptarnaujamos) ir lygiavertę teisės apsaugą.

Proporcingumo principas, kuris yra iš esmės svarbi teisinė sąvoka, yra naudingas apibrėžiant tinkamą sistemą ar politiką. Pirma, kuo rimtesnės nesugebėjimo bendrauti oficialiąja kalba pasekmės, tuo didesnė būtinybė valstybei užtikrinti vienodą požiūrį suteikiant galimybę naudotis paslauga vartotojo kalba. Esant rimčiausioms aplinkybėms, pavyzdžiui, analogiškoms laisvės atėmimui (tai reiškia teisę į vertėją žodžiu, nurodytą pirmiau), pareiga teikti paslaugas per vertėją žodžiu arba paslaugų teikėją gali būti absoliuti. Antra, kitais atvejais pasiūlos lygį galima nustatyti taikant „mobiliąją skalę“ „kai tam tikra kalba kalbančių asmenų, kurie negali veiksmingai bendrauti oficialiąja kalba, koncentracija arba didesnis skaičius yra didesnis.

Politinės pasekmės

Valstybės turėtų atsižvelgti į tai, kiek viešosios ir administracinės paslaugos mažumų kalba jau teikiamos kitomis kalbomis nei oficialioji kalba. Kai teikiama paslauga, nustatant teiktinų paslaugų lygį ir kalbas, kuriomis paslaugos bus teikiamos, turi būti atsižvelgiama į teikiamos paslaugos pobūdį, mažumos

kalbančių asmenų skaičių ir įtai, koku mastu yra didelė kalbėtojų koncentracija.

Nuorodos ir gilinimas

Burch, E. S. (2010). Regioninės mažumos, imigrantai ir migrantai: Mažumų kalbos teisių atkūrimas Europoje, *Berkeley Journal of International Law*, 28, 261–312.

Dunbar, R. (2006). Ar yra pareiga priimti teisės aktus kalbinėms mažumoms? *Teisės ir visuomenės leidinys*, 33, 181–198 m.

Medda-Windischer, R. (2017). Senosios ir naujosios mažumos: Įvairovės valdymas ir socialinė darna iš mažumų teisių perspektyvos. *Europos ir regionų studijos*, 11, 25–42.

Plėšikavimas, I. (2016). *Kalbų įvairovė ir socialinis teisingumas: Įvadas į taikomuosius sociolingvistus*. Oksfordas: Oksfordo universiteto spauda.

Jungtinių Tautų specialusis pranešėjas mažumų klausimais (2017 m.). *Kalbinių mažumų kalbos teisės: Praktinis įgyvendinimo vadovas*. Ženeva: Jungtinės Tautos.

32 Ar kalbų politika gali pagerinti moterų imigrančių užimtumo rezultatus ?

Brian Carey, Andrew Shorten, Limeriko universitetas

Asmens malonumui įdomiame darbe gali turėti įtakos jokalbos įgūdžiai, taip pat kalbos vartojimas visuomenėje ir darbo vietoje. Empiriniai duomenys rodo, kad imigrantai, kurie nėra kvalifikuoti daugumos kalbos kalbėtojais, darbo rinkose paprastai atsiduria nepalankioje padėtyje, o ypač imigrantės moterys gali susidurti su kitomis kliūtimis. Todėl kyla klausimas, ar kalbų politika gali padėti pašalinti kalbos barjerus užimtumo srityje, kurie paprastai daro neproporcingą poveikį moterims.

Ką mums sako tyrimas?

Ekonomistų tyrimai parodė, kad nesugebėjimas kalbėti vietos kalba daro neigiamą poveikį imigrantų pajamoms (Chiswick and Miller, 1995; Dustmann & Van Soest, 2002). Kai kurie tyrimai rodo, kad šis reiškinys taip pat turi lyčių aspektą. Pavyzdžiui, Olandijoje atlikti tyrimai parodė, kad nors menkus olandų įgūdžius turinčios imigrantės uždirba mažiau nei moterys imigrantės, turinčios geresnių olandų įgūdžių, vyrų santykiai skiriasi (Yao ir Van Ours, 2015 m.). Taip iš dalies yra dėl to, kad imigrantai vyrai ir moterys dažnai susiduria su įvairiomis kliūtimis užimtumui. Pavyzdžiui, atlikus tyrimą su Afrikos imigrantais į Kanadą nustatyta, kad nors vyrai imigrantai dažnai išlaiko galimybę dirbti mėlynosios apykaklės darbą, labiau tikėtina, kad moterys imigrantės neturi kalbos įgūdžių, reikalingų panašioms ir tradiciškai moterų profesijoms, pavyzdžiui, mažmeninės prekybos, administravimo ar priežiūros veiklai (Creese and Wiebe, 2012 m.).

Galbūt padėtis, kurią patiria moterys imigrantės, palyginti su vyrais, paprasčiausiai atspindi platesnes lyčių nelygybės darbo rinkose tendencijas, nes apskritai moterys dėl įvairių priežasčių uždirba mažiau nei vyrai. Tačiau, jei yra tam tikrų kalbos trūkumų, su kuriais ypač dažnai susiduria moterys imigrantės, jas reikės suprasti, kad jas būtų galima sėkmingai spręsti vykdant viešąją politiką.

Ilustracijos ir įrodymai

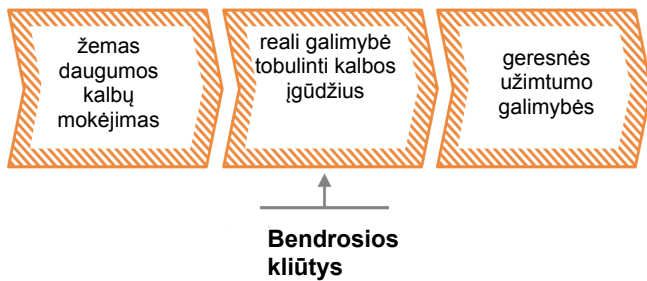
Pagrindinė kalbinė priežastis, dėl kurios žmonės negali gauti patenkinamo darbo, yra ta, kad jie neturi darbdavių pageidaujamų kalbos įgūdžių, ir šis trūkumas

dar labiau padidės, jei negalės pagerinti savo kalbos įgūdžių. Nors šias aplinkybes gali patirti įvairios socialinės grupės, jos dažniausiai pasitaiko tarp skurdžiausių žmonių, ypač tarp mažiau pasiturinčių imigrantų, kurie atvyksta nemokėdami dominuojančios vietos kalbos. Taip yra dėl to, kad mažiau pasiturintys imigrantai paprastai turi mažiau galimybių įsidarbinti, ir dėl to, kad nėra galimybių mokytis tinkamų kalbų arba sunku jomis naudotis, ypač tiems, kurie jau turi išlikimo darbą. Todėl imigrantai, neturintys daugumos kalbos įgūdžių, gali būti labiau pažeidžiami dėl užsitęsusių nepakankamo darbo laikotarpių, kai užimtumas yra žemesnis už jų kvalifikacijos lygį.

Svarbu pažymėti, kad moterys imigrantės gali būti ypač nepalankioje padėtyje įgyti daugumos kalbos įgūdžių. Viena vertus, tyrimas parodė, kad namų šeimininkės linkę mokytis mažiau greitai nei vyrai dominuojančiomis kalbomis (Pavlenko ir Piller, 2001). Tai rodo, kad kai kurios moterys, kurios šiuo metu nedalyvauja darbo rinkoje, susidurs su ypatingais sunkumais, jei ateityje ieškos darbo. Kita vertus, moterims, kurios šiuo metu dirba nepatenkinamus darbus ir kurios galėtų pasinaudoti papildomais kalbos įgūdžiais, gali būti sunku tai padaryti, jei jos taip pat yra priverstos dirbti „antrąjį darbą“ namuose (Hochschild, 2012).

Politinės pasekmės

Mobiliųjų įmonių viešąja politika turėtų būti siekiama užtikrinti, kad kiekvienas turėtų realią galimybę gauti patenkinamą darbą. Norint tai pasiekti, kalbų politika turi būti grindžiama faktais apie esamą struktūrinę nelygybę, kad ji nepadidėtų. Pavyzdžiui, jei naujos kalbos mokymasis yra per brangus, naujos kalbos mokymosi nauda bus teikiama tik tiems, kurie gali ją sau leisti. Dėl šios priežasties kalbos politika, kuria siekiama skatinti įtraukti gerinant imigrantų įsidarbinimo galimybes, taip pat turėtų būti grindžiama faktais apie lyčių nelygybę ir ypač konkrečiais iššūkiais, su kuriais susiduria moterys imigrantės tiek namuose, tiek darbo pasaulyje, kad įgytų daugumos kalbos įgūdžių.

Nuorodos ir gilinimas

- Chiswick, B. R. & Miller, P. W. (1995). Kalbos ir darbo užmokesčio endogeneiškumas: Tarptautinė analizė. *Darbo ekonomikos leidinys*, 13, 246–88.
- Creese, G. & Wiebe, B. (2012) „Survival Employment“: Kanados Afrikos imigrantų lytis ir

kvalifikacijos praradimas. *Tarptautinė migracija*, 50, 56–76.

Dustmann, C. & Van Soest, A. (2002). Imigrantų kalba ir pajamos. *Pramonės ir darbo santykių apžvalga*, 55, 473–492.

Hochschild, A. (2012). *Antrasis poslinkis: Darbo tėvai ir revoliucija namuose* (persvarstytas leidimas, su A. Machung). Londonas: Pingvinas.

Pavlenko, A. & Piller, I. (2001). Naujos daugiakalbystės studijų kryptys, antroji kalbų mokymasis ir lytis. A. Pavlenko, A. Blackledge, I. Piller & M. Teutsch-Dwyer (Eds.) *Daugiakalbystė, antroji kalbų mokymasis ir lytis* (p. 17–52). Niujorkas: Gruyterio avys.

Yao, Y. & van Bear, J.C. (2015). Imigrantų kalbos mokėjimas ir darbo rinkos veikimas Nyderlanduose. *Darbo ekonomika*, 34, 76–85.

33 Kaip kalbų politika gali pagerinti migrantų „motility“?

Christopheris Houtkampas, Amsterdamo universitetas

„Judrumas“ reiškia *potencialų* žmonių judumą. Judumo laipsnis priklauso nuo to, kaip lengvai žmogus gali judėti iš vienos vietos į kitą, o tai savo ruožtu taip pat priklauso nuo asmens įgūdžių (įskaitant kalbos įgūdžius). Judumo sąvoka įtraukiama į migracijos analizę įvairiais aspektais, pradedant socialinėmis ir ekonominėmis žiniomis (pvz., kaip kalbos įgūdžiai susiję su sėkminga darbo rinkos veikla) (Koopmans 2010) arba sociokultūrine/psichologine (pvz., asimiliacijos politika susijusi su kultūrinių mažumų psichikos sveikata) (Horenczyk 1996, Van Oudenhoven et al. 1998, Arends-Tóth & Van De Vijver 2003). Kalbų politika taip pat gali turėti įtakos judrumui (Houtkamp 2017). Siekiant sudaryti palankesnes sąlygas žmonių judumui, kad būtų galima pasinaudoti geresnėmis galimybėmis kitur, galima tikėtis, kad kartu su judumu bus pagerintos socialinės ir ekonominės sąlygos.

Ką mums sako tyrimas?

Judrumo tyrimai vis dar yra palyginti nauji. koncepcija, kuri iš pradžių buvo išplėtotą biologinių tyrimų srityje, miesto sociologijos srityje buvo pristatyta Kaufmann et al. (2004 m.), siekiant sukurti integruotą sistemą, pagal kurią būtų tiriami įvairūs judumo potencialo ir kapitalo aspektai, palengvinantys judumą. Įgyvendinant MIME projektą, judrumo sąvokos taikymas išplėstas įtraukiant sociolingvistinius klausimus (Houtkamp 2014), pabrėžiant kalbinės infrastruktūros svarbą. Tarptautinės migracijos atveju ši infrastruktūra apima priemones, skirtas gimtosios kalbos mokymui ir priimančiosios šalies kalbos įgijimui. Migrantų nuomonė apie jų kalbos įgūdžių vertę tiek gyvenamojoje šalyje, tiek galimose priimančiosiose šalyse taip pat yra svarbi. Be to, taip pat svarbu, kad migrantai įvertintų kalbų politiką jų dabartinėje gyvenamojoje šalyje.

Ilustracijos ir įrodymai

Siekiant įvertinti kalbos politikos ir judrumo sąveiką, 2015–2017 m. Nyderlanduose, Prancūzijoje ir Švedijoje buvo surengta 60 pokalbių su turkų ir lenkų imigrantais ir jų palikuonimis. Respondentų buvo klausiama apie jų požiūrį į gimtosios kalbos švietimą (t. y. mokymą savo kilmės šalies kalba arba jos kalbą) ir apie priimančiosios šalies kalbos mokėjimo galimybes. Per pokalbius taip pat daugiausia dėmesio buvo skiriama respondentų gebėjimams kitomis ES kalbomis ir buvo klausiama, kurias kalbas jie norėtų mokytis, kad būtų padidintas jų judumas ES. Yra keturios pagrindinės išvados.

1. Respondentai mano, kad priimančiosios visuomenės

kalbos įgijimas yra labai svarbus, tačiau jie kritikuoja jos praktinį įgyvendinimą, ypač didelį dėmesį gramatikai. Mūsų respondentai manė, kad kursai būtų veiksmingesni, nes daugiau dėmesio būtų skiriama bendravimo žodžiu įgūdžiams.

2. Atrodo, kad švietimo gimtąja kalba ir daugiakalbystės perspektyvos apskritai yra klasės problema. Nyderlanduose tėvai, turintys žemą socialinį ir ekonominį statusą, kartais išreiškia abejones dėl savo vaikų dvikalbio išsilavinimo ar dalyvavimo dvikalbiame mokyme, nes baiminasi, kad tai gali trukdyti jiems mokytis priimančiosios kalbos ir taip apriboti jų socialines ir ekonomines galimybes.

3. Kai kurie respondentai yra susirūpinę, kad švietimo gimtąja kalba politika ir apskritai daugiakultūrė politika gali skatinti segregaciją, o duomenys taip pat atskleidžia tam tikrą diskomfortą tarp respondentų nagrinėjant švietimo gimtąja kalba programų ir įrangospoveikį integracijos ir įtraukties procesams vietos socialinėje ir kalbinėje aplinkoje.

4. Gimtosios kalbos įgūdžiai gana dažnai minimi kaip judumo ES priemonė, ypač etninėms bendruomenėms, išsibarsčiusioms daugelyje šalių; tiek lenkai, tiek turkai praneša apie dažnus etninių bendruomenių ryšius visoje ES. Todėl imigrantų kalbos švietimo teisių suteikimas didina jų judrumą, todėl apskritai galima tikėtis, kad pagerės jų socialinė ir ekonominė padėtis.

Įpolitinės pasekmės

Mūsų pokalbiai apie kalbinį potencialaus judumo aspektą arba „motoriškumą“ rodo, kad valdžios institucijos, kaip bendrą politikos kryptį, turėtų parengti ir remti visapusišką judžių asmenų kalbų mokymo programą. Ši programa turėtų apimti ne tik vietinių (oficialiųjų) kalbų mokymą, bet ir imigrantų kalbas (įpėdinius). Vienas iš tokios programos aspektų turėtų būti sutelkti dėmesį į kalbą kaip į nešiojamąją kompetenciją, kuri didina galimą žmonių judumą ar judrumą. Judrumas yrasvarbus, nes jis padeda žmonėms lengviau nustatytigeresnes socialines ir ekonomines galimybes ir persikelti į kitas vietas, kuriose šios galimybės yra prieinamos.

Siekiant palengvinti patekimą į vietos darbo rinką ir skatinti darnią integraciją į priimančiosios šalies visuomenę, paprastai pripažįstama, kad būtina mokytis vietos kalbos. Tačiau pokalbiai rodo, kad naudotojams reikia praktiškumo. Kalbos kursuose priimančiojoje šalyje (ypač suaugusiesiems) ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas kursų turinio ir realių vartotojų poreikių

derinimui.

Galimybė lankyti gimtosios kalbos (arba paveldo kalbos)kursus yra svarbi ne tik dėl priešasčių, susijusių su žmogaus kalbos teisėmis, kurios savo ruožtu skatina vienodas raštingumo galimybes, bet ir dėl to, kad palengvinant ryšius kitose ES šalyse su kitomis ekspatriantų ar migrantų bendruomenėmis, kuriose vartojama ta pati kalba, taip pat didėja judrumas, o tai turi teigiamų socialinių ir ekonominių pasekmių.

Kai kurie tėvai imigrantai baiminasi, kad paveldo kalbos išlaikymas neigiamai paveiks jų vaikų ateitį. Tačiau šios baimės neparemia migrantų socialinės ir ekonominės trajektorijos moksliniai tyrimai. Nepakankamas gimtosios kalbos mokymo programų naudojimas gali padidinti atotrūkį tarp skurdžiausių ir turtingiausių imigrantų kalbos įgūdžių, net jei imigrantų kalbos turi plačias teises. Todėl valdžios institucijos, vykdydamos informavimo kampanijas, turėtų sutelkti dėmesį į dvikalbystės naudą.

Nuorodos ir gilinimas

- J. Arends-Tóth, & Van De Vijver, F. (2003). Daugiakultūriškumas ir akulturacija: olandų ir turkų-olandų vaizdai. *Europos socialinės psichologijos leidinys*, 33, 249–266.
- Horenczyk, G. (1996). Migruojame į Konfliktą. G. Breakwell & E. Lyons (Eds.), *Europos tapatybių keitimas* (p. 241–252). Oksfordas: Butterworths-Heinemannas.
- Houtkamp, C. (2014). Kalbos integravimas į tolimųjų reisų teorijas: migracija v. mobilumas & judrumo sąvoka. *A'dam multiling*, 1, 16–26.
- Houtkamp, C. (ateityje). Judrumo svarba kalbų poslinkio tyrimams. *Kalbos problemos ir kalbų planavimas*.
- Kaufmann, V., Bergman, M., & Joye, D. (2004). Judrumas: Judumas kaip kapitalas. *Tarptautinis miestų ir regionų mokslinių tyrimų leidinys*, 28, 745–756.
- Koopmans, R. (2010). Lygybės ir skirtumų prekyba: Imigrantų integracija, daugiakultūriškumas ir gerovės valstybė nacionalinėje perspektyvoje. *Leidinys Etninės ir migracijos studijų*, 36, 1–26.
- J. van Oudenhoven, Prins, K. & Buunk, B. (1998). Mažumos ir daugumos narių požiūris į imigrantų prisitaikymą. *Europos socialinės psichologijos leidinys*, 28, 995–1013.

34 Kaip nacionalinė kalbų politika turėtų būti pritaikyta konkrečioms miestams?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universitāt Augsburg

Daugumoje Europos šalių valdžios institucijos, bendraudamos su piliečiais, vartoja vieną arba, išimtiniais atvejais, dvi oficialiąsias valstybės kalbas. Ši praktika aiškiai prieštarauja daugelio didžiųjų Europos miestų gyventojų kalbiniam profiliui, nes jie tapo daug daugiakalbiškesni nei ne miesto regionai. Ši spartų įvairios kilmės gyventojų skaičiaus augimą ir atitinkamą kalbinę įvairovę jaučia ne tik mega-miestas, betir mažiau nei 500 000 gyventojų turinčios miestų aglomeracijos (Carson & King, 2016: 2). Todėl vis daugiau daugiakalbių miestų susiduria su įvairiais iššūkiais kalbų valdymo ir kalbų politikos srityse.

Dėl šios miestų kalbų įvairovės kyla įtampa tarp dviejų tikslų: tikslas, viena vertus, skatinti socialinį ir geografinį gyventojų ir naujai atvykusių asmenų judumą bei jų integraciją į miesto visuomenę. Jei didelio judumo tikslui pasiekti reikalingi įgūdžiai kitomis kalbomis, įtraukios visuomenės tikslas yra susijęs su įgūdžių įgijimu vietos kalba (-omis). Be to, vietos viešosios tarnybos ne visada pritaikomos naujai atvykusių imigrantų poreikiams, nes dažnai kalba ne valstybine (-ėmis) kalba (-omis). Tokia padėtis gali sulėtinti ir galbūt trukdyti imigrantų įtraukčiai į priimančiąją visuomenę.

Ką mums sako tyrimas?

Taikant labai supaprastintą metodą (šis metodas taikomas glaustumui), kalbų valdymas gali būti organizuojamas trijose srityse, kurios yra ypač svarbios daugiakalbei miesto aplinkai:

- ▶ politika, kuria apibrėžiamas viešas kalbų vartojimas ir statusas,
- ▶ politiką, palengvinančią kalbų mokymąsi, ir
- ▶ viešųjų vertimo raštu ir žodžiu paslaugų teikimo politika (Skrandies, 2016: 114).

Šios sritys yra tiesiogiai susijusios su gyventojų įtraukties ir judumo rėmimo tikslais. Tačiau jie skiriasi pagal galimą prisitaikymą prie konkretaus miesto konteksto.

Ilustracijos ir įrodymai

Kalbant apie pirmąjį kalbų valdymo būdą, dauguma valstybių įgyvendino teisės aktus, pagal kuriuos viešai ir oficialiai bendraujant galima vartoti tik oficialias kalbas ir kelias regionines kalbas teritorijose, kuriose

jomis kalbama. Dauguma Europos valstybių, ypač Prancūzija ir Vokietija, turi *de jure* monokalbinę administraciją. Kitos valstybės, pvz., Suomija ir Airija, yra dvikalbių šalių *de jure*. Kai skaičiai tai pateisina, dvikalbystę taip pat priima jų savivaldybės institucijos, kurios bendrauja su miesto gyventojais ir vartoja oficialiąsias ar regionines kalbas. Apskritai galima teigti, kad kalbos vartojimas oficialiai bendraujant savivaldybės lygmeniu dažnai reglamentuojamas nacionalinės teisės aktais.

Kalbant apie antrąjį priemonių rinkinį, susijusį su kalbų įgijimu, kalbų mokymosi programos gali būti moduluojamos taip, kad būtų siekiama įgyti mieste esančių daugumos ir mažumų kalbų.

Kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui, Latvijoje, savivaldybės gauna biudžeto išteklių, kad galėtų organizuoti kalbos kursus, pritaikytus prie kalbų mokymosi poreikių, atsirandančių vietos lygmeniu. Tačiau tam tikrų užsienio kalbų integravimą į mokyklų mokymo programas dažnai reglamentuoja Švietimo departamentas valstybės (arba kai kurių federacinių žemių) lygmeniu.

Kalbant apie trečiąją iš pirmiau minėtų politikos sričių, t. y. viešųjų paslaugų teikimą keliomis kalbomis, nacionalinė kalbų politika gali būti lengviau pritaikyta konkrečiam miestui. Šiuo atžvilgiu vietos valdžios institucijos gali imtis iniciatyvos įveikti bendravimo su savo gyventojais kliūtis ir didinti kalbinių mažumų integraciją, nedarant poveikio gyventojų vartojamų kalbų teisiniam statusui. Tai iliustravo daugybė daugiakalbių Europos, Kanados ir Australijos miestų atvejų tyrimas, kuriame apžvelgiami skirtingi kalbos valdymo metodai miestų kontekste (King & Carson, 2016).

Šie pavyzdžiai rodo, kad labai skirtingose nacionalinėse teisinėse sistemose savivaldybių institucijos gali reaguoti į *de facto* miestų gyventojų daugiakalbystę (ir apskritai tai būtų naudinga).

Politinės pasekmės

Apibendrinant galima pasakyti, kad nacionalinė kalbų politika turėtų būti papildyta veiksmais vietos lygmeniu, kurie atitiktų specifinį miesto kontekstą. Daugiakalbystės rėmimas vykdamas vietos lygmens politiką ir praktiką taip pat gali padidinti daugumos piliečių kalbinius repertuarus ir taip suteikti jiems daugiau judumo galimybių. Kartu su naujokais

mokantis vietos kalbos, tai skatina daugiakalbės etikos, skatinančios priklausymo jausmą, taigi ir įtraukimą į (labiau daugiakalbę) bendruomenę, plėtrą.

Nuorodos ir gilinimas

Carson, L. & King, L. (2016). Įžanga: „Daugiakalbystė gyvena čia“. L. King & L. Carson (Eds.), *Daugiakalbis miestas. Gyvybingumas, konfliktai ir pokyčiai* (p. 1–16). Bristolis, Buffalo, Torontas: Daugiakalbiai klausimai.

Karalius, L. & Carson, L. (Eds.). (2016). *Daugiakalbismiestas. Gyvybingumas, konfliktai ir pokyčiai*. Bristolis, Buffalo, Torontas: Daugiakalbiai

klausimai.

Kraus, P.A. (2011). Daugiakalbis miestas: Helsinkio ir Barselonos bylos, *Nordic Journal of Migration Research*, 1, 25–36.

Marten, H. F. (2016). *Sprachpolitik. Eine Einführung*. Tiubingenas: Narr Francke Attempto Verlag.

Skrandies, P. (2016). Kalbų politika ir miestų daugiakalbystės politika. L. King & L. Carson (Eds.), *Daugiakalbis miestas. Gyvybingumas, konfliktai ir pokyčiai* (p. 115–148). Bristolis, Buffalo, Torontas: Daugiakalbiai klausimai.

KALBŲ POLITIKOS PRITAIKYMAS KALBŲ VAIROVEI MIESTO KONTEKSTE

Nacionalinis lygmuo

Kalbų vartojimo ir jų statuso reglamentavimo politika

Nacionalinis lygmuo ir papildomas reguliavimas regioniniu lygmeniu

Kalbų mokymosi politika

Nvietinis dramblio kaulas

Politika, kuria sudaromos palankesnės sąlygos viešosioms vertimo raštu ir žodžiu paslaugoms

35 Kodėl turėtume derinti skirtingas komunikacijos strategijas?

Ljisló Marjcz, Amsterdamo universitetas

Dėl globalizacijos dažniau bendraujama su kalbų įvairove, todėl daugiakalbės ir tarptautinės komunikacijos strategijos tampa aktualesnės. Viena iš šių tarptautinių komunikacijos strategijų yra susijusi su bendravimu lingua franca. Lingua franca (LF) yra šliuzų kalba, kurią pašnekovai vartoja komunikacijos tikslais; tradiciškai lingua franca nėra nė vieno iš pašnekovų gimtoji kalba. Daugelis komentatorių pažymi, kad anglų kalba auga kaip pasaulinė lingua franca. Tačiau dėl to kyla dviejų rūšių problemų:

► Jei platinimas susijęs su standartiniu anglų kalbos variantu, mes galime susidurti su kalbinio imperializmo atveju (Phillipson, 2006), kuris daro neigiamą poveikį kalbiniam teisingumui;

► Jei, priešingai, mes laikome šį procesą kaip kažko radikaliai kitokio nei anglų kalbos skleidimą (kažką jo rėmėjai dažnai vadina anglų kalba kaip lingua franca (ELF); žr., pvz., Hülbauer, 2011 m.), kyla ir kitų rūšių problemų. Literatūroje anglų kalba, kaip lingua franca, iš tikrųjų kartais vartojama angliškai, kuria kalba ne gimtoji kalba, ir kuri nukrypsta nuo standartinės anglų morfologinių ir leksinių savybių. Elf pasisako už tai, kad šie nestandartiniai bruožai turėtų būti priimtini ir kad tai demokratizuotų tarptautinę komunikaciją ir atimtų anglų kalbą, kuri galėtų tapti imperialistine. Tačiau tokiu požiūriu nepakankamai atsižvelgiama į susirūpinimą dėl ilgalaikio jos plitimo poveikio kalbų įvairovei ir kalbiniam teisingumui (Gazzola ir Grin 2013).

Jei reikia vartoti anglų kalbą, ji turi būti platesnės strategijos dalis.

Que pasakoja mums mokslinių tyrimų?

Anglų kaip pasaulinės kalbos vartojimas daro dviprasmišką poveikį judumui ir įtraukčiai (Gazzola ir Grin, 2013). Jį veiksmingai naudoja tik aukštesnieji visuomenės echelonai, įgiję išsilavinimą, leidžiantį jiems ugdyti įgūdžius, kurie yra artimesni gimtakalbio standartui. Tačiau apskritai, kaip matyti iš Suaugusiųjų kalbos ir raštingumo tyrimo (angl. *Adult Language and Literacy Survey*), kuriame dalyvavo beveik 200 000 respondentų (Gazzola, 2016). Priešingai, kelių nestandartinių ar net išskirtinių anglų kalbos variantų skatinimas (galbūt pagal anglišką etiketę, pvz., lingua franca) gali trukdyti įtraukti į pasaulines ar vietos bendruomenes. Todėl lingua franca (anglų ar kitaip)

naudojimas turėtų būti derinamas su kitomis daugiakalbėmis ar tarptautinėmis komunikacijos strategijomis.

Iliustracijos ir įrodymai

Šios kitos strategijos apima:

1. Kelių platesnio bendravimo kalbų vartojimas kaip alternatyva anglų kalbai arba „ELF“. Kadangi dėl etninių kalbų kyla dar mažiau problemų, panašių į pirmiau nurodytas anglų kalbos problemas, nereikėtų pamiršti planuojamų kalbų (pvz., esperanto) (ar net kai kuriais atvejais senųjų kalbų, pvz., lotynų kalbos) indėlio.

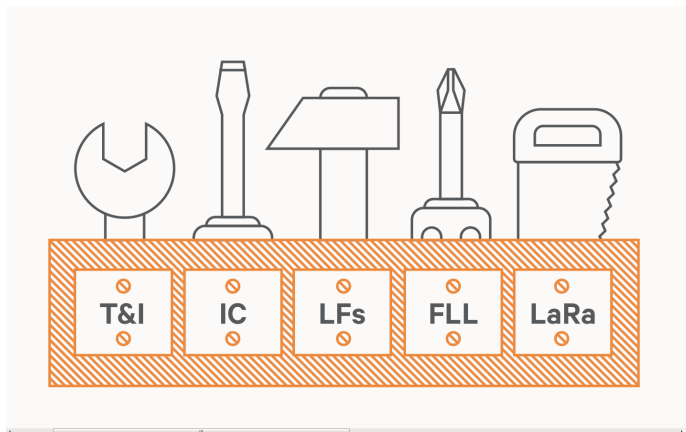
2. Ugdyti abipusius, bet neproduktyvius bendravimo kalbos įgūdžius. Ši strategija vadinama *lingua receptiva (LaRa)*. *Tarpusavio suvokimas* gali būti laikomas viena iš *lingua receptiva strategijos* formų, kurioje daugiausia dėmesio skiriama su jos gimtąja kalba glaudžiai susijusioms kalboms; jiveikia kalbų šeimose, pavyzdžiui, slavų, germanų romanų kalbomis.

3. Kitos strategijos, pavyzdžiui, vertimas raštu ir žodžiu (T & I), taip pat įtrauktos į Komunikacijos strategijos priemonių rinkinį, kuris gali būti naudojamas judumui ir įtraukčiai į tarptautinę komunikaciją skatinti. Visas šias komunikacijos strategijas gali palengvinti IRT, pvz., mašininis vertimas.

4. Galiausiai tie, kuriems reikia užmegzti nuodugnų ir ilgalaikį bendravimą su žmonėmis, kurie kalba kita kalba, paprastai matys, kad tos kalbos mokymasis, nors ir gali būti brangus laiko ir pastangų požiūriu, išlieka nepakeičiama strategija, t. y. *užsienio kalbų* mokymosi strategija.

Politinės pasekmės

Komunikacijos uždaviniai turėtų būti sprendžiami laikantis daugiakalbės ir tarpvalstybinės komunikacijos priemonių rinkinio (Jürgensen 2011). Nors anglų kalba yra neabejotinai svarbi priemonė rinkinyje, ji nėra vienintelė. Į priemonių rinkinį gali būti įtrauktos visos kitos ką tik išvardytos strategijos, pabrėžiant jų tarpusavio papildomumą.

Nuorodos ir gilinimas

Europos Bendrijų Komisija (2003). 2003 m. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui "Kalbų mokymosi ir kalbinės įvairovės skatinimas. 2004–2006 m. veiksmų planas. COM(2003) 449 galutinis.

Europos Bendrijų Komisija (2008 m.). Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui Daugiakalbystė: Europos turtas ir bendras įsipareigojimas. COM (2008) 566 galutinis. Briuselis: 18.9.2008. Gazzola, M. (2016). Kam daugiakalbė komunikacija? Kalbų politika ir teisingumas Europos Sąjungoje, *Europos Sąjungos*

politika, 17, 546–596.

Europos Komisija (2006 m. vasario mėn.). Europiečiai ir jų kalbos, specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 243, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/518>

Europos Komisija (2012 m. birželio mėn.). Europiečiai ir jų kalbos, Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 386, ec.europa. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Ar ELF yra veiksmingesnis ir teisingesnis už vertimą? ES daugiakalbės tvarkos vertinimas? *Tarptautinis taikomosios kalbos leidinys*, 23, 93–107.

Hülmbauer, C. & Seidlhofer, B. (2013). Anglų kaip Lingua Franca Europos daugiakalbystės. A.-C. Berthoud, F. Grin & G. Lüdi (red.), *Daugiakalbystės dinamikos tyrimas* (p. 387–406). Amsterdamas: Džonas Benjaminsas.

Jørgensen, J. N. (Red.) (2011). Tarpvalstybinės komunikacijos Europoje priemonių rinkinys. Kopenhagos studijos dvikalbystėje, 64. Kopenhagos universiteto Humanitarinių mokslų fakultetas.

Phillipson, R. (2006). *Anglų kalba – tik Europa? Sudėtinga kalbos politika*. Londonas: Routledge. //Prancūzų kalba: (2019). Anglų kalbos dominavimas: iššūkis Europai. Paryžius: Nemokama ir Solidierius.

36 Kaip savivaldybės turėtų rinkti duomenis apie savo gyventojų bendruomenių kalbinius profilius ir jais dalytis?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Amsterdamo universitetas

Vietos informuotumas ir vietos kalbos aplinkos išmanymas yra labai svarbūs siekiant geriau panaudoti turimus kalbos išteklius ir geriau naudotis paslaugomis. Tačiau Europos ir nacionalinio lygmens statistiniai duomenys paprastai nėra susiję su vietos padėtimi, nes judūs ES piliečiai, trečiųjų šalių piliečiai ir pabėgėliai nėra vienodai pasiskirstę visoje šalyje.

Ką mums sako tyrimas?

Turimi duomenys paprastai grindžiami nelingvistiniais požymiais (pvz., pilietybe ar gimimo šalimi, naudojama kaip pakaitalas; tokiu atveju pagrindinė gimimo šalies ir (arba) pilietybės kalba dažnai laikoma pagrindine asmens kalba) arba surašymo klausimais gimtąja kalba (kai atliekamas surašymas). Šios žinios yra labai dalinės ir daugiausia susijusios su gyventojų kalba, o tai kenkia tam, kad atskirų kalbų repertuarams būtų pateikiama daugiau niuansų ir sudėtingesnių pavyzdžių. Šiais statistiniais duomenimis dažnai vertinami savideklaraciniai oficialios kalbos įgūdžiai; tokiu atveju šie įgūdžiai oficialiąja kalba naudojami kaip apytikris integracijos matas ir argumentas priemonėms, kuriomis siekiama plėtoti valstybinės kalbos vartojimą. Apskritai neatsižvelgiama į kitus kalbos įgūdžius ir jų svarbą socialinei integracijai, mokymosi kelius ir (arba) darbo rinkos galimybes.

Todėl, siekdamas spręsti šias problemas, savivaldybės turėtų ne tik atsižvelgti į jų jurisdikcijai priklausančių gyventojų kalbines charakteristikas, bet ir ypatingą dėmesį skirti duomenų apie kitus susijusius kalbos kintamuosius, pavyzdžiui, įgūdžius kitomis kalbomis ir kalbų vartojimo įvairiais kontekstais modelius, rinkimui. Kalbų mokėjimas galėtų būti stebimas atliekant raštingumo tyrimus (taip pat I nternet mokėjimas).

Galiausiai šiuose tyrimuose daugiausia dėmesio galėtų būti skiriama metalingvistikos įgūdžiams. Tai padidintų informuotumą apie šių įgūdžių svarbą naršant kalbiniu požiūriu įvairialypę visuomenę. Tačiau tokio tipo duomenų rinkimas reikalauja jautrumo ir atsargumo: jie turi pagerinti kolektyvines žinias apie bendruomenę nepakenkiant gyventojų neliečiamumui ir privatumui.

Iliustracijos ir įrodymai

Mažai tikėtina, kad šis duomenų rinkimas bus

pagrindinis vietos valdžios institucijų prioritetas, tačiau yra įkvepiančių pavyzdžių. *Multilingual Graz yra Graco* universiteto (Austrija) mokslinių tyrimų projektas, kuriam vadovauja Dieter halwachs, kuris nuo 2012 m. dokumentavo miesto gyventojų kalbas. Ja siekiama gerinti vietos bendruomenių žinias apie kultūrų įvairovę, pagrįstą jos gyventojų valstybės pilietybe. Svetainėje rodomos kalbos, pastebėtos Graz (žr. ekrano kopiją). Kiekviena šios lentelės langelis suteikia prieigą prie bendros kalbos informacijos (vardų, kalbėtojų, statuso ir srities, rašytinės formos ir standartinių sveikinimų vertimo), garso fragmentų (su transkripcija ir vertimu į vokiečių kalbą), taip pat šia kalba kalbančių Graco gyventojų kalbinių biografijų ir naudojimo profilių.

Politinės pasekmės

Geriau įvertinus vietos kalbų repertuarus, vietos valdžios institucijos gali pritaikyti ir tobulinti savo priėmimo ir švietimo politiką ir vietos kultūrinės veiklos organizavimą.

Anksčiau būtų galima pranešti apie į miestą atvykstančių grupių pagrindinių kalbų pokyčius; švietimo politikos veiksmingumą būtų galima padidinti atsižvelgiant į duomenis apie pagrindines kalbas, kuriomis moksleiviai ir jų tėvai kalba namuose. Suaugusiųjų migrantų kalbų kursai galėtų būti tikslingesni. Geriau mokant kalbas, kurias moka vietos kalbos (-ų) besimokantys asmenys, ir geriau mokant naujokų kalbos įgūdžius, būtų galima veiksmingiau organizuoti kursus, skirtus vietinei (-ėms) kalbai (-oms) įgyti. Pavyzdžiui, besimokantieji, turintys panašių katalogų ir turintys kalbos įgūdžių arba pradėdantys nuo tos pačios kalbos, galėtų būti sugrupuoti ir sutelkti dėmesį į konkrečias problemas (nuo tarimo iki žodyno ir pragmatiško).

Toks duomenų rinkimas taip pat gali būti naudingas didinant vietos gyventojų informuotumą apie jų kalbinę įvairovę. Kalbinės aplinkos išmanymas taip pat naudingas organizuojant vietos kultūrinę veiklą. Viešosios bibliotekos galėtų siūlyti knygas ir audiovizualinę medžiagą pagrindinėmis kalbomis, kuriomis kalbama vietos bendruomenėje, ir suteikti gyventojams galimybę išlaikyti ir plėsti savo kalbų repertuarus. Bendrijos veikla galėtų būti organizuojama siekiant didinti (kitų) gyventojų informuotumą apie vietos kalbų įvairovę ir palengvinti tos pačios kalbos kalbėtojų arba tų, kurie nori ją išmokti, mainus.

Be to, socialinę sanglaudą būtų galima sustiprinti sujungiant vietos savanorius, su kuriais galima keistis pokalbių pamokomis su migrantais (ši formulė vadinama tandemmodeliu). Vietos mokyklos po pamokų gali atverti duris, kad užtikrintų šiems susitikimams reikalingą infrastruktūrą (po darbo valandų daugumai imigrantų ir savanorių).

Afrikaans Afrikaans	Akan Akan	Arabic Arabiška	Arabic Arabiška	Burmese Burizė	Chinese Kinajė	Dutch Dėliškė	English Anglijė
Esperanto Esperanto	Finnish Finlandė	French Prancūzė	German Vokietė	Hebrew Izraelė	Hindi Indė	Italian Italė	Japanese Japonė
Latvian Latvė	Lithuanian Lietuvių	Malay Malaizė	Polish Lenkė	Portuguese Portugalė	Russian Rusė	Slovak Slovakė	Spanish Ispanė
Swedish Švedė	Tamil Tė	Ukrainian Ukrainė	Urdu Indė	Vietnamese Vietnamė	Yiddish Jėdė	Yoruba Jorubė	Zulu Zulu

Daugiakalbės Graco svetainės pagrindinio puslapio ekrano kopija, kurioje pateikiamos Graco kalbos (žiūrėta 2017 m. liepos 19 d.).

Nuorodos ir gilinimas

Kalbų statistiniai duomenys paprastai yra susiję su gimtąja kalba, viduriniame mokyme dėstoma kalba arba savideklaraciniais kalbų įgūdžiais:

Kalbos viduriniame mokyme: Nacionalinių testų Europoje apžvalga – 2014/15 https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/languages-secondary-education-overview-national-tests-europe-%E2%80%93-201415_fr (nors puslapis anglų kalba, pdf ataskaitos pateikiamos įvairiomis kalbomis)

2013 m. Nacionalinės statistikos biuras Anglijoje ir Velse (2011 m.). Kalba Anglijoje ir Wales:2011. goo.gl/gm5KJz

Specialioji „Eurobarometro“ apklausa Nr. 386 „Europiečiai ir jų kalbos“ <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Žr. Vamzdžių kalbos vizualizaciją, pagrįstą šių kalbų surašymo duomenimis aplink Londono metro stotis. goo.gl/Dm6wUf

37 Ar dėl judumo vis dažniau vartojama anglų kalba vietos kalbų sąskaita?

Rudi Janssens, Brussel universitetas

Vienas iš pagrindinių Europos Sąjungos principų yra kalbų ir kultūrų įvairovės išsaugojimas. Tačiau negalima paneigti, kad anglų kalba yra geriausiai žinoma kalba, kuria 38 proc. europiečių kalba įvairiais kompetencijos lygmenimis (Europos Komisija, 2012 m.). Aukštojo mokslo srityje vis didėjantis anglų kaip mokomosios kalbos ir vyraujančios kalbos vartojimas mokslo srityje laikomas internacionalizavimopriemone, skatinančia studentų ir mokslininkų judumą. Tuo pačiu metu anglų kalba dažnai vartojama kaip verslo kalba tarptautiniame ekonominiame kontekste. Kyla klausimas, ar šis pokytis turi įtakos vietos kalbos (-ų) padėčiai.

Ką mums sako tyrimas?

Briuselio aplinkybės, kai 23 proc. gyventojų turi kitos ES valstybės narės pasą ir turi daugiau kaip 10 proc. trečiųjų šalių piliečių, suteikia puikią natūralią patirtį, kad būtų galima ištirti judumo poveikį kalbų vartojimui. Kalbų apklausomis pagrįsti tyrimai (Janssens, 2013) rodo, kad darbo vietoje vis dažniau vartojama anglų kalba, nors daugiausia kartu su oficialiosiomis Briuselio, prancūzų ir olandų kalbomis. Tai atitinka ankstesnius tyrimus, kurie rodo, kad vietos įmonėse reali praktika yra labai daugiakalbė (žr. Berthoud, Grin & Lüdi 2013). Kalbų vartojimas kitose srityse patvirtina šią tendenciją. Nors beveik 90 proc. Briuselio gyventojų laisvai kalba prancūziškai, akivaizdu, kad bendras kalbos vartojimas pereina prie daugiakalbystės. Lankstus įvairių kalbų vartojimas dažnai keičiant kodą yra įprastas, o imlus kalbų mokėjimas tampa vis svarbesnis.

Ilustracijos ir įrodymai

Briuselis oficialiai yra dvikalbis, prancūzų kalba yra daugumos kalba, o olandų kalba – mažumos kalba. 1 lentelėje pateikti anglų kalbos mokėjimo pokyčiai, palyginti su abiem oficialiosiomis kalbomis. Skaičiai grindžiami savo pačių pateiktomis žiniomis ir nurodo tuos, kurie kalba pakankamai, kad galėtų kalbėtis ta kalba.

Kalbant apie visas pirmiau nurodytas kategorijas, prancūzų kalbos, kaip vietinio lingua franca, žinios laikui bėgant mažėja, kaip ir vidutinis visos ne Belges grupės nyderlandų ir anglų kalbos mokėjimas. Tačiau Prancūzijos, kaip Briuselio lingua franca, padėčiai nekyla grėsmė. Tai, kad olandų kalba laikosi savo pozicijos, kyla iš nemokamų kalbos kursų siūlymo.

Judumas ES ir trečiųjų šalių piliečių imigracijadidina anglų kalbos įtaką, tačiau apskritai tik trečdalis gyventojų jaučiasi patogiaišia kalba. Nepaprastai, nors vidutinis anglų kalbos mokėjimas vargu ar pasikeitė, jis yra daug labiau naudojamas. Atrodo, kad kalbos mokėjimas nėra pakankama sąlyga norint įkalbėti, lemiamas veiksnys yra visuomenės atvirumodaugiakalbystei laipsnis.

Pirmiau nurodytų pokyčių poveikis faktiniam kalbos vartojimui darbo vietoje ir vietinėje parduotuvėje, apsiribojant trijų kontaktinių kalbų ir jų derinių vartojimu, parodytas 2 lentelėje.

Pokyčiai abiejose srityse yra panašūs; vienakalbis bendravimas vis dažniau keičiamas daugiakalbe praktika, o anglų kalbanepakeičia vietos kalbų.

Politinės pasekmės

Briuseliopavyzdys rodo kalbos vartojimosudėtingumą. „Laisva“ kalbųrinka, kartu su didėjančiu judumu, atsispindi vis daugiakalbėje praktikoje. Todėl kalba, kuria anglų kalba tampa nauja Europos lingua franca, turi būti reliatyvizuota. Dauguma gyventojų nemoka anglų kalbos, o judumas vyksta ne kartu su vietinių kalbų pakeitimu anglų kalba, o su didėjančia daugiakalbyste. Vietos sprendimus priimančias asmenys gali daryti įtaką šiai raidai. Kalbų teisės aktai, švietimopolitika ir integracijospolitika, skirta naujiems dalyviams, gali remti vietos kalbas ir kartu sukurti atvirumą daugiakalbystei. Tai patvirtina prielaidą, kad labai įvairiame miesto kontekste gyventojų bendravimas, taigi ir įtrauktis į bendruomenę, grindžiamas ne lingua francanaudojimu, o daugiakalbyste. Judumas nebūtinai keliagrėsmępriimančiosios šalies vietos kalboms, netgi mažumų kalboms.

Nuorodos ir gilinimas

Colucci, E., Ferencz, I., Gaebel, M. & Wächter, B. (2014). *Judumo politikos ir praktikos sujungimas: Pastabos ir rekomendacijos dėl nacionalinių ir institucinių pokyčių Europoje*. Briuselis: Europos universitetų asociacija.

Europos Komisija (2012 m.). *Europiečiai ir jų kalbos*. Speciali „Eurobarometro“ apklausa Nr. 386, tyrimas, kurį atliko „TNS Opinion & Social“ Švietimo ir kultūros generalinio direktorato, Vertimo raštu generalinio direktorato ir Vertimo žodžiu generalinio direktorato prašymu, BruXelle s.

Janssens R. (2013). *Miestų daugiakalbystė. Briuselio byla*. Briuselis: Racine Editions.

Pilietybė:	Belgijos		ES		ES nepriklausančios šalys	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
Kalbų mokėjimas						
Prancūzų	98,80 %	93,20 %	92,10 %	73,90 %	73,90 %	66,40 %
Olandų	39,10 %	26,90 %	4,60 %	11,80 %	7,40 %	5,30 %
Anglų kalba	33,20 %	28,70 %	53,90 %	47,10 %	12,10 %	22,10 %
nė vienas iš ankstesnių	0,60 %	4,30 %	0,70 %	15,20 %	23,70 %	28,50 %
gyventojų dalis %	72,70 %	66,90 %	14,80 %	22,90 %	12,50 %	10,20 %

1 lentelė. Kalbų įgūdžių raida pagal pilietybę (šaltinis: 2013 m. sausio mėn.).

dauguma kalbėjimo kalba	darbo vieta		parduotuvės		TB3	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
Prancūzų	73,30 %	32,20 %	88,40 %	59,90 %		
Olandų	4,30 %	1,70 %	2,70 %	1,00 %		
Anglų kalba	4,80 %	1,70 %	0,10 %	0,50 %		
Prancūzų/olandų	10,60 %	16,70 %	6,00 %	15,00 %		
Prancūzų/anglų	2,40 %	17,00 %	0,80 %	4,00 %		
Olandų/anglų k.	0,30 %	–	0,10 %	–		
Prancūzų/olandų/anglų k.	3,50 %	30,70 %	0,10 %	19,30 %		
Kitos kalbos	0,80 %	0,20 %	1,70 %	0,40 %		

2 lentelė. Kalbos vartojimas darbe ir pirkimo metu (šaltinis: Janssens, 2013 m.).

38 Ar Europos politika gali pagerinti socialinę įtrauktį vietos miestų aplinkoje?

Rudi Janssens, Brussel universitetas

ES piliečių judėjimo ir apsigyvenimo laisvė yra viena iš pagrindinių teisių, kylančių iš ES pilietybės. Šio principo įgyvendinimas reiškia sudėtingą politiką, apimančią tokius klausimus kaip socialinė apsauga, galimybė naudotis viešosiomis paslaugomis, apmokestinimas, užimtumas, diplomų pripažinimas ir šeimos narių teisės. ES direktyvų pakeitimas teisės aktais yra sudėtingas ir daug laiko reikalaujantis procesas valstybių narių lygmeniu. Kalbinio judumo poveikio vietos lygmeniu sprendimas yra dar sudėtingesnis, nes atskiros nacionalinės aplinkybės daugiausia grindžiamos šalies ir valstybės kalbiniu vienodumu, o Europos projektas grindžiamas kalbų įvairovės rėmimo principu. Kokias priemones ES siūlo vietos politikos formuotojams, kad būtų sprendžiami kalbiniai įtraukties aspektai?

Ką mums sako tyrimas?

Dėl Europos pilietybės naujai atvykusių asmenų grupės skirstomos į ES piliečius ir trečiųjų šalių piliečius, kurių teisės ir pareigos įvairiose priimančiose šalyse skiriasi. Tai lemia skirtingą, kartais prieštaringą kalbų politiką iš ES ir nacionalinių valstybių perspektyvos. ES migracijos politikoje (Europos Komisija, 2014 m.) daugiausia dėmesio skiriamą vadiniams ir kalbų kursams, kad būtų užtikrintas tvirtas įsipareigojimas priimančiajai visuomenei. Siekiant remti ES piliečių judumą daugiakalbystės kontekste, remiamas kalbų mokymasis, mokytojų ir studentų judumas, taip pat vertimo iniciatyvos (Franke & Mennella, 2017 m.).

Šis skirtumas atsispindi vietos politikoje. Skirtingų Europos miestų lyginamasis tyrimas patvirtina skirtingą požiūrį vietos lygmeniu (Ernst & Young, 2014).

Bendros politikos sistemos daugiausia orientuotos į migraciją už ES ribų kaip į ilgalaikį reiškinį, o pasirinktomis politikos kryptimis konkrečiai siekiama teikti pirmenybę judantiems ES piliečiams, kiek tai susiję su įvairiomis trumpalaikio judumo formomis, daugiausia susijusiomis su užimtumu ir švietimu. Nepaisant to, visuose miestuose pastebima aiški tendencija pasikliauti paslaugomis ir institucijomis, susijusiomis su visais užsieniečiais ar piliečiais, o ne teikti atskiras paslaugas judantiems ES piliečiams. Judūs ES piliečiai dažnai nelaikomi tiksline grupe, nors kalbos mokėjimas pripažįstamas viena iš pagrindinių kliūčių įtrauktis į priimančiąją visuomenę. Tais atvejais, kai ES pabrėžia

politiką, kuria remiamas trečiųjų šalių piliečių kalbų kursų organizavimas, ES teisės aktais ribojama galimybė nustatyti kalbos reikalavimus paslaugų teikėjams kitose valstybės senarėse, pavyzdžiui, teisininkams, gydytojams ir slaugytojams. Kalbos testas net netaikomas kitų ES šalių gyventojams (žr. 2015 m. van der Jeght).

Nors privalomi kalbų kursai suaugusiems Europos piliečiams nėra teisėti, tai skiriasi nuo moksleivių, kurie lanko mokyklą tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos šalies piliečiai. Europos pilietybės vaikai, persikeliantys į kitą ES šalį, pagal ES teisę turi teisę į nemokamus kalbos kursus naujojoje kilmės šalyje, kad padėtų jiems prisitaikyti prie mokyklų sistemos (Direktyva 77/486/EE). Nors kitų valstybių narių aukštojo mokslo įstaigose besimokančių ES studentų rezultatai yra daug tiriami, atliekama mažiau pradinio ir vidurinio ugdymo įstaigų vaikų migracijos poveikio ES viduje mokslinių tyrimų.

Heath et al. (2008) daro išvadą, kad socialiniai ir ekonominiai išteklių ir tėvų išsilavinimo lygis yra esminiai akademinės sėkmės veiksniai, nors mokinių pilietybė nesiskiria, neatsižvelgiant į tai, ar vaikai turi kurios nors ES šalies pilietybę, ar ne.

Iliustracijos ir įrodymai

Toliau pateiktoje lentelėje pateikiamas konkretus Briuselio pavyzdys irne Belgijos gyventojų, kurie nekalbaviena iš oficialiųjų kalbų kaip priimančiosios šalies kalba, kalbos įgūdžių ugdymas. Nė vienas iš migrantų neprivalėjo lankyti privalomų kalbų kursų. Kalbų politika „laisva“ arba be apribojimų nelemia didesnės socialinės įtraukties, kalbant apie vietos kalbos (-ų) išmanymą. Kadangi dauguma nepiliečių visoje ES yra susitelkę miestuose, tai gali kelti problemų.

Politinės pasekmės

Nepaisant subsidiarumo principo, būtų labai naudinga parengti bendrą transeuropinį požiūrį, skirtą judžių

suaugusiųjų kalbų mokymuisi. Atsižvelgiant į socialinę įtrauktį, skirtumas tarp ES piliečių ir trečiųjų šalių piliečių duoda priešingų rezultatų ir abu turėtų būti integruotos vietos politikos dalis. Tas pats pasakytina ir apie kalbų mokymąsi privalomojo švietimo sistemoje. Tokios iniciatyvos kaip „Integravimo vadovas politikos formuotojams ir praktikuojantiems asmenims“ (2010 m.), kurioje nagrinėjama naudingamigrantų socialinės įtraukties praktika, taip pat turėtų būti taikoma ir ES piliečiams, taip pat turėtų būti plėtojami nauji įtraukties elementai.

Nuorodos ir gilinimas

Ernst & Young (2014). Laisvo ES piliečių judėjimo

poveikio vietos lygmeniu vertinimas. Galutinė ataskaita. Ernst & Young, 2014 m. sausio mėn.

Europos Komisija (2014 m.). Europos migrantų integracijos moduliai. Galutinė ataskaita, 2014 m. vasario mėn.

Franke M. & Mennella M. (2017). *Kalbų politika*. Informacijos suvestinė, kurią paskelbė Europos Parlamentas, muse.jhu.edu/article/677228/pdf.

Heath, A. F., ROTHON, C. & Kilpi, E. (2008). Antroji karta Vakarų Europoje: švietimas, nedarbas ir profesinė kvalifikacija. *Metinė sociologijos apžvalga*, 34, 211–235.

van der Jeught, S. (2015). *ES kalbų teisė*. Groningen: Istatymo „Europa“ leidyba.

Kalbos	2001 m. tyrimas		2007 m. tyrimas		2013 m. tyrimas	
	ES	ES nepriklausančios šalys	ES	ES nepriklausančios šalys	ES	ES nepriklausančios šalys
Prancūzų	78,80 %	65,20 %	77,50 %	66,20 %	55,80 %	54,30 %
Olandų	0,70 %	0,90 %	0,60 %	–	3,90 %	–
Dvikalbis	7,30 %	5,00 %	6,20 %	2,70 %	5,40 %	4,60 %
Nėra	13,20 %	29,00 %	15,70 %	31,10 %	34,90 %	41,10 %

Savideklaracijos (geros arba puikios) žinios apie neprancūzų kalbos ir ne Belgijos pilietybę turinčių nyderlandų kalbinę kompetenciją Briuselyje (šaltinis – Janssens, 2013 m.).

39 Kaip užsienio kalbų integracijos politika atspindi daugumos pageidavimus ir požiūrį?

François Grin, Universitetas Ženeva

Europos tautinių valstybių kalbų politika paprastai turi būti susijusi su keturiomis kalbų rūšimis, o tai lemia kalbų pripažinimo ir teisių hierarchiją. Pavyzdžiui, nors sąvoka „mažuma“ tarptautinėje teisėje buvo apibrėžta autoritetingai, valstybės paprastai skiria tradicines (vietines/ilgalaikes) mažumas ir tas, kurios atsiranda dėl naujesnės migracijos. Šis skirtumas pasireiškia ir tuo, kad kai kuriuose JT dokumentuose sąvoka „mažuma“ apribojama tik valstybės piliečiams. Ar ši hierarchija, kurioje išreiškiami galios santykiai, atspindi daugumos nuomonę? Ar pasiektas socialinis sutarimas dėl būtinybės skatinti užsienio gyventojus mokytis vietos kalbos?

Ką mums sako tyrimas?

Pirma, visos valstybės oficialiai arba neoficialiai priima bent vieną oficialią arba valstybinę kalbą. Nors pasirinkimas paprastai grindžiamas tam tikru teisėtumo jausmu, palyginti su kitomis kalbomis, jis taip pat grindžiamas praktiniais administracijos ir vyriausybės poreikiais. Antra, daugelis valstybių šiek tiek pripažįsta kalbą, kuria savo žemėje kalba tradicinės mažumos; tai materializuojasi įvairių skirtingų dietų¹; šis pripažinimas (kartais nuoširdus, kartais nenorintis) paprastai laikomas teisėtu dėl ilgalaikio šių mažumų istorinio buvimo. Trečia, dėl laisvo judėjimo, kuriuo naudojasi ES valstybių narių piliečiai, valstybės pradėjo priimti naujus įsipareigojimus kitų ES valstybių narių kalbų atžvilgiu, visų pirma dėl ES vidaus migrantų vaikų auklėjimo; tačiau ES piliečiams paprastai netaikomi visi bendrieji kalbos mokymosi reikalavimai (nors teisėverstiam tikromis profesijomis formaliai priklauso nuo tam tikro lygio oficialiosios kalbos mokėjimo).

Ketvirta, Europos valstybės susiduria su trečiųjų šalių piliečių kalbomis; Valstybių įsipareigojimai, susiję su šiomis kalbomis, yra riboti, o kai valstybės priima įsipareigojimus tokiose srityse kaip sveikatos priežiūra, prieglobsčio suteikimo procedūros ir teisminės procedūros, jos paprastai yra informuojamos žmogaus teisių klausimais; švietimo nuostatos yra silpnesnės ir daugiausia grindžiamos tarptautinėmis konvencijomis. Jos yra privalomos, bet tik toms valstybėms, kurios jas ratifikavo². Be to, kelios valstybės nustatė

kalbos testus trečiųjų šalių piliečiams, norintiems įsikurti teritorijoje arba įgyti pilietybę.

Antropologijos ir socialinės psichologijos tyrimai sistemingai praneša apie skirtumą tarp tra-grupės ir buvusios grupės reikšmenų apklausoje arbatarp „mes“ ir „jū“. Vien šis faktas neturi norminių pasekmių, nes atvirumas „kitiems kalbinėms ir kultūrinėms“ paprastai laikomas principu, kuris turėtų įkvėpti socialinę sąveiką ir vadovauti viešajai politikai. Be to, šio atskyrimo aštrumą iš esmės lemia netinkamas politinis manipuliavimas. Tačiau kadangi toks požiūris, atrodo, yra nuolatinis sociologinis faktas, jis yra politikos formavimo ir įgyvendinimo konteksto dalis.

Iliustracijos ir įrodymai

Nors skirtumas „mes ir jie“ nuolat kartojasi atliekant požiūrio tyrimus, duomenys retai būna pakankamai tikslūs, kad būtų galimai širtidaugumos respondentų lūkesčius dėl kalbinės alofonų (t. y. kitų kalbų kalbėtojų) integracijos. Tačiau beveik išsamus ir labai išsamus tyrimas, kuriame dalyvavo daugiau nei 40 000 jaunų Šveicarijos vyrų, pranešančių apie karinę tarnybą Šveicarijoje (ir reprezentatyvus 1 500 jaunų Šveicarijos moterų mėginys), atskleidžia plačiai paplitusius lūkesčius, kad alofonai išmoks vietos kalbą (žr. lentelę).

Politinės pasekmės

Darant prielaidą, kad jaunų respondentų požiūris atspindi plačiosios visuomenės požiūrį, pirmiau pateikti rezultatai rodo, kad apskritai pritariama minčiai, jog sprendimas pasinaudoti teise būti judiems ir apsigyventi kitur reiškia tam tikrą kalbinį pritaikymą. Svarbu pažymėti, kad, kaip rodo kiti čia nepateikti įrodymai, ši nuomonė nereiškia lūkesčių, kad imigrantai atsisakys savo kalbinio ir kultūrinio paveldo. Vietos kalbos mokymosi lūkesčiai taip pat apima „amerikiečius“ (kalbant apie „ekspatriantus“ apskritai, t. y. užsieniečiams, kurių neturi archetipalo „migranto“ profilio). Šie rezultatai sutampa su mintimi, kad judumas ir įtrauktis turi būti suderinti, o politikai, kuria siekiama jų pusiausvyros, paprastai bus teikiama valstybės parama.

Nuorodos ir gilinimas

F. Capotorti (1991). *Etninėms, religinėms ir kalbinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių tyrimas*. Niujorkas: Jungtinės Tautos.

1 Žr. valstybių ratifikavimo dokumentą prisijungus prie Europos regioninių arba mažumų kalbų chartijos. www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148/declarations?p_auth=adpWINPI.

2 Žr. šio vade-mecum 29 ir 31 įrašus.

Creech, Richard L. (2005). Teisė ir kalba Europos Sąjungoje: „Babelio“ paradoksas „Suvienijusi įvairovė“. Groningen: Įstatymo „Europa“ leidyba.

Grin, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J. & Schwob, I., 2015: *Šveicarijos ir kultūros draugija. Ką jaunimas daro su jais šiandien*. Glarus/Bažnyčia:

Rüegger Verlag.

SAM, D. & Berry, J. (2010). Akultūra: Kai susitinka skirtingos kultūrinės aplinkos individai ir grupės. *Psichologijos mokslo perspektyvos*, 5, 472–481.

2008–2009 m. susitarimo su deklaracijomis dėl migrantų kalbinės integracijos vidutinė vertė didinant supratimą (šaltinis: Grin et al., 2015)	Susitarimo laipsnis (1–4 skalės)	
Žemas susitarimas	vyrų	moterų
„Mokyklų programos turėtų apimti kalbos kursus portugalų, albanų, turkų ir t. t. atitinkamos gimtosios kalbos mokiniams“	1.82	1.90
„Turėtų būti įmanoma išlaikyti rašytinę vairuotojo pažymėjimo egzamino dalį pagrindinėmis imigracijos kalbomis (pvz., ispanų, serbų, kroatų, turkų ir t. t.)“	1.87	2.10
Vidutinis susitarimas	vyrų	moterų
Gerai, kad gatvėje, viešajame transporte ir t. t. būtų galima girdėti užsienio kalbas.	2.49	2.85
Nepriimtina, kad kolegos iš užsienio kalbėtų viena su kita užsienio kalba prieš kolegas iš Šveicarijos.	2.72	2.73
Jei Kinijos parduotuvė Šveicarijos mieste yra kinų, ji taip pat turi būti prancūzų, vokiečių arba italų (priklausomai nuo regiono)	2.80	2.76
Tvirtas susitarimas	vyrų	moterų
Šveicarijoje gyvenantys užsieniečiai neturėtų tikėtis, kad federalinė ar vietos administracija į juos kreipsis savo gimtąja kalba.	3.36	3.32
Amerikiečiai, kurie įsikuria Šveicarijoje, privalo išmokti savo naujosios šalies kalbą.	3.47	3.67
Labai svarbu, kad migrantai išmoktų vietos kalbą.	3.52	3.68

40 Ar savivaldybės turėtų reglamentuoti kalbos vartojimą viešojoje erdvėje?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Amsterdamo universitetas

Dėl socialinio ir politinio kalbos pobūdžio kalbų buvimas ir matomumas yra svarbus daugiakalbystės aspektas. Peržiūrint kalbų politiką (kuria siekiama reguliuoti daugiakalbystę), dažnai tikslinga atskirti tris kalbų vartojimo sritis:

- ▶ valstybinė erdvė, kurioje kalbama apie vienos ar kelių kalbų vartojimą viešosiose institucijose, nesvarbu, ar tai būtų vidaus, ar sąveikautų su piliečiais ir gyventojais;
- ▶ viešoji erdvė, kurioje įmonės arba ne pelno organizacijos vartoja kalbą (-as);
- ▶ privati erdvė, kuri, žinoma, supranta kalbos vartojimą privačiose patalpose, tokiose kaip namas, taip pat privatus pokalbis tarp dviejų draugų.

Kaip matyti iš šių sričių aprašymo, jos iš dalies sutampa. Ar mokyklos kieme yra valstybinė erdvė, ar viešoji erdvė (kai valstybė organizuoja viešąjį švietimą)? Ir ar privatus pokalbis vis dar privatus, kai draugai vaikščioja miesto parke ir gali būti išgirsti praeivių?

Nors formalios komunikacijos taisyklės gali būti lengvai pateisinamos, o asmeninė laisvė turi vyrauti privačioje srityje, dažnai kyla abejonių dėl kalbos vartojimo viešojoje erdvėje. Viešojoje erdvėje dažniausiai dominuoja vietos kalba (-os), kartais dėl griežtos politikos, pagal kurią vietos kalbos vartojimas yra privalomas komerciniams ženklams ir reklamai. Be to, anglų kalba vis dažniau vartojama daugelyje Europos šalių, tačiau tradiciškai neangliškai kalbant komerciniais tikslais arba siekiant užmegzti ryšius su turistais, arba paskatinti pasaulinį prekės ženklą. Todėl didelė daugelio vietos kontekstų kalbų įvairovė yra nematoma ir kartais net negirdima viešojoje erdvėje.

Ką mums sako tyrimas?

Konkrečių kalbų vartojimas kalbų kraštovaizdyje yra ginčijamas, kai kalbų grupės konkuruoja teritorijoje (Gorter 2006, Shohamy ir Gorter 2008). Kelių ženklų aptarimas dvikalbiuose regionuose, pradedant nuo abiejų kalbų buvimo iki jų nurodymo ant ženklo tvarkos ir naudojamų šriftų dydžio, taip pat dėl fizinės vietos ant kelio ženklo (kuris yra viršuje) ir skirtingų šriftų dydžių naudojimo, laikomas nuoroda į kalbų hierarchiją. Kai konfliktas yra nuožmi ir prasideda politinis konfliktas, vandalizmas nėra neįprastas: plokštės pašalinamos arba sunaikinamos; grafiti naudojami siekiant pašalinti kalbos versiją, kuri laikoma netinkama, arba pridėti kalbos versiją, kuri laikoma

trūkstanta.

Iliustracijos ir įrodymai

Ženkliai daugiakalbiuose miestuose yra mažiau ginčytini. Oficialūs ženklai retai būna daugiakalbiai. Ženkliai olandų ir kinų kalbomis keliose Amsterdamo gatvėse, siekiant populiarinti vietos Kinijos kaimynystę turizmo tikslais, nėra priešaringi (taip galėjo būti, jeikaimynystė būtų etninis rajonas, o Kinijos imigrantų koncentracija būtų suvokiama kaip socialinė problema); tokiu atveju pagrindinis jų tikslas būtų patenkinti paramos gavėjų poreikius. Kai nacionalinės ir (arba) vietos valstybės taip pat reguliuoja kalbos vartojimą prekybos žymenyse, paprastai reikia užtikrinti, kad nacionalinė kalba nebūtų perkelta į kitą šalį, arba sumažinti judėjimą (Flandrijos, Kvebeko, Katalonijos, Velso ir kt.). 1990 m. Toubono įstatymu buvo privaloma versti anglų kalbos šūkius į prancūzų kalbą. Retais atvejais, pavyzdžiui, Briuselio periferijoje Flandrijoje (vadinamojoje Vlaamse Rand), siekiant apriboti rančiais vykdoma olandų judėjimą griežtai taikomas Belgijos federalinio režimo teritorinis principas.

Ši požiūrį motyvuoja baimė, kad prancūzakalbė vidurinioji klasė, taip pat santykinai turtingi užsieniečiai, dažnai vadinami „emigrantais“, įsikurs flamandų bendruomenėse ir pakeis jų kalbinę sudėtį. Be to, meras ir senjorai savivaldybės tarybos posėdžiuose draudžia naudoti prancūzų kalbą. Kitose vietose kitų kalbų vartojimas rinkimų susirinkimuose arba rinkimų brošiūrose nėra oficialiai reglamentuojamas, bet griežtai ginčijamas, kaip tai daro Darbo partija ir Žaliųjų kairiųjų partija Nyderlandų savivaldybių rinkimuose Amsterdame, Roterdame, Hagoje ir Leidene (nors konservatorių partija Amsterdame netgi nevirtavo anglų kalbos). Galiausiai, buvo pranešta, kad mokyklos (viešosios) (Flandrijoje) draudžia vartoti gimtąsias kalbas mokyklų kieme – skatinti mokytis oficialios mokyklos kalbos, tačiau de facto marginalizuoti kalbų įvairovę ir daugiakalbius mokinius.

Politinės pasekmės

Pirmiau pateiktos diskusijos iliustruoja dilemą: Kalbos vartojimas viešojoje erdvėje patvirtina, kad žmogus jaučiasi leidžiamas ją vartoti ir kad žmogus jaučiasi „ savo vietoje“. Tai gali skatinti grupinius socialinius santykius ir įvairias įtraukties formas, tačiau tuo pat metu tai gali trukdyti individualiam bendravimui su grupe nepriklausančiais asmenimis ir įtrauktis į visą

visuomenę, tuo pat metu didinant grupių, vartojančių skirtingas kalbas, skirtumus.

Be to, savo gimtosios kalbos pašalinimas iš viešosios erdvės gali sukurti jausmą, kad yra „ne grupės“ ir trukdyti socialinei įtraukčiai, tačiau gali paskatinti asmenis pritaikyti vietos kalbą ir ilgainiui jaustis labiau integruotis į vietos bendruomenę. Be to, naujų kalbų galimybė priimti naujokus į vietos politiką (prancūzų kalba Vlaamse Rand savivaldybės tarybose, vokiečių kalba Balearų salose, anglų kalba Amsterdamė) gali kelti grėsmę regiono kalbinei tapatybei ilgalaikiams gyventojams (ir netgi gali būti draudžiama pagal galiojančias kalbų taisykles).

Tais atvejais, kai yra nacionaliniai įstatymai ir (arba) teisės aktai, susiję su kalbos vartojimu visuomenei, kitos vietos politikos kryptys gali jas papildyti pritaikant jas prie vietos padėties. Bet kuriuo atveju tam tikrų kalbų uždraudimas arba kitų kalbų uždraudimas yra du kraštutinumai, kurie tikrai neskatins socialinės sanglaudos. Vietos valdžios institucijos turi parengti niuansuotą politiką, kurioje būtų atsižvelgiama į vietos kalbinės aplinkos ypatumus ir daugiapakopės sanglaudos sudėtingumą. Oficialių dvikalbių ar daugiakalbių žymenų parinkimas vienakalbiams žymenims ir (arba) skatinimas naudoti dvikalbius ar daugiakalbius žymenis viešojoje erdvėje galėtų būti tarpinė priemonė. Bet kuriuo atveju vietos valdžios institucijos turėtų užtikrinti, kad jų politiką remtų gyventojai. Didesnis naujų kalbų matomumas gali paskatinti kai kurių gyventojų įtraukties jausmą, tačiau tuo pačiu metu jis gali būti suvokiamas kaip kitų įpročių, kurių kalba turi būti pritaikyta kitoms kalboms, statuso praradimas.

„Practice Dutch Here“ kampanija, „Vlaamse Rand“ papildė „alofono kliento savaitę“, kad ji taptų įtraukesnė. Čia yra Zaventemo savivaldybės plakatas. Be to, po 2016 m. Briuselyje įvykdytų išpuolių anglų kalba paskelbti turistų priėmimo ženklai atrodo mažiau problemiški nei ženklai prancūzų kalba (antroji nacionalinė kalba Flandrijoje nenaudojama ant kelio ženklų).

Nuorodos ir gilinimas

- Bonfiglioli, C. (2017). *Gyvenimas kalbos teste. Kalbos ir teritorinė politika Briuselio sostinės flamandų pakraštyje*. Daktaro disertacija. Universitetas Reims Šampanė-Ardenne.
- Gorter, D. (Red.) (2006). *Kalbinis kraštovaizdis: naujas požiūris į daugiakalbystę*. Clevedon: Daugiakalbiai klausimai.
- Shohamy, E. G., & D. Gorter (Eds.) (2008). *Kalbinis kraštovaizdis: plėsti kraštovaizdį*. London: Routledge.

Kalbų mokymas, mokymas ir mokymasis

- 41 Kaip įtraukios mokyklų sistemos gali geriausiai valdyti kalbų įvairovę?
116
- 42 Kaip neformaliojo mokymosi ir savišvietos tinklai gali būti naudojami daugiakalbystei remti? 118
- 43 Kaip skatinti judumą ir įtrauktį pasitelkiant daugiakalbystę aukštojo mokslo srityje? (ES)? 120
- Kaip mes galime padėti studentams išmokyti priimančiosios šalies kalbą? 122
- 45 Kaip švietimo sistemos gali reaguoti į lingvistiškai sudėtingų regionų dinamiką? 124
- 46 Kokie mokytojų įgūdžiai labiausiai reikalingi siekiant spręsti kalbų skirtumų klausimus įtraukiose mokyklose? 126
- 47 Kaip geriausiai įvertinti neformalius kalbos įgūdžius? 128
- 48 Kodėl universitetų kalbų strategijoje patartina derinti „tarptautinę orientaciją“ ir „regioninę vietovę“? 130
- 49 Kaip kalbų patvirtinimas gali skatinti judumą ir įtrauktį? 132
- Kaip valdžios institucijos gali padėti išlaikyti suaugusiųjų užsienio kalbos įgūdžius? 134
- 51 Kaip galima panaudoti esamus migrantų kalbos įgūdžius, kad jie galėtų išmokyti priimančiosios šalies kalbą? 136
- 52 Kas gali gauti naudos iš imlių kalbos įgūdžių mokymo? 138
- 53 Koks yra anglų vaidmuo daugiakalbėse ir daugiakultūreose mokymosi erdvėse? 140

41 Kaip įtraukios mokyklų sistemos gali geriausiai valdyti kalbų įvairovę?

Gabriele Iannicaro Universitą di Milano-Bicocca

„Integracinis mokyklinis ugdymas“ - tai užtikrinimas, kad visi vaikai, nepriklausomai nuo jų lyties, klasės, etninės kilmės, fizinio pajėgumo ir kitų savybių, galėtų beveik vienodai naudotis mokyklos aplinkoje įgytais įgūdžiais ir žiniomis. Daugelyje politinių deklaracijų ES Taryba įsipareigojo siekti šio tikslo ir tapo daugelio valstybių narių nacionalinės švietimo politikos kertiniu akmeniu (EADSNE, 2011 m.). Tai tikriausiai yra vienas iš ekonomiškiausių būdų spręsti daugelį su socialine atskirtimi susijusių klausimų (Jungtinių Tautų ekonomikos ir socialinių reikalų departamentas, 2016 m.). Kalba yra vienas iš svarbių skirtumų, kuriuos reikia spręsti įtraukioje mokyklų sistemoje. Šiame kontekste sąvoka „įtraukimas“ reiškia, kad visiems studentams suteikiama galimybė naudotis nacionaline (-ėmis) kalba (-omis) ir užtikrinama, kad visi studentai, taip pat jų šeimos nariai jaustųsi įtraukti ir galėtų sėkmingai, neatsižvelgiant į jų kalbinę kilmę, MIME požiūriu suderinti įtrauktį ir judumą. Kokios yra palankiausios sąlygos skatinti ir padėti mokyklų sistemai veikti tokiu būdu?

Ką mums sako tyrimas?

Įvairios agentūrų, pavyzdžiui, EBPO ir *Europos specialiujų poreikių turinčių studentų švietimo plėtros agentūros (EADSNE)*, ataskaitos, taip pat nepriklausomi projektai, pavyzdžiui, migrantų integracijos politikos indeksas, rodo, kad privalomojo švietimo sistemos ES daro nedidelį poveikį įvairiems kalbinės įtraukties aspektams, atsižvelgiant į šių agentūrų taikomą įtraukties apibrėžtį. Paprastai nacionalinė švietimo politika numato vieną pagrindinę visų metų mokymo kalbą ir riboja arba atgraso nuo kitų kalbų vartojimo mokytojams ir studentams. Tai visada buvo vertinama kaip kelias į socialinę įtrauktį, sutelkiant dėmesį į prieigą prie vyraujančios politinės ir ekonominės kalbos.

Vis dėlto, didėjant judumui, šio požiūrio trūkumai tampa vis akivaizdesni: besimokantieji iš kitų kalbų susiduria ne tik su trumpalaikėmis mokymosi klasėje ir socializacijos kliūtimis, bet apskritai mažiau naudos iš mokyklinio ugdymo teikia socialinės integracijos, užimtumo galimybių ir galimybių toliau mokytis požiūriu (EBPO, 2015 m.).

MIME moksliniais tyrimais buvo siekiama nustatyti pagrindinius įtrauktesnių švietimo modelių elementus, kurie trumpuoju ir ilguoju laikotarpiu galėtų gerokai

sumažinti šias išlaidas ir taip pagerinti Europos visuomenės įtraukties ir judumo kompromisus apskritai. Pagrindinė filosofija – gebėjimų stiprinimas vietos mokyklų ir mokyklų sistemų lygmeniu ir atsižvelgimas į kalbų įvairovę platesnių švietimo ir socialinės įtraukties politikos programų kontekste.

Iliustracijos ir įrodymai

Makrolygio kalbinės politikos atsako į įtraukiojo švietimo įgaliojimus pavyzdys yra Švedijos garantija, kad moksleiviai, turintys kitą kalbą, kuria kalbama namuose, mokosi pirmosios kalbos, kartu su antra garantija, kad prireikus švedų kalba bus mokoma kaip antroji kalba, leidžianti integruotis į švedų kalbą. Todėl kiekviena Švedijos mokykla turi būti pasirengusi įvertinti mokinių poreikius, įdarbinti tinkamus mokytojus ir planuoti kursų laiką, kad būtų galima geriau priimti studentus migrantus ir mažumas. Tačiau politikos įgyvendinimas vietos lygmeniu turi didelių trūkumų (Kabau, 2014 m.), o tai rodo, kad reikalingas daugiapakopis strateginis požiūris.

Politinio požiūrio į įtraukų mokyklinį ugdymą pavyzdys pateikiamas *Katalonijos vietos švietimo planuose (Educatus d'entorn planai)*, kurie buvo pradėti 2004 m. ir kuriuos nuo to laiko parengė 88 Katalonijos savivaldybės. Tačiau katalonų sistemoje pateikiama tik ribota nuoroda į kitas kalbas, išskyrus katalonų ir ispanų kalbas, gerbiant ir vertinant kalbų įvairovę. Platesnis požiūris apimtų platesnę veiklą studentų nacionalinėmis kalbomis, apimančią formalųjį, neformalųjį švietimą ir savišvietą. Akademinėje literatūroje buvo tiriamos mikrolygio intervencijos klasėje. Sutariama, kad svarbiausias indėlis į tobulinimą šiuo lygmeniu yra veiksmingas pradinis ir profesinis mokymas siekiant įtraukti mokytojus; tai pasakytina ir apie įtraukaus švietimo kalbinius aspektus.

Sėkmingos iniciatyvos apima mažumų mokytojų įdarbinimą ir rėmimą, įpareigojimą į pirminio mokytojų rengimo programas įtraukti konkretų turinį, reikalavimą pareiškėjams įgyti patirties įvairiose mokyklose, veiksmingų programų, skirtų mokytojams darbo vietoje plėtoti, ir mokyklų gebėjimų padėti mokytojams ir besimokantiems asmenims stiprinimą įdarbinant specialistus, turinčius specialių žinių ir įgūdžių (EADSNE, 2011 m.).

Ipolitinės pasekmės

Optimali kalbų politikos sistema, atsižvelgiant į įtraukų mokyklinį ugdymą, integruotai apimtų bent šias tris sritis:

► Makro: Aiškūs ir universalūs įgaliojimai, numatant finansavimo garantijas, užtikrinti prieigą prie nacionalinės kalbos, kartu užtikrinant šeimoskalbų pripažinimą ir mokymą, o įgyvendinimas perduodamas daugiau vietos lygmens mokyklų administracijos;

► taip u ► Vietos ir (arba) savivaldybių valdžios institucijų, mokyklų rajonų, bendruomenių organizacijų ir t. t. dalyvavimą rengiant vietos švietimo planus, skirtus šiems makrolygio kalbos įgaliojimams įvykdyti, užtikrinant, kad jie būtų integruoti į kitas socialinės įtraukties priemones;

► „Micro“: Aiškus reikalavimų, taikomų visoms akredituotoms mokytojų rengimo programoms, rinkinys, kuriame nurodoma, kaip ugdyti mokytojų gebėjimus susidoroti su kalbiniais skirtumais, kartu sudarant sąlygas skirtingiems mokymo programų rengimo metodams.

Mokymas gimtąja kalba Švedijoje

	atitinka reikalavimus		dalyviai	
	Skaičius	%	Skaičius	%
Iš viso	250399	25,4	140959	56,3
Arabų	52822	5,4	34664	65,6
Somalia	20026	2	15096	75,4
Anglų kalba	15506	1,6	8075	52,1

Bosnija/ Kroatas/ Serbe	15360	1,6	7946	51,7
Persų/(Farsi)	13172	1,3	7360	55,9
Ispanų	13011	1,3	6781	52,1
Kurdų kalba	11750	1,2	6622	56,4
Suomių	8900	0,9	4256	47,8
Albanų	8516	0,9	5273	61,9
Lenkų	8309	0,8	4952	59,6
Kita	83027	8,4	39934	48,1

Nuorodos ir gilinimas

Cabau, B. (2014 m.). Mažumų kalbų švietimo politika ir planavimas Švedijoje. *Dabartinės kalbos planavimo problemos*, 15, 409–425.

EADSNE (2011 M.). Mokytojų rengimas siekiant įtraukties Europoje. Iššūkiai ir galimybės. Europos specialiųjų poreikių turinčių asmenų švietimo plėtros agentūra.

<https://www.european-agency.org/sites/default/files/TE4I-Synthesis-Report-FR.pdf>

EBPO (2015 M.). EBPO migrantų mokymo apžvalgos, https://www.oecd-ilibrary.org/education/examens-de-l-ocde-sur-la-formation-des-migrants_20776845

Ekonomikos ir socialinių reikalų departamentas (2016). Nė vieno nepaliekant nuošalyje: integracinio vystymosi būtinybė. 2016 m. pasaulio socialinės padėties ataskaita. Jungtinės Tautos. www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf

42 Kaip galima panaudoti neformaliojo mokymosi ir savišvietos tinklus daugiakalbystei remti?

Mark Fettes Universitą di Milano-Bicocca

Pagal dabartinius suaugusiųjų švietimo metodus Europos Sąjunga daugiausia dėmesio skiria „savarankiškų besimokančių asmenų“ politikai. Tačiau dauguma judumo žmonių iš tikrųjų nėra savarankiški – jie priklauso nuo įvairių socialinių ir institucinių tinklų, dažniausiai suderintų su kalbomis ir kultūromis, kurios jau yra jų repertuaro dalis, paramos. Be to, socialinis kalbos pobūdis reiškia, kad naujos veislės iš tikrųjų įgyjamos tik tada, kai besimokantysis sugeba jomis naudotis naujiems tinklams, o tai yra pagrindinis daugiakalbės tapatybės plėtojimo aspektas. Todėl politikos sistemos turi reaguoti į tai, kaip judūs žmonės iš tikrųjų organizuoja ir suvokia save, ir siekia partnerystės formaliojo, neformaliojo mokymosi ir savišvietos sąlygomis.

Ką mums sako tyrimas?

Tokiuose tyrimuose, kaip neseniai paskelbtos EBPO ataskaitos dėl mokinių imigrantų mokykloje (2015 m.) ir darbuotojų migrantų įdarbinimo (2016 m.), labai pritariama daugiakalbystei socialinės integracijos kontekste. Judumo asmenų skatinimas išlaikyti savo paveldo kalbas dalyvaujant neoficialiuose tinkluose, tuo pačiu metu, kai priimančiojoje visuomenėje jie ugdo naujus kalbos įgūdžius, gali pagerinti jų mokymosi gebėjimus, įsidarbinimo galimybes ir supratimą apie kitas kultūras.

Tačiau neformaliojo mokymosi ir savišvietos tinklų, kuriais gali naudotis suaugę besimokantys asmenys, pobūdis įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi (žr. paveikslą ir CEDEFOP, 2009 m.) arba net iš vienos vietos į kitą ir iš vienos bendruomenės į kitą tam tikroje valstybėje. Šie tinklai plėtojami iš esmės atsižvelgiant į vietos požiūrį į poreikius ir galimybes, o ne į nacionalinę ar Europos politiką.

Tai reiškia, kad ištekliai, skirti kalbinei integracijai remti ir skatinti, yra labai įvairūs ir integruoti į vietos kultūras ir tradicijas.

Ilustracijos ir įrodymai

MIME projekto moksliniai tyrimai vietoje parodo, kaip neformaliojo ir (arba) neformalaus kalbų mokymosi tinklai gali papildyti formaliojo švietimo būdus.

Pokalbiai su studentais, dalyvaujančiais AEGEE (Europos studentų asociacijos) organizuojamuose vasaros universitetuose, rodo, kaip neformaliojo

mokymosi tinklas gali įgyti išskirtinę daugiakalbystės kultūrą: šiuo atveju teigiamas požiūris į kalbų mokymąsi ir kalbų įvairovę, neoficialaus kalbinio kontakto vertės akcentavimas ir dažnas netobulos anglų kalbos vartojimas praktiniais tikslais. Nors išilginio pjūvio duomenų nėra, manome, kad šios savybės yra gana stabilios ir lengvai perduodamos naujiems tinklo nariams.

Mūsų tyrimas apie migrantus iš buvusios Jugoslavijos Pietų Tirolio iliustruoja įvairius mokymosi tinklų tipus. Dalyviai atstovavo Italijos ir Vokietijos įsigijimui, kuris paprastai vyksta skirtingose vietose ir skirtingais būdais: Italų kalba daugiausia neformaliame kontekste, vokiečių kalbos kursai. Atrodo, kad šios sistemos susijusios su bendromis nuomonėmis dėl kalbų ir jų kalbėtojų. Dalyviai išreiškė nuomonę, kad italų kalba yra labiau prieinama nei vokiečių kalba ir atrodo, kad patogiau kalbėti apie kalbas, kurias jie įgijo daugiausia arba neoficialiame kontekste.

Todėl, kaip ir AEGEE tyrime, atrodo, kad šiuose socialiniuose tinkluose yra nuoseklūs kalbų įsitikinimai ir požiūriai, kurie kai kuriais atžvilgiais buvo nepakankamai pritaikyti prie siūlomų kalbų mokymosi galimybių.

Grupės diskusijos Vaasoje, Suomijoje su specialistais iš už Skandinavijos ribų taip pat atskleidė bendrą požiūrį ir įsitikinimus dėl vietinių kalbų mokymosi. Visi dalyviai manė, kad suomių kalba yra labai sunki, sudėtinga ir negračiuojanti kalba, susijusi su tradicinio ir konservatyvaus Suomijos piliečio stereotipu; kita vertus, švedų kalba buvo laikoma daug artimesne, lengviau ir labiau patenkinta kalba mokytis, o Švedijos Vaasos piliečiai buvo laikomi gražesniais, sėkmingesniais, patrauklesniais ir atviresniais. Toks požiūris buvo susijęs su kalbos pasirinkimu mokytis formaliame, neformaliame ir savaiminiame gyvenime. Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad, be kitų atvejų tyrimų, apskritai trūksta susidomėjimo anglų kalbos įgūdžiais, kurie nėra pakankami kasdieniam bendravimui.

Politinis poveikis

Parama suaugusiųjų kalbų mokymuisi paprastai teikiama teikiant kursus ar kitas mokymosi galimybes kalbomis, pasirinktomis kaip proceso „iš viršaus į apačią“ dalis. Tačiau duomenys rodo, kad, nepriklausomai nuo to, kur yra šių galimybių (mokyklos, valdžios centrai, bibliotekos, darbdaviai,

piliečių asociacijos ir kt.), vietos socialiniai tinklai atlieka svarbų vaidmenį nustatant, kaip jomis naudojamosi. Ištekiai gali būti skiriami veiksmingiau ir turi didesnę ilgalaikį poveikį kalbinei įtraukčiai, jei migrantai ir kiti judūs asmenys tiesiogiai dalyvauja rengiant ir įgyvendinant programas. Tai gali būti iniciatyvos, kuriomis siekiama pakeisti tam tikrų kalbų ir kultūrų suvokimą tiek migrantų, tiek priimančiųjų bendruomenių viduje. Neformaliojo mokymosi ir savišvietos būdu įgytų kalbos įgūdžių patvirtinimo priemonės gali būti svarbus būdas didinti motyvaciją ir pagerinti šių pastangų aktualumo ir atlygio už jas suvokimą.

NEFORMALIOJO ŠVIETIMOSEKTORIAI, REMIANTIS SUAUGUSIŲJŲ ŠVIETIMO TYRIMU
(šaltinis: CEDEFOP, 2009 m.)

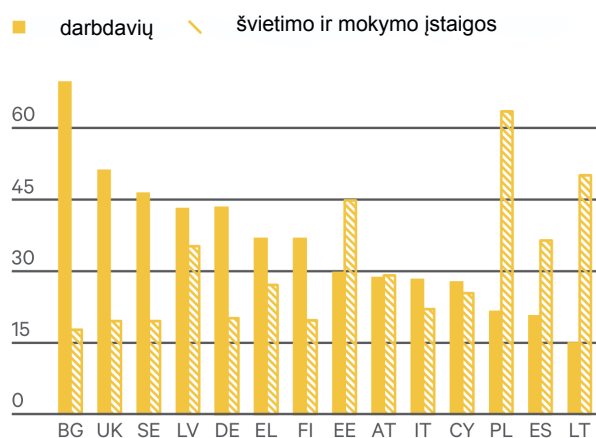
Nuorodos ir gilinimas

CEDEFOP: Europos profesinio mokymo plėtros centras (2009 m.). Kas iš tikrųjų siūlo neformaliojo mokymosi galimybes? goo.gl/2Mrzmc

Europos Sąjungos Taryba (2012 m.). 2012 m. gruodžio 20 d. Tarybos rekomendacija dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo, goo.gl/3kFPW4.

EBPO (2015 M.). [Moksleiviai imigrantai mokykloje: Kelionės link integracijos palengvinimas](#). EBPO leidyba.

EBPO (2016 M.). [Darbuotojų imigrantų įdarbinimas: Europa 2016m.](#) EBPO leidyba.

43 Kaip skatinti judumą ir įtrauktį pasitelkiant daugiakalbystę aukštojo mokslo srityje? (ES)?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

Aukštojo mokslo srityje kalbos paprastai vartojamos atskirose situacijose ir tai, kas galėtų būti vadinama segregaciniu būdu. Tai galima pastebėti mokymo ir mokymosi, mokslinių tyrimų ir valdymo srityse, net ir dvikalbiuose ar trikalbiuose universitetuose. Kalbų atskyrimas kenkia judumui ir įtraukčiai. Tačiau aukštojo mokslo institucijos (AMI) gali plėtoti novatorišką politiką, kuria būtų skatinamas judumas ir kartu užtikrinama įtrauktis. Bendra idėja yra skatinti studentus, tyrėjus ir administracijos darbuotojus geriau valdyti, plėtoti ir vartoti įvairias kalbas savo repertuare.

Ką mums sako tyrimas?

Kai kuriose naujausiose teorijose teigiama, kad skirtingų kalbų mokėjimas yra ne atskiros sistemos, o viena integruota sistema, taip pat vadinama daugiakalbe kompetencija. Asmenys turi valdyti skirtingų kalbų mokėjimą pagal komunikacijos kontekstą (pvz., slopindami tam tikras kalbas ir vartodami tas kalbas, kurios yra būtinos konkrečioje situacijoje). Tai buvo konceptualizuota MAGICC projekte kaip "komunikacinis interaktyvus individo katalogas, sudarytas iš kelių kalbų ir kalbų rūšių, įskaitant pirmąją (-ias) kalbą (-as) skirtinguose kompetencijos lygmenyse, ir įvairių rūšių gebėjimus, kurie visi yra tarpusavyje susiję. Visas katalogas yra išteklius, skirtas veikti įvairiose naudojimo situacijose. Jis kinta laikui bėgant ir visą gyvenimą trunkančios patirties, apima tarpkultūrinį sąmoningumą ir gebėjimą prisitaikyti prie daugiakultūrių universitetų ir profesinio gyvenimo kontekstų ir dalyvauti juose" (MAGICC konceptualus pagrindas 2013: 5).

Atsižvelgdama į tai, kad „kalbos įgūdžių trūkumasyra viena iš pagrindinių kliūčių dalyvauti Europos švietimo, mokymo ir jaunimo programose“ („Erasmus“ 2017 m. vadovas: 9) Nesudėtingai galima daryti išvadą, kad gebėjimas naudoti visą kalbos repertuarą ir ugdyti daugiakalbę kompetenciją yra pridėtinė vertė studentams, mokslininkams ir darbuotojams. Tai gali padėti jiems įgyti daugiau motyvacijos ir lengviau dalyvauti judumo programose. Be to, jie įgyja naudingų profesinių įgūdžių. Aukštojo mokslo subjektams ugdant daugiakalbius įgūdžius galima remti ir gerinti jų asmeninius, akademinis ir profesinius pasiekimus, taip padidinant jų potencialų judumą. Be to, platus kalbų repertuarų naudojimas aukštojo mokslo sistemoje gali palengvinti kalbinę įtrauktį. Dėl gebėjimo naudotis

įvairiomis studentų, mokslininkų ir darbuotojų kalbų žinytais aukštojo mokslo kalbinė aplinka tampa atvira kalbų įvairovės priėmimui ir pripažinimui. Šiuo požiūriu daugiakalbių įgūdžių naudojimas ir plėtojimas yra tinkamas atsakas į kompromisą tarp judumo ir įtraukties, padedantis įveikti įtampą tarp jų.

Ilustracijos ir įrodymai

Aukštojo mokslo srityje daugiakalbiai įgūdžiai gali būti skatinami keliais būdais. Pagal MAGICC projektą atlikti tyrimai² suteikia tinkamas ir praktines priemones, kurios suteikia tarptautinių kategorijų rinkinių daugiakalbiams ir daugiakultūriams įgūdžiams apibūdinti ir įvertinti.

Portugalijos A universiteto klasėje atliktas atvejo tyrimas rodo, kaip galima skatinti daugiakalbę kompetenciją ir kaip ji gali padėti išspręsti kompromisą tarp judumo ir įtraukties.

Tyrime daugiausia dėmesios kiriamas kalbos ir komunikacijos politikai, BA lygio kursui. Šiame kurse dalyvauja tiek vietos, tiek „Erasmus“ studentai iš įvairiausių kalbinių sluoksnių. Instruktorius leidžia dalyviams kalbėti pageidaujama kalba (su sąlyga, kad jie ją supranta arba gali būti išverstas į skirtingas kalbas, kad visi galėtų ją suprasti). Kursų medžiaga apima mokslinius tekstus anglų kalba, kurie yra skaitomi, analizuojami ir aptariami skirtingomis kalbomis. Dalyvauja įvairūs atskirų studentų katalogų elementai, o iš klasės kolektyvinio repertuaro atsiranda bendro mokymosi aplinka. Todėl šiame kurse vartojama daug kalbų, įskaitant portugalų, anglų, prancūzų, italų ir ispanų kalbas.

Be to, studentai turėjo pateikti galutinį pristatymą trimis jų pasirinktomis kalbomis: kalba „PowerPoint“ pristatymui, kalba žodžiu ir kalba, kuria atsakoma į instruktoriaus ir studentų klausimus. Tokia užduotis yra kūrybingas, bet ir struktūrinis daugiakalbių įgūdžių ugdymo metodas.

Pastaroji užduotis ir daugelio studentų kalbų katalogų naudojimas kursų metu, taip pat susijęs su anglų kalbos tekstų naudojimu, paskatino metalingvistinius

2 MAGICC – Daugiakalbystės ir daugiakultūros akademinės komunikacijos kompetencijos modulavimas www.magicc.eu

1 Programos „Erasmus“ vadovas. 3 versija (2017 m.).

svarstymus apie turinį ir susijusius kalbinius klausimus.

Tai leido užtikrinti didesnę teisingumą klasėje ir aktyvesnę visų dalyvių – tiek vietos, tiek užsienio – dalyvavimą.

Politinės pasekmės

Atsižvelgiant į daugiakalbį kontekstą, į kurį integruotas aukštasis mokslas, yra įvairių priežasčių skatinti daugiakalbę kompetenciją. Juo didinamas judumas ir sudaromos palankesnės sąlygos patekti į daugiakalbį profesinį pasaulį; tuo pat metu ji padeda didinti informuotumą ir pritarimą esamai kalbų įvairovei.

Daugiakalbės kompetencijos skatinimo politiką gali įgyvendinti pavieniai instruktoriai (kaip pirmiau minėto atvejo tyrimo atveju). Ji taip pat gali būti skatinama instituciniu lygmeniu, pavyzdžiui, rengiant daugiakalbius ir daugiakultūrinius kursus, kuriuose gali dalyvauti visa universitetų bendruomenė. Pavyzdžiui, Bazelio universitete (Šveicarija) (Gekeler et al., 2013) ir Interaction Multilingual kursuose apie komunikacijos mokymą įvairiomiskalbomis. *Vartokite savo kalbas Jyvaskylä* universitete, Suomijoje (Kyppö et al. 2015).

Kalbos, vartojamos klasėje kurso metu		
	Kalbos, naudojamos rašyti (balta lenta arba	Žodžiu vartojamos

	skaidrių pristatymas)	kalbos
Mokytojas	Anglų, prancūzų, portugalų	Anglų, prancūzų, portugalų
Studentai	Anglų, prancūzų, portugalų	Anglų, prancūzų, italų, portugalų, ispanų

Nuorodos ir gilinimas

Gekeler, P., Manger S., Meyer, S., & uRank, D. (2013). Daugiakalbystė, daugiakalbystė ir internacionalizacija Europos aukštojo mokslo erdvėje: Iššūkiai ir perspektyvos Šveicarijos universitete. *Kalbų mokymasis aukštojo mokslo įstaigose*, 2, 405–425.

Kyppö, A., T. Natri, M. Pietarinen, & P. Saaristo. (2015). Naudokitės savo kalbomis! Nuo vienakalbio iki daugiakalbio bendravimo kalbų klasėje. J. Jalkanen, E. Jokinen, & P. Taalas (red.), *pedagoginio vystymosi balsai. Aukštojo mokslo kalbų mokymosi plėtra, stiprinimas ir tyrimas* (p. 319–335). Dublinas: Moksliniai tyrimai-leidyba.net

44 Kaip mes galime padėti studentams išmokti priimančiosios šalies kalbą

Cyriel Brosch, Sabine Fiedler, Leipcigo universitetas

Mainų programos suteikia studentams galimybę ilgą laiką likti užsienyje. Tai dažnai yra pirmoji galimybė jų gyvenime ir gali būti ypač aktuali Europoje, kur kalbų mokėjimas yra pagrindinis judumo ir įtraukties veiksnys. Tačiau tais atvejais, kai studentai anksčiau nemoka priimančiosios šalies kalbos, šie mainai yra per trumpi, kad būtų užtikrintas tinkamas kalbų mokymasis. Nors anglų kalbos vartojimas sušvelnina daugumą judumo problemų, tai gali trukdyti įtrauktis į universitetą ir kasdienį gyvenimą, išskyrus atvejus, kai pavieniai studentai ypač atkakliai mokosi vietos kalbos.

Ką mums sako tyrimas?

Leipcigo MIME grupės tyrime buvo tiriama, kaip šia kalba naudojasi apie 500 mainų studentų, dalyvavusių mainuose į Vokietiją ir iš jos („Brosch 2017“). Jis teigė, kad populiarios kalbos, visų pirma anglų ir prancūzų, labai sėkmingai pagerino kalbų įgūdžius ir skatino kviestinių studentų įtrauktį, o kitų šalių, ypač tų, kuriose yra mažiau prestižinių kalbų, rezultatai labai skyrėsi.

Mūsų tyrimai rodo, kad dauguma mainų studentų yra suinteresuoti mokytis priimančiosios šalies kalbos, tačiau turi mažai galimybių tai padaryti „mažų“ kalbų atveju. Tai rodo, kad tokie projektai kaip „Erasmus+“ dar neišnaudojo viso daugiakalbystės rėmimo potencialo. Mainų studentai, įskaitant tuos, kurie praleidžia „Erasmus+“ viešnagės kalbiniu požiūriu mažesnėse šalyse, kur mokomoji kalba paprastai yra anglų, yra suinteresuoti mokytis vietos kalbos (žr. priešingą skaičių).

Iliustracijos ir įrodymai

Praktiškai studentai dažnai susiduria su kliūtimis. Kadangi nėra kalbų kursų, jie negali pradėti mokytis priimančiosios kalbos prieš mainus, o viešnagės metu retai rengiami tinkami kursai. Bendras apgyvendinimas, konferencijos ir rekreacinė veikla leidžia studentams didžiąją laiko dalį praleisti su kitais mainų studentais.

Didžioji dalis informacijos, kurią jie gauna prieš viešnagę arba jos metu, pateikiama tik anglų kalba.

Mūsų studijų dalyviai dažnai skundėsi dėl nepakankamo bendravimo su vietos studentais ir vietos gyventojais dėl kalbos barjero, taip pat dėl nepakankamo mainų programų organizavimo laipsnio:

Aš tai įsivaizdavau kitaip, kiek baigdamas savo viešnagę įvaldysiu vengrišką kalbą. Aš tikrai norėjau –

Man buvo įdomu, ar man reikėjo imtis intensyvesnio kurso, bet iš tikrųjų nebuvo vienas, ir aš galėjau padaryti tik pagrindinį kursą [...] Tai buvo gana blogai.

Yrašiek tiek pasirengimo. Yra „Erasmus“ kursų katalogas ir universitetų kursų katalogas. Ir tai gana ribota, ką galite ir negalite pasirinkti. [...] manau, kad tai kvaila, ypač atsižvelgiant į bendrą kontekstą, nes čia gyvenu studentų apgyvendinimo įstaigoje, ir jie tai daro lygiai taip pat čia.” [t. y. jie priima "Erasmus+" studentus atskirai nuo vietos studentų]

Kaip rezultatas, kai kurie studentai galiausiai prisijungė tik nedidelį ratą kitų mainų studentų visą savo viešnagės metu, įgijusi tik minimalias žinias apie vietos kalbą. Tai sutrukdė jiems kuo geriau išnaudoti savo viešnagę.

Politinės pasekmės

Patartina suteikti studentams daugiau galimybių ne tik mokytis priimančiosios šalies kalbos, bet ir, visų pirma, vartoti kalbą. Todėl nepatartina organizuoti atvykstančių studentų studijų taip, kad jie per visą mainų laikotarpį galėtų pasikliauti tik anglų kalba. Nors studentai niekada neturėtų būti verčiami mokytis tam tikros kalbos, turėtų būti išmatuojamas pranašumas kalbėti vietos kalba.

Toliau pateikiamos kelios konkrečios gairės.

1. Gimtosios universitetų mainų studentai turėtų, kiek įmanoma, pasiūlyti daugiau paskatų ir galimybių savo studentams mokytis vadinamųjų „mažųjų“ kalbų, rengdami kursus universitetų partnerių vietos kalbomis ir siūlydami kredituotus kalbos kursus prieš mainus ir jų metu.
2. Programos „Erasmus+“ koordinatoriai vietos kalbų mokymąsi turėtų laikyti svarbiausiu studento buvimo prioritetu. Reikėtų plačiau naudoti geros praktikos pavyzdžius, pvz., kalbų žinių laikraščius ir Tandem mokymąsi.
3. „Erasmus+“ testai ir kursai internetu turėtų apimti visų dalyvaujančių šalių kalbas, kad studentai turėtų galimybę prieš mainus pradėti mokytis vietos kalbos.
4. Priimančieji universitetai turėtų dėti dvigubai daugiau pastangų, kad būtų išvengta studentų segregacijos mainais už vietos gyventojus. Universitetų administracinės įstaigos savo paslaugas anglų kalba turėtų siūlyti ne tik kaip vieną ar numatytąją kalbą, bet ir vietos kalbomis, kad paskatintų „Erasmus“ studentus

jomis naudotis.

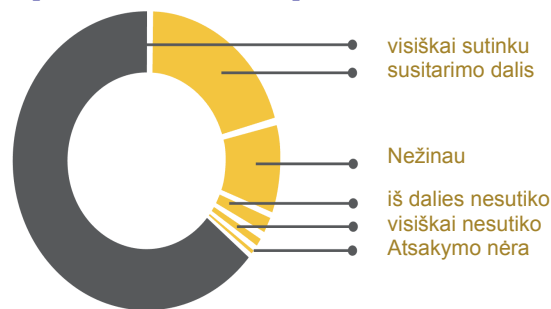
Priimantieji universitetai turėtų dėti dvigubai daugiau pastangų, kad būtų išvengta mainų studentų segregacijos nuo vietos gyventojų. Universitetų administracinės įstaigos savo paslaugas anglų kalba turėtų siūlyti ne tik kaip vieną ar numatytąją kalbą, bet ir vietos kalbomis, kad paskatintų „Erasmus“ studentus jomis naudotis.

Nuorodos ir gilinimas

Brosch, C. (2017). *Inwiefern fördert das Erasmus+ Programm Mehrsprachigkeit?* (Kalbėjo kolokviume „Kalbos įgūdžiai ekonominei ir socialinei įtraukčiai“, Berlynas, 2017 m. spalio 12 d.).

Harrison, N. (2015). Praktika, problemos ir galia internacionalizacijos namuose: kritiškai apsvarstyti naujausi mokslinių tyrimų duomenys. *Mokymas aukštojo mokslo*, 20, 412–430.

Mitchell, R., McManus, K. & Tracy-Ventura, N. (Eds.) (2015). *Socialinė sąveika, tapatybė ir kalbos mokymasis gyvenant užsienyje*. Europos antrosios kalbos asociacija
eprints.soton.ac.uk/id/eprint/381255

KALBŲ MOKYMASIS YRA SVARBI MANO BUVIMO UŽSIENYJE MOTYVACIJA.

45 Kaip švietimo sistemos gali reaguoti į kalbinių požiūriu sudėtingų regionų dinamiką?

Gabriele Iannicaro Universitą di Milano-Bicocca

Europos kalbų kraštovaizdis stebina dėl istorinių, politinių, socialinių ir ekonominių aplinkybių – ne tik nuo valstybės iki valstybės, bet ir tarp valstybių. Dėl to sunkiau rengti įtraukties politiką, nes būtina atsižvelgti ne tik į visos valstybės politines ir kultūrinės tradicijas, bet ir į vietos ir regionų skirtumus, taip pat į vykstančius pokyčius dėl diferencijuotų imigracijos ir emigracijos modelių.

Ką mums sako tyrimas?

Trijų rūšių skirtumai gali turėti didelį poveikį. Pirmasis – kalbinių variantų spektras. Kai dauguma žmonių kalba tos pačios kalbos šeimos kalba, tai skatina tarpusavio supratimo galimybę (pvz., Skandinavijoje arba Vakarų slavų kalbos erdvėje). Tai paprastai sumažina bendras daugiakalbystės išlaidas. Antra, esama valstybinė ar regioninė daugiakalbystės tradicija yra svarbus veiksnys, darantis įtaką hbitantų požiūriui kodų maišymą ir regiono kalbų įgijimą (Iannicaro 2010), taip pat mobiliųjų žmonių santykius su jų originaliais ir naujai įsigytais repertuarais. Trečia, skirtinga demografinė miesto ir kaimo aplinkos sudėtis (įskaitant išsamius vietos gyvenviečių modelius, pvz., migrantų koncentraciją tam tikruose rajonuose) atlieka svarbų vaidmenį kalbinėje integracijoje. Šie trys veiksniai aiškiai matomi MIME tyrime.

Iliustracijos ir įrodymai

Andoroje atliktame atvejo tyrime nustatėme, kad Portugalijos darbuotojai migrantai, bendraujantys su ispanų, katalonų ir prancūzų kalbomis, daugiausia priklauso nuo jų gimtosios kalbos ir tarpusavio supratimo strategijų. Tačiau vyraujantis socialinis požiūris į šias skirtingas kalbas labai skiriasi, o tai turi įtakos politinei ir socialinei padėčiai. Katalonų kalba, kaip vienintelė oficiali kalba, yra susijusi su mobilumu aukštyne; Prancūzų kalba laikoma švietimo kalba, kuri, kaip ir katalonų kalba, yra gimtoji Andoroje; Ispanų kalbasuvokiamą kaip „invazinę“ kalbą, kurią galima toleruoti neoficialiame kontekste; Portugalų kalba laikoma užsieniečių ir yrasusijusi su socialinio judumo trūkumu. Toks požiūris trukdo sėkmingai įgyvendinti tarpusavio supratimo strategijas ir jas skleisti, ypač tarp Portugalijos, Ispanijos ir Katalonijos. Be to, Andoros oficialioji kalbų politika suteikia mažai erdvės pripažinti kalbų įvairovę. Todėl, nors jie sudaro iki 16 % gyventojų, judūs Portugalijos darbuotojai ir jų šeimos išreiškia nepasitenkinimą suvokiamu nevienodu požiūriu.

Kitame atvejo tyrime rinkome migrantų iš buvusios Jugoslavijos, šiuo metu gyvenančių oficialiai dvikalbiame Italijos Bolcano (Bozeno) provincijoje (Pietų Tirolis), kalbines biografijas. Šiuo atveju migracija vyko už sienų tarp skirtingų kalbinių šeimų (tradicinės Pietų Tirolio kalbos yra Ladin, High German, germanų tarmės ir italų kalbos, o imigrantai iš buvusios Jugoslavijos kalba serbų/Bosniac, albanų ir rumunų kalbomis).

Su integracija susiję kalbų modeliai skiriasi priklausomai nuo kalbų registrų, kuriuos migrantai pateikia su jais (vienkalbiai, dvikalbiai nepilnamečiai ir t. t.), ir tikslinės priimančiosios bendruomenės. Pietų Tirolio vokiečių bendruomenė, atsižvelgdama į savo vietos daugiakalbystę ir požiūrį į kalbų skirtumus, yra lankstesnė nei italų bendruomenė, priimdama standartų neatitinkančias formas ir nebaigtus kalbos mokymosi etapus; tačiau visiška integracija yra būtina vokiečių ir germanų kalbos tarmės. Tiems, kurie yra labiau orientuoti į Italijos grupę, gali pakakti standartinių italų įsigijimo.

Politinės pasekmės

Švietimo politikoje turi būti atsižvelgiama į tam tikrų regionų tradicijas ir požiūrį, kitaip gali būti atotrūkis tarp to, kas siūloma, ir to, ko žmonės ieško. Kartu visos kalbinės tapatybės ir repertuarai turi būti pripažinti visuomenės įvairovės dalimi. Daugiakalbiai regionai, dažnai esantys prie valstybių sienų, sudaro sąlygas, kurios gali padėti geriau suprasti sudėtingų repertuarų dinamiką. Tai reiškia, kad turi būti priimta švietimo politika, kuria:

- ▶ integruoja regioninės kalbos, istorijos ir Landeskunde (išsėmės kultūros) mokymą, apimančią kaimyninius pasienio regionus tiek mokyklinio amžiaus besimokantiems asmenims, tiek suaugusiesiems;
- ▶ Padėti daugiakalbystę kaip įprastą padėtį tiek vietiniams gyventojams, tiek mobiliems gyventojams, naudojant kiekvieną iš jų, kad padėtų suprasti kitą;
- ▶ pabrėžti kalbinių bendruomenių bendravimo kultūrinę ir šviečiamąją naudą ir mažumų bendruomenių, kaip tiltų tarp skirtingų kultūrinių ir kalbinių tradicijų, vaidmenį.

Šios rekomendacijos yratarpkultūrinio pilietiškumo ugdymo raginimas (Byram et al., 2016), kuriame dėmesys skiriamas regionų ir vietos skirtumams kaip neatsiejama kalbų įtraukties politikos dalis.

Nuorodos ir gilinimas

Byram, M., Golubeva, I., Hui, H., & Wagner, M. (Eds.) (2016). *Nuo tarpkultūrinio pilietiškumo ugdymo principų iki praktikos*. Clevedon: Daugiakalbiai klausimai.

Iannìccaro, G. (2010). *Ling di minoranza e scuola. A dieci anni dalla legge 482/99. Jis plurilinguismo scolastico nelle comunit  di minoranza della Repubblica Italiana*. Quaderni della Direzione Generale per gli Ordinamenti Scolastici e per l'Autonomia Scolastica 1. Romai: Ministero dell'Istruzione, dell'Universitą e della Ricerca.

Mar-Molinero, C. & Stevenson, P. (red.) (2006). *Kalbų idėjos, politika ir praktika: Kalba ir Europos ateitis*. Londonas: Palgrave's Makmillanas.

Lipdukai, skatinantys katalonų naudojimą Andoros la Vella parduotuvėje.

46 Kokių mokytojų įgūdžių labiausiai reikia siekiant spręsti kalbų skirtumų klausimus įtraukiose mokyklose?

Gabriele Iannicaro Universitą di Milano-Bicocca

Mokytojai atlieka labai svarbų vaidmenį įgyvendinant kalbų švietimo politiką. Šis vaidmuo yra aktyvesnis ir sudėtingesnis neįsivaizduojama, todėl reikia įvairių gebėjimų, kurie buvo išsamiai ištirti mokytojų rengimo tyrimuose siekiant įtraukti (t. y. mokytojų rengimas dirbti įtraukiose mokyklose, kur nauda paskirstoma vienodai visiems mokiniams, neatsižvelgiant į individualius ar kolektyvinius skirtumus). Remdamiesi šiuo tyrimu, įkvėpėme padaryti išvadas apie mokytojų vaidmenį atsižvelgiant į kalbų įvairovę šiose mokyklose, kuriose galima suderinti prieštarungus judumo ir įtraukties poreikius.

Ką mums sako tyrimas?

Dviejų pagrindinių tarptautinių organizacijų remiamuose tyrimuose ir konferencijose aiškiai nustatytas problemos mastas, dėl kurio reikia keisti mokytojų darbo individualiu, klasės, mokyklos ir visuomenės lygiu būdus. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) apibendrino dabartinę padėtį dviejose pagrindinėse ataskaitose: „Teachers Matter“ (2005 m.) ir „Mokytojų ugdymas už įvairovę“ (2010 m.). Neseniai Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (UNESCO) paskelbė keletą „Advocacy Guides“ dėl įtraukaus mokytojų rengimo (Kaplan ir Lewis, 2013).

Europos kontekste didžiausią į politiką orientuotą projektą koordinavo Europos specialiųjų poreikių ugdymo plėtros agentūra (EADSNE), kurioje dalyvavo politikos formuotojų ekspertų grupės, bendrųjų ir specializuotų mokytojų instruktoriai iš 25 šalių. Vienas iš šio darbo rezultatų buvo įrodymais pagrįstas įtraukių

mokytojų profilis (EADSNE, 2012), kuriame nustatyti gebėjimai, kurių reikia mokytojams, kad jie galėtų veiksmingai dirbti įvairiose klasėse.

Iliustracijos ir įrodymai

Žr. lentelę kitame puslapyje.

Politinės pasekmės

Mokytojų rengimo programos visose valstybėse narėse turėtų būti raginamos laikytis griežtesnių reikalavimų, susijusių su mokytojų gebėjimų dirbti atsižvelgiant į kalbų skirtumus įtraukiose mokyklose ugdymu. Šie gebėjimai apima įvairias tarpusavyje susijusias nuostatas ir įsitikinimus, žinias ir supratimą, įgūdžius ir gebėjimus, kurie papildė visų mokytojų įtraukiojo švietimo mokslinių tyrimų nustatytus gebėjimus.

Nuorodos ir gilinimas

EADSNE (2012 M.). Mokytojų rengimas įtraukčiai: Profilis priklausantis Inclusive Teacher. Visas tekstas european-agency.org/sites/default/files/Profile-of-Inclusive-Teachers.pdf

EBPO (2005 M.). Esminis mokytojų vaidmuo <https://www.oecd.org/fr/education/scolaire/34990974.pdf>

EBPO (2010 M.). Mokytojų ugdymas įvairovei. Santrauka <https://www.oecd.org/fr/education/cei/44837540.pdf>

Kaplan, I. & Lewis, I. (2013). Įtraukaus mokytojų rengimo skatinimas. Advokatūros vadovai. UNESCO. Nuorodos į visą seriją goo.gl/8ywS7v

Igūdžiai, kurių reikia mokytojams, kad jie galėtų spręsti klausimus, susijusius su kalbų skirtumais įtraukiose mokyklose.

	Požiūris ir įsitikinimai	Žinios ir supratimas	Igūdžiai ir pajėgumai
Besimokančiųjų įvairovės didinimas			
Kalbų dizainas įtraukiamame ugdyme	Kalbų mokymasis ir kalbų vartojimas mokymo procese turi būti prasmingi visiems mokiniams.	Mokymasis ir daugiau nei įvairių kalbų vartojimas yra požiūris visiems besimokantiems, o ne tik tiems, kurie laikomi skirtingais	Kritiškas savo įsitikinimų ir požiūrių į skirtingas kalbines veisles tyrimas yra abipusės pagarbos pagrindas
Mokytojo požiūris į besimokančiųjų kalbinius skirtumus	Moksleiviai įvairiomis kalbomis suteikia pridėtinės vertės mokykloms, vietos bendruomenėms ir visuomenei	Studentai yra vienas iš išteklių mokytis kalbų įvairovės sau ir savo bendraamžiams.	Gebėjimas mokytis iš mokinių apie kalbų skirtumus ir padėti mokykloms švęsti šiuos skirtumus
Parama visiems besimokantiems asmenims			
Mokyklos, socialinio ir emocinio mokymosi skatinimas visiems	Turi didelių lūkesčių visiems besimokantiems asmenims ir siekia įtraukti tėvus ir šeimas, neatsižvelgiant į jų kalbinę kilmę.	Daugiakalbių ugdymo modelių ir būdų, taip pat įvairių kalbų mokymosi modelių išmanymas	Daugiausia dėmesio skiriama bendravimui, kalbų, kuriomis kalbama namuose ir bendruomenėje, igūdžių perdavimui ir tėvų bei šeimų dalyvavimui atliekant vertinimą.
Efektyvus mokymas įvairialypėse klasėse	Atsakingas už visų studentų mokymąsi; kalbų skirtumai laikomi vertingais mokymosi ištekliais	Nustatyti kiekvieno besimokančiojo stipriąsias puses; mokymo programų diferencijavimas siekiant įtraukti kalbų ir kultūrų įvairovę	Dirba su individualiais besimokančiais, mišriomis grupėmis; rasti būdų, kaip produktyviai naudoti kitas kalbas klasėje
Darbas su kitais			
Darbas su tėvais ir šeimomis	Pagarba skirtingoms kultūrinėms, socialinėms ir kalbinėms kontekstams; efektyvus bendravimas ir bendradarbiavimas. Veiksmingas bendravimas ir bendradarbiavimas	Supranta teigiamų igūdžių ir tarpasmeninių santykių svarbą siekiant bendradarbiauti per kalbinius skirtumus	Veiksmingai bendrauti su įvairiomis šeimomis, remiantis bendruomenės kalbų ištekliais apskritai
Darbas su įvairiais kitais švietimo specialistais	Vertina bendradarbiavimą, partnerystes ir komandinį darbą per kelias kalbas ir su jomis	Žino, kaip įtraukti klasių mokytojai gali bendradarbiauti su kitais ekspertais ir darbuotojais, kad galėtų pasidalyti savo kalbine patirtimi	Daugiakalbės klasės bendruomenės, kaip platesnės mokyklos bendruomenės dalies, kūrimas; padeda valdyti kalbų įvairovę mokyklos lygmeniu
Asmeninis profesinis tobulėjimas			
Mokytojai kaip apgalvoti praktikai	Darbas su įvairiomis kalbomis apima problemų sprendimą remiantis įrodymais pagrįsta praktika ir asmeniniais mokymais	Žino mokslinių tyrimų-veiklos metodus ir kaip imtis problemų sprendimo, apmąstymų ir savęs vertinimo	Vertina savo praktiką ir dirba su kitais, kad įvertintų, kaip kalbos skirtumai sprendžiami visoje mokykloje
Tęstinis profesinis mokymas ir tobulėjimas	Supranta, kad nuolatinis mokymasis, pokyčiai ir vystymasis yra labai svarbūs sprendžiant kalbų įvairovės klausimus;	Yra susipažinęs su daugiakalbėmis, teisinėmis ir politinėmis aplinkybėmis; įsipareigoja plėtoti žinias ir igūdžius įtraukiamai praktikai	Siekia inovacijų ir asmeninio mokymosi, naudojami kolegoms ir kitais modeliais kaip mokymosi ir įkvėpimo šaltiniais

47 Kaip geriausiai įvertinti neformalius kalbos įgūdžius?

Mark Fettes Universitą di Milano-Bicocca

Kalbų įgūdžių vertinimas yra platesnės žinių srities, Validacijos ir suaugusiųjų gebėjimų akreditavimo (ACR) sritis – svarbus UNESCO Mokymosi visą gyvenimą instituto ir EBPO dėmesys, taip pat pasikartojanti tema ES politikos pareiškimuose dėl suaugusiųjų švietimo. Kaip ir kiti suaugusiųjų gebėjimai, kalbos įgūdžiai dažnai įgyjami neoficialiai, o formalioms sąlygoms, pavyzdžiui, mokykloms ir universitetams, parengtos vertinimo programos gali būti prastai pritaikytos mažumų ir migrantų poreikiams. Pažanga šioje srityje yra labai svarbi siekiant pagerinti daugiakalbių Europos piliečių judumo ir įtraukties pusiausvyrą.

Ką mums sako tyrimas?

Europos Sąjungos Taryba (2012 m.) rekomendavo, kad valstybės narės iki 2018 m. įgyvendintų neformaliojo ir savaiminio mokymosi būdu įgytų įgūdžių patvirtinimo priemones, kad būtų laikomasi Europos kvalifikacijų sąrangos. Tačiau iš UNESCO (Singh, 2015) ir EBPO (2015, 2016) ataskaitų matyti, kad tai gali būti sudėtingas procesas, dėl kurio reikia nuodugniai pakoreguoti esamus požiūrius į didesnio judumo sąlygas ir įgūdžių bei žinių įvairovę. Tai taikoma kalbai: neoficialūs kalbos įgūdžiai dažniau yra žodiniai ir retai atitinka gramatikos koregavimo standartus, kurių tikimasi per testus raštu. Savo atvejų tyrimuose informatoriai dažnai norėjo pripažinti, kad jų įgūdžiai tam tikra kalba buvodydingi, tačiau vis dėlto išreiškė pasitikėjimą ir kompetenciją ja naudotis. Geromis vertinimo priemonėmis ir procesais būtų atsižvelgiama į šių atsargų privalumus ir trūkumus.

Paveiksle pavaizduota santykinė formalių (pilkųjų), neformaliųjų (pilkųjų) ir neformaliųjų (geltonųjų) kalbų įgijimo mobiliame gyvenime procesų svarba. Atrodo, kad neoficialūs kalbos įgūdžiai įgyjami net palyginti vėlyvuose etapuose, t. y. paprastai po amžiaus, kai žmonės vertinami mokykloje.

Iliustracijos ir įrodymai

Kaip ir kiti kalbinės įtraukties aspektai, VAR turi makro, mezo ir mikromatinių matmenų matmenis. Makrolygmeniu labiausiai paplitęs kalbų vertinimo modelis yra Bendra Europos kalbų mokėjimo orientacinė sistema, pagal kurią kai kurios valstybės paskiria nacionalinius egzaminavimo centrus, o kitos akredituoja įvairias institucijas, įskaitant kultūros centrus ir aukštojo mokslo įstaigas. Apskritai migrantų

švietimo srityje dirba ne tos pačios institucijos, o BEKM (Bendra Europos kalbų mokėjimo orientacinė sistema) vertinimo procesas būtų laikomas pernelyg formaliu ir neprieinamu daugeliui besimokančių suaugusiųjų judumo sąlygomis. Tačiau taikant panašų organizacinį modelį migrantų organizacijos galėtų tiesiogiai dalyvauti neformaliai įgytų kalbos įgūdžių egzamine. Lygisyra labai svarbus. Įtraukus kalbos vertinimas grindžiamas regioninių daugiakalbystės veislių procesų ir standartų nustatymu. Pavyzdžiui, mūsų Andoros atvejo tyrime kalbų mokėjimo standartai turėtų būti susiję su įvairiomis prancūzų, katalonų, ispanų ir portugalų kalbomis, siekiant atspindėti jų faktinį ir galimą vaidmenį besimokančiojo repertuare.

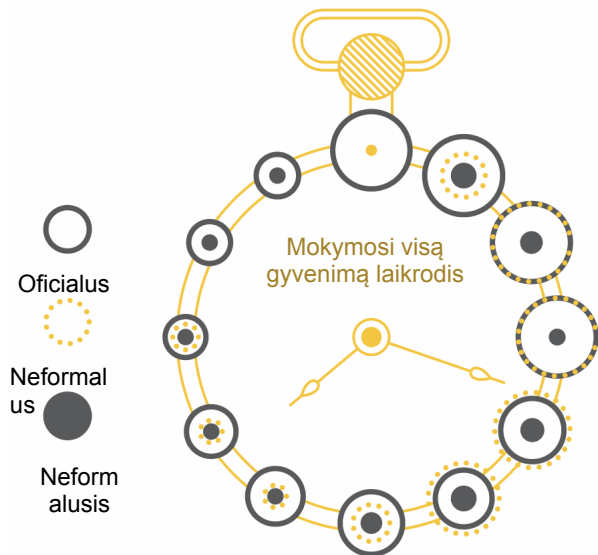
Tokios sistemos vertinimas taip pat gali atlikti šviečiamąjį vaidmenį didinant informuotumą apie jų požiūrį į kalbas, įpročius, gebėjimus ir augimo potencialą.

Mikrolygmeniu būtina apibrėžti konkrečias vertinimo priemones ir praktiką (Cedefop, 2015 m.). Vietoj tradicinių bandymų ir egzaminų, kurie gali būti bauginantys ir kurie nėra glaudžiai susiję su naudojimo kontekstais, turėtų būti naudojami kiti metodai, pavyzdžiui, pokalbis (pokalbiai), ataskaitų teikimas (savarankiškas vertinimas), stebėjimas, modeliavimas ar trečiųjų šalių liudijimai. Tačiau, kad būtų patikimas, daugeliui reikia aukštos kvalifikacijos ir patyrusio vertintojo.

Daugiau žadančio plataus taikymo yra autentiškas neoficialus ir nuolatinis vertinimas, kuris yra neatsiejamai susijęs su besimokančio asmens problemų sprendimo ir bendravimo įgūdžiais ir kuris gali būti dokumentuojamas naudojantfolio prievadą.

Politinės pasekmės

Procedūrų, standartų ir organizacinių sistemų, skirtų įtraukiam kalbos vertinimui, kūrimas yra ilgalaikis įsipareigojimas, tačiau su potencialiai dideliais dividendais. Kaip ir kiti veiksmai siekiant įtraukaus daugiakalbio švietimo, daugiausia dėmesio skiriama gebėjimų stiprinimui bendruomenės lygmeniu. Pirmiausia vietos ekspertai, bendradarbiaudami su vietos kultūros centrais, migrantų organizacijomis ir kt., pasirinktų tinkamus patvirtinimo metodus ir vadovautų patvirtinimo procesui. Laikui bėgant, pastarasis perims procesokontrolę. Taikant šią sistemą padidėtų socialinė integracija, o neformalių, pripažintų, patvirtintų ir akredituotų kalbos įgūdžių perkeliamumas.

Atskaitos ir gyliai

CEDEFOP: Europos profesinio mokymo plėtros centras (e (2012)). *Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo gairės*. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras. CEDEFOP etaloninės serijos; Nr. 104. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

EBPO (2015 M.). *Moksleiviai imigrantai mokykloje: Kelionės link integracijos palengvinimas*. EBPO leidyba.

EBPO (2016 M.). *Darbuotojų imigrantų įdarbinimas: Europa 2016m*. EBPO leidyba.

Singh, M. (2015). *Bendrosios neformaliojo mokymosi ir savišvietos pripažinimo perspektyvos: Kodėl svarbu pripažinti*. UNESCO Mokymosi visą gyvenimą institutas, Springer Open.

48 Kodėl patartina universitetų kalbų strategijoje derinti „tarptautinę orientaciją“ ir „regioninę vietovę“?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso; Neuza Costa, Universidade do Algarve

Kai aukštojo mokslo srityje vyrauja (subnacionalinė) regioninė orientavimo politika, nebūtinai užtikrinama atvykstančių studentų ar darbuotojų kalbinė įtrauktis ir gali būti trukdoma judumui. Iš tiesų tarptautinės orientacijos politika paprastai apima vieno lingua franca, paprastai anglų, naudojimą. Tai kelia pavojų žmonių, kurie nekalba vietos kalba, įtraukimui, nebent dėl to susidarytų lokalizuotas angliakalbių burbulas, iš kurio nebus įtraukti vietiniai angliškai kalbantys asmenys. Taigi politika, kuria pabrėžiamas sėkmingas „regioninės vietos“ ir „tarptautinės orientacijos“ derinys, gali būti atsakas į kompromisą tarp judumo ir įtraukties.

Ką mums sako tyrimas?

Pagal programos „Erasmus+“ vadovą (2017 m.: 318)¹ tarptautinimas „yra susijęs subet koku veiksmu, kuriame dalyvauja bent viena programoje dalyvaujanti šalis ir bent viena šalis partnerė“. ES internacionalizacija iš tikrųjų reiškia „Anglicisation“. Anglų kalba dabar laikoma "tarptautine mokslo kalba" ir "lingua franca" įgytos aukštojo mokslo", kaip nurodyta, pavyzdžiui, Mazak ir Herbas-Donoso (2015). Kaip pažymi Phillipson (2009 m.), dominuojantis anglų kalbos vaidmuo kenkia ne anglų kalboms, o tai aiškiai rodo, kad nėra nieko iš esmės mokslinio apie anglų kalbos dominavimą bet kurios kitos kalbos vartojimo atžvilgiu. Tačiau dėl judumo studentų įstaigos ir aukštojo mokslo institucijų dėstytojų ir mokslinių tyrimų darbuotojų kalbų žinynai tampa vis įvairesni; kalbant apie žinių tvarkymą, vis mažėja vieno lingua franca naudojimo.

Šiuo požiūriu, pavyzdžiui,² Europos projektas „IntlUni“ siūlo rezultatus, susijusius su tarptautinės klasės aukštojo mokslo iššūkiais ir galimybėmis daugiakalbėse ir daugiakultūre mokymosi erdvėse.

Internationalizacija yra geriau suprantama, palyginti su kitomis dviem koncepcijomis, t. y. namų internacionalizacija ir virtualus judumas. Tiesą sakant, "fizinis judumas nėra savaiminis tikslas; priešingai, tai yra vienas iš būdų internacionalizuoti" (Lauridsen et al. 2015: 14). Internationalizacija namuose apima tarptautinės mokymo programos naudojimą ir plėtojimą ir, kaip pabrėžiama Reglamente

(ES) Nr. 1288/2013 (172)³, „ji gali būti ne tik alternatyva fiziniam judumui, bet ir būti laikoma pasirengimu tolesniam fiziniam judumui“. Kalbant apie virtualų judumą, jis apibrėžiamas kaip „veikla, remiama informacinėmis ir ryšių technologijomis, įskaitant e. mokymąsi, kuria vykdoma arba palengvinama tarptautinė bendradarbiavimo patirtis mokymo, mokymo ar mokymosi srityje“ („Erasmus+“ 2017 m. vadovas: 322)⁴.

Iliustracijos ir įrodymai

Kiekybiniu požiūriu anglų kalbos mokymo programų skaičius Europos universitetuose pastaraisiais metais gerokai išaugo (Wächter ir Maiworm, 2014): identiškų ETP skaičius padidėjo nuo 725 programų 2001 m. iki 2 389 programų 2007 m. ir iki 8 089 šiame tyrime. ETP Europoje daugiausia siūlomos antrojo ciklo metu (pagrindinis lygmuo). Keturi penktadaliai visų programų (80 %) priklauso šiai kategorijai. Tačiau tik 10- 20 proc. Europos studentų studijuoja užsienyje, o 80- 90 proc. studentų yra jų gimtojoje šalyje (Com (2013) 499 final). 6).

Todėl internacionalizavimas turėtų būti vertinamas atsižvelgiant ne tik į bendrąjį studentų judumą, bet ir į susijusių procesų pobūdį, pavyzdžiui, mokymo programos internacionalizavimą, visų studentų tarptautinio ir (arba) tarpkultūrinio mokymosi rezultatų užtikrinimą (Leask, 2015 m.). Tai ne „anglicisation“, o Europos Komisijos pasiūlymas (2013, 499 final: 6) kaip „pasaulinio matmens integravimas visų mokymo programų ir mokymo (mokymosi) procesų (kartais vadinamų „namų internacionalizacija,“) kūrimą ir turinį, siekiant užtikrinti, kad didžioji dauguma besimokančiųjų, 80- 90 %, kurie nėra tarptautiniu mastu judūs diplomų ar kreditų judumo tikslais, vis dėlto galėtų įgyti reikiamų tarptautinių įgūdžių globalizuotame pasaulyje.“

Be to, siekiant užtikrinti didesnę studentų, tyrėjų ar judžių darbuotojų įtrauktį ir „kad būtų realizuotas jų sėkmingos integracijos priimančiojoje šalyje potencialas, judiems studentams, mokslininkams ir dėstytojams reikia specialios paramos kalbų mokymuisi, įskaitant galimybę mokytis vietos kalbos (-ų), neatsižvelgiant į tai, ar tai yradėstymo kalba, ar

1 Programos „Erasmus+“ vadovas. 3 versija (2017 m.)

2 IntlUni – daugiakalbės ir daugiakultūres mokymosi erdvės iššūkiai tarptautiniame universitete.

3 Reglamentas (ES) Nr. 1288/2013.

4 Programos „Erasmus+“ vadovas. 3 versija (2017 m.)

Politinės pasekmės

Siekdamos tuo pat metu vietos ir tarptautinės orientacijos, aukštojo mokslo institucijos turėtų priimti strategijas, kuriomis būtų skatinama vietos kultūra ir kalba (-os) ir skatinamas visų aukštojo mokslo aspektų tarptautinis aspektas, kaip siūloma Sprendime (1298/2008/EB: 96²)"veikla (...) tokia kaip skatinimas, prieinamumas, kokybės užtikrinimas, kreditų pripažinimas, Europos kvalifikacijų pripažinimas užsienyje ir abipusis kvalifikacijų pripažinimas su trečiosiomis šalimis, mokymo programų rengimas, judumas, paslaugų kokybė ir kt. Todėl aukštojo mokslo internacionalizavimo skatinimo strategijos, įskaitant tarptautines mokymo programas, ypatingą dėmesį skiriant vietos kultūrai ir kalbai (-oms), gali būti tarpkultūrinio ir daugiakalbio švietimo skatinimo priemonė.

Nuorodos ir gilinimas

Lauridsen, K. et al. (Eds.) (2015). *Daugiakalbės ir daugiakultūrės mokymosi erdvės galimybės ir iššūkiai. 2012–2015 m. IntlUni Erasmus akademinio tinklo projekto galutinis dokumentas*. Orhusas: IntlUni.

Leaskas, B. (2015). *Internacionalizuoti mokymo programą*. Abingdon: Maršrutizatorius

Mazak, C. & Herbas-Donoso C. (2015). Translanguaging praktika dvikalbiame universitete: mokslo klasės atvejo tyrimas. *Tarptautinis leidinys apie dvikalbį švietimą ir dvikalbystę*, 18, 698–714.

Phillipson, R. (2009). Anglų kalbos aukštojoje mokykloje: Panacėja ar pandemija? Peter Harder (Ed.), *Angles angliškai kalbančiame pasaulyje: Anglų kalbos politika, internacionalizacija ir universitetų dėstymas* (p. 29–57). Kopenhaga, Danija: Muziejus Tusculanum spauda.

Wächter, B. & Maiworm, F. (Eds.). (2014). *Anglų kalbos mokymo programos Europos aukštojo mokslo srityje. Dabartinė padėtis 2014 m.* (ACA dokumentai dėl tarptautinio bendradarbiavimo švietimo srityje). Bona: Lemmenai.

1 COM(2013) 499 final. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos aukštasis mokslas pasaulyje“.

2 Sprendimas Nr. 1298/2008/EB.

49 Kaip kalbų įgūdžių patvirtinimas gali skatinti judumą ir įtrauktį?

Gabriele Iannicaro Universitą di Milano-Bicocca

Daug veiksnių daro įtaką judžių žmonių sprendimams tarptautiniu mastu dėl kalbų mokymosi. Svarbų vaidmenį atlieka kiekvieno asmens išsilavinimas ir kalbinė aplinka, taip pat jo požiūris ir motyvacija priimančiosios visuomenės atžvilgiu: ar jie ketina likti, ar jie yra tik darbui ar švietimui, kokia yra ryšių ir vietos santykių svarba ir t. t.? Tačiau daugeliui šių veiksnių politika gali turėti įtakos. Visų pirma kalbinis sąmoningumas, mokymosi galimybių skatinimas (ypač už oficialios sistemos ribų) ir oficiali kalbų įgūdžių, įgytų tokiomis aplinkybėmis, pripažinimas yra trys metodai, kuriais galima skatinti integraciją ir kartu remti judumą.

Ką mums sako tyrimas?

Daugeliu atvejų judūs asmenys nepakankamai žino apie papildomo kalbų mokymosi naudą. Lingua francas (ir apskritai platesnės bendravimo kalbos) dažnai vartojamos instrumentiniu ir interaktyviu būdu, kuris leidžia patenkinti neatidėliotinus poreikius, tačiau neleidžia toliau integruotis į atitinkamas tikslines visuomenes. Šios kalbinės komunikacijos formos dažnai naudojamos praktiniams komunikacijos tikslams, nesusijusiems su asmeniniais kalbėtojų santykiais ir galbūt darbo valandomis. Tai patvirtina keli MIME atvejų tyrimai. Pavyzdžiui, darbuotojai portugalai, kurie įsikuria Andoroje, labai dažnai vartoja visuotinai suprantamą kalbą, kurią jie jau moka (šiuo atveju ispanų), o ne moka katalonų kalbą kaip vietinę kalbą. Tarptautinės baltosios apykaklės Vaasoje (Suomija) paprastai yra patenkintos turimomis anglų kalbos, šiek tiek ribotos anglų kalbos, darbo kalbos ir kasdienių poreikių tenkinimo, o ne gerai mokančios švedų, jau nekalbant apie suomių kalbą, įgūdžiais.

Tokiais atvejais judūs gyventojai (t. y. judumas) gali sukurti bendrą požiūrį, ribojantį įtrauktį.

Be to, mūsų tyrimai rodo, kad labai išsilavinę ir daugiakalbiai žmonės labiau linkę mokytis naujos kalbos. Pavyzdžiui, mūsų kokybinis Europos universitetų studentų, besimokančių vasaros programose įvairiose šalyse, studijos rodo, kad jie linkę sutikti, kad anglų kalba kaip lingua franca nepaskatino kultūrinio supratimo ir panardinimo; vertindami anglų kalbos mokėjimą, jie taip pat pirmenybę teikė papildomų kalbų mokymuisi ir vartojimui. Šie ir kiti atvejų tyrimo dalyviai daugiausia dėmesio skyrė savišvietai ir neformaliajam kalbų mokymuisi dėl

įvairių priežasčių. Patraukliausias būdas siekti didesnės kalbinės įtraukties yra neformaliųjų kalbos įgūdžių pripažinimas, patvirtinimas ir vertinimas, taip pat didesnės galimybės įgyti tokių įgūdžių.

Iliustracijos ir įrodymai

Individualios situacijos sudėtingumą iliustruoja priešingas skaičius, kuris iliustruoja kalbų veislių, kurias įsigijo ir naudoja viena serbų moteris, gyvenanti Pietų Tirolyje, įvairovę – kaip daugelio informatorių, apklaustų mūsų MIME lauko tyrime, pavyzdys. Reikia pažymėti, kad, remiantis jos patirtimi, universitete vartojamos kalbos paprastai vartojamos tik formaliau, o neoficialiai, namuose ir bendruomenėje įgytos kalbos yra svarbesnės kasdieniam gyvenimui.

Šias kalbines realijas galima spręsti tarpiniu politiniu lygmeniu, t. y. regiono, pvz., Pietų Tirolio ar miesto, pvz., Vaasa, lygmeniu, o ne kaimynystės ar visos šalies lygmeniu.

Norint veiksmingai integruoti kalbą, reikia mokyklų, darbdavių ir bendruomenių partnerystės, kad būtų skatinami įvairūs kalbų mokymosi būdai ir veiksmingai patvirtinami įgyti neformaliojo mokymosi ir (arba) savišvietos įgūdžiai. Patvirtinimas gali padėti integruotis į rinką, (iš naujo) patekti į mokyklą arba tiesiog įtrauktis į socialinę įtrauktį. Svarbus indėlis į šį procesą būtų bendruomenės narių mokymas ir įdarbinimas vertinant ir tvirtinant kalbų įgūdžius. Kitas svarbus privalumas būtų pagerinti vaikų ankstesnių kalbos įgūdžių vertinimą jų priėmimo mokyklas metu.

Politinės pasekmės

Be kitų veiksnių, politikos formuotojai turi atsižvelgti į įsitikinimus apie įvairias kalbas ir jų kalbėtojus, kurie plačiai paplitę priimančiojoje visuomenėje (t. y. tiek naujokams, tiek vietos gyventojams).

Būtina pakeisti visuomenės suvokimą, kad kalbų įvairovė būtų pageidautinas judumo rezultatas, o ne trukdytų įtraukčiai, o ją remtų. Tai rodo, kad, be to, kad būtų skatinamas kalbos įgūdžių, įgytų už oficialios sistemos ribų, pripažinimas ir patvirtinimas, „Meso“ švietimo politika taip pat turėtų:

► integruoti regioninių kalbų, istorijos ir kultūros mokymą (įskaitant kaimyninius tarpvalstybinius regionus) tiek mokyklinio amžiaus mokiniams, tiek suaugusiems formaliame, neformaliame ir

savaiminiame gyvenime;

► daugiakalbystės kaip įprastos vietos ir judžių gyventojų padėties nustatymas, naudojant vieną, kad padėtų suprasti vienas kitą;

► pabrėžia kalbinių bendruomenių ryšių kultūrinius ir edukacinius pranašumus ir mažumų bendruomenių, kaip tiltų tarp skirtingų kultūrinių ir kalbinių tradicijų, vaidmenį.

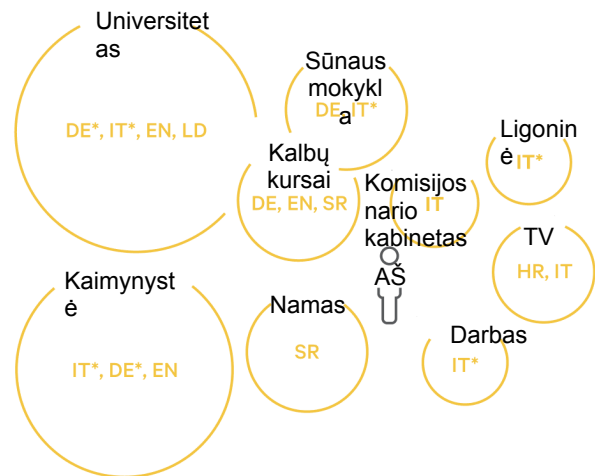
Nuorodos ir gilinimas

CEDEFOP: Europos profesinio mokymo plėtros centras (e (2012)). *Europos neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo gairės*. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras. CEDEFOP etaloninės serijos; Nr. 104. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

Herzog-Punzenberger, B., Le Pichon Vorstman, E., & Siarova, H. (2017) *Daugiakalbinis švietimas įvairovės švietimoje: Įgyta patirtis*, NESET II ataskaita, Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras.

EBPO (2015 M.). Moksleiviai imigrantai mokykloje: Kelionės link integracijos palengvinimas. EBPO

leidyba.

KALBINĖ APLINKA JAUNOS SERBŲ MOTERS IŠ PIETŲ TIROLIO MATYTI SAVE

Psichinis žemėlapis Marta Lupica Spagnolo. IŠ: Vokiečių kalba; YRA: Anglų kalba; HR: Kroatų kalba; IT: Italų; LD: Ladin; SR: Serbų.

* gali būti naudojamas įvairių vietinių veislių.

50 Kaip valdžios institucijos gali padėti išlaikyti suaugusiųjų užsienio kalbų įgūdžius?

François Grin, Ženevos universitetas

Daugiakalbė visuomenė – tai visuomenė, kurioje gyvena ir dirba išvien skirtingų kalbų profilių turintys žmonės. Nors, taikant kalbų politiką, imamasi tinkamų priemonių siekiant užtikrinti, kad visos kalbų grupės turėtų tinkamas teises ir galimybes, daugiakalbystė visuomenės lygmeniu nebūtinai reikalauja, kad visi asmenys būtų ir daugiakalbiai. Tačiau visuomenės daugiakalbystė paprastai būna sklandesnė ir veiksmingesnė, jei didelė gyventojū dalis taip pat yra dvikalbinė arba daugiakalbė. Be to, šalyse ar regionuose, kuriuose jau seniai yra dvi ar trys kalbos ir kurios yra nacionalinio ar regioninio tapatumo dalis, visuomeninė daugiakalbystė veikia geriau, jei pastangos įgyti antrą ar net trečiąją kalbą, o ne visada priklauso vienai bendruomenei, yra subalansuotos, t. y. jei visų istoriškai visuomenėje esančių kalbinių grupių nariai siekia išmokti kitų kalbų kalbą (-as). Tačiau tai nebūtinai vyksta atskirai, ir tam tikra valstybės parama yra būtina. Paprastai valstybės arba dvikalbio regiono švietimo ministerija įpareigoja mokytis kitos vietos kalbos: Ispanų ir katalonų yra dalis mokyklos mokymo Katalonijos; visai kaip ispanų ir baskų baskų krašte, suomių ir švedų Suomijoje arba prancūzų ir anglų kvebeke. Tačiau užsienio kalbų mokymasis yra tik dalis problemos. Kai tik jie įgyjami, turi būti išlaikyti kalbos įgūdžiai, o valstybės parama šiuo tikslu gali būti labai naudinga. Ši parama gali būti įtraukta į suderintą kalbų politikos planą.

Ką mums sako tyrimas?

Žinome, kad užsienio kalbų mokymas klasikinėje mokyklų sistemoje yra netolygus.

Kiekybiniai duomenys apie suaugusiųjų užsienio kalbų įgūdžius ir mokyklinio bei nemokyklinio mokymosi būdų indėlį į jų įgūdžius, jei yra, rodo įdomią istoriją: jie rodo, kad nemokykliniai kanalai dažnai nusveria tradicinį mokyklinį ugdymą. Santykinė įvairių nemokyklinių kanalų svarba skiriasi priklausomai nuo gimtosios kalbos (L1) ir jų mokomos kalbos (L2). Tačiau, kaip matyti iš priešingopuslapio lentelės, kurioje naudojami duomenys, surinkti iš 1 600 suaugusiųjų (18–65 metų amžiaus) reprezentatyviosios imties Šveicarijoje, šešių mėnesių ar ilgiau gyvenęs aplinkoje, kurioje vyrauja tikslinė kalba, vis dar yra pagrindinis įgūdžių veiksnys. Kaip rodo šie skaičiai, gyvenimas aplinkoje, kurioje kalbama tiksline kalba, visada gauna aukštą rezultatą ir atvyksta į užsispyrimą.

Tačiau ne kiekvienas turi galimybę gyventi užsienio kalbos aplinkoje, ir negalima visada tikėtis, kad suaugusieji, nepaisant jų suinteresuotumo mokytis

užsienio kalbos, vietoj to lankys vakarinius užsiėmimus. Dar vienas tyrimas Šveicarijoje (iš daugiau nei 40 000 jaunų suaugusiųjų nuo 19 metų) rodo, kad išlaidos nurodytos 55,3 proc. ir 61,6 proc. respondentų vyrų ir moterų (Grin et al., 2015: 550), ir tai turėtų būti laikoma pagrindine kliūtimi suaugusiesiems investuoti į užsienio kalbų mokymąsi ar išlaikymą. Tai labai pateisina valdžios institucijų paramą mokytis išlaikyti užsienio kalbų įgūdžius. Uždavinys – sukurti sistemą, pagal kurią kalbų poveikis (o ne tradicinis švietimas) būtų pigus ir patrauklus suaugusiesiems.

Iliustracijos ir įrodymai

Tokia sistema buvo sukurta globojant oficialiai dvikalbio Bielio (Bienne) miesto dvikalbystės forumui, kuris kerta Prancūzijos ir Vokietijos kalbinę sieną Šveicarijoje. Nuo 2000 m. *Bilingualizmo forumas*, privatus fondas, gaunantis viešąsias dotacijas, padėjo sukurti dviejų asmenų tandemus, įskaitant gimtąją vokiečių kalbą ir gimtąją prancūzų, kurie posėdžiauja vieną kartą per savaitę šešioms mėnesiams valandiniam pokalbiui, viena kalba paprastai vartojama 30 minučių, o kita – 30 minučių. *Forumas* suteikia galimybę susitikti, reguliariai stebėti procesą ir teikti praktinę paramą kaip tipinį susitarimą tarp tandemo narių, dalyvavimo pažymėjimą ir brošiūrą pažangai ar klausimams registruoti. Dalyvavimas nemokamas. Šiuo metu tandems (2017 m. gruodžio mėn.) yra 400 dalyvių, tačiau jie yra išskirti ir turi laukiančiųjų sąrašą. Nors korespondencija daugiausia susijusi su vokiečių ir prancūzų poromis, *Forumas* taip pat siūlo anglų, italų ir ispanų kalbas.

Politinės pasekmės

Akivaizdu, kad visuomenės parama Bilingualizmo forumui yra kalbų politikos dalis. Nors dalyviai daugiausia kilę iš dvikalbio Bielio (Bienne) miesto, kuriame buvo pradėta iniciatyva, *forumą* taip pat užsakė prancūzakalbio Neuchatelio miesto ir vokiškai kalbančio Berno miesto valdžios institucijos, kurios yra 40 km vienas nuo kito ir nėra prie kalbinės sienos, kad būtų parengtas tandemo pasiūlymas, skirtas būtent šių dviejų miestų gyventojams. Tandemo dalyviai reguliariai susitinka bet kuriame mieste, o jų transporto išlaidos kompensuojamos.

Tandemo metodas ne tik suteikia nebrangų ir lankstų būdą išlaikyti ir ugdyti kalbos įgūdžius, bet ir suteikia galimybių kultūrų susitikimams ir kalbinių bendruomenių mainams.

Nuorodos ir gilinimas

Grin, F. (1999) *Igūdžiai ir apdovanojimai. Kalbų vertė Šveicarijoje*. Fribourg: Akademiniai leidiniai.

Grin, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J., &

Schwob, I. (2015). *Šveicarijos ir kultūros draugija. Ką jaunimas daro su jais šiandien*. Glarus/Bažnyčia: Rütegger Verlag.

www.bilinguisme.ch/Tandem/Tandems-linguistiques

PRISIDĖTI PRIE UŽSIENIO KALBŲ MOKĖJIMO TRIMIS PASIRINKTAIS ANTRAISIAIS KALBŲ MOKYMOSI KANALAIS (IŠ SEPTYNIŲ). Šaltinis: adaptuota iš Grin (1999 m.: 129).

L1	Vokiečių		Prancūzų		Italų		
L2	Prancūzų	Anglų kalba	Vokiečių	Anglų kalba	Vokiečių	Prancūzų	Anglų kalba
L2 mokyklinis ugdymas (pakoreguotas pagal studijų metus)	1	4	2	3	1	2	4
Gyveno L2 aplinkoje 6 mėnesius ar ilgiau nuo 5 metų amžiaus	2	2	3	2	2	1	1
L2 poveikis namuose, vaikystėje ir paauglystėje	3	3	1	1	3	–	–

51 Kaip galima panaudoti esamus migrantų kalbos įgūdžius, kad jie galėtų išmokti priimančiosios šalies kalbą?

Sabine Fiedler, Cyril Brosch, Leipzigerio universitetas

Daug į Europą atvykstančių migrantų jau kalba užsienio kalba. Į šiuos įgūdžius būtina atsižvelgti mokant kalbą. Vietos kalbų mokymosi kursai dažnai yra vienkaliai, todėl jie nenaudoja „rekomendaciniopoveikio“, t. y. teigiamo poveikio, kurį vienos ar daugiau užsienio kalbų mokėjimas daro naujos užsienio kalbos mokymuisi. Šio poveikio nenaudojimas yra laiko švaistymas ir intelektinis potencialas ekonominių migrantų, prieglobsčio prašytojų ar asmenų, kuriems suteiktas pabėgėlio statusas, atveju.

Ką mums sako tyrimas?

Žmonės, kurie migruoja į Europą, dažnai turi anglų kalbos įgūdžių. Pavyzdžiui, 2015 m. Vokietijos statistiniai duomenys rodo, kad 28,1 proc. prieglobsčio prašytojų šiek tiek moka anglų kalbą (Rich 2016: 9). Apklausoje apie pabėgėlius Berlyne 49 % teigė, kad jie šiek tiek moka anglų kalbą, o 13 % teigė, kad jų kalbos įgūdžiai buvo fluides/perfects (Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft 2016, p. 20).

Nustatyta, kad, pavyzdžiui, vokiečių kalbos kaip L3 besimokantieji gali naudoti anksčiau įgytas anglų kalbos žinias kaip L2, nes šios dvi kalbos yra tipologiškai susijusios. Tai ypač naudinga, jei kalbėtojo gimtoji kalba nėra susijusi su vokiečių kalba. Pavyzdžiui, didelė grupė imigrantų, kurie kalba arabų kalba kaip pirmąja kalba, kurie taip pat moka anglų kalbą kaip užsienio kalbą, gali ja pasinaudoti, kai mokosi vokiečių kalbos.

Siekiant sėkmingai įgyvendinti šią išvadą kalbų mokymo programose, ypač migracijos kontekste, būtina turėti duomenų apie kiekvieno mokinio ankstesnę kalbinę repertuarą, kad būtų galima derinti vienarūšes klases.

Tada mokytojai galės dirbti veiksmingiau, ypač jei jų mokymas bus remiamas atitinkama mokymo medžiaga.

Tačiau, kadangi žmonių anglų kalbos lygis labai skiriasi, būtų naudinga nustatyti kalbos mokėjimo lygį, kurio reikia tam, kad ankstesnės žinios būtų veiksmingos. Žinoma, atliekant tokį vertinimą reikėtų atsižvelgti į kitų veiksnių, pavyzdžiui, raštingumo (arba jo nebuvimo), vaidmenį tiek pirmąja kalba, tiek kitomis jų repertuaro kalbomis. Besimokantieji gali pasinaudoti lotynų kalbos abėcėlės žiniomis ir turi būti informuoti apie žodyną ir panašius gramatikos elementus anglų ir vokiečių kalbomis, o perspėjama dėl „netikrų draugų“ egzistavimotarp šių dviejų kalbų ir anglų kalbos

kišimosi.

Ilustracijos ir įrodymai

Bendras užsienio kalbos mokymo tik ta kalba, į kurią verčiamasi, metodas, nesvarbu, ar tai būtų pedagoginiai svarstymai (prieplanardinimo), ar praktiniais tikslais (bendros dėstomosios kalbos nebuvimas), lemia labai lėtą pažangą, ypač pradedantiesiems, kaip pranešė kai kurie mūsų apklausos studijų dalyviai (Fiedler/Wohlfarth turi būti paskelbtas, teksto nuorašas; @ simbolizuoja juoką):

Vokiečių@ Su vokiečių mokytojais, manau, net lygiais A, jie kalba tik vokiškai. Taigi man labai sunku įsivaizduoti, jūs neturite idėjos apie kalbą ir tada jūs einate į klasę su gimtąja kalba.

Pabėgėlių kalbos kursų tyrimai parodė, kad besimokantieji vis dėlto naudojami esamais kalbos įgūdžiais, nesvarbu, ar jie verčia į savo gimtąją kalbą kitiems studentams, ar pereidami kodą į anglų kalbą, kaip nurodyta toliau pateiktoje ištraukoje iš mūsų interviu:

Pirmame lygyje, kaip ir B1 lygyje, kartais mokytojas aiškino anglų kalbą. Bet tai šiek tiek uždrausta, nes mūsų Direktor, kaip sako mūsų režisierius, mūsų klasėje neleidžiama vartoti anglų kalbos. Bet mes negalime suprasti, ji turi tai padaryti.

Kaip matome, mokytojai kartais vartoja anglų kalbą kaip lingua franca, kad padėtų mokiniams suprasti, tačiau procedūra nėra nuosekliai priimta arba ne visada padeda tinkama mokymo medžiaga, nors ši medžiaga pradeda pasirodyti, kaip parodyta paveiksle. Besimokančiųjų grupių suvienodinimas remiantis jų ankstesnėmis žiniomis būtų sistemingai grindžiamas šiais metodais.

Politinės pasekmės

Galimos gairės yra tokios.

1. Rengiant migrantų kalbos kursus vietos kalba visada turi būti atsižvelgiama į ankstesnes kalbos žinias. Tai turėtų padėti padaryti besimokančių asmenų grupes vienodesnes ir taip geriau dirbti kartu.
2. Reikėtų parengti ir įgyvendinti mokomąją medžiagą, kurioje būtų atsižvelgiama į besimokančiųjų kalbų katalogus, visų pirma į jų anglų kalbos žinias.

Nuorodos ir gilinimas

Aronin, L. & Hufeisen, B. (2009). *Daugiakalbystėstyrimas: L3, daugiakalbystės ir daugiakalbystės mokslinių tyrimų plėtra*. Amsterdamas: Bendžaminai.

Fiedler, S. & Wohlfarth, A. (2018). Deutsch oder Englisch? Zur Sprachenwahl von Migranten Leipzige. S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migration – sprachliche Herausforderungen* (p. 13–31). Leipzige: Leipziger Universitätsverlag.

Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft (2016). 2016m. „Flüchtlinge“: Studie der HMKW zu Demokratieverständnis und Integrationsbereitschaft von Flüchtlingen veröffentlicht 2016. www.hmkw.de/news/artikel/studie-fluechtlinge-2016/

www.tagesspiegel.de/downloads/14016204/1/studie-hmkw.pdf

Turtingas, A.-K. (2016). Asylantragsteller im Jahr 2015: Sozialstruktur, Qualifikationslevel und Berufstätigkeit. *Kurzanalysen of Forschungszentrums Migracija, integracija und Asyl des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge* 3. goo.gl/np4KuT

Schneider, D. L. (2018). Über die Verwendung des Englischen unter Geflüchteten Personen im Laufe des Deutschspracherwerbs. S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migration – sprachliche Herausforderungen* (p. 47–67). Leipzige: Leipziger Universitätsverlag.

Vokiečių kalbos mokymui **naudokite anglų kalbą. Ištrauka iš: Vakar Menšenas. Deutsch als Zweitsprache. Arbeitsbuch A1.2. Miunchenas: Hueber, 2013 m.**

5 Ergänzen und vergleichen Sie.

Deutsch	Englisch	Meine Sprache oder andere Sprachen
der Norden	the north	
der O_____	the east	
der S_____	the south	
der W_____	the west	
Norddeutschland	Northern Germany	
Süddeutschland	Southern Germany	

52 Kam gali būti naudingas imlių kalbos įgūdžių mokymas?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Reimso Šampanės-Ardennės universitetas

Žmonės gali būti mokomi įgyti kalbos įgūdžių, kurie yra specialiai imlūs (arba tarpusavyje susiję). Tai reiškia, kad žmonės gali išmokyti suprasti, kas yra sakoma ar parašyta užsienio kalba, nebūtinai kalbėti ar rašyti ta kalba, jei ji yra glaudžiai susijusi su bent viena kalba, kurią jie jau moka. Tokį mokymą pirmą kartą pasiūlė^{XVII} a. matematikas ir filologas Pierre Besnier, kuris manė, kad kalbos turėtų būti laikomos tęstiniu, ir teigė, kad dėl to jas geriau išmoko lyginti. Šiandien tarpusavio supratimo mokymas vis dar daugiausia grindžiamas susijusių kalbų kalbinių panašumų išnaudojimu: tikslas - ugdyti besimokančiųjų gebėjimą paaiškinti pusiau skaidrių žodžių reikšmę (žr. lentelę).

Šiandien įvairių pedagoginių išteklių, įskaitant vadovėlius ir garso medžiagą, galima mokytis romanų (visų pirma prancūzų, italų, portugalų, ispanų, rumunų ir katalonų), germanų (visų pirma olandų, vokiečių, švedų, norvegų, islandų, uxembourgeois ir ferorien) ir slavų (ypač čekų ir slovakų) kalbomis. Tačiau jų naudojimas mokyklose išlieka labai menkas, o kai jis naudojamas, paprastai tai lemia stiprus asmeninis saują mokytojų išipareigojimas. Taip gali būti dėl to, kad bendras požiūris paprastai pateikiamas kaip priedas prie bendro kalbų mokymo arba kaip integruoto kalbos mokymo potapis, naudojant dokumentus, parengtus keliomis glaudžiai susijusiomis kalbomis (žr. Escudé 2008), iš tikrųjų nenurodant, kam jis gali būti naudingiausias ir kokie specialieji poreikiai gali būti patenkinti.

Ką mums sako tyrimas?

Judiems žmonėms, judantiems į naują šalį, kalbų mokymasis yra svarbus žingsnis įtraukties link, nors paprastai tai yra sudėtinga ir daug laiko reikalaujanti patirtis. Imlių kalbų *įgūdžių* ugdymas negali būti savaiminis tikslas, tačiau tai gali būti naudingas žingsnis siekiant visapusiškesnio kalbų mokymosi, įskaitant *produktyvius* žodinius ir rašymoįgūdžius.

Kadangi imlių įgūdžių įgijimas užtrunka daug mažiau laiko nei mokytis kalbėti, šis požiūris leidžia besimokantiems sparčiai tobulėti ir išlaikyti motyvaciją tęsti mokymąsi. Be to, suteikus besimokantiems asmenims naudingų priemonių naujai kalbos aplinkai suprasti, jie per trumpą laiką gali tapti santykinai nepriklausomi, priklausomai nuo kalbinio atstumo tarp jų kalbos ir priimančiosios kalbos. Tai gali lemti įgalėjimo jausmą, kuris yra ypač svarbus, kai dėl besimokančiojo priklausomybės statuso

mažėjasavigarbos. Tarpusavio supratimas taip pat palengvina darnią ir laipsnišką integraciją į naują kalbą ir visuomenę, uždeldamas stresą, dažnai siejamą su užsienio kalba.

Iliustracijos ir įrodymai

Mes apklausėme dešimt italų įtėvių šeimų, kurios priėmė vaiką, kuris nekalba itališkai. Tėvai pabrėžė, kad svarbu suteikti vaikamskalbinius „indeksus ir indėli“ ne tik siekiant skatinti priimančiosios kalbos vystymąsi, bet ir padėti jiems susipažinti su naująja aplinka. Daugelis tėvų pabrėžė, kaip nereikalingas ir kartais neproduktyvus buvo priversti vaiką kalbėti itališkai.

Kai kurie tėvai net manė, kad mokykla yra kliūtis kalbinei ir socialinei įtraukčiai, nes ji buvo orientuota tik į tai, kad vaikas neturi produktyvių kalbos įgūdžių, nežino, kad kai kurie vaikai kalbėjo kalba, kuri sudarė sąlygas abipusiam suprantamumui (pvz., ispanų ar italų) ir galėtų lankyti mokymo programą savo amžiuje.

Jie padėjo jį pirmaisiais metais, nepaisant to, kad jis buvo aštuonerių metų ir tada aš pasilikau savo pozicijoje, ir aš pasakiau: Ne, ne, jūs įvedate jį antraisiais metais, ir jie sakė: Mes negalime, nes jis negali kalbėti ir jis negalirašyti.

Vienas iš tėvų paaiškino, kaip jo ispaniškai kalbanti dukra tris mėnesius tylėjo mokykloje, nes manė, kad mokyklos darbuotojai negalėjo jos suprasti. Tokios situacijos būtų buvę galima lengvai išvengti, jei mokytojas būtų atsižvelgęs į vaiko gimtosios kalbos ir mokyklos kalbos tarpusavio suprantamumą.

Mokytojai suprato, bet jie nedėjo pastangų, kad suprastume, todėl mūsų dukra šiek tiek pasimetė.

Mūsų tyrime nustatyta, kad įvairiapusiai įgūdžiai buvo spontaniškai naudojami privačioje aplinkoje, siekiant sušvelninti kultūrinį sukretimą, kurį sukelia judumas, nors dažnai jie buvo ignoruojami viešoje ir profesinėje aplinkoje, pavyzdžiui, mokyklose.

Politinės pasekmės

Reikėtų apvarstyti šias priemones.

1. Pradėti atvykstančių judžių besimokančių asmenų kalbos mokymą ir testavimą, daugiausia dėmesio skiriant imliesiems įgūdžiams, laikantis svetingumo ir produktyvaus požiūrio.
2. Mokytojams ir socialiniams darbuotojams, dalyvaujantiems priimant alofonus, pasiūlyti kalbų

mokymą, kad jie galėtų ugdyti apytiksli supratimą apie įvairesnes kalbas, su kuriomis jie susipažįsta, o ne išsamiai mokytis tikkeletą kartų.

3. Skatinti mokytojus ir klasiokus vertinti atvykstančių alofonų vaikų kalbos įgūdžius, kurie gali pagerinti jų kalbinį sąmoningumą.

4. Padėti atvykstantiems vaikams integruotis į vietos mokyklas, skatinant juos naudotis žiniomis, kurias jie jau turi savo įgyta kalba (pvz., taikant metodus, pagal kuriuos mokoma užsienio kalbos, pvz., integruoto supratimo).

Nuorodos ir gilinimas

Castagne, E. (2007). Leksiškas skaidrumas tarp

kaimyninių kalbų. E. Castagne (Ed.) *Tarpusavio supratimo klausimai* (p.155–166). Coll. ICE 2, Reimsas: EPURE.

Escudé, P. (2008). *Euromanija, „Aš mokiausi pagal kalbas, 8–11 metų“, drausminio mokymosi metodas romanų kalbų tarpusavio suvokimui*, EACEA/CNDP/LIDEL/HUMANITAS.

Fiorentino, A. (2017). Kalbų išlaikymo tarptautinio įvaikinimo srityje strategijos: koks vaidmuo tėvams? *Žurnalas Home Language Research*, 2, 5–22.

Hufeisen, B. & Marx, N. (2007). *EuroComGerm – Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen*. Achenas: Purtytuvas.

Nuo TRANSPARENCE TO OPACITY (pagal Castagne, 2007: 161)

Tiesioginis skaidrumas	Netiesioginis skaidrumas		Neskaidrumas	
	1 potipis	2 potipis	1 potipis	2 potipis
Il yra atpažįstamas lygiavertis leksinis ekvivalentas L1	siūlo L1 leksinį elementą, kurio reikšmė yra netiksli, bet pakankamai panaši, kad būtų lengviau suprasti	Yra leksinis elementas, lygiavertis L1, tačiau jo forma gali būti ne iš karto atpažįstama	ĮL1 nesiūloma jokių leksinių elementų	SiūloL1 leksinį elementą, kurioprasmė yra klaidinanti
Universidade (PT) Universidad (ES) Universitetas (IT) Universitetas (FR) Universitetas (GB) Universitetas (NL) Universitetas (DE)	Skėtis (GB) skėčiai (F)	Miljoen (NL) * mln. mln. (F)	Zolder (NL) palépėje (F)	alkunas (I) nėra kažkas(F)

53 Koks yra anglų vaidmuo daugiakalbėse ir daugiakultūre mokymosi erdvėse?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

Visoje Europoje aukštasis mokslas (ES)tampa vis daugiakalbis, dažnai derinant vietos ar nacionalinę kalbą su lingua franca ir kitomis kalbomis. Tačiau formalusis švietimas ir moksliniai tyrimai dažnai tampa vienakalbiais, nes jie gravituoja naudoti vieną lingua franca. Prisidengiant internacionalizacija, anglų kalba kaip lingua franca (arba kaip lingua academica) dažnai naudojama kaip greitas sprendimas pritraukti studentus iš užsienio arba parengti studentus veikti kaip pasaulinio masto veikėjai ir skirtinguose kontekstuose – darant prielaidą, kad anglų kalba būtinai vartojama visose šiose skirtingose srityse.

Ką mums sako tyrimas?

Kaip mokymosi erdvės, aukštojo mokslo miesteliai tampa vis daugiakalbiai ir daugiakultūriai¹. Studentai, profesoriai, mokslininkai ir kiti darbuotojai keliauja pagal įvairių rūšių judumo programas. Šiose daugiakalbėse ir daugiakultūre mokymosi sistemose (MML) nėra naudojamas didžiulis, iš esmės paslėptas kalbų ir kultūrų įvairovės kapitalas, o institucijos netgi pamiršta, kad siekia skatinti judumą ir įtrauktį.

Vietos ar nacionalinė kalba dažnai vartojama tik vietos ir (arba) šalies studentams, tačiau ją turėtų skatinti judumas ir tarptautiniai studentai. Išorės lingua franca naudojimas gali sudaryti išpūdį, kad jis skatina įtrauktį. Tačiau taip nebūtinai yra, ypač kai studentų ir darbuotojų kompetencijos lygis yra žemas ar net vidutinis. Vieno ir dominuojančioe lang naudojimas taip pat gali būti vertinamas kaip judumo skatinimas, suteikiantis naudotojams pasitikėjimo savimi jausmą ir sudarantis išpūdį, kad jie yra priimtini įvairiomis naujomis aplinkybėmis.

Nepaisant to, norint iš tikrųjų pagerinti judumą ir įtrauktį, reikia įtraukti kelias kalbas, įskaitant gimtąją kalbą, taip pat vietos ir (arba) nacionalines kalbas, su kuriomis susiduriama tarptautinėse judumo programose.

Ilustracijos ir įrodymai

Bendra kalba, žinoma, yra būtina tarp naujai atvykusio tarptautinio studento ir jo aplinkos, t. y. prieš pradėdant bendrauti vietos ar nacionaline kalba. Tai taip pat būtina tarptautinei sąveikai. Tačiau jos funkcijos turi būti kruopščiai kalibruojamos. Skelbiant mokslinių tyrimų rezultatus, būtina skelbti tarptautiniam skaitytojui; kartu

1 Daugiau informacijos apie daugiakalbes ir daugiakultūres mokymosi sistemas rasite IntlUni www.intluni.eu.

svarbu skelbti informaciją vietos ir (arba) nacionalinėmis kalbomis, kad mokslo ir technologijų rezultatai galėtų pasiekti juos finansuojančią bendruomenę ir, atsižvelgiant į temą, daryti poveikį kontekstui. Be to, tai vienintelis būdas išvengti domeno atitinkamoms kalboms praradimo, turint omenyje, kad domeno praradimas gali būti dalinio kalbų praradimo pirmtakas.

Bendras nesusipratimas dažnai verčia aukštojo mokslo administratorius nuspręsti, kad tarptautinė mokymo ir mokslinių tyrimų veiklavisada turėtų būti anglų kalba, paprastai darant prielaidą, kad tai suteikia jiems statusą. Gera žinoma atvejis „visi anglų kalba“ taisyklė Milano Politecnico iliustruoja šią tendenciją, ir daug kitų pavyzdžių galima rasti universitetų interneto svetainėse ne angliškai kalbančių šalių, kurios skatina programas anglų kalba². Campus France agentūra skatina Prancūzijos aukštąjį mokslą sakydamas „Todelnebėra būtina kalbėti laisvai prancūzų, siekiant studijuoti Prancūzijoje“³. Šis teiginys atskleidžia, kur tikroji problema yra: aukštojo mokslo institucijos, „parduoda“ idėją, kad kalbos yra keičiami kodai.

Tačiau žinios įgyjamos, kuriamos ir perduodamos per kalbas. Universiteto klasės dažnai daromos dirbtinai vienakalbiai. Vietos ir (arba) nacionalinės kalbos ir paveldo kalbos paprastai laikomos neaktualiomis moksliskai, o aukštojo mokslo veiklos poveikis vietos kontekstui dažnai nepakankamai įvertinamas arba ignoruojamas. Štai pavyzdžiai, ką Skutnabb-Kangas (1988): 13) ragina „linguizmą“, „ideologijų rinkinį, struktūras ir praktiką, kuri naudojama įteisinti, realizuoti, reguliuoti ir atkurti nevienodą galios ir išteklių (materialių ir nematerialių) paskirstymą tarp grupių, apibrėžtų remiantis kalba“.

Atsižvelgiant į įvairių dalyvių kalbinius katalogus, rengiant daugiakalbes konferencijas, taikant tarp sisteminius metodus ir (arba) vertimo strategijas, kuriose pokalbio metu vartojami žodžiai ar frazės iš kitų kalbų, sudaromos sąlygos vartoti skirtingas kalbas

2 Tačiau 2018 m. sausio 29 d. Italijos Consiglio di Stato nusprendė, kad Politecnico planas siūlyti tam tikrus kursus tik anglų kalba prieštarauja Konstitucijai; žr. www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/cdsintra/AmministrazionePortale/DocumentViewer/index.html?ddocname=6RRRYBGTYVS7DABC5SMN-SYVZUQ&q

3 www.campusfrance.org/en/page/programs-taught-English

atsižvelgiant į konkrečius konteksto poreikius ir tikslus (mokymas ir mokymasis, vietos ir nacionalinė sklaida, tarptautinė komunikacija ir t. t.). Skirtingų kalbų vartojimas palengvina galimybę susipažinti su koncepcijomis ir žiniomis, nes kalbinė kompetencija yra turinio kompetencijos sąlyga. Tai rodo, pavyzdžiui, Dukhan et al. (2016) tyrime apie gimtosios kalbos poveikį užrašams per paskaitas ir mokyklos rezultatus pirmaisiais studijų metais.

Didesnis naudojimas „Erasmus“ internetine kalbų parama (OLS) yra pirmas galimas žingsnis gerinant daugiakalbę kompetenciją. Su šia kompetencija galima susipažinti ir ją stiprinti taikant konceptualią sistemą, sukurtą įgyvendinant MAGICC projektą (www.magicc.eu), kuriame siūloma ne tik kompetencijos skalė (kaip deskriptorių rinkinys), bet ir daugiakalbių įgūdžių ugdymo scenarijai.

Keli pagal MIME projektą atlikti atvejų tyrimai padeda suprasti skirtingų kalbų vartojimo žinių įgijimo procese poveikį. Jų rezultatai rodo, kad kai darbas klasėse ar mokslinių tyrimų laboratorijose atliekamas realiomis MML (pvz., darbo grupėse naudojant skirtingas kalbas problemoms spręsti), žinios plėtojamos ir lengvai įgyjamos skirtingomis perspektyvomis, o tai yra žodinė skirtingomis kalbomis.

Politinės pasekmės

Aukštasis mokslas turi būti daugiakalbis, nes kalbų įvairovė yra vertybė, o tikrai daugiakultūris švietimas neturi būti susiaurintas iki vienos kalbos praktikos.

Daugiakalbė kompetencija turėtų būti skatinama pagal aukštojo mokslo kalbų politiką (angl. HELP), parengtą taikant į kontekstą orientuotus metodus, įskaitant strategijas, kuriomis siekiama išlaikyti lingua franca (įskaitant anglų kalbos mokymą) ir mokymo vietas ir (arba) nacionalinėmis kalbomis pusiausvyrą, nes tai taip pat leistų studentams ir darbuotojams naudotis savo kalbų repertuarais.

Nuorodos ir gilinimas

Skutnabb-Kangas, T. (1988). Daugiakalbystė ir mažumų vaikų švietimas. Skutnabb-Kangas, T. & Cummins, J. (Eds.), *mažumų švietimas: nuo gėdos iki kovos* (p. 9–44). Clevedon, Avon: Daugiakalbiai klausimai.

Dukhan S., Cameron A., & Brenner E. (2016). Gimtosios kalbos poveikis raštų kūrimui ir pirmųjų metų akademinėi veiklai. *Pietų Afrikos mokslo leidinys*, 112. doi.org/10.17159/sajs.2016/20160037

Preisler, B. et al. (Ed.) (2011). *Kalba ir mokymasis tarptautiniame universitete. Nuo anglų kalbos vienodumo iki įvairovės ir hibridiškumo*. Bristolis: Daugiakalbiai klausimai

Ushioda, E. (2017). Pasaulinės anglų kalbos poveikis motyvacijai mokytis kitos kalbos. Link idealaus daugiakalbio sąvės. *Šiuolaikinės kalbos žurnalas*, 101, 469–482.

Vertimas, kalbos technologijos ir alternatyvios strategijos

- 54 Ar mašininis vertimas pakeis žmogaus vertėjus? 144
- 55 Kas yra tarpusavio supratimas ir kam jis skirtas? 146
- 56 Ar vertimo raštu ir žodžiu paslaugos mažina paskatas mokytis priimančiųjų kalbų? 148
- 57 Ar turėtume skatinti tokią planuojamą kalbą kaip esperanto kaip tarptautinė lingua franca? 150
- 58 Ar mašininis vertimas turėtų būti naudojamas teikiant viešąsias paslaugas? 152
- 59 Ar anglų kalba, kaip lingua franca, turėtų būti prieinama keliomis veislėmis? 154
- 60 Kokie yra tinkami kalbos metodai siekiant patenkinti mobiliųjų pensininkų kalbos poreikius? 156
- 61 Kaip galima naudoti tarpusavio supratimą profesinėje aplinkoje? 158
- 62 Kokie yra geriausi būdai dirbti su mašininio vertimu? 160
- 63 Kas turėtų dirbti vertėju žodžiu ar raštu? 162
- 64 Kaip ir kada turėtų būti teikiamos vertimo raštu ir žodžiu paslaugos naujai atvykusiems migrantams? 164

54 Ar mašininis vertimas pakeis žmogaus vertėjus?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Kadangi mašininio vertimo kokybė gerėja, ar mūsų politika turėtų būti be vertėjų raštu? Kai kurie komentatoriai prognozuoja „vienalytiškumo“ atvykimą, kuris būtų momentas, kai kompiuteriai pakeis žmogaus smegenis. Pati sąvoka „vienaskaita“ yra ginčijama, bet jei taip atsitiks, tai bus laikas, kai mūsų politika turės remtis mašinomis, o ne žmonėmis? Yra keletas priežasčių, kodėl tai tikriausiai neįvyks netrukus. Tačiau populiarios priežastys nėra pačios teisingiausios.

Kamums sako tyrimas?

Pirma, grynai techniniu požiūriu dabartinių automatinio vertimo sistemų problema yra ne tiek jų apdoravimo pajėgumai, kiek duomenų bazės, kuriose jos veikia. Labai siaurose srityse, pvz., didelių mašinų vadovuose, nėra jokių problemų, kad terminų ir santykių sąrašas būtų stabilus ir švarus. Tačiau bet kurioje atviroje srityje labai sunku užtikrinti duomenų bazių patikimumą, ypač tais atvejais, kai naudotojai skelbia automatinio vertimo rezultatus, tarsi tai būtų žmogaus vertimas, o klaidos vėl įvedamos į atvirą duomenų bazę. Prastai informuotieji vartotojai gali sumažinti mašinų intelektą.

Antra, yra rinkos paklausos klausimas. Pasaulinė profesionalių vertimų rinka nuolat augo, kartu su bendru tarpkultūrinio žmonių ir produktų judumo didėjimu. Nepaisant to, kad padidėjo anglų, kaip lingua franca, skaičius, galimybė naudotis mašininio vertimu ir dažnesnis savanoriškas vertimas (pergalės perdavimas). Kadangi globalizacija didina bendrą vertimo raštu paklausą, mašininis vertimas naudojamas mažos rizikos situacijose, kai nauda nepateisina žmogaus vertėjo išlaidų.

Šiuo metu mašinos nepašalina darbo iš vertėjų; jie atlieka darbą, už kurį vertėjai yra per brangūs. Panašu, kad panašus reiškinys taikomas ir aiškinimui: kol kas nėra įrodymų, kad, pavyzdžiui, dėl „Skype Translator“ naudojamo mašininio vertimo žodžiu profesionalūs vertėjai žodžiu netektų savo darbo. Visais šiais atvejais technologijos tik padidina vertimo apimtį.

Trečia, keičiasi profesionalaus vertimo raštu pobūdis, nes naujos rūšies kalbos paslaugos nebeverčiamos la carte. Žmogaus vertėjas raštu (arba vertėjas žodžiu) tampa kokybės garantu didelės rizikos situacijose. Vertėjai kreipiasi ne tik į tam tikrą skaičių po

redagavimo, bet ir į perrašymo ir tarpkultūrinio konsultavimo paslaugas, kur jie gali užtikrinti patikimumo ir pritaikymo lygį, kuriam mašininis vertimas niekada nebuvo sukurtas.

Vienintelis trūkumas yra palyginti ribotas kalbų, kuriomis galima naudotis elektroninėmis duomenų bazėmis ir kitais išteklių, spektras arba bent jau toks, kad mašininis vertimas būtų perspektyvus. Didelės kolonijinės kalbos yra gerai vartojamos ir šiuo metu apie 90 yra vadinamos pagrindinėmis internetinėmis sistemomis, tačiau daugelis mažų imigracijos kalbų tiesiog neturi elektroninių išteklių, reikalingų mašininiam vertimui, kai kuriais atvejais iš kodifikuoto rašymo. Todėl mažesnes kalbas mokantys asmenys privalo dirbti didesne kalba, faktiškai derinant automatinį vertimą ir tarpininkavimą per lingua franca.

Iliustracijos ir įrodymai

Mes galime pasilinksminti su mašininio vertimu. Kaip matyti toliau, Luis Fonsi *daina* Despacito, kurią anglų kalba pateikė 2014 perdavimo sistema, tikriausiai nepadės niekam suvilioti, bet 2017 neuronu pagrįsta sistema galėtų.

Nors komiksų klaidos paprastinaudojamos manyti, kad mašinos niekada verstikaipžmonės, al vertimo sistema, kuri veikia nuo vasario 2017 yra daug geriau, ir žodžiu atvaizdavimastaip pat pagerina Skype Translator. Taigi mes galime smagiai, bet mašininis vertimas dabar reikalauja rimto dėmesio.

Politinės pasekmės

Todėl politika, kuria siekiama gerinti daugiakalbystę, mašininį vertimą gali integruoti taip:

1. Užtikrinti, kad automatinio vertimo būdai ir apribojimai būtų mokomi kaip bendrojo užsienio kalbos mokymo dalis.
2. Skatinti vertėjų mokymą komunikacijos metodų, kuriais integruojamas mašininis vertimas, srityje, įskaitant ne tik išankstinį redagavimą ir po redagavimo, bet ir patikimumą skatinančius įgūdžius.
3. Remti elektroninių išteklių plėtrą mažiau paplitusiomis kalbomis.

Nuorodos ir gilinimas

Turovskis, B. (2016). *Dešimt metų Google Translate*.

goo.gl/TjnUWk. Žiūrėta 2017 m. gegužės mėn.

van Rensburg, A., Snyman, C. & Lotz, S. (2012). „Google Translate“ taikymas aukštojo mokslo aplinkoje: Įvertinti vertimo produktai. *Pietų Afrikos*

kalbotyros ir taikomųjų kalbų studijos, 30, 511–524.

Wilks, Y. (2009). *Vertimo mašina. Jos taikymo sritis ir ribos*. Niujorkas: Springer.

Originali daina	Altavista Babelfish (2014)	„Google“ versti (2017)	Kitas vertimas?
Despacito	Lėtai	Lėtai	
Quiero desnudarte a besos despacito	Aš noriu nusirengti bučiavosi lėtai	Noriu pabučiuoti tave lėtai	
Firmos ¡ las paredes de tu laberinto	Pasirašyta ant jūsų labirinto sienos	Prisijunkite prie savo labirinto sienų	
Y hacer de tu cuerpo todo a manuscrito	Ir padaryti savo kūną per rankraštį	Ir padaryk visą savo kūną rankraščiu.	

55 Kas yra tarpusavio supratimas ir kam jis skirtas?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Reimso Šampanės-Ardennės universitetas

Tarpusavio supratimas (taip pat vadinamas *imliąja daugiakalbyste arba linguareceptiva*) atsiranda, kai žmonės bendrauja tarpusavyje, kalba savo kalba, tuo pat metu supranta vienas kito kalbą. Tai įmanoma, kai kalbėtojai tam tikru mastu išmoko kitą kalbą arba kai kalbos yra abipusiškai suprantamos, t. y. kai jos yra pakankamai panašios, kad būtų užtikrintas tam tikras savaiminis tarpusavio supratimas (Gooskens & van Heuven 2017). Apskritai, intercomprehension veikia geriausiai, kai atitinkamos kalbėtojų gimtosios kalbos yra artimos viena kitai žodyno, morfologijos ir sintaksės, pavyzdžiui, italų, prancūzų arba čekų ir slovākų, požiūriu. Tarpusavio supratimas yra plačiai paplitęs ir gerai ištirtas stabiliomis dvikalbėmis ar daugiakalbėmis aplinkybėmis, pavyzdžiui, imigrantų šeimose ar pasienio regionuose (pvz., Skandinavijoje). Tačiau kalbant apie sąveiką su judiais piliečiais arba tarp jų, jos potencialas dar toli gražu neišnaudojamas.

Ką mums sako tyrimas?

Pasak Braumüller ir Ferraresi (2003), vienkalių tautinių valstybių iškilimas lėmė tai, kad plačioji visuomenė rečiau naudoja tarpusavio supratimą ir nežinojimą. Tačiau galima tikėtis, kad Europos visuomenės daugiakalbėje aplinkoje tarpusavio supratimas taps dažnesnis, ir įtariama, kad spontaniškas jo naudojimas yra daug dažnesnis nei paprastai manoma.

Paaiškėjo, kad tarpusavio supratimas yra vienas iš *teisingiausių daugiakalių bendravimo būdų*, nes jis leidžia visiems kalbėti savo kalba.

Atsižvelgiant į tai, kad imliems, o ne produktyviems įgūdžiams įgyti reikia mažiau laiko (ypač tai pačiai kalbų šeimai priklausančiai kalbai), tarpusavio supratimas taip pat yra racionalus tarpininkavimo pasirinkimas žmonėms, kurie dažnai keliauja arba persikelia iš vienos šalies į kitą; dažnai pirmiausia ugdomi skaitymo įgūdžiai, skatinantys pažangą kitų kompetencijų srityje. Be to, tarpusavio supratimas leidžia tikrai tarpkultūrinę sąveiką, nes abu kalbėtojai prisitaiko vienas prie kito.

Iliustracijos ir įrodymai

Per pastaruosius 20 metų keliuose mokslinių tyrimų projektuose, įskaitant kai kuriuos Europos Komisijos finansuojamus projektus (pvz., „EuRom4, EuroCom“), buvo išnagrinėta daug tarpusavio supratimo aspektų ir parengta specializuota mokymo medžiaga kalbų mokytojams ar besimokantiems asmenims. Tačiau

reikia toliau svarstyti keletą klausimų, pavyzdžiui, sąlygas, kad labai judūs piliečiai spontaniškai naudotųsi tarpusavio supratimu be jokio specialaus kalbos mokymo. Dėl šios priežasties MIME projektas savo empirinius tyrimus sutelkė į dvi labai specifines daugiakalbes aplinkybes.

Mūsų pagrindinis tyrimas buvo sutelktas į Italijos šeimas, kurios įsivaikino vaiką, kuris nekalba itališkai. Dviejų Italijos šeimų, priimančių vaiką iš Čilės, stebėjimas parodė, kad visi šeimos nariai spontaniškai naudojo tarpusavio supratimą. Paklausus apie tai, tėvai pareiškė, kad jie nori tarpusavio supratimo dėl kitų strategijų, nes tai leidžia jiems tiksliai išreikšti save.

Tėvas: Aš esu toks žmogus, kuris nori kalbėti, turiu galvoje kalbėti savo kalba [...], nes tai verčia mane jaustis kaip aš suprantu.

Žinoma, tikslumas gali būti perduodamas tik tuo atveju, jei kalbos leidžia pakankamai gerai suprasti, kaip tai daroma ispanų ir italų kalbomis. Be to, geras bendradarbiavimas yra būtinas žodiniam tarpusavio supratimui dirbti. Tėvai paminėjo, kad pirmiausia jie pritaikė savo kalbą, kad palengvintų tarpusavio supratimą ir laikytųsi įtraukaus požiūrio. Vaikų įvaikinimo srityje tarpusavio supratimas leidžia visiems šeimos nariams lygiomis teisėmis dalyvauti, o tai stiprina šeimos ryšius.

Kitas tarptautinių futbolo profesionalų Prancūzijoje vartojamų kalbų tyrimas rodo, kad tarpusavio supratimo naudojimas dažnai laikomas įtarimu. Pavyzdžiui, Argentinos futbolo treneris Marcelo Bielsa, kuris spaudos konferencijose naudoja nuoseklią vertimą, žurnalistas klausė jo tarpusavio supratimo įgūdžių, o tai rodo, kad jo daliniai kalbos įgūdžiai rodo, jog nėra noro kalbėti prancūziškai.

Žurnalistas (prancūzų k.): Kaip kartais suprantate klausimus prancūzų kalba nekalbant mūsų kalba? (Vertimas į ispanų kalbą)

Marcelo Bielsa (ispanų k.): Nes bijau juokingas ir juokingas save. (Vertimas į prancūzų kalbą)

Žurnalistas (prancūzų k.): Kitą sezoną, geriau kalbėsi prancūziškai. (Vertimas į ispanų kalbą)

Marcelo Bielsa (ispanų k.): Pamatysime. (Vertimas

prancūzų kalba)

Nors tarpusavio supratimas yra plačiai naudojamas ir labai vertinamas neoficialiame kontekste, jis vis dar mažiau priimtinas profesinėje aplinkoje. Laimei, profesinio konteksto tyrimai rodo, kad kuo daugiau tarpusavio supratimo, tuo labiau priimtina (Berthele & Wittlin 2013).

Politinės pasekmės

Norint pereiti nuo potencialaus abipusio suprantamumo prie tikro kalbėtojų tarpusavio supratimo, būtina tvirta politinė parama. Gali būti pasiūlytos šios iniciatyvos:

1. Didinti informuotumą, kad daug formalių susijusių kalbų panašumų suteikia tiesioginę prieigą prie informacijos.
2. Patikinti žmones apie jų spontaniškus tarpusavio supratimo įgūdžius ir skatinti juos stiprinti šiuos įgūdžius per praktiką ar mokymą.
3. Skatinti kalbėtojus, dalyvaujančius akis į akį bendraujant, reikšti savo nuomonę geriausiai jiems pažįstamomis kalbomis, kai tik jie gali pakankamai suprasti vienas kitą (nes jie moka glaudžiai susijusią kalbą arba dėl to, kad jie turi tam tikrą pasyvų kito kalbos arba jų derinio mokėjimą).

Nuorodos ir gilinimas

- Berthele, R. & Wittlin, G. (2013). Imli daugiakalbystė Šveicarijos armijoje. *Tarptautinis daugiakalbystės leidinys*, 10(2), 181–195.
- Blanc-Benveniste, C. (Red.) (1997). „EuRom4“: *Sinchroninio romanų kalbų mokymo metodas*. Firenze: Nuova Italia.
- Braunmüller, K. & Ferraresi, G. (2003). *Daugiakalbystės aspektai Europos kalbų istorijoje*. Amsterdamas: Džonas Benjaminsas.
- Escudé, P. & Janin, P. (2010). *Klausimas dėl tarpusavio supratimo, raktas į daugiakalbystę*. Paryžius: CCE International.
- Gooskens, C. & van Heuven, V. (2017). Skirtingų lingvistinių suprantamumo vertinimas germanų, romanų ir slavų kalbų grupėse. *Kalbėjimo pranešimas*, 89, 25–36.
- Klein, H. G., I. Galinska-Inacio, D. Rutke, T. Stahlhofen & K. Wegner (2004). *EuroComOnline – Internetskurs zum Erwerb rezeptiver Kompetenzen in Italienisch – Rumänisch – Spanisch*. eurocom.httc.de/index.php

56 Ar vertimo raštu ir žodžiu paslaugos mažina paskatas mokytis priimančiųjų kalbų?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

Didėjant imigracijai, viešosios diskusijos kai kuriose priimančiose šalyse pradėjo susieti vertimo raštu ir žodžiu paslaugas su nesugebėjimu įtraukti naujokus įdominuojančią inguistinę tendenciją. Šis įsitikinimas buvo aptiktas Jungtinėse Amerikos Valstijose (Schuck 2009: 162, 170) ir Jungtinė Karalystė (Schäffner 2009). Panašūs argumentai prieš vertimą raštu ir žodžiu pateikiami politiniame diskurse. Pavyzdžiui, 2007 m. Jungtinės Karalystės bendruomenių ir vietos valdžios valstybės sekretorius Ruth Kelly (2007 m.) teigė, kad vertimo raštu ir žodžiu paslaugų teikimas neigiamai paveikė imigrantų paskatas mokytis anglų kalbos, nes tai yra traškutis, kuris prailgina jų priklausomybę nuo gimtosios kalbos. 2015 m. JK Bendrijų sekretorius Erikas Picklesas sakė, kad " tarybosturėtų nustoti švaistyti mokesčių mokėtojų pinigus verčiant į užsienio kalbas. Lvertimas neleidžia žmonėms integruotis į britų visuomenę" (pranešta "Daily Mail Online", 2015 m. sausio 10 d.).

Nė vienas iš šių teiginių nėra pagrįstas empiriniais įrodymais ir nėra jokio priežastinio ryšio tarp vertimo žodžiu ir raštu paslaugų teikimo ir atsisakymo mokytis priimančiosios šalies kalbos.

Ką mums sako tyrimas?

Slovėnijoje buvo atliktas išilginis tyrimas, kuriame dalyvavo grupė neseniai atvykusių asmenų, kuriems suteiktos nemokamos vertimo žodžiu ir raštu paslaugos, taip pat nemokami slovėnų kalbos kursai. Klausimynas buvo naudojamas 127 prieglobsčio prašytojų centrų gyventojų kalbiniams profiliams nustatyti, o kokybiniai duomenys gauti pusiau struktūruotuose pokalbiuose su 38 prieglobsčio prašytojais.

Toliau pateikti rezultatai paneigia hipotezę, kad vertimas raštu ir žodžiu trukdo įtraukti į sąrašą.

► Vertimas ir vertimas žodžiu nėra tinkamiausios komunikacijos strategijos. Neseniai atvykę migrantai ar naujokai nori naudoti kitas komunikacijos strategijas, dažniausiai anglų kalbą, pvz., lingua franca arba vietos kalbą, kai jie ją įsisavina. Tik 10 proc. respondentų neturėjo kito pasirinkimo, kaip tik naudotis vertėjų žodžiu paslaugomis savo kasdiniame gyvenime priimančiojoje šalyje. Tačiau dauguma respondentų (87 proc.) pabrėžė, kad jiems reikia labai rizikingose situacijose dirbančių vertėjų žodžiu ir raštu paramos teisės, policijos, administracinėse ir sveikatos priežiūros

bendruomenėse.

► Migrantai vertimą ir vertimą žodžiu laiko laikinu sprendimu. Dauguma (61 proc.) vertėjų raštu ir žodžiu iš tikrųjų laiko kliūtimis, ribojančiomis jų nepriklausomą bendravimą su naująja aplinka. Iš tiesų, kai prašoma įsivaizduoti scenarijų, pagal kurį jie visada galėtų gauti pagalbą iš kvalifikuoto vertėjo, kai nori, jie visi sakė, kad norėtų išmokti priimančiosios kalbos.

► Kai kurie migrantai (31 proc.) ne tik jaučiasi nepatogūs ir priklausomi naudojantis mediatoriais, bet ir ne visada pasitiki vertėjais žodžiu ir raštu, kad jie perduos viską, ką norėjo išreikšti.

► Mūsų tyrimas nenustatė ryšio tarp valstybės teikiamų vertimo raštu ir žodžiu paslaugų ir bet kokio atgrasymo mokytis priimančiosios kalbos. Apie 95 proc. respondentų teigė, kad ieškant darbo ir kuriant santykius svarbu žinoti vietos kalbą.

Iš tų, kurie buvo Slovėnijoje ilgiau nei šešis mėnesius, visi dalyvavo valstybės finansuojamuose Slovėnijos kursuose, o trečdalis pasiekė tokį lygį, kad galėjo dalyvauti Slovėnijos interviu.

Iliustracijos ir įrodymai

Todėl mes neradome neigiamo ryšio tarp vertimo raštu ir žodžiu paslaugų teikimo ir prieglobsčio prašytojų motyvacijos išmokti dominuojančią priimančiosios šalies kalbą.

Politinės pasekmės

Todėl politikos formuotojai turėtų atsižvelgti į šiuos aspektus.

► Speciali vertimo politika gali būti sukurta įvairioms migrantų grupėms.

► Valstybė turėtų teikti aukštos kokybės vertimo raštu ir žodžiu paslaugas naujai atvykusiems migrantams, ypač didelės rizikos situacijose ir jų buvimo pradžioje.

► Pagrindiniams kalbų deriniams reikalingas aukštos kokybės vertėjų mokymas.

► Turėtų būti rengiami nuolatiniai ir nemokami kalbų kursai priimančiosios šalies kalbai mokytis.

Nuorodos ir gilinimas

Kelly, R. (2007). 2006 m. birželio 10 d., sekmadienį, interviu su Ruth Kelly, Bendruomenių ir vietos valdžios valstybės sekretoriumi Jonu Sopol'u Politikos šou, BBC NEWS. Žiūrėta 2018 m. balandžio 6 d. news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/programmes/politics_show/6725673.stm

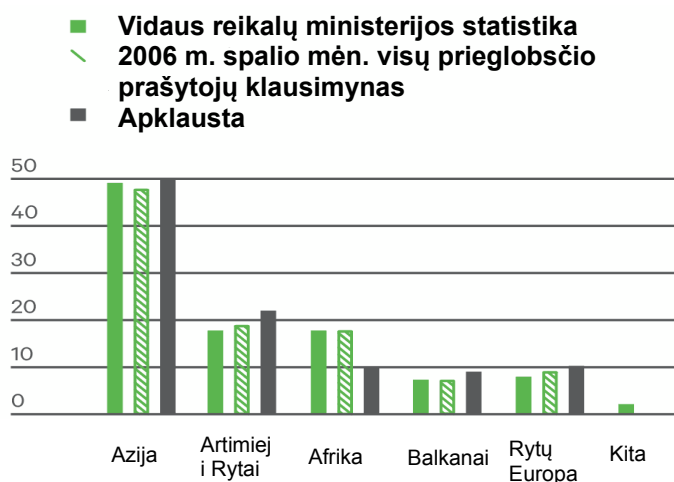
Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Vertimas žodžiu ir kalbinė įtrauktis – draugai ar priešai? Lauko tyrimo rezultatai. *Vertėjas*. (Internete: 2017 m. lapkričio 24

d., [doi:10.1080/13556509.2017.1396406](https://doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406)

Schäffner, C. (2009). Ar vertimo kliūtis integracija? *Forumas*, 7, 99–122.

Schuck, P. H. (2009). Imigrantų įsisteigimas Jungtinėse Amerikos Valstijose po rugsėjo 11 d.: Du žingsniai pirmyn, vienas žingsnis atgal. J. L. Hochschild, J. H. Mollenkopf (Eds.): *Atnešimas Outsiders į: Transatlantinės imigrantų politinės integracijos perspektyvos* (p. 158–175). Ithaca ir Londonas: Kornelio universiteto spauda.

Intervialization geografinė kilmė buvoPALYGINTI GLOBALŲ POPULIACIJŲSLOVĖNIJOS RESPUBLIKOJE (2013–2016, N=1585, Vidaus reikalų ministerijos pateikti duomenys) IR POPULACIJA SLOVENE ASILE DEMANDORS IN OCTOBRE2016 (duomenys surinkti iš 107prieglobsčioprašytojų, atstovaujančių47 proc.iš 243 Slovėnijos prieglobsčio centruose gyvenančių asmenų, klausimyno)

57 Ar turėtume skatinti planuojamą kalbą, pvz., Esperanto, kaip tarptautinę lingua franca?

Sabine Fiedler, Cyril Brosch, Leipcigo universitetas

Tarptautinės esperanto kalbos sociolingvistinis statusas rodo, kad planuojama kalba gali būti veiksminga bendravimo priemonė, kaip ir bet kuri etninė kalba (arba „natūrali“). Nepaisant 130 metų istorijos, esperanto kalbos tyrimų objektas nėra toks rimtas, kaip ir kitos kalbos, ir jo įsigijimas nėra skatinamas tokiu pačiu intensyvumu.

Ką mes jį tiriamo?

Pasak etnologo, dažnai naudojama nuoroda į šiuolaikines kalbas, esperanto kalba yra antroji 2 milijonų žmonių kalba (taip pat žr. Wandel 2015); kiti skaičiavimai rodo tik 100 000 kalbėtojų. Nuo 2015 m. gegužės mėn. daugiau nei 1,6 mln. žmonių pradėjo mokytis kalbos Duolingo interneto platformoje. Patirtis rodo, kad dėl savo morfozintaksinės struktūros skaidrumo esperanto mokosi daug lengviau nei kitos užsienio kalbos (žr., pavyzdžiui, Piron 2006: 2489), nors kontroliuojamų tyrimų metu tai sunku patvirtinti. Mes studijavome Esperanto kaip lingua franca naudojimą ilgalaikio ir vidutinio laikotarpio judumo atvejais (daugiausia dėmesio skiriant esperanto kalba kalbančioms šeimoms) ir jo kaip verslo kalbos vartojimą tarptautinėje nevyriausybinėje organizacijoje Slovakijoje (žr. Fiedler & Brosch 2018). Mūsų rezultatai rodo, kad kalbagali būti veiksminga ir išraiškinga tarpkultūrinio bendravimo priemonė, leidžianti aukštą įtraukties laipsnį. Mūsų NVO tyrimo dalyviai (daugiausia stažuotojai ir savanoriai, dirbantys Europos savanorių tarnyboje) patvirtino, kad per palyginti trumpą laiką lengva mokytis kalbų.

Nors kai kurie savanoriai, dirbantys NVO, žinojo esperantą prieš jų 6 ar 12 mėnesių stažuotes, kiti pradėjo mokytis tik tada, kai nusprendėten dirbti.

Kitas įdomus rezultatas buvo tai, kad NVO profesinėje sistemoje, kurioje dalyvavo šešių skirtingų gimtųjų kalbų darbuotojai ir stažuotojai, buvo būdinga daugiakalbė praktika, kuri pasikeitė atsižvelgiant į komunikacinę padėtį ir dalyvius: Esperanto buvo vartojama apie 80 % visų bendravimo darbe ir asmeninio bendravimo per pietų pertraukas, o likusią laiko dalį buvo vartojama vietos kalba, slovakų ir anglų kalba kaip lingua franca. Be to, mūsų interviu nustatyta, kad daugelis kalbėtojų teigė, kad jie patiria propedeutinį esperanto efektą, t. y. jų sėkmingas Esperanto įsigijimas padėjo jiems išmokyti kitų užsienio kalbų. Šie rezultatai rodo, kad planuojamos kalbos vartojimas nebūtinai

reiškia kitų kalbų devaloraciją.

Ilustracijos ir įrodymai

Planuojamos kalbos mokėjimas padėjo vėliau išmokyti kitas kalbas, įskaitant vietos kalbos mokymąsi įsikūrus naujoje priimančioje šalyje, kurioje yra ispanų kalbos šeima:

„EspéRanto“ labai padėjo skatinti mano gebėjimą kalbėti apskritai, net nebandyčiau mokytis vengrų kalbos, jei neturėčiau esperanto vadovėlio mokytis vengrų kalbos, o tai palengvino mane.

Esperanto kalba pasirodė esanti gyva kalba, turinti didelį potencialą, kaip veiksminga komunikacijos priemonė įvairiose srityse. Jis naudojamas kasdiniame pokalbyje, kaip konkretaus naudojimo kalba ir kaip originalios ir išverstos literatūros laikmena. Taisėkmingiausia kalba tarp daugiau nei 1000 sukurtų kalbos projektų. Iš dalies taip yra dėl jo struktūrinių savybių: produktyvi Šodžių formavimo sistema, lanksti sintaksė, sudėtingumo ir išimčių sumažinimas, be išraiškingumo praradimo. Tačiau esperanto sėkmė daugiausia susijusi su papildomais lingvistiniais veiksniais: kalba surado pakankamai įvairių ir kūrybišką kalbėtojų bendruomenę, kuri užtikrintų jos tvarų vystymąsi ir sklaidą. Balandžio 2012, Esperanto buvo įtraukta į „Google Translate“ kalbų, ir Vikipedio (Esperanto Vikipedija) plėtra vyksta, su daugiau nei 240,000 straipsniais gruodžio 2017. Keli gimtoji esperanto kalba (apie 1 000 žmonių) nenustato kalbos standartų, o tai reiškia, kad visi kalbėtojai gali bendrauti vienodomis sąlygomis.

Dėl šių priežasčių švietimo sistemos neturėtų ignoruoti esperanto, o iš naujo apvarstyti jos, kaip bendravimo kalbos, kuri prilygsta natūralioms kalboms, potencialą. Būtų galima dėti pastangas, kad kartu su kitais užsienio kalbų kursais būtų galima mokytis planuojamos kalbos.

Politinės pasekmės

1. Planuojamos kalbos ir interlingvistinės (planuojamų kalbų studijos) turėtų būti apibrėžiamos kaip mokymo ir mokslinių tyrimų sritys universitetuose.

2. Turėtų būti sukurta profesionali mokymo medžiaga esperanto mokymui mokyklose.

3. Esperanto kalba turėtų būti siūloma kaip užsienio kalba atrinkose Europos mokyklose, laikantis koordinuoto požiūrio į jos ilgalaikės vertės nustatymą dideliu mastu. Todėl kiekvienai dalyvaujančiai mokyklai reikėtų rengti mokytojų rengimo kursus, kurių standartai užtikrintų kokybišką mokymą, kaip ir kitų užsienio kalbų atveju.

Nuorodos ir gilinimas

Brosch, C. (2018). Esperanto als Mittlersprache ir längerfristiger Mobilität. S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migration – sprachliche Herausforderungen*. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 69–90.

Brosch, C. & Fiedler, S. (2017). Der spezifische Beitrag des esperanto zum propädeutischen Effekt beim Fremdsprachenlernen (mit Schwerpunkt auf der Erwachsenenphase). *Byloje C. Brosch & S. Fiedler*

(Eds.), *Jahrbuch der Gesellschaft für Interlinguistik*, 11–38.

Fiedler, S. & Brosch, C. (2018). Esperanto – lingua franca naudojimo: Mokomosios NVO atvejo tyrimas. *Kalbos problemos & Kalbos planavimas*, 42, 194–219.

Pereltsvaig, A. (2017). *Esperantiniai tyrimai: Naujausias straipsnis*. Leidinys internete: www.esperantic.org/en/research/state-of-the-art/

Piron, C. (2006). Nurodykite oficialią kalbą/Wahl einer Amtssprache. U. Ammon et al. (Eds.). *Sociolingvistika/Soziolinguistik. Tarptautinis kalbos ir visuomenės mokslo vadovas/Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft* Vol. 3/3. Teilband (p. 2484–2493). Berlynas/Niujorkas: iš Gruyter.

Wandel, A. (2015). Kiek žmonių kalba esperanto? *Esperanto internete. Tarpdisciplininis sudėtingų sistemų aprašymas*, 13, 318–321.

58 Ar mašininis vertimas turėtų būti naudojamas teikiant viešąsias paslaugas?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Mašininis vertimas (TA) paprastai prieinamas nemokamais internetiniais formatais, iš kurių svarbiausias valdo didžiausios pasaulyje IT bendrovės, įsikūrusios Jungtinėse Amerikos Valstijose. Plačiai paplitusi nuomonė, kad šių sistemų teikiami vertimai yra ydingi ir nepatikimi, todėl jų reikėtų vengti bet kokiomis aplinkybėmis. Tačiau daugelis žmonių nuosekliai naudojami šiomis internetinėmis paslaugomis ir žino, kaip integruoti rezultatus į kitas komunikacijos strategijas. Kyla klausimas ne dėl to, ar galima naudoti mašininį vertimą, bet kaip ir kada jis gali būti naudojamas.

Ką mums sako tyrimas?

TP naudojimo viešosiose paslaugose tyrimas rodo dviejų tipų situacijas, kurios iš esmės skiriasi.

Pirmuoju atveju fiksuotas tekstas (oficialus tekstas arba galbūt interneto svetainė) yra maitinamas nemokamu automatinio vertimo internetu sistema, arba mygtukai pateikiami internete, kad naudotojai galėtų tai padaryti patys. Rezultatas yra rašytinis vertimas, kuriame yra klaidų. Jei nežinote kalbos, šių klaidų nematysite; klaidos negali būti mirtinos; betjįsčia. Daugeliu atvejų vartotojas galės suprasti svetainės ar dokumento turinį, tačiau beveik neabejotinai bus neigiamų pasekmių.

1. Naudotojas pajus, kad jo kalba nėra gerbiama, o tai gali turėti neigiamų pasekmių jo socialinės įtraukties jausmui.
2. Daromas neigiamas poveikis atitinkamos viešosios paslaugos prekės ženklui.
3. Nors dalijamasi bendromis idėjomis, vartotojas linkęs plėtoti racionalų nepasitikėjimą detalėmis, o tai reiškia, kad visa svarbiausia arba didelės rizikos informacija dažnai nėra neapdorota arba turi būti sekama kitais kanalais.
4. Nepalankiausioje padėtyje, ypač sveikatos priežiūros paslaugų srityje, būtų galima manyti ir imtis veiksmų didelės rizikos informacija, kuri gali turėti pražūtingų pasekmių.

Antrame scenarijuje naudotojai patys pasirenka automatinį vertimą į kalbą, kuri kitu atveju nėra prieinama ir yra įspėjama apie susijusią riziką. Sveikatos priežiūros paslaugų interneto svetainė galėtų

tai padaryti, pavyzdžiui, pateikti telefono numerių, kurie gali būti naudojami tolesnei pagalbai (žr. Liddicoat ir Hale 2015), sąrašą, kai mašininis vertimas yra tikrai geresnis už nieko.

Iliustracijos ir įrodymai

Kai mašininis vertimas taikomas specializuotoms situacijoms, pavyzdžiui, medicininėms konsultacijoms, galima tęsti dialogą padalijant į uždarus scenarijus, kiekviename etape pateikiant ribotą skaičių variantų. Tai gali veikti gana gerai, kol dialogas lieka scenarijuje, kaip matyti iš specializuoto medicinos vertėjo, kurį galima atsisųsti nemokamai. Kai tik paliksime uždara scenarijų, reikia kitų sprendimų.

Mūsų MIME atvejų tyrimai Tarragonoje, Leipcige ir Liublianoje atskleidė, kad neseniai imigrantai ir prieglobsčio prašytojai naudojami internetiniu mašininio vertimu, kad pasirengtų svarbiems renginiams, tokiems kaip apsilankymas pas gydytoją.

Taigi jie ateina į pokalbį su bent šiek tiek suprasti terminus, kurie bus naudojami ir dalykų, kurie bus pasakyta natūra. Tokiose situacijose, mašininis vertimas yra ne tik „geriausiai nieko“. Tai tikra pagalba, kurią galima panaudoti kartu su kitomis tarpininkavimo strategijomis: Lingua franca, intercomprehension, naudojimas priimančiosios kalbos. Tokiu atveju mašininio vertimo naudojimas yra ne tik teisėtas, bet ir nusipelno būti auginamas ir specialiai apmokytas.

Politinės pasekmės

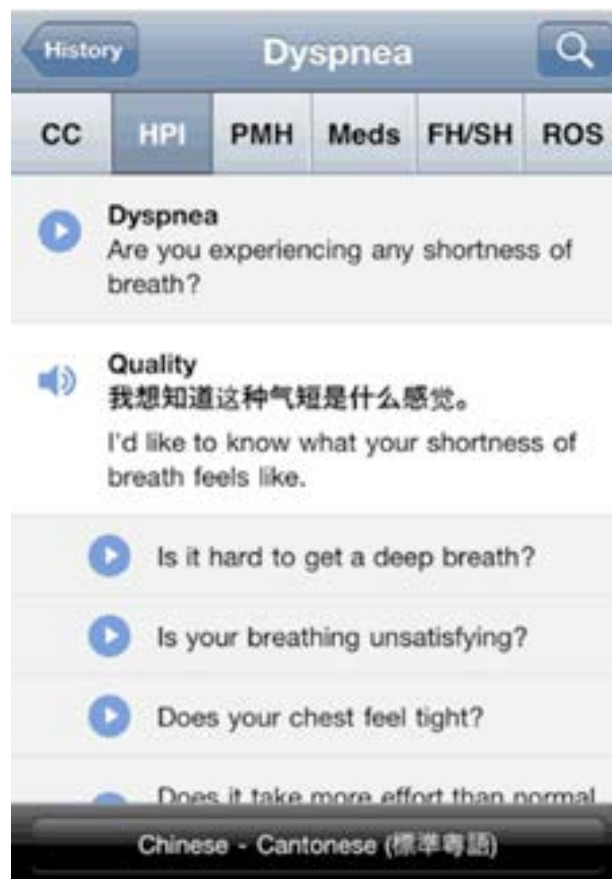
Politinės pasekmės yra tokios.

1. Apskritai paslaugų teikėjai neturėtų naudoti mašininio vertimo paslaugomis, išskyrus atvejus, kai tai susiję su kitomis komunikacijos strategijomis (išankstiniu redagavimu, po redagavimo). Tai ypač pasakytina apie didelės rizikos situacijas.
2. Be to, nuorodos į naudotojo pasirinktą mašininį vertimą gali būti naudojamos mažos rizikos situacijose ir kalboms, į kurias žmonės greičiausiai nebus verčiami. Mašininis vertimas jokių būdu negali būti laikomas kvalifikuoto specialisto vertimo pakaitalu.
3. Paslaugų teikėjai turėtų pripažinti, kad daugelis jų klientų naudojami mašininio vertimu, gerai suvokdami jo trūkumus ir sėkmingai derindami su kitais

tarpininkavimo sprendimais. Neturėtų būti bandoma uždraustitokią veiklą.

4. Mokymas, kaip protingai naudoti mašininį vertimą, turėtų būti įtrauktas į bendrąsias tarpininkavimo mokymo programas, kurios pripažįstamos kaip pagrindinės kalbos žinios.

Neuronų mašininio vertimo atsiradimas nuo 2016 m. pagerino daugelio kalbų porų produkcijos kokybę, ir nėra abejonių, kad jaunesni vartotojai yra, tuo daugiau jie žino, kaip integruoti mašininį vertimą į komunikacijos strategijų rinkinius.

Nuorodos ir gilinimas

García, I. (2010). Ar mašininis vertimas jau paruoštas? *Tikslas* - 22, 7–21.

Liddicoat, A. & Hale, S. (2015). Tikslumo ir kultūros prasmė, taip pat mašino augimas vertimo žodžiu ir raštu srityje. *Cultus: Kultūrų tarpininkavimo ir komunikacijos žurnalas*, 8, 14–26.

59 Ar anglų kalba, kaip lingua franca, turėtų būti prieinama keliomis veislėmis?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gilvez, Katholieke universitetas Leuven

Pastaraisiais metais keletas politinių filosofų dar kartą išnagrinėjo anglų kalbos vartojimą kaip pasaulinę lingua franca, įskaitant tai, ar šis dominuojantis vaidmuo yra suderinamas su teisingumo principais. Per tą patį laikotarpį kalbose atsirado nauja auganti diskusija apie anglų kalbos vartojimą kaip lingua franca, o tai rodo, kad naudojant ne gimtoji kalba, anglų kalba iš tikrųjų pakeičiama kita atskira idioma, šiek tiek kaip ir kiti komentatoriai kalba apie „Glorblish“, o ne standartinę anglų kalbą vienoje iš daugelio vietinių veislių (žr., pavyzdžiui, Seidlhofer 2011, Jenkins 2014). Kai kurie teigia, kad anglų kalbos tipas, naudojamas kaip lingua franca, neturėtų būti laikomas „priklausomu“ gimtąja anglų kalba. Anglų kalba kaip lingua franca (ELF) turi būti laikoma teisėta pati savaime, o ne kaip nepakankama anglų kalba.

Ką mums sako tyrimas?

Kalbinis susidomėjimas ELF ir politinių filosofų susidomėjimas kalbiniu teisingumu vystėsi vienu metu, tačiau iki šiol dvi literatūras nesikreipta (išskyrus, pavyzdžiui, Gazzola ir Grin 2013). Van Parijs (2011 m.), tvirtai pasisakęs už anglų kalbos vartojimą tarptautiniu mastu, taip pat keletas jos pasekėjų, mano, kad tarptautiniu mastu vartojama anglų kalba nesiskiria nuo anglų kaip gimtosios kalbos (ENL). Priešingai, ELF šalininkai mano, kad jie iš esmės skiriasi. Tačiau, išskyrus kelias nuorodas, jis nebuvo suinteresuotas klausimais, kuriuos iškėlė politiniai filosofai, besidomintys lingvistiniu teisingumu. Šis dėmesio trūkumas kelia problemų, nes dėl to gali būti padaryta rimtų klaidų nustatant aktualius klausimus.

Pavyzdžiui, teiginys, kad ne gimtoji anglų kalba nebėra nepalankioje padėtyje, palyginti su gimtąja, kai anglų kalba vartojama lingua franca (ELF prasme); žr. 2014 m. Jenkins: 39–40; Seidlhofer 2011 m.: 16) lieka neaiški. Norint pagrįsti tokį tvirtinimą, pirmiausia reikia aiškiai suprasti, kas yra neteisybė ar nesusijęs trūkumas, ir kaip ELF jį išsprendžia arba sumažina. Tik tada bus galima pateikti atitinkamą nuomonę dėl didžiausio ELF teisingumo.

Tuo pačiu metu, jei ne gimtoji kalba gali būti atsieta nuo to, kad kalba ne gimtoji, filosofai turėtų persvarstyti teiginį, kad anglų kalbos vartojimas kaip pasaulinė transporto priemonė yra nesąžiningas. Kai kurios ELF argumento ypatybės turėtų būti įtrauktos į normatyvinę diskusiją apie visuotinį lingvistinį

teisingumą, kuri leistų pakeisti dabartines pozicijas ir perorientuoti vyraujančius argumentus.

Tyrime nustatyti keturi pasaulinės kalbinės neteisybės šaltiniai pasaulyje, kuriame anglų kalba būtų vartojama kaip pasaulinė lingua franca.

1. **Komunikacinė neteisybė:** ne anglų kalbos kalbėtojai turės palyginti prastesnius bendravimo įgūdžius, o tai gali trukdyti jų bendravimui.
2. **Išteklių trūkumas:** ne gimtoji kalbėtojai turi investuoti daug išteklių mokytis anglų kalbos, o gimtoji kalba to daryti nereikia.
3. **Neteisybė gyvenimo pasaulyje:** ne anglų kalbos yra perkeliamos į periferiją, o šių kalbų kalbėtojai vis didesnę savo gyvenimo dalį praleidžia angliškai kalbančioje aplinkoje ir nuorodose (ką politiniai filosofai vadina „gyvenimo pasauliu“).
4. **Orumo neteisingumas :** aukštesnis anglų kalbos statusas atitinkamai reiškia žemesnį kitų kalbų statusą, mažesnį orumo ir prestižo laipsnį.

Iliustracijos ir įrodymai

Anglų kalbos suvokimas kaip ELF nepanaikina kalbinės neteisybės. Pirmą, investicijos į išteklius tebėra iš esmės nevienodos. Antra, kadangi ELF nėra stabilus ir iš esmės dinamiškas, kalbėtojams neaišku, koks yra komunikacinis tikslas, kuris gali sukelti komunikacinį netikrumą. Be to, daugeliu atvejų vis dar yra spraga tarp gimtakalbių ir ne gimtakalbių kompetencijos. Trečia, nors teoriškai galima „dekultūrizuoti“ anglų kalbą ir „re-kultūrizuoti“ ją kaip tikrai bendrą ir neutralią kalbą, tai nėra tikėtina, ypač atsižvelgiant į esminį ELF nestabilumą, kuris smarkiai kontrastuoja su stipriu kultūriniu ENL įsišaknijimu šalyse, turinčios didelę ekonominę, politinę ir demografinę svarbą tokiose šalyse kaip Didžioji Britanija, Jungtinės Valstijos, Australija ir kt. (Mackenzie, 2014). Ketvirta, būtent dėl skirtumo tarp nestabilios ELF ir seniai nusistovėjusios ENL su stipriomis literatūrinėmis ir nacionalinėmis tradicijomis, ELF prestižas vargu ar atitiktų ENL prestižą.

Politinės pasekmės

Viena iš galimų alternatyvų, atsižvelgiant į tai, kad

anglų kalba turi didelę įtaką ir šiuo metu yra vartojama daugiau nei bet kuri kita kalba tarptautiniame komunikacijoje, yra ieškoti kitos anglų kalbos vartojimo strategijos. Ji visų pirma gali būti suvokiama kaip policentrinė lingua franca, kaip ir tokios *gimtosios kalbos* kaip vokiečių, olandų (ir pati anglų kalba!) taip pat yra policentrinės. Dėl to atsirandantis dalyvavimas nėra tiesiogiai susijęs su politikos priemonėmis, bet gali išplėsti su kalbų politikos tikslais susijusių svarstymų apimtį.

Jei pati lingua franca laikoma policentrine, anglų kalbos vartojimas tarptautiniame bendravime turėtų apimti tai, kaip kalbama anglų kalba remiantis L1, todėl kalba viduje tampa įvairesnė. Šis metodas suteikia aiškesnę komunikacijos standartą, kad būtų išvengta jurisdikcijos neapibrėžtumo (kaip būtų tuo atveju, jei FLE būtų laikomas mokymosi tikslu). Kaip rodo De Schutter (forthcoming), jis leidžia perkelti L1 savybes ir išraišką į anglų kalbą, taip užtikrinant stabilesnę kultūros atkūrimą, ir atkuria lygesnę orumą, pasisavindamas kalbą, nustatydamas jai standartus ir suteikdamas nevietiniams anglų vartotojams pasitikėjimą, kad tai, ką jie kalba, taip pat yra (gera) anglų kalba, pagal vietos taisykles, kurių standartizavimas suteikia garsiakalbiam patikimesnę atsvarą ENL standartams nei ELF nepastovumas.

Nuorodos ir gilinimas

- Schutter, H. (būsimas). Pasaulinė kalbinė teisė ir anglų kalba kaip Lingua Franca. F. Grin & P. Kraus (Eds.), *Daugiakalbystės politika. Kalbų valdymas, globalizacija ir europizacija*. Amsterdamas: Džonas Benjaminsas.
- Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Ar ELF yra veiksmingesnis ir teisingesnis už vertimą? ES daugiakalbės tvarkos vertinimas. *Tarptautinis taikomosios kalbos leidinys*, 23, 93–107.
- Jenkins, J. (2014). *Anglų kaip lingua franca tarptautiniame universitete: Akademinės anglų kalbos politikos politika*. Oksfordas: Routledge.
- Mackenzie, I. (2014). *Anglų kaip Lingua Franca. Teorizavimas ir anglų kalbos mokymas*. Oksfordas: Routledge.
- Seidlhofer, B. (2011). *Anglų kalbos supratimas kaip Lingua Franca*. Oksfordas: Oksfordo universiteto spauda.
- Van Parijs, P. (2011). *Kalbinis teisingumas Europai ir pasauliui*. Oksfordas: Oksfordo universiteto spauda.

60 Kokie yra tinkami kalbos metodai, kad būtų patenkinti judžių pensininkų kalbos poreikiai?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Gana turtingų pensininkų migracija iš Šiaurės Europos į išėjimo į pensiją vietas palei Viduržemio jūros pakrantes lemia išskirtines socialines lingvistines aplinkybes. Daugelis į pensiją išėjusių migrantų nemoka priimančiosios šalies kalbos, bent jau išsamiai. Vietoj to migrantai ir kiti vietos subjektai naudojami įvairiomis kalbų strategijomis, kad patenkintų savo komunikacijos poreikius. Kokios yra šios strategijos ir kaip vietos sprendimus priimančias asmenys turėtų orientuotis į sudėtingą tarptautinės migracijos kalbinę aplinką išėjimo į pensiją metu?

Ką mums sako tyrimas?

Galima nustatyti dvi normatyvines judumo ir kalbų įvairovės Europoje perspektyvas. Pirma, kalbiniam klausimams tenka svarbus vaidmuo diskusijose dėl imigrantų integracijos. Dažnai manoma, jog labai svarbu, kad imigrantai išmoktų priimančiosios šalies kalbą, kad galėtų patekti į darbo rinką ir dalyvauti politiniuose procesuose, taip pat dėl kultūrinių priežasčių, susijusių su priklausymu ir tapatybe. Šiuo požiūriu pirmenybė teikiama daugiakalbystei individualiu lygmeniu, t. y. imigrantai, be gimtosios kalbos, mokosi priimančiosios šalies kalbos.

Antra, yra ir Europos, ir nacionalinė mažumų kalbų teisių politika, kuri kartais taikoma ir migrantams. Šios teisės reiškia, kad teisėti gyventojai, kurių gimtoji kalba nėra daugumos ar oficialioji kalba, tam tikromis aplinkybėmis turėtų turėti galimybę vartoti savo gimtąją kalbą. Šiuo požiūriu pirmenybė teikiama daugiakalbystei visuomenės lygmeniu: priimančioji visuomenė teikia informaciją ne tik daugumos kalba, bet ir atitinkamomis mažumų kalbomis, o tam tikrais atvejais vertimo žodžiu ar raštu paslaugos teikiamos.

Susidūrę su judžių pensininkų kalbos poreikiais, politikos formuotojai turi rasti pusiausvyrą tarp šių dviejų perspektyvų.

Iliustracijos ir įrodymai

Tarptautinės pensininkų migracijos atveju MIME tyrime nustatyta keletas kalbų strategijų, kuriomis naudojasi judūs pensininkai.

1) Daugelis pensininkų – bent jau mažesnių kalbų bendruomenių – iš pradžių bando išmokti priimančiosios šalies kalbą. Vietos valdžios institucijos gali atlikti tam tikrą vaidmenį rengiant užsienio

pensininkų poreikiams pritaikytus kalbų kursus, išskyrus atvejus, kai tai daro kiti subjektai. Pavyzdžiui, pensininkai linkę daugiau dėmesio skirti bendravimo įgūdžiams, o ne gramatiniam pataisymui, o internetiniai kursai gali būti naudingi tose vietose, kur daugelis sezoninių migrantų negali dalyvauti reguliariuose kursuose vietoje.

Tačiau kalbų mokymo nepakanka. Vyresnio amžiaus žmonėms dažnai sunku išmokti naują kalbą ir jie turi mažiau galimybių ir paskatų mokytis vietos kalbos nei jaunimas. MIME tyrimai rodo, kad pensininkai, kurie migruoja dėl „gyvenimo būdo“ priežasčių, dažnai įgyja mažai žinių apie savo naujosios šalies kalbas.

2) Vietoj to, į pensiją išėję migrantai dažnai gali vartoti savo gimtąją kalbą. MIME tyrimai nustatė keturis būdus, kaip tai padaryti. Pirma, daugelyje išėjimo į pensiją vietų atsirado emigrantų bendruomenės, kuriose į pensiją išėję migrantai didžiąją dalį savo kasdienio gyvenimo gali gyventi gimtąja kalba.

Antra, pensininkai gali naudotis vertimo žodžiu arba raštu paslaugomis, kurios dažnai lengvai prieinamos ten, kur daug užsienio pensininkų įsikūrė. Tačiau MIME tyrime nustatyta, kad šias kalbos paslaugas dažnai teikia draugai, pažįstami ar vertėjai žodžiu, neturintys formalios kvalifikacijos. Jautresiose situacijose tai gali būti problema. Trečia, kai kuriose srityse buvo pranešta apie tarpusavio supratimą (glaudžių kalbų vartotojų tarpusavio supratimas). Ketvirta, migrantai gali laikinai grįžti į savo (buvusią) šalį, kad galėtų vykdyti tam tikrą veiklą, pavyzdžiui, pasikonsultuoti su gydytoju. Šią strategiją galima apibūdinti kaip „išvestį“.

3) Galiausiai, anglų kalba vis dažniau vartojama kaip lingua franca išėjimo į pensiją vietose, nes pensininkai ir vietiniai gyventojai geriau moka anglų kalbą. Daugeliui į pensiją išėjusių migrantų tai palengvina gyvenimą, jei jie gali bendrauti anglų kalba, o ne vietos kalba. Tačiau anglų kalbos dominavimas taip pat apima galios ir statuso klausimus, kurie gali būti jautrūs vietinių gyventojų ir užsieniečių sąveikai, taigi ir socialinei sanglaudai. Be to, kartais atrodo, kad vietos valdžios institucijos per daug pasitiki anglų kalba ir mano, kad anglų kalba pateikta informacija yra prieinama visiems užsieniečiams.

Taip nėra, nes ne visi mobilieji pensininkai supranta anglų kalbą ir net tie, kurie gali geriau suprasti, jei gauna informaciją savo gimtąja kalba. Anglų kalba

dažnai yra naudinga kasdienei komunikacijai ir bendros informacijos sklaidai, tačiau vertimo žodžiu ar raštu į gimtąją kalbą reikia tam tikroms grupėms ir asmenims, ypač opiose situacijose.

Politinės pasekmės

Į pensiją išėję migrantai kasdienei komunikacijai valdyti naudojami įvairiomis kalbų strategijomis. Politikos formuotojai turi pripažinti šią įvairovę ir prie jos prisitaikyti, vengti vieno dydžio sprendimų ir būti pasirengę naudoti skirtingus kalbos metodus, priklausomai nuo situacijos. Tai gali būti migrantų kalbos švietimas, bendradarbiavimas su etninėmis asociacijomis, kokybiškos viešo vertimo žodžiu ir raštu paslaugos ir gerai apgalvotas anglų kalbos kaip lingua franca vartojimas. Jei priimančiosios šalies valdžios institucijos gali ir nori teikti vertimo žodžiu paslaugas kitose srityse nei teismo procesas, kai to reikalaujama pagal ES teisę, pirmenybė turėtų būti teikiama sveikatos priežiūrai.

Nuorodos ir gilinimas

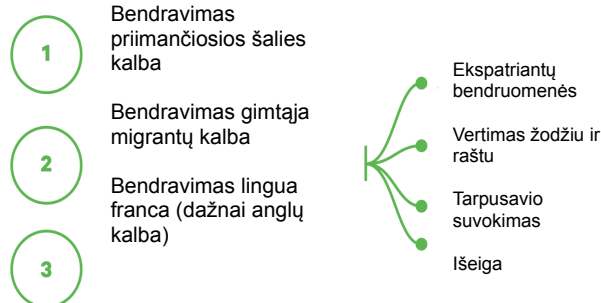
Casado-Díaz, M. A. (2006). Pasitraukimas į Ispaniją: Šiaurės Europos piliečių skirtumų analizė. Etikos ir

migracijos studijų leidinys, 32, 1321–1339.

O'Reilly, K. (2008). *Pokalbiai apie Kosta*. Išleido Lulu.com

Torkington, K., David, I., & Sardinha, J. (Eds.). (2015). *Gero gyvenimo praktikavimas: Gyvenimo būdo migracija praktikoje*. Niukaslas ant Tyne: Kembridžo Scholarsas.

KALBŲ STRATEGIJOS PENSININKŲ TARPTAUTINĖS MIGRACIJOS SRITYJE

61 Kaip tarpusavio suvokimas gali būti naudojamas profesinėje aplinkoje?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Reimso Šampanės-Ardennės universitetas

Vienas iš pagrindinių iššūkių, su kuriais susiduria viešosios ir privačiosios institucijos Europoje, yra tai, kaip valdyti įvairias daugiakalbes komunikacijos aplinkybes, įskaitant darbą. Kalbų ekonomikos tyrimai rodo, kad aukšto lygio anglų kalbos nebūtinai pakanka ir kad kitų užsienio kalbų mokėjimas gali būti plačiai atlyginamas, nes suteikia papildomą konkurencinį pranašumą (pvz., Grin, Sfreddo ir Vaillancourt 2010). Alternatyvūs sprendimai įmonėms, vykdančioms veiklą įvairiomis kalbomis, apima gimtosios kalbos įdarbinimą, profesionalių vertėjų žodžiu ir raštu įdarbinimą ir vidaus kalbų mokymą. Kartu su šiomis gerai žinomomis strategijomis iš esmės neišnaudojama tiek žodinės, tiek rašytinės tarpusavio supratimo galimybės.

Ką mums sako tyrimas?

Profesiniame kontekste žodinis tarpusavio supratimas buvo stebimas akis į akį rengiamuose susitikimuose, kuriuose dalyvavo glaudūs bendradarbiai (Ribbert & ten Thije 2007), ir neoficialūs susitikimai (Klaveren & De Vries 2012). Teigiama, kad šis tarpininkavimo metodas yra naudingas, ypač komandinio darbo kontekste. Kai kolegų kalba (arba turi pakankamai žinių) susijusių kalbų (t. y. gana artivienas kito), šie bendri kalbos įgūdžiai gali būti naudojami siekiant sutaupyti laiko, išvengti protinio nuovargio ir perduoti tarpusavio kultūrinį supratimą.

Kalbant apie profesines aplinkybes, susijusias su užsienio kalbomis rašytiniais dokumentais, gana plačiai paplitęs tarpusavio supratimas, ypač kai jis derinamas su žodynų ar vertimo priemonių naudojimu. Rašytiniai imlūs įgūdžiai yra labai ekonomiškai dėl dviejų pagrindinių priežasčių.

Pirma, jie suteikia maksimalų lankstumą, nes su nedideliu mokymu visiškai įmanoma ne tik pasiekti aukštos kokybės susijusių kalbų supratimą, bet ir gauti informaciją iš dokumentų, parašytų mažiau susijusiomis kalbomis, bet ir iš kontaktinių kalbų (Castagne 2007). Antra, jie nesukelia tiesioginių išlaidų ir gali sumažinti vertimo žodžiu ir raštu paslaugų poreikį. Europos institucijų ir valstybių narių vidaus ryšių modeliavimas rodo, kad Europos Parlamento narių ir Europos pareigūnų tarpusavio supratimo įgyvendinimas, kaip alternatyva modeliui, grindžiamam tik vertimu žodžiu ir

raštu į visas oficialiąsias ES kalbas, gerokai sumažintų vertimų porų skaičių ir sutaupytų keletą milijonų eurų valstybėms narėms („Grin 2008“) ir kartu skatintų daugiakalbę praktiką.

Iliustracijos ir įrodymai

Siekdami ištirti tarpusavio supratimą profesiniuose sluoksniuose, studijavome 10 buvusių Reimso Šampanės-Ardennės universiteto absolventų, kurie dvejus metus buvo apmokyti priimti bent tris romanų kalbas (italų, ispanų, portugalų) ir tris germanų kalbas (vokiečių, anglų ir olandų). Devyni iš dešimties dalyvių pranešė naudodamiesi rašytiniu tarpusavio supratimu dažniausiai kartu su žodyno naudojimu. Tačiau tik keli dalyviai pranešė naudodamiesi savotarpusavio supratimo įgūdžiais žodiniams dokumentams tik privačiomis aplinkybėmis.

Taigi net profesionalai, apmokyti imliosios daugiakalbystės srityje, paprastai nenaudoja šių įgūdžių žodiniame kontekste.

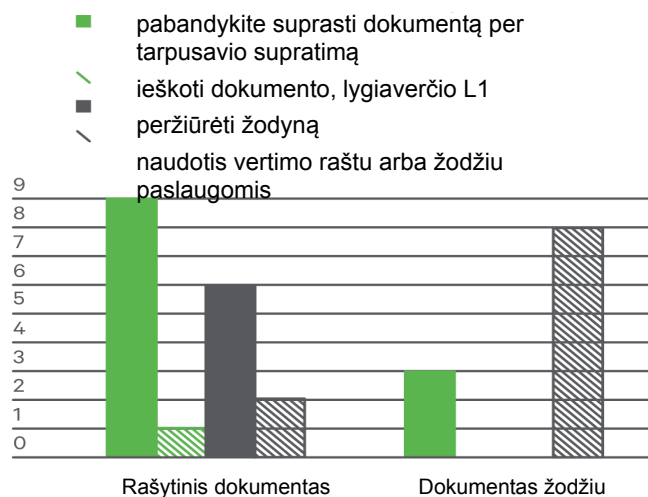
Tai rodo, kad profesionalus žodinio tarpusavio supratimo naudojimas dar nėra laikomas tikra alternatyva tokioms strategijoms kaip lingua franca. Vienas iš galimų sprendimų galėtų būti skatinti specialistus aiškiai susitarti dėl tarpininkavimo strategijų, kurias jie gali naudoti, pavyzdžiui, trumpai aptariant savo kalbos repertuarus, kai jie pradeda dirbti kartu.

Politinės pasekmės

Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta pirmiau, politikos formuotojai galėtų apsvarstyti toliau nurodytus veiksmus.

1. Skatinti ir padėti profesinėms organizacijoms įgyvendinti bandomuosius projektus, kuriais skatinamas tarpusavio supratimo naudojimas tiek rašytiniams dokumentams apdoroti, tiek tiesioginiam bendravimui komandose.
2. Profesinės organizacijos daugiakalbėse grupėse dirbantiems darbuotojams turėtų rengti individualius interaktyvių tarpusavio supratimo įgūdžių mokymus ir rašytinio imlumo įgūdžius darbuotojams, kurie dažnai susiduria su dokumentais, parengtais abiem pusėms suprantamomis arba jau iš dalies žinomomis kalbomis.
3. Įtraukti mokymą, susijusį su įvairiapusiškumo

įgūdžiais, skirtais darbo profiliams, atsižvelgiant į daugiakalbę ir tarpkultūrinę orientaciją.

RESPONDENTAI "ATSAKO Į KLAUSIMĄ: „KALBANT APIE UŽSIENIO KALBOS DOKUMENTĄ, KOKIĄ STRATEGIJĄ NAUDOJATE?“

Nuorodos ir gilinimas

Castagne, E. (Red.) (2007). *Tarpusavio supratimo klausimai*. Coll. ICE 2, Reimsas: EPURE.

Grin, F. (2008). Tarpusavio suvokimas, efektyvumas ir teisingumas. V. Conti & F. Grin (Eds.), *Susitikimas tarp kaimyninių kalbų: dėl tarpusavio supratimo* (p. 79–109). Ženeva: Georgas.

Grin, F., Sfreddo, C. & Vaillancourt, F. (2010). *Daugiakalbės darbo vietos ekonomika*. Niujorkas: Routledge.

Klaveren, S. & De Vries, J. (2012). *Tarpusavio supratimo praktika ir galimybės. Europos Komisijos Vertimo raštu generalinio direktorato tarpusavio supratimo veiksmingumo tyrimai*. Utrechto universitetas.

Ribbert, A. & ten Thije, J. D. (2007). Imli daugiakalbystė Olandijos ir Vokietijos tarpkultūriniame komandiniame bendradarbiavime. J. D. Ten Thije & L. Zeevaert (Eds.), *Priimtinoji daugiakalbystė: lingvistinės analizės, kalbų politika ir didaktinės sąvokos* (p. 73–101). Amsterdamas: Džonas Benjaminsas.

62 Kokie yra geriausi būdai dirbti su mašininio vertimu?

Anthony Pym, Universitat Rovira i Virgili

Tai lengva gauti nemokamą vertimą internete, būti sukrestas klaidų, ir deklaruoti, kad sistemos yra nenaudingas, ir žmonės visada versti geriau. Tačiau kai internetinės automatinio vertimo paslaugos pritraukia daugiau kaip 500 mln. vartotojų ir yra prieinamos daugiau nei 100 kalbų (2016 m. Turovsky), akivaizdu, kad žmonėms jos naudingos, ypač intensyvaus judumo situacijose. Iššūkis yra tiksliai žinoti, kas mašininis vertimas yra teisingas, ir kada jį naudoti.

Ką mums sako tyrimas?

Kadangi mašininis vertimas naudojamas daugelyje skirtingų sričių, mokslininkai gali pasirinkti sritis, kurios geriausiai atitinka rezultatus, kuriuos jie nori pasiekti. Todėl kūrėjų ir jų įmonių atliekami tyrimai paprastai pervedina bendrus rezultatus, taip pat lengvai, kaip ir tradicinių vertėjų pasipriešinimo paieška, mažiau pervedina prastus rezultatus. Mūsų apklausa, kaip mašininis vertimas iš tikrųjų naudojamas teikiant viešąsias paslaugas, rodo keletą labai skirtingų scenarijų.

Automatinis vertimas uždarose zonose: nors ribotas skaičius dalykų yra susijęs keliais būdais, pavyzdžiui, mašinų vadovuose ar konkrečiuose kompiuterių produktuose, neapdorota mašininio vertimo kokybė gali būti labai aukšta, net jei didelės rizikos ryšio atveju rezultatai turi būti patikrinti („post-reded“). Kai tokiu būdu naudojami vidiniai mašininio vertimo varikliai, jie veikia kaip didelės vertimo atmintinės.

Mašininis vertimas mažos rizikos ryšiu: visais atvejais, kai klaidų sąnaudos yra minimalios ir jas supranta naudotojai, paprastai vartotojo iniciatyva pateikiamas automatinis vertimas į kalbas, kurios kitu atveju nebūtų verčiamos.

Tai gali būti daroma savivaldybių interneto svetainėse, pavyzdžiui, kai vartotojas turi spustelėti atitinkamą kalbą ir turi būti informuotas, kad vertimas gali būti neteisingas. Tas pats principas taikomas tais atvejais, kai dialogo grįžtamasis ryšys leidžia atlikti vertimų tikrinimą žodžiu, pvz., medicininėse konsultacijose. Tokiose situacijose mašininis vertimas paprastai yra vienas iš mobiliųjų žmonių naudojamų sprendimų.

Po redagavimo atvirose arba didelės rizikos srityse: kadangi pirmiau minėti kriterijai netaikomi, mašininis vertimas žmogus, galbūt keliais skirtingais būdais, turi pataisyti („post-reded“). Daugelyje sričių, po redagavimo mašininio vertimo gamina vertimus panašios kokybės kaip visiškai žmogaus vertimai su šiek tiek laiko sutaupyti.

Ne vertėjai po leidėjų: daugelyje techninių sričių sritis

ekspertai, kurie nežino pradinės kalbos, gali sėkmingai redaguoti mašininio vertimo rezultatus. Jie gali būti suinteresuoti savanoriai, kaip ir „dalyvaujantys viešųjų pirkimų“ atveju. Jų darbą gali patikrinti profesionalūs vertėjai, priklausomai nuo reikiamos kokybės.

Išankstinis redagavimas, kai reikalingos kelios tikslinės kalbos: pagrindinė alternatyva postediton yra „išankstinis leidimas“, kur pradinis tekstas yra parašytas supaprastinta ir kontroliuojama kalba, prieš įjungdamas mašininio vertimo sistemą. Kokybė gali būti labai aukšta, o efektyvumas padidėja, kai reikia kiekvienos papildomos tikslinės kalbos. Paprastai, jei versti į daugiau nei penkias tikslines kalbas, tada išankstinis redagavimas bus geriau nei po redagavimo.

Iliustracijos ir įrodymai

Yra daug būdų, kaip integruoti mašininį vertimą į darbo eigą. Maksimalus modelis yra priedama Carson-Berndsen et al. (2009 m.) schema. Tekstas įvedamas viršuje kairėje, kur išgaunami verčiami elementai ir automatiškai suskirstomi į segmentus (paprastai sakiniuose), kad būtų galima apdoroti tractionminties sistemas. Po to segmentuose įdiegta automatinio vertimo sistema, kurią gali peržiūrėti atitinkamos srities specialistai savanoriai arba tikslinės kalbos ekspertai. Tada profesionalūs vertėjai peržiūri rezultata, tada atlieka stilistinę peržiūrą ir peržiūri vertimo kalbą. Tada išverčiami elementai įvedami originaliu formatu („rekonstrukcija“) su bet kokia grafine medžiaga, o vertimas yra paruoštas pristatymui. Akivaizdu, kad nėra būtina atlikti visus šiuos veiksmus visuose projektuose, tačiau viskas gali būti svarstoma pagal poreikius. Irnebūtina laikytis šios konkrečios tvarkos: Temizöz (2013), pavyzdžiui, nustatė, kad kokybė buvo aukštesnė, kai inžinieriai vertimo kalba peržiūrėjo vertėjų leidinį nei kita kryptimi. Svarbu tai, kad niekas profesinėje srityje nepateikia neapdoroto mašininio vertimo kaip galutinio produkto.

Politinės pasekmės

Mašininio vertimo srityje dalyvaujantys politikos formuotojai turėtų atsižvelgti į šias gaires:

► mašininis vertimas gali būti integruotas į darbo eigą, apimančią po redagavimo ir (arba) išankstinio redagavimo;

► Neapdorotas mašininis vertimas turėtų būti pateikiamas tik mažos rizikos situacijose, kai vartotojas imasi iniciatyvos, ribos suprantamos ir kalba kitaip nebūtų verčiama. Todėl bendras mašininis vertimas pats savaime negali atitikti su kalbos teisėmis susijusių

reikalavimų;

► vertėjų mokymas turėtų apimti redagavimą ir išankstinį redagavimą, o šių įgūdžių turintys specialistai turėtų būti įdarbinti.

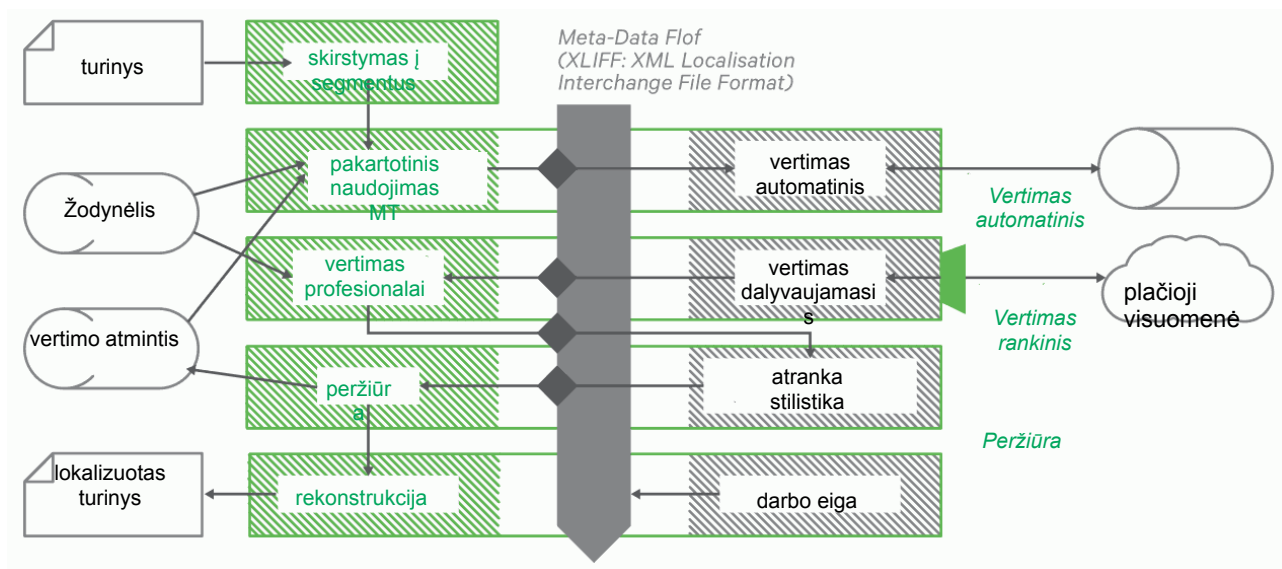
Nuorodos ir gilinimas

Carson-Berndsen, J., Somers, H., Way, A., & Vogel, C. (2009). Integruotos kalbos technologijos kaip naujos kartos lokalizacijos dalis. Lokalizacijos dėmesio

centre: Tarptautinis lokalizacijos žurnalas, 8, 53–66.

Temizöz, Özlem (2013). *Postediting mašina-vertimo produkcija ir jos peržiūra*. Daktaro disertacija. Universitat Rovira i Virgili. tdx.cat/handle/10803/128204

Turovskis, B. (2016). *Dešimt metų Google Translate*. goo.gl/TjnUWk. Žiūrėta 2017 m. gegužės mėn.

63 Kas turėtų dirbti vertėju žodžiu arba raštu?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

Naujai atvykę migrantai, dvikalbiai šeimos nariai, kitų sričių specialistai (pvz., slaugytojai) ir dvikalbiai darbuotojai (pvz., sveikatos priežiūros įstaigų valytojai) dažnai dirba kaip kultūros tarpininkai itin jautriose su sveikatos priežiūra susijusiose srityse, teisinėse tarnybose, policijai ir mokyklai, o mokymo šiems užduotims atlikti mažai arba visai nėra. Šiuos improvizuotus vertėjus žodžiu ir raštu reguliariai įdarbina valstybė ir kiti suinteresuotieji subjektai įvairiose ES valstybėse narėse. Taigi, ar mums reikia mokytį vertėjus raštu ir žodžiu, ar galime naudoti dvikalbius ir neapmokytus specialistus šiems komunikacijos tikslams?

Ką mums sako tyrimas?

Keliuose tyrimuose buvo analizuojamos situacijos, kai vertimo žodžiu paslaugas teikė specialistai, kurie nebuvo apmokyti kaip vertėjai žodžiu. Jierodo, kad specialistai dažnai perduoda klaidingą informaciją, kuri lemia prastą bendravimą. Pavyzdžiui, Elderkin-Thompson et al. (2001) analizavo 21 ispaniškai kalbantį pacientą, kuris susisieko su savo gydytoju padedant slaugytojų vertėjams. Jie nustatė, kad maždaug pusė susitikimų sukėlė rimtų bendravimo klaidų, kurios pakenkė gydytojo supratimui apie simptomus ir pakenkė paciento rūpesčių patikimumui. Be to, Berg-Seligson (2011 m.) tyrinėjo policijos pareigūnus, veikiančius kaip vertėjai žodžiu apklausiant įtariamuosius, ir nustatė, kad dėl jų tarpininkavimo buvo perduota neteisinga informacija, dėl kurios buvo padaryta rimtų bendravimo klaidų.

Kiti tyrimai rodo, kad yra didelė rizika, susijusi su savadarbių vertėjų žodžiu ir raštu paslaugomis, įskaitant perkėlimo netikslumą (omisijas ir papildymus) ir nešališkumobei konfidencialumo trūkumą.

Improvizuoti vertėjai dažnai pateikia savo nuomonę, ginčija žodžius interpretuojančio asmens teiginius, vadovauja atsakymams ar atsako į klausimus asmens, kurį jie interpretuoja, vardu ir dažnai atlieka kitas užduotis, nesusijusias žodžiu žodžiu (Cambridge 1999, Flores et al. 2003, Martínez-Gómez 2014; Lesch ir Saulse 2014).

Ilustracijos ir įrodymai

Improvizuoti vertėjai žodžiu ir raštu taip pat gali sukelti didelį nepasitikėjimą komunikacija. 2016 m. Slovėnijoje atliktas MIME tyrimas parodė, kad

migrantai, turintys naudotis vertėjais žodžiu bendraudami su valdžios institucijomis, žino, kad vertimo žodžiu paslaugos dažnai naudojamos vertimo žodžiu paslaugoms teikti, ir kad dėl šio mokymo trūkumo prastai bendraujama. 33 metų vyras iš Irano sakė:

Oficialūs vertėjai raštu ir žodžiu, kurie verčia dokumentus, taip, yra kvalifikuoti. Bet kiti, kurie yra tik vertėjai... Kai kurie iš jų, jie nestudijavo, dauguma iš jų, jie nestudijavo šioje srityje, todėl jie... Kadangi jie moka kalbą, jie ateina į darbą. [...] kartais tarp žmonių buvo nesusipratimas arba klaidingas vertimas tarp žmonių.

Ši žemos kvalifikacijos darbo jėga sukelia nusivylimą, kaip sakė 22 metų Afganistano vyras:

Aš dažnai pastebėjau, kad daugumavertėjų negali suprasti, ką norite suprasti... arba jie negali suprasti, arba jie negali, aš nežinau... arba jūs negalite paaiškinti, kaip jums patinka, žinote. Ir tokiu būdu informacija prarandama pakeliui į trečiąjį asmenį.

Tyrimai rodo, kad nekvalifikuotų dvikalbių žmonių naudojimas gali sukelti komunikacijos žlugimą ir padidinti dalyvių nusivylimą.

Politinės pasekmės

Siekiant išvengti nesugebėjimo bendrauti dėl neišmokytų vertėjų žodžiu ir (arba) vertėjų žodžiu ar raštu, politikos formuotojai turėtų atsižvelgti į:

- 1) subsidijuoti specialistų mokymą, daugiausia dėmesio skiriant vertimo žodžiu ir raštu įgūdžių įgijimui;
- 2) mokyti dvikalbius mokytojus, daugiausia dėmesio skiriant teminių įgūdžių įgijimui (t. y. žinių srityje), vertimo žodžiu ir raštu įgūdžiams ir profesinei etikai;
- 3) sukurti įperkamus mokymo galimybių, kad migrantai galėtų užsiimti bendruomenės vertėjo žodžiu ir raštu profesija.

Nuorodos ir gilinimas

Berk-Seligson, S. (2011). Derybos ir komunikacinė apgyvendinimo dvikalbių šriftų klausimais: kritiška

- sociolingvistinės sąveikos perspektyva. *Tarptautinis leidinys of the Sociology of Language*, 207, 29–58.
- Kembridžas, J. (1999). Informacijos praradimas dvikalbiuose medicinos interviu per neapmokytą vertėją. *Vertėjas*, 5, 201–219.
- Elderkin-Thompson, V., Silver R. C., & Waitzkin, H. (2001). Kai slaugytojai yra dvigubai vertėjai žodžiu: Ispaniškai kalbančių pacientų tyrimas JAV pirminės sveikatos priežiūros srityje. *Socialiniai mokslai ir medicina*, 52, 1343–1358.
- Flores, G. et al. (2003). Klaidingos medicinos interpretacijos ir jų galimos klinikinės pasekmės vaikų susidūrimams. *Pediatrica*, 111, 6–14.
- Lesch, H. M. & Saulse, B. (2014). Sveikatos priežiūros sektoriaus vertimo žodžiu paslaugų peržiūra: aprašomoji apžvalga. *Outlook*, 22, 332–348.
- Martínez-Gómez, A. (2014). Nusikaltėliai, verčiantys žodžiu nusikaltėlius: ardo ar formuoja normas? *The Journal of Specialized Translation*, 22, 147–193.
- Weisskirch, R. S. (Red.) (2017). *Kalbų makleris imigrantų šeimose: Teorijos ir kontekstai*. Londonas: Routledge.

64 Kaip ir kada turėtų būti teikiamos vertimo raštu ir žodžiu paslaugos naujai atvykusiems migrantams?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

Dėl pastarojo meto migracijos srautų buvo sunku teikti paramą vertimui raštu ar žodžiu vykdant pilietinę, socialinę, ekonominę ir politinę veiklą. Šioms paslaugoms žiniasklaidoje dažnai atstovaujama kaip didelis ir nereikalingas viešųjų lėšų nutekėjimas. Įvairiose kalbų politikos kryptyse nurodoma, kada turėtų būti teikiamos vertimo raštu ir žodžiu paslaugos. ES prieglobsčio procedūros buvaužtikrintos Direktyva 2013/32/ES, o baudžiamajame procese – Direktyva 2010/64/ES. Tačiau nėra ES teisės aktų, kuriais būtų užtikrinama galimybė tarpininkaujant naudotis viešosiomis institucijomis (mokyklomis, universitetais, bendruomenės centrais ir kt.), žmogiškosiomis ir socialinėmis paslaugomis (pabėgėlių centrais, savipagalbos centrais), sveikatos įstaigomis, religinėmis organizacijomis ar skubios pagalbos tarnybomis.

Kokiomis aplinkybėmis parama vertimui raštu ir žodžiu yra labai svarbi ir kokią kainą turėtų teikti valstybė?

Ką mums sako tyrimas?

Keletas neišmokytų vertėjų žodžiu naudojimo teismuose tyrimų parodė, kad siekiant užtikrinti teisingą teisinį procesą labai svarbu užtikrinti kokybišką vertimą žodžiu (Hertog 2015). Kiti tyrimai rodo aukštos kokybės vertimo žodžiu ir raštu paramos sveikatos priežiūros organizacijose svarbą.

Sveikatos priežiūros srityje tinkamos kalbinės paramos nebuvimas gali lemti netinkamą diagnozę arba prastą diagnozę, pavėluotą ar neteisingą medicininį gydymą, pernelyg dažnus susitikimus su gydytoju, pailgintą gydymo ligoninėje trukmę ir pakartotinius tyrimus. Lindholm et al. (2012 m.) 2004–2007 m. analizavo 3 071 paciento bylą Jungtinių Amerikos Valstijų ligoninėje.

Ligonių, kurie mažai moka anglų kalbą, buvimo ligoninėje trukmė buvo gerokai trumpesnė, kai profesionalūs vertėjai žodžiu buvo verčiami priimant arba priimant ir išvykstant. Profesionalių vertimo žodžiu paslaugų neturinčių pacientų vidutinė buvimo trukmė buvo 0,75–1,47 dienos ilgiau nei pacientų, kurie turėjo vertėją žodžiu tiek priėmimo, tiek išvykimo metu. Be to, pacientai, kuriems buvo teikiamos vertimo žodžiu paslaugos priėmimo ir (arba) išvykimo metu, buvo mažiau linkę būti priimti atgal po 30 dienų. Santaupos yra gana aišku, atsižvelgiant į tai, kad

vidutinė kaina per dieną hospitalizavimo Jungtinėse Amerikos Valstijose 2013 svyravo nuo \$ 1,791 (pelno ligoninės) iki \$ 2,289 (ne pelno ligoninės), o vidutinis atlyginimas už vertėjo raštu ar žodžiu JAV ligoninėje buvo \$ 22.90 per valandą. Tai reiškia, kad vertėjas turėtų praleisti apie 80 valandų su pacientu prieš vertimo žodžiu išlaidas, viršijančias ligoninėje sutaupytą laiką.

Dėl nesugebėjimo teikti kokybiškos vertimo žodžiu ir raštu pagalbos sveikatos priežiūros srityje taip pat gali kilti skundų ir ginčų. Quan ir Lynch (2010 m.) pranešė, kad keturiose JAV valstijose 2005–2009 m. buvo 35 pretenzijos, kurių bendra vertė – 2 289 000 JAV dolerių dėl žalos atlyginimo ar suregulavimo ir 2 793 800 JAV dolerių teisinių išlaidų, nes sveikatos priežiūros įstaigose trūkotinkamų kalbos paslaugų.

Ilustracijos ir įrodymai

Liublianios universiteto atliktas tyrimas apklausė 38 prieglobsčio prašytojus ir ypatingą dėmesį skyrė vertėjų raštu ir žodžiu naudojimui (žr. Pokorn & Čibej 2017).

Rezultatai rodo, kad net ir tada, kai migrantai galėjo išmokti priimančiosios šalies kalbą, jiems dažnai trūksta įgūdžių bendrauti specializuotuose kontekstuose, pavyzdžiui, pokalbiuose dėl prieglobsčio procedūrų ir paskyrimų su advokatais ir gydytojais, kaip rodo 26 metų pokalbis iš Irano, kuris retkarčiais aiškina sveikatos priežiūros srityje:

Taip, lauke arba gydytojo kabinete. Nuo f Arsiiki anglų kalbos. Bet aš nesuprantu daug žodžių gydytojui, kūnui, bet aš labai garsiai mokuosi.

Panašus klausimas buvo iškeltas 22 metų Afganistano asmens, kuris pokalbio metu penkerius metus buvo Slovėnijoje:

Aš daugiausia naudojuosi vertėjais raštu ir žodžiu iš pradžių, kai nežinojau slovėnų kalbos. Man jų labiausiai reikėjo oficialiems santykiams, pvz., interviu ar kitiems įsipareigojimams, arba ligoninėje, kai kalbėjaisi su gydytoju, visada reikėjo ką nors, kas galėtų paaiškinti, ką turėjau omenyje.

Todėl vertimas raštu ir žodžiu atlieka svarbų vaidmenį įtraukties proceso pradžioje ir teikia paramą kai kuriose pažeidžiamiausiose situacijose, su kuriomis susiduria migrantai.

Politinės pasekmės

Atsižvelgiant į šias išvadas, viešųjų paslaugų vertimo žodžiu ir raštu paslaugas turėtų finansuoti valstybė ir jos turėtų būti teikiamos naujai atvykusiems migrantams, atsidūrusiems didelės rizikos situacijose, visų pirma teisinėse, policijos ir sveikatos priežiūros struktūrose. Tokia parama padėtų paspartinti įtraukties procesą ir kartu sumažinti išlaidas, ypač sveikatos priežiūros srityje.

Nuorodos ir gilinimas

Ertl, A. & Pöllabauer (2010). Mokymai (medicininiai) vertėjai žodžiu – geros praktikos raktas. Medint: Bendra Europos mokymo perspektyva. *The Journal of Specialized Translation*, 14, 145–164.

Hertog, E. (2015). Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/64/ES dėl teisės į vertimą žodžiu ir raštu baudžiamajame procese: perkėlimo į nacionalinę teisę strategijos, susijusios su vertimu žodžiu ir raštu baudžiamajame procese. *Monti*, 7, 73–100.

Lindholm, M., Hargraves J.L., Ferguson W. J., & Reed, G. (2012). Profesionalių kalbų vertimo žodžiu, stacionaraus buvimo trukmės ir readmisijos rodikliai. *Bendrosios vidaus medicinos leidinys*, 27, 1294–99.

Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Vertimas žodžiu ir kalbinė įtrauktis – draugai ar priešai? Lauko tyrimo rezultatai. *Vertėjas*. (Internete: 2017 m. lapkričio 24 d. doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406)

Quan, K. & Lynch J. (2010). *Didelės išlaidos kalbos barjerų medicinos Malpractice*. Kalifornijos universitetas: Mokykla visuomenės sveikatos, Nacionalinė sveikatos teisės programa. www.healthlaw.org/publications/the-high-costs-of-language-barriers-in-medical-malpractice#.Vj78naR-QhY

Specialios temos

- 65 Kaip taikyti įtraukimo sąvoką judiems pensininkams? 168
- 66 Ar daugiakalbiai žmonės yra kūrybingesni? 170
- 67 Kaip daugiakalbystės apsauga veikia ES vartotojų apsaugos teisės aktuose? 172
- 68 Kaip mes galime užkirsti kelią manipuliavimui etniniais padalijimais geopolitiniais tikslais? 174
- 69 Ar monolingualizmas pasaulinėje prekyboje turi įtakos finansų mokymui ir praktikai? 176
- 70 Ar romų požiūris į kalbų mokymąsi apima naudingų kalbų mokymo politikos pamokų? 178
- 71 Ką galima padaryti siekiant padėti mobiliems pensininkams, kuriems reikalinga institucinė priežiūra? 180
- 72 Kaip skatinti daugiakalbystę Europos vartotojų teisės aktuose? 182

65 Kaip taikyti įtraukimo sąvoką judiems pensininkams?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

MIME sistema, taip pat dabartinės politinės ir mokslinės diskusijos dėl imigrantų integracijos yrasusijusios su įtrauktimi į priimančiąją visuomenę. Tačiau tarptautinės išėjimo į pensiją migracijos atveju (MIR = MRT) įtrauktis dažnai vyksta ekspatriantų bendruomenėse, kurios apibrėžiamos pagal bendrą pilietybę ir kalbą, o ne priimančiosios visuomenės atžvilgiu. Daugelis į pensiją išėjusių migrantų nežino priimančiosios šalies kalbos. Kaip vietos politikos formuotojai turėtų atsižvelgti į konkrečią judumo ir įtraukties sistemą, kurią sudaro palyginti privileijuoti vyresnio amžiaus migrantai Europoje?

Ką mums sako tyrimas?

„Tarptautinė išėjimo į pensiją migracija“ reiškia pensininkus iš Vakarų pasaulio, kurie nuolat arba laikinai persikelia į naują šalį ieškodami geresnės gyvenimo kokybės. Su klimatu, sveikata ir kitokiu gyvenimo būdu susiję veiksniai dažnai yra svarbūs veiksniai migrantams, taip pat ekonominiai veiksniai.

Tarptautinė išėjimo į pensiją migracija skiriasi nuo kitų migracijos rūšių, todėl sudėtinga socialinė, kultūrinė ir kalbinė įtrauktis į priimančiąją visuomenę. Sunku išmokyti naują kalbą vyresniame amžiuje, o žmonės, kurie migruoja išėjus į pensiją, turi mažiaugalimybių susitikti su vietos gyventojais nei darbuotojai migrantai. Judūs pensininkai dažnai migruoja sezoniskai tarp savo senųjų ir naujųjų šalių, todėl dalį metų jų nėra naujoje gyvenamojoje vietoje. Be to, daug į pensiją išėjusių migrantų gyvena padaliniuose, pastatytuose ir parduodamuose tiesiogiai užsienio pirkėjams. Visi šie veiksniai yra kalbos mokymosi ir socialinės įtraukties kliūtys.

Mažas pensininkų įtraukties į priimančiąsias visuomenes lygis taip pat atspindi ypatingą sociolingvistinį kraštovaizdį, kuris išsivystė svarbiose IR vietose. Jiems būdingos didelės emigrantų bendruomenės (etniniai klubai, bažnyčios, įmonės ir socialiniai tinklai), plačiai vartojama anglų kalba kaip lingua franca ir sutampa su MIR ir turizmu. Dėl šių kalbinių aplinkybių daug judžių pensininkų gali pasiekti gerą gyvenimo kokybę ir aukštą įtraukties į ekspatriantus lygį nemokant priimančiosios šalies kalbos.

Tačiau mokslinėje literatūroje susirūpinimą kelia tai, kad įtrauktis į etninius anklavus, o ne į daugumos visuomenę, gali pakenkti bendrai socialinei sanglaudai. Be to, yra pavyzdžių, kai MIR vietose kyla susirūpinimas ir nusivylimas dėl migrantų pensininkų integracijos nesėkmės. Tačiau šios kategorijos migrantams paprastai nebuvo pranešta apie sunkius ksenofobinius ar prieš imigrantus nukreiptus jausmus.

Iliustracijos ir įrodymai

Pagal MIME projektą atlikti moksliniai tyrimai rodo, kad priimančiosios šalies valdžios institucijos gali stengtis palengvinti į pensiją išėjusių migrantų įtrauktį. Tai gali paskatinti į pensiją išėjusių migrantų ir čiabuvių susitikimus, sąveiką ir mainus. Jie gali remti ir bendradarbiauti su vietos išėvijios organizacijomis, organizuoti bendrus festivalius ir šventes, inicijuoti įvairius socialinius ir edukacinius susitikimus.

Tai gali būti organizuojami užsienio pensininkų, kurie nori praktikuoti priimančiosios šalies kalbą, ir vietinių gyventojų, kurie nori tobulinti savo anglų kalbą (arba kitas užsienio kalbas), mainai, pavyzdžiui, pakviečiant į pensiją išėjusius migrantus į vietos mokyklas. Apskritai vietos valdžios institucijos gali suteikti užsienio gyventojams informaciją apie kultūrinius ir kitus reikinius savo gimtąja kalba, kad jie jaustųsi laukiami. Etniniai klubai, asociacijos ir bažnyčios gali būti naudingi partneriai bendradarbiaujant ir skleidžiant atitinkamą informaciją.

Būsto plėtra svarbiose MIR pakrantės vietose akivaizdžiai pakenkė įtraukčiai. Daugelis užsienio gyventojams pastatytų gyvenamųjų namų yra už miestų centrų ribų, kartais būna mažai galimybių naudotis viešuoju transportu. Šios vietovės yra dideli ekspatriantų anklavai, izoliuoti nuo apylinkių, kuriose gyvena vietiniai gyventojai. Geriau planuojant miestus galima kontroliuoti gyventojų etninę segregaciją ir palengvinti čiabuvių ir migrantų sąveiką.

Tačiau pagal MIME projektą atlikti tyrimai rodo, kad visapusiška įtrauktis į priimančiąją visuomenę iš tikrųjų nėra išeitis tam tikroje socialinėje ir kalbinėje aplinkoje, kuri šiuo metu būdinga svarbioms Europos MIR paskirties vietoms. Priešingai, įtrauktis daugiausia vyksta ekspatriantų bendruomenėse. Be to, migracija Europos viduje daugeliui judžių pensininkų užtikrina geresnę gyvenimo kokybę. Jei šie pensininkai atitiktų didesnius kalbos pritaikymo reikalavimus, jie tikriausiai

būtų mažiau linkę migruoti. Be to, iš dalies dėl jo sąsajų su turizmu ir santykinės privilegijospensininkų migracija paprastai nesukelia rimto priešiško, protestų ar kitų ksenofobinių reakcijų priimančiose visuomenėse.

Politinės pasekmės

Priimančiosios visuomenės gali skatinti vietos kultūrų susitikimus ir imtis priemonių kovoti su segregacija gyvenamuosiuose namuose, kad būtų pagerinta įtrauktis. Tačiau į pensiją išėjusius migrantus, bent į pagrindines MIR paskirties vietas, daugiausia įtrauks į emigrantų bendruomenes, pagrįstas nacionaline kilme ir bendra kalba. MIME tyrimo rezultatai rodo, kad vietos sprendimus priimančiosios visuomenės neturėtų tikėtis ar reikalauti plačios į pensiją išėjusių migrantų kalbos integracijos, o veikiau plėtoti institucinius ir kalbinius metodus dabartinei padėčiai valdyti.

Nuorodos ir gilinimas

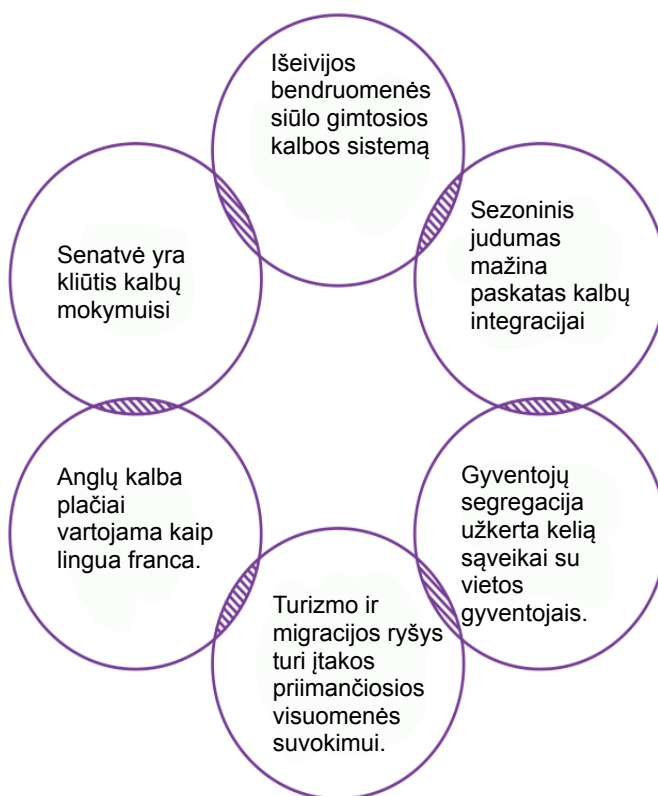
Betty, C., & Durin, R. (2008). Pasitraukė iš Jungtinės Karalystės emigrantų, atsižvelgiant į socialinių klubų svarbą ir integraciją į Ispanijos visuomenę: Atvejo tyrimas. Malaga: Observatorija Europeo de Gerontomigraciones, Malagos universitetas,

hdl.handle.net/10630/7279

Gustafson, P. (2008). Transnacionalizmas išėjimo į pensiją migracijos srityje. Šiaurės Europos pensininkų atvejis Ispanijoje. *Etniniai ir rasiniai mokslai*, 31, 451–475.

Karalius, R., Warnes, T., & Williams, A. (2000). *Saulėlydžio gyvenimas: Britų išėjimo į pensiją migracija į Viduržemio jūrą*. Oksfordas: Bergas.

VEIKSNIAI, TURINTYS ĮTAKOS KALBŲ MOKYMUISI IR ĮTRAUKČIAI Į TARPTAUTINĘ IŠEJIMO Į PENSIJĄ MIGRACIJĄ

66 Ar daugiakalbiai žmonės yra kūrybingesni?

Guillaume Fürst, François Grin, Ženevos finansų universiteto observatorija

Dažnai teigiama, kad įvairovė skatina kūrybiškumą. Tačiau tai yra platus klausimas, dėl kurio kyla daug diskusijų. Konkretus daugiakalbystės ir kūrybiškumo klausimas yra šios diskusijos dalis. Atsižvelgiant į tai, kad daugiakalbystė yra teigiamai susijusi su kūrybiškumu, tai galėtų pateisinti kelių kalbų mokymosi ir vartojimo įvairiose srityse – nuo švietimo iki verslo ir asmeninio gyvenimo – skatinimą.

Šis klausimas kelia konceptualų ir empirinį iššūkį ir kelia keletą susijusių klausimų: Kas yra kūrybiškumas? Kaip ją įvertinti ir kiekybiškai įvertinti jos ryšį su daugiakalbyste? Ar galime konkrečiai nukreipti kalbų įvairovę ir atskirti ją nuo kitų asmeninės patirties formų, susijusių su kultūru įvairove? Ar pavieniai rezultatai gali būti apibendrinti kitais lygmenimis (pvz., mažose grupėse arba ištisose įmonėse)?

Ką mums sako tyrimas?

Iš esmės kūrybiškumas gali būti vertinamas kaip sudėtingas pažinimo gebėjimas: kelių gebėjimų (pvz., skirtingo mąstymo, samprotavimo, bendrųjų ir konkrečių sričių žinių) integravimas, dėl kurio kartu kuriamos naujos idėjos, jos vertinamos, atrenkamos ir plėtojamos. Daugelis kitų veiksnių, tokių kaip asmenybės bruožai ar aplinkos galimybės, yra glaudžiai susiję su kūrybiškumu. Tačiau apibrėžimas, orientuotas į kognityvinius kūrybiškumo aspektus, tikrai atspindi daugelį esminių jo aspektų. Dvikalbystės poveikio pažinimui tyrimai parodė, kad dvikalbystė, pasireiškianti kalbos pokyčiais, yra teigiamai susijusi su kognityviniais procesais, pvz., dėmesio lankstumu ir gebėjimu filtruoti informaciją, kurineraaktuali.

Be to, atrodo, kad dvikalbystės nauda tokiems kognityviniams procesams yra apibendrinta kitiems pažinimo procesams, tiek žodiniams, tiek nežodiniams (Bialystok, 2017).

Tačiau iki šiol mažai dėmesio skirta specifiniam *kūrybingumo* (atskirai nuo *pažinimo*) ir *daugiakalbystės* (priešingai nei *dvikalbystei*) ryšio tyrimui. Kai kurie novatoriški tyrimai rodo, kad dvikalbystė iš tiesų skatina kūrybiškumą, tačiau daugelyje jų dėmesys sutelkiamas tik į konkrečias gyventojų grupes, pvz., imigrantus, vaikus ar aukšto lygio dvikalbius asmenis. Be to, šiuose tyrimuose dažnai sunku nustatyti, ar kalbų įgūdžiai savaime skatina kūrybiškumą, ar bendrą daugiakultūrę patirtį, kuri dažnai siejama su daugiakalbyste.

Ilustracijos ir įrodymai

Pradiniai empiriniai tyrimai, atlikti įgyvendinant MIME

projektą, dar labiau išbandė daugiakalbystės ir kūrybiškumo hipotezę, vengiant minėtų apribojimų. Iš keturių tarpusavyje suderinamų tyrimų (iš viso 592 žmonių) surinkti duomenys buvo naudojami įvairiems modeliams išbandyti taikant pažangius statistinius metodus.

Šiame tyrime daugiakalbystė buvo konceptualizuota kaip įgūdžių rinkinys, apimantis bendrą žinomų kalbų skaičių, taip pat produktyvumą ir gebėjimą priimti antrąją, trečiąją ir ketvirtąją kalbas (vertinama naudojant standartinę priemonę, pagrįstą *Bendra Europos kalbų mokėjimo orientacine sistema*).

Kūrybiškumas buvo vertinamas naudojant du kintamųjų rinkinius: 1) Kūrybiškumo klausimynai, kuriuose derinami mokymai apie globalių idėjų kūrimą ir gebėjimą pasirinkti idėjas, taip pat informacija apie kūrybinę veiklą ir pasiekimus keliose srityse (pvz., vizualiųjų menų, muzikos, mokslo); ir 2) kūrybiškumo užduotys, kurias atliekant sujungiami trijų skirtingų užduočių balai (šie balai buvo pagrįsti tiek tarpusavio vertinimu, tiek objektyviomis vertinimo procedūromis).

Apibendrinant šiuos rezultatus, pridėdama diagrama rodo, kad abiejų kūrybinių priemonių rinkinių atveju atsitiktinai atrinktas asmuo populiacijoje turi 50 % tikimybę gauti didesnę nei vidutinis kūrybiškumo balą, o jei tas asmuo yra daugiakalbis, ši tikimybė padidėja iki maždaug 60 %. Tai vidutinės vertybės, tuo labiau daugiakalbis žmogus, tuo didesnė tikimybė, kad jie bus kūrybingi.

Daugiakalbystė taip pat susijusi su užsienio patirtimi. Daugiakalbiai žmonės vidutiniškai dažniau keliavo ir gyveno užsienyje, o kitos analizės rodo, kad ši patirtis taip pat yra teigiamai susijusi su kūrybiškumu. Nors atsižvelgiama į šiuos ir kitus veiksnius, pavyzdžiui, amžių, lytį ar švietimą, daugiakalbystės poveikis išlieka teigiamas ir reikšmingas, ypač kūrybinėms užduotims.

Politinės pasekmės

Šiame etape galime pasakyti, kad labai tikėtina, jog individualiu lygmeniu daugiakalbystė skatina kūrybiškumą tiesiogiai, bet ir netiesiogiai per daugiakultūrę patirtį.

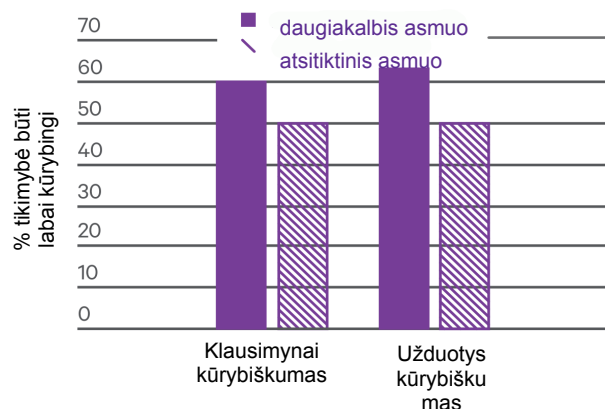
Kitai tariant, daugiakalbystės skatinimo politikos formavimas turėtų lemti didesnę kūrybiškumą. Visų pirma:

► užsienio kalbų mokymasis gali būti skatinamas dėl to, kad jis gali turėti teigiamą poveikį kūrybiškumui ir bendram pažinimui, taip pat dėl „kick“ efekto, kurį jis

suteikia daugiakultūrei patirčiai, kuri savo ruožtu taip pat susijusi su kūrybiškumu;

► Šis poveikis yra aiškesnis mokant įvairesnių kalbų, o tai rodo, kad ypač naudinga vartoti daugiau nei vieną užsienio kalbą.

Nors individualiu lygmeniu nustatyta teigiama daugiakalbystės ir kūrybiškumo koreliacija, šių rezultatų perkėlimas į grupes (ir, kita vertus, į visą visuomenę) nėra paprastas. Tačiau literatūros tyrimai rodo, kad daugiakalbystė ir apskritai kultūrinė įvairovė taip pat yra teigiamai susijusios su kūrybiškumu grupės lygmeniu ir gali būti naudingos naujovėms. Socialinės psichologijos indėlis parodė, kad grupės, neturinčios vidinės įvairovės, yra labai pažeidžiamos kolektyvinio apmąstymų; šių grupių žmonės dažnai nori bendro sutarimo, dėl kurio priimami per ankstyvi ir dažnai neoptimalūs sprendimai. Priešingai, grupės, kuriose yra bent vienas mažumos narys, atrodo kūrybingesnės, tikriausiai todėl, kad mažumos skatina skirtingas mintis ir įvairias perspektyvas.

Nuorodos ir gilinimas

Balstogė, E. (2017). Dvikalbis pritaikymas: Kaip protai sutalpina patyrimą. *Psichologinis biuletenis*, 143(3), 233262.

Fürst, G. & Grin, F. (2017). Daugiakalbystė ir kūrybiškumas: Daugialypis požiūris, *leidinys apie daugiakalbę ir daugiakultūrę plėtrą*, doi.org/10.1080/01434632.2017.1389948.

Kharkhurin, A. V. (2012). *Daugiakalbystė ir kūrybiškumas*. Bristolis, Jungtinė Karalystė: Daugiakalbiai klausimai.

Paulus, P. B., & Nijstad, B.A. (Eds.) (2003). *Grupės kūrybiškumas: Inovacijos bendradarbiaujant. Inovacijos per bendradarbiavimą*. Oksfordo universiteto spauda, JAV.

67 Kaip daugiakalbystės apsauga veikia ES vartotojų apsaugos teisės aktuose?

Christine Kaddous, Laura Marcus, Ženevos universitetas

Daugiakalbystė ypač žyma tarp Europos Sąjungos ekonominės integracijos ir valstybių narių suvereniteto. Pastarieji turi kompetenciją dėl jų teritorijose taikomos kalbų vartojimo tvarkos, o tai reiškia, kad piliečiai turi vartoti arba mokėti konkrečią kalbą. Daugeliu atvejų nustatomos taisyklės, kuriomis siekiama apsaugoti vieną ar kelias nacionalines ar oficialiąsias kalbas. Tokie nacionaliniai reikalavimai gali prieštarauti pirminei ir (arba) antrinei Sąjungos teisei, pagal kurią draudžiama bet kokia nacionalinė nuostata, kuria ribojamas jų taikymas, išskyrus pagrįstus atvejus.

Ką mums sako tyrimas?

Vartotojų teisė yra sritis, kurioje ES teisės aktų leidėjas priėmė teisės aktus, kuriais reglamentuojamas skirtingų kalbų vartojimas. Tačiau šiuo teisės aktu nevysiškai suderinami prekybininkų ir vartotojų santykių kalbiniai aspektai. Taip yra dėl to, kad šioje srityje trūksta bendros ES kompetencijos.

Todėl ES teisės aktų leidėjas priimti reglamentai daugiausia skirti valstybėms narėms ir susiję su konkrečiomis sritimis. Reglamentais ūkio subjektams paprastai nenumatoma tiesioginių įpareigojimų vartoti konkrečią kalbą. Jos veikia trukdo valstybėms narėms riboti šių subjektų pasirinkimą pasirinkti vieną ar kitą kalbą, kai jie užmezga ekonominius santykius su vartotoju. Todėl ES teisės aktų leidėjas priima plačius kalbos kriterijus (neturint kalbosįgūdžių, ES negali prašyti ūkio subjektų vartoti konkrečią kalbą).

ES valstybės narės pagal savo atitinkamas teises nuostatas turės įgyvendinti ES direktyvas dėl vartotojų apsaugos, o ūkio subjektai turės laikytis atitinkamai priimtuose nacionalinės teisės aktuose nustatyty konkrečių kalbos reikalavimų (žr. paveikslą).

Iliustracijos ir įrodymai

Paimkime ES lygmens kalbos reikalavimų prekių srityje pavyzdžius, pavyzdžiui, susijusius su ženkliniu ir rinkodara, kurie gali būti laikomi „pardavimorūšimis“. Kai kuriuose reglamentuose reikalaujama, kad ekonominės veiklos vykdytojai vartotų „vartotojui lengvai suprantamą kalbą“, o kitose reikalaujama vartoti „valstybių narių oficialiąją kalbą“. Kai šie reikalavimai įgyvendinami nacionaliniu lygmeniu, jie įgyja konkrečią reikšmę: „valstybės narės oficialioji kalba“ Prancūzijoje yra prancūzų kalba;

„vartotojui lengvai suprantama kalba“ bus prancūzų ir olandų kalbomis Belgijoje.

Paslaugų ar sutarčių atveju nėra specialios ES kalbos taisyklės, o bendras reikalavimas dėl kalbų nuoseklumo sudarant ir vykdant sutartis. Nacionaliniu lygmeniu šis reikalavimas reiškia, kad ūkio subjektai turi teikti vartotojams atitinkamą informaciją apie kalbas, kuriomis galima sudaryti sutartį arba teikti paslaugą, ir tada sandoris turės būti vykdomas sutarta kalba.

Politinės pasekmės

ES lygmeniu priimtus bendruosius kalbos reikalavimus gali aiškinti Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT). ESTT praktikoje apibrėžiami ES kalbos reikalavimai, o tai sumažina valstybių narių lankstumą priimant kalbos reikalavimus. Pavyzdžiui, „vartotojui lengvai suprantama kalba“ daugeliu atvejų yra atitinkamos valstybės narės oficialioji kalba, išskyrus atvejus, kai yra kita lengvai suprantama kalba ir viena ar daugiau kitų kalbų, kurias gali pridėti ekonominės veiklos vykdytojas (be lengvai suprantamos kalbos arba oficialios kalbos).

Nors kilus ginčui teismų sistema veikia gerai, kad atitiktų pirmiau minėtus kalbos kriterijus, vis dėlto būtina patobulinti kalbos reikalavimus atsižvelgiant į ES teisės aktais siekiamus tikslus. Šiuo metu nėra aiškių kriterijų, pagal kuriuos ES teisės aktų leidėjas, priimdamas naujus teisės aktus, galėtų taikyti reikalavimą pasirinkti vieną ar kitą kalbą. Tokių kriterijų nustatymas tikrai būtų naudingas.

Nuorodos ir gilinimas

Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui *"Daugiakalbystė. „Europos turtas ir bendras išipareigojimas“*, COM (2008) 566 galutinis, 2008 m. rugsėjo 18 d.

Van Hamme, J. (2007). Kalbų lygiavertiškumas vidaus rinkoje: Teisingumo Teismo indėlis, *Europos teisės dokumentai*, 43, 359–380.

De Witte, B. (2014). Vidaus rinkos teisė ir nacionalinė kalbų politika. Byloje K. Purnhagen & P. Rott (Eds.), *Europos ekonominės teisės ir reglamentavimo įvairovė* (p. 419–435). Berlynas: Springer.

EUROPOS VARTOTOJŲ TEISĖS AKTAI IR DAUGIAKALBYSTĖS REGULIAVIMAS ES. VERTIKALUS DALYVAVIMAS.

ES teisė: Bendrieji ES kalbos reikalavimai pirminėje ir antrinėje teisėje

Vartotojų apsaugos sritis:
bendrieji ES kalbos reikalavimai

Valstybių narių teisinės nuostatos: Kalbos reikalavimų, turinčių įtakos ekonominės veiklos vykdytojams ir apskritai piliečiams, priėmimas

Vartotojų apsaugos sritis:
nacionalinės kalbos taisyklės,
nustatytos pagal ES reikalavimus

68 Kaip mes galime užkirsti kelią manipuliavimui etniniais padalijimais geopolitiniais tikslais?

Žaneta Ozoliņa, Rihards Bambals, Latvijas universitetas

Pagrindinė ES jėga – didelė jos narių kultūrinė, istorinė ir kalbinė įvairovė. Tačiau trečiosios šalys, tiek valstybės, tiek nevalstybinės, gali naudotis daugiakalbe aplinka, o tai turi neigiamų socialinių ir politinių pasekmių. Tokie veiksmai gali kelti pavojų geopolitiniam saugumui ES ar jos skirtingose valstybėse narėse arba kai kuriose jas sudarančiose etnolingvinėse mažumose. Konkrečių priemonių, kuriomis didinamas visų kalbinių grupių, visų pirma mažumų, turinčių panašių bruožų sutrečiųjų šalių potencialu, visuomenės atsparumas, taikymas gali padėti ES ir jos partneriams išvengti įtampos, išlaikyti stabilumą ir padidinti saugumą. Šiame vadovo įrašė nagrinėjamas didžiausios ES kaimynės – Rusijos Federacijos – atvejais, atsižvelgiant į tai, kad ši padėtis nėra unikali.

Ką mums sako tyrimas?

Nuo Krymo pusiasalio aneksijos ir išorinio kišimosi į Ukrainos vidaus reikalus, akademikai ir politikos formuotojai visoje ES ypatingą dėmesį skyrė tyrimui ir sprendimų dėl naujos hibridinės grėsmės paieškai (Racz: 2015 M.; Nugalėtojas: 2014). Naudodamos įvairias „švelniosios galios“ ir „kietosios galios“ priemones, pavyzdžiui, dezinformaciją ar žvalgybos operacijas, trečiosios šalys, siekdamos ginti savo interesus, gali bandyti daryti įtaką kitos šalies vidaus reikalams, kiek žemiau atviro konflikto ribos. Daugiakalbystė buvo pagrindinis hibridinių strategijų elementas. Išnaudojant etninių-lingvistinių mažumų, turinčių istorinį, etninį ar kalbinį ryšį sutrečiajama šalimi, pagrindą, nacionalinės bendruomenės gali būti nukreiptos prieš savo nacionalinę politinę steigimą.

Rusijos Federacija savo užsienio politikoje, saugumo politikoje ir karinėje doktrinoje aiškiai teikė pirmenybę rusų kalbėtojų užsienyje apsaugai. Dėl sovietmečio palikimo ir XX a. migracijos srautų tiek ES (Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje), tiek Rytų partnerystės šalyse, turinčiose glaudžius istorinius, kultūrinius ir kalbinius ryšius su Rusijos Federacija, yra svarbių rusakalbių bendruomenių. ES priėmė keletą politikos priemonių, kuriomis siekiama užkirsti kelią galimai destabilizuojančioms iniciatyvoms, kuriomis galima manipuluoti šių bendruomenių buvimu konfliktiniais tikslais. 2015 m. gegužės mėn. visi ES užsienio reikalų ministrai susitarė parengti pasiūlymus, kaip kovoti su hibridinėmis grėsmėmis ir didinti atsparumą¹. Tais pačiais metais buvo sukurta Strateginės komunikacijos

1 Conseil of the EU, gegužės 18 d. (dok. 8971/15).

Rytų kaimynystės šalyse darbo grupė (EIVT), turinti aiškius įgaliojimus nustatyti ir paneigti dezinformaciją visoje ES². *Europos kovos su hibridinėmis grėsmėmis kompetencijos centras* (Helsinkis, Suomija) taip pat padėjo rasti praktinių sprendimų³.

Atsparumo didinimas, ypač visuomenės lygmeniu, yra vienas iš galimų reagavimo į hibridines grėsmes būdų. Valstybės lygmeniu atsparumą sudaro stiprios ir stabilios politinės ir karinės institucijos, kovojančios su korupcija ir įveikusios kitas pagrindines visų etnolingvisuomenių bendruomenių silpnąsias vietas. Taip pat reikia atsižvelgti į pačios mažumos bendruomenės dydį, jos geografinį artumą trečiajam šaliai ir jos kontroliuojamos žiniasklaidos įtaką, nes tai yra esminiai aspektai sprendžiant geopolitiniu požiūriu opias situacijas. Valstybės viduje visuomenės atsparumas visų pirma priklauso nuo žmonių priklausymo jausmo, ekonomikos įtraukties laipsnio, rizikos suvokimo, kalbos įgūdžių ir kitų gebėjimų tiek daugumos, tiek mažumų etnolingvisuomenėse.

Iliustracijos ir įrodymai

Baltijos šalių atvejais yra sėkmingo pasipriešinimo hibridinėms grėsmėms pavyzdys. Latvijai ir Estijai pavyko išlaikyti aukštą nacionalinio saugumo lygį integruojant į ES ir NATO, kartu beveik visiškai išvengiant bet kokio didelio konflikto tarp savo etnolingvisuomenių bendruomenių. Valstybės lygmeniu šios Baltijos šalys nebūtinai atitinka visas sąlygas, būtinas atlaikyti hibridines grėsmes: jie geografiškai arti Rusijos, turi dideles mažumų kalbų grupes ir susiduria su stipria Rusijos valdžios institucijų kontroliuojama žiniasklaida. Latvijos rusakalbių bendruomenė parodė didelį kalbinį ir kultūrinį gyvybingumą įgyvendinant Latvijos integracijos politiką po nepriklausomybės atkūrimo (1991). Tačiau apklausos, interviu ir

2 Strateginės komunikacijos Rytų kaimynystės šalyse darbo grupė skelbia savaitinius žurnalus apie dezinformaciją; žr. www.euvsdisinfo.eu

3 Estija, Suomija, Prancūzija, Vokietija, Latvija, Lietuva, Nyderlandai, Norvegija, Lenkija, Ispanija, Švedija, Jungtinė Karalystė ir Jungtinės Valstijos. Centro veikloje gali dalyvauti ES valstybės narės ir NATO sąjungininkės. ES ir NATO kviečiamos prisijungti prie Centro veiklos. www.hybridcoe.fi/about-us

statistiniai duomenys rodo, kad tūkstančiai rusakalbių vis dar neprašo Latvijos pilietybės; didelėje rusakalbių bendruomenės dalyje vis dar plačiai paplitusi užuojauta sovietinei erai; daugelis apgailestauja, kad Latvija įstojo į NATO, ir didelė bendruomenės dalis nori sustiprinti savo ryšius su Rusija. Tuo pat metu nuomonės apklausos rodo stiprų rusakalbių bendruomenės lojalumą Latvijai. Tik nedidelė šios bendruomenės dalis jau yra girdėjusi apie Latvijos Rusijos vyriausybės (arba jų vadovų) remiančias NVO, remiančias „Rusijos pasaulio“ koncepciją; nedaugelis nori gyventi Rusijoje arba yra linkę dalyvauti didelio masto demonstracijose, kad paremtų tokią programą. Tyrimai kaimyninėje Estijoje rodo panašias tendencijas rusakalbių bendruomenėje.

Politinės pasekmės

Visų etnolingvistų grupių nacionalinio saugumo, įtraukties ir atsparumo pusiausvyrą tiek ES, tiek jos nacionaliniame kontekste galima sustiprinti šiomis politikos kryptimis:

- ▶ sukurti išmatuojamų visuomenės atsparumo rodiklių sistemą, kaip praktinę analitinę priemonę, kuri padėtų įvertinti mažumų bendruomenės įtraukties politikos, priimtą ES ir nacionaliniu lygmenimis, veiksmingumą;
- ▶ užsakyti visos Europos masto tyrimą dėl hibridinių kampanijų ir grėsmių bei galimų sprendimų, kaip didinti daugumos ir mažumų kalbų bendruomenių atsparumą ES valstybėse narėse ir šalyse partnerėse;
- ▶ stiprinti įvairių specializuotų agentūrų, nagrinėjančių

hibridinių grėsmių ir atsparumo didinimo ir kovos su propaganda, melagingų naujienų ir dezinformacijos skatinimo būdus, bendradarbiavimą;

- ▶ Skatinti žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumą tarp visų kalbų grupių, ypač posovietinėje geografinėje vietovėje, kurioje, remiantis ES savaitinėmis kovos su dezinformacija ataskaitomis, dažnai rengiamos dezinformacijos kampanijos (ypač rusų kalba). Be to, BBC arba CNN galėtų būti sukurtas visos Europos žiniasklaidos kanalas, kurio ištekliai ir turinio valdymas būtų ekvivalentiški rusų kalbai, kaip alternatyvus informacijos šaltinis rusakalbių bendruomenių, gyvenančių ES, atžvilgiu.

Nuorodos ir gilinimas

Ozoliūa Ž. (ED) (2016 m.). *Visuomenės saugumas. Įtraukties – atskirties dilema. Latvijos rusakalbių bendruomenės portretas*. Ryga: Zinātne.

Kallas K. (2016). Pretenzija dėl diasporos: Rusijos tautiečių politika ir jos priėmimas Estijos ir Rusijos gyventojams. *Leidinytis apie etnopolitikos ir mažumų klausimus Europoje*, 15, 1–25.

Racz A. (2015). *Rusijos hibridinis karas Ukrainoje: Sulaužyti priešų sugebėjimą atsispirti*. Suomijos tarptautinių santykių institutas.

Winnersting M. (Red.) (2014 m.). *Destabilizavimo priemonės: Rusijos švelnioji galia ir nekarinė įtaka Baltijos šalyse*. Išleido FOI.

69 Ar monolingualizmas pasaulinėje prekyboje turi įtakos finansų mokymui ir praktikai?

Marc Chesney, Paul H. Dembinski, Philippe Rudaz, Finansų observatorija

Atsižvelgiant į jų istorines šaknis Šiaurės Amerikos mokslinių tyrimų, dauguma dominuojančių finansinių teorijų imtis Amerikos įstatymus ir institucijas kaip „įprasta“ aplinka, kurios rėmėjai tikisi, kad ji plėstisir galiausiai vyrauja visame pasaulyje. Todėl anglų kalba tapo dominuojančia finansų kalba tiek įmonėse, tiek konferencijų salėse, kuriose mokoma ekonomikos ir verslo administravimo. Pavyzdžiui, daugelis ne gimtosios kalbos kalbėtojų kasdienėje veikloje vartoja anglų kalbą. Nors jie gali įvaldyti profesionalų ir techninį žargoną, susijusį su jų kasdieniu darbu, jie ne visada gali visapusiškai atsižvelgti į numanomą ir numanomą dabartinės finansų teorijos norminę padėtį. Tai visų pirma pasakytina apie integruotą požiūrį instituciniais ir teisiniais klausimais.

Tuo pat metu finansų įmonės angliškai kalbančiose šalyse tapo pasaulinėmis. Tai pirmiausia kelia vadovavimo ir ataskaitų teikimo problemų, kuriose daugiakalbystė laikoma kliūtimi. Anglų (arba gana angliškai pagrįstas profesionalus žargonas) palaiptui tapo daugelio tarptautinių bendrovių, veikiančių pasauliniu mastu, valdymo lingua franca. Antrasis klausimas susijęs su įmonių valdymo aspektu ir jų pastangomis kurti vieningus vidaus ir išorės komunikacijos kanalus.

Ką mums sako tyrimas?

Viena iš įtikinamų stebimų tendencijų pasekmių yra didėjantis kalbų homogenizavimas ir pasaulėžiūros finansų sluoksniuose. Pagal MIME projektą atlikta apklausa atskleidžia, koku mastu šis homogenizavimas turi įtakos profesinei praktikai taikomoms vertybėms.

Pasaulinė finansų krizė atskleidė tam tikrus finansų ir įmonių kultūros etikos trūkumus. Duomenys rodo keletą neapibusių paaiškinimų: (a) techninio požiūrio į finansinį švietimą ir valdymą viršenybę, menkai domėdamasi etiniais padariniais; B) paprastai pastebimas atotrūkis tarp darbo finansų srityje ir „tikrojo gyvenimo“ profesinio konteksto; iš to išplaukia, kad abstrakčioje profesinėje aplinkoje veikiantiems subjektams sunku pripažinti plataus masto praktines savo sprendimų pasekmes; C) trūksta priemonių, kurios padėtų greitai nustatyti galinčias kilti etines dilemas. Todėl problemos sprendžiamos ir vertinamos kaip grynai techniniai klausimai, o jų etinių aspektų ir susijusių dilemų institucijos nesprendžia. Todėl kyla

klausimas, ar plačiai paplitusi monokalbija finansų mokyme ir praktikoje prisideda prie šios padėties skatindami etišką aklumą.

Iliustracijos ir įrodymai

Buvo apklaustos dvi respondentų grupės (studentai ir praktikai) ir paprašyta atsakyti į du klausimus. Pirmajame klausimų rinkinyje nagrinėjamas jų daugiakalbystės mastas ir išsamumas įgūdžių ir naudojimo požiūriu. Antrasis klausimų rinkinys orientuotas į respondentų gebėjimą spręsti sudėtingus etikos klausimus anglų kalba, palyginti su kitomis kalbomis, kurios yra gerai informuotos. Rezultatai rodo, kad jų supratimas apie etines dilemas ir jų jautrumas šioms dilemoms yra silpnesnis anglų kalba nei kita kalba – dažnai respondento gimtąja kalba. Kaip parodyta paveikslėlyje, respondentų, kurie patiria etinių dilemų, dalis yra mažesnė tarp tų, kurių anglų kalbanera gimtoji ir kurie dirba anglų kalba (40 proc.), nei tų, kurie dirba savo gimtąja kalba, įskaitant anglų kalbą, ir kurie gali lengviau spręsti etikos klausimus.

Šis rezultatas turi dvi pagrindines pasekmes. Pirmą, anglų, kaip lingua franca vaidmuo finansų paprastai apsiriboja techniniais klausimais „verslo kaip įprasta“. Tai, kad ne gimtoji anglų kalbos įgūdžiai yra šališki techninio turinio atžvilgiu, verčia bendravimą anglų kalba „minkštais“ klausimais, pvz., Etinių dilemų, probleminių daugelyje tarptautinių bendrovių. Tai gali lemti bendrą specialistų etinio sąmoningumo mažėjimą, kaip parodyta paveiksle.

Politinės pasekmės

Nors anglų kalba tapo finansų ir verslo lingua franca, ji dar nėra lingua franca, kurioje žmonės yra patogiausi nustatant ir aptariant etinius klausimus ir susijusias vertybes. Tai padidina techninių ir etinių iššūkių asimetriją. Užkertant kelią etinių dilemų sprendimui, kai jos kyla, šis paradoksas gali pasėti būsimų finansų krizių sėklas. Todėl „gilus“ daugiakalbystės skatinimas (tai reiškia geresnį kalbos supratimą, o ne tik techninius kalbos įgūdžius) yra svarbus įmonės atsakomybės elementas.

Ši išvada taip pat rodo, kad daugiakalbystė gali prisidėti prie Europoje naudojamų etikos ir atskaitomybės sistemų stiprinimo, kaip nurodyta Europos Sąjungos įmonių valdymo praktikos vadove (IFC 2015), ir

suteikia daugiau reikšmės daugiakalbiam požiūriui, pasiūlytam Europos įmonėms skirtame kalbų vadove (Europos Komisija, 2011 m.). Pripažįstama, kad etiška korporacinė kultūra yra labai svarbi, tačiau sunku reguliuoti „griežtaisįstatymais“. Tačiau, kaip siūloma Europos Sąjungos įmonių valdymo politikoje - per investuotojo prizmę (Pitt-Watson & Dallas, 2016), ES gali reikalauti nuoseklesnės informacijos apie socialinį ir aplinkos valdymą. Daugiakalbystės skatinimas įmonėse gali būti įtrauktas į ASV sistemas. Galiausiai daugiau dėmesio reikėtų skirti kalbinei įvairovei ekonomikos ir verslo mokyklose, kad būtų išvengta didėjančio ekonominės ir finansinės disciplinos žlugimo ir tinkamai subalansuoti mokinių kalbų įgūdžiai.

Nuorodos ir gilinimas

Dembinski, P. H. (2017). *Etika ir pasitikėjimas finansais*. Maršrutizatorius: Londonas.

ECODA (2015 m.). Europos Sąjungos įmonių valdymo praktikos vadovas. ECODA, IFC. goo.gl/E3kf5K

Europos Komisija (2011 m.). *Kalbų vadovas Europos verslui* goo.gl/Z3LkTk.

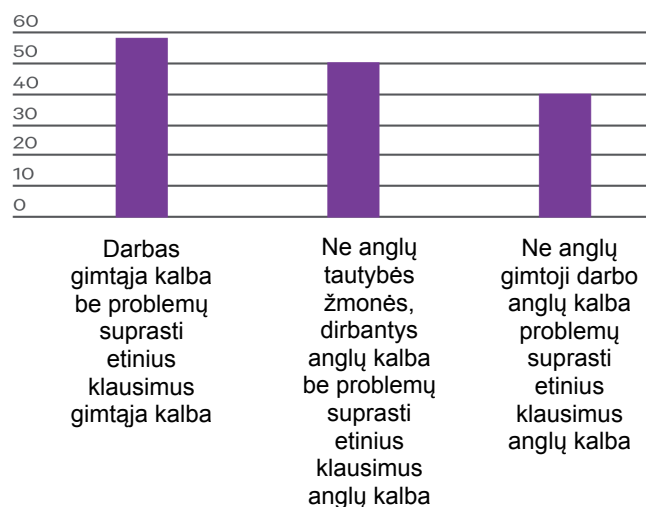
Geipel, J., Hadjichristidis, C. & Surian, L. (2015). Kaip užsienio kalba formuoja moralinį sprendimą. *Eksperimentinės socialinės psichologijos leidinys*, 59, 8–17.

Gural, S. K. & Smokotin, V.M. (2014). Pasaulinės

komunikacijos kalba ir kalbinė bei kultūrinė globalizacija. *Kalba ir kultūra*, 1, 4–13.

Pitt-Watson, D. & Dallas G. (2016). *Įmonių valdymo politika Europos Sąjungoje – per investuotojo objektyvą*. CFA institutas. goo.gl/GjYBkw

PROCENTINĖ RESPONDENTŲ DALIS SUSIDŪRĖ SU ETINĖMIS DILEMOMIS

70 Arromų požiūris į kalbų mokymąsi apima naudingą kalbų mokymopolitikos pamokų?

Lia Pop, Mona Stănescu, Universitatea din Oradea

Romų tautybės gyventojai Europoje dažnai yra neturtingi ir marginalizuoti ir dažnai turi ribotas galimybes gauti formalųjį išsilavinimą, jau nekalbant apie švietimą per pagrindinę bendruomenės kalbą – romų tautybės žones. Be to, klajokliškos romų tradicijos reiškia nuolatinį bendravimą ir konfrontaciją su kitomis kalbomis, ypač tomis, kuriomis kalba dauguma sėdimų gyventojų visoje Europoje. Reaguodami į šiuos iššūkius, romai sukūrė išimtinai žodinių, lankstų ir neoficialų užsienio kalbų mokėjimo metodą. Ši unikali patirtis gali turėti vertingų elementų novatoriškam požiūriui į kalbų politiką, atsižvelgiant į didėjančią judumą.

Ką mums sako tyrimas?

Daugiakalbių romų Bihor (Rumunija) tyrimai parodė požiūrį į kalbų mokymąsi, kurį galima apibūdinti kaip „mokyti visus“. Šis požiūris įtvirtintas bendruomenėje, kur jis kuriamas ir perduodamas socialiai. Pedagoginiai tyrimai konkrečiai neapibūdina tokio metodo, bet turi panašumų į Michel Thomas kalbos mokymosi metodą, pagal kurį daugiausia dėmesio skiriama žodiškumui, pasitikėjimui žinių perdavimo paprastumu ir kalbinių panašumų bei supaprastinimų nustatymui¹. Jis taip pat atitinka kai kurias Maria Montessori metodo savybes, pagal kurias dėmesys sutelkiamas į malonią mokymosi aplinką daugiamečio amžiaus grupėse.

Romų požiūris tebėra neįprastas, nes juo siekiama padėti tradicinėms romų grupėms prisitaikyti prie kalbinių judumo padarinių, pasinaudojant savo ištekliais, nepriklausomai nuo formaliojo švietimo sistemos.

Be to, kad jis yra tik žodinis, jo pagrindiniai bruožai yra lankstumas ir nuolatinis prisitaikymas prie konteksto, atvirumas improvizacijai ir talentingų narių tobulėjimas bei visos grupės įtraukimas. Ja siekiama dviejų pagrindinių tikslų: I) užtikrinti skubų kalbinių bendravimą su romų kilmės nekalbančiais asmenimis kaip galimais romų produktų ir paslaugų klientais ir ii) sudaryti sąlygas romams greitai nustatyti naujas galimybes. Tačiau jis gali būti sprendžiamas atsižvelgiant į standartinius švietimo proceso aspektus, t. y.: I) mokymo ir mokymosi turinys; II) mokytojų ir studentų vaidmenys; III) pedagoginiai metodai.

1 www.michelthomas.co.uk/how-it-works.php, žiūrėta 2017 m. gegužės mėn.

Iliustracijos ir įrodymai

Tikslinis mokymo ir mokymosi turinys: taikant šiuos metodus daugiausia dėmesio skiriama lexica ux elementams irveiksmingai naudojama apytiksli fonetika, o generacinės struktūros – reguliarūs formaliojo mokymosi dalykai – nelaikomos reikšmingos svarbos. Žodynas pasirenkamas taip, kad būtų veiksmingas atsižvelgiant į kontekstą ir konkrečioms vartotojams. Bendro turinio kokybę garantuoja Pakiv (Romų garbė), o noras pasidalinti ja tinkamai ir veiksmingai kyla iš Phralip (Romų brolija).

Lankstūs mokytojų ir studentų vaidmenys: dėmesys vaidmeniui, o ne statusui, leidžia protingiems vaikams, jaunimui ar moterims veikti vienodomis sąlygomis, kai jie dalijasi žiniomis su gerbiamais vyresniaisiais. Pavyzdžiui, 13 metų mergaitė, vienintelis raštingas šeimos narys, tapo šeimos vertėju ir „mokytoju“ Prancūzijoje. Prieiga prie naujų technologijų palengvina perėjimą nuo statuso prie vaidmens.

Mokymosi metodai grindžiami bendru požiūriu, procedūrų ir vertinimų, skatinančių mokymosi pažangą, skatinimu.

Labai svarbus vaidmuo tenka požiūriui, o romai puikiai supranta grupės kalbų mokymosi poreikius, ieško galimybių kuo geriau pasinaudoti visais ištekliais irgauti grupės paramą šiuo klausimu. Nauji įsigijimai yra vertinami, bet taip pat skelbiami ir dalijami su kitais grupės nariais. Be prestižo generavimo grupėje, šie požiūriai skatina pozityvų mokymąsi arba kalbinio prisitaikymo patirtį skirtinguose kontekstuose.

Tradicionis romų požiūris „mokymasis išvisų“ yra grupinis metodas, orientuotas į grupės ir grupinio mokymosi poreikius. Jo paprastumas, be streso ir nebrangus pobūdis rekomenduoja kitoms grupėms, susiduriančioms su panašiomis socialinėmis, kultūrinėmis ir ekonominėmis sąlygomis. Taigi, atrodo, kad šį metodą daugiausia naudoja prastas judumas, įskaitant socialiniu ir ekonominiu požiūriu pažeidžiamus suaugusiuosius darbo rinkoje, pvz., tranzitinius žemės ūkio darbuotojus, kurie dažnai turėjo menką raštingumą.

Politinės pasekmės

Teikiant ES paramą kalbų įgūdžių ugdymui, kaip praktiniam turtui palankių sąlygų neturinčioms grupėms, būtų galima išnagrinėti galimybes perduoti romų patirtį šioms kitoms potencialių vartotojų kategorijoms.

Akivaizdūs pagalbininkai yra daugiakalbiai romai, kurie yra susipažinę su principu „Sužinokite viską“, taip pat išsilavinę romų bendruomenės nariai, kurie taip pat pasinaudojo formaliais metodais savo kalbų mokymosi srityje. Būtų galima parengti bandomuosius projektus, kuriuose dalyvautų romų aktyvistai, remiami ES ir kontroliuojami vietos ar regionų valdžios institucijų, siekiant patikrinti perdavimo veiksmingumą, stebėti ne tik kalbos įgūdžių ugdymą, bet ir kitus socialinius ir ekonominius rodiklius.

Nuorodos ir gilinimas

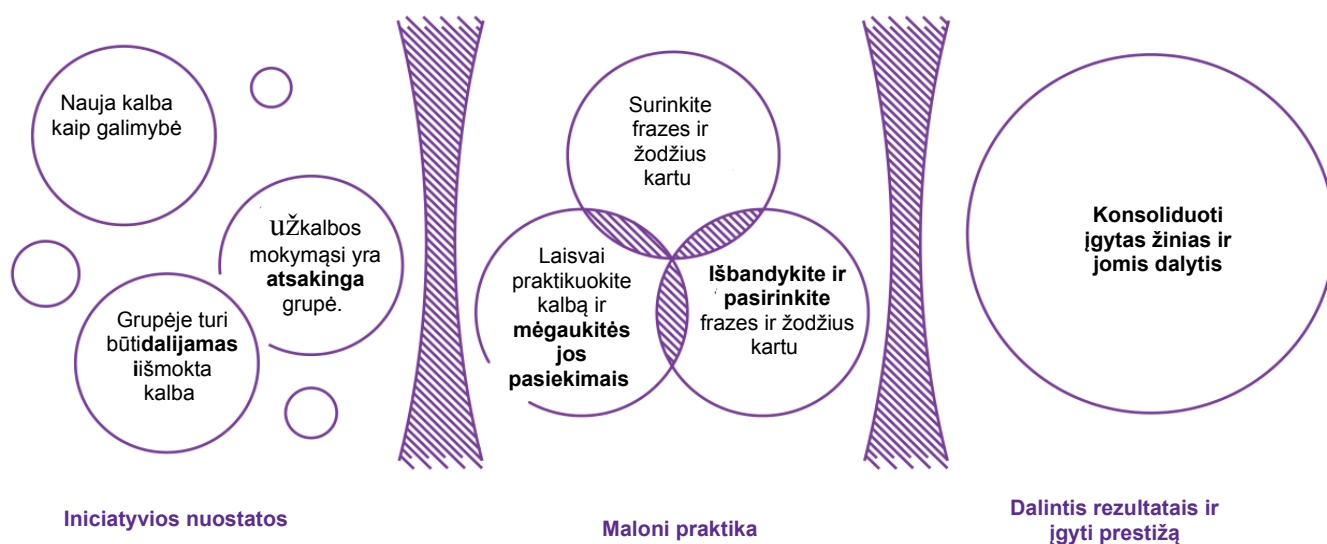
Grigore, D., Neacsu, M., et al. (Eds.) (2009). *Evaluarea politicilor publice educaționale pentru rromi*

[Assessing the Public Policy for Roma Education], Bukareštas, Editura ALPHA DND.

Hancock, I.F. (2003). Kalbos tekstynas ir kalbos politika: Romanų standartizavimo atvejais. F. Daftary & F. Grin (Eds.), *Tautos kūrimas, etniškumas ir kalbos politika pereinamojo laikotarpio šalyse* (p. 267–286). Flensburgas: Europos mažumų klausimų centras; Budapeštas: LGI knygos.

Marjcz, L. (2016). *Kalbų ir daugiakalbės komunikacijos svarba socialinei Europai?* Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo Universiteta. *Kul'turologia i Iskusstvovedenie*, 22, 83–98.

SUŽINOKITE VISKĄ IŠ VISŲ

71 Ką galima padaryti siekiant padėti mobiliems pensininkams, kuriems reikalinga institucinė priežiūra?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Rimčiausios problemos, susijusios su tarptautine išėjimo į pensiją migracija, yra susijusios su pensininkais, kuriems reikalinga priežiūra ir kurie nepakankamai kalba vietos kalba ir neturi ekonominių priemonių likti privačioje ligoninėje arba slaugos namuose, kur jie gali vartoti savo gimtąją kalbą. Tai vyresnio amžiaus žmonės, sergantys sunkiomis fizinėmis ar psichinėmis ligomis. Ką politikos formuotojai gali padėti šiems žmonėms?

Ką mums sako tyrimas?

Laukinių gyvūnų migracija Europos viduje dažniausiai yra palyginti privilegijuota judumo forma. Pensininkai Šiaurės Europoje persikelia į išėjimo į pensiją vietas, kur jie gali gyventi išėjus į pensiją ir kur šiltesnis klimatas bei kiti įrenginiai leidžia jiems patogiai gyventi. Kai kurie tyrimai rodo, kad pensininkai dažnai nemoka daug priimančiosios šalies kalbos, bet iš esmės sutinka gerai vartoti savo gimtąją arba anglų kalbą. Tačiau, kadangi jie senėja ir jų sveikata blogėja, jų padėtis gali tapti problemiška.

Tokiais atvejais priimančiosios visuomenės paprastai gali teikti viešąsias paslaugas tik vietoskalbos įstaigose, o buvusios gimtosios šalys arba pensininkų savivaldybės gali nenorėti padėti, jei pensininkai oficialiai emigravo ir nebeįsiregistruoja į jų socialinės apsaugos sistemą. Sunkiai sergantiems vyresnio amžiaus žmonėms, kuriems reikalinga priežiūra ligoninėje arba senelių namuose, nesugebėjimas kalbėti vietos kalba gali būti rimta problema, ypač klausos ir demencijos atvejais. Nepakankamas bendravimas dėl kalbos apribojimų gali lemti izoliaciją ir pabloginti fizinę ir psichinę sveikatą. Tokios sąlygos savo ruožtu taip pat gali prisidėti prie kalbos įgūdžių mažėjimo.

Tiems, kurie nekalba vietos kalba, taip pat gali būti sunku gauti slaugos namuose, pagalbos namuose paslaugas ir paramą sergantiems tėvams.

Iliustracijos ir įrodymai

Ispanijos Alikantės provincijoje gyvenančių Skandinavijos pensininkų atvejo tyrimas, atliktas įgyvendinant MIME projektą, išryškina vyresnio amžiaus migrantų, kurių sveikata prasta, padėtį. Vyresnio amžiaus žmonių priežiūra Ispanijoje yra

mažiau išvystyta nei Skandinavijos šalyse, o į pensiją išėjusiems migrantams, kuriems reikia pagalbos ar institucinės priežiūros, daugiausia priklauso nuo privačių paslaugų teikėjų. Buvo keletas privačių senelių namų Skandinavijos pensininkams, kuriems reikėjo pagalbos kasdieniame gyvenime, su Skandinavijos kalba kalbančiais darbuotojais, prieiga prie Skandinavijos televizijos kanalų, maitinimu ir kita kasdienybe, pritaikyta Skandinavijos įpročiams. Taip pat buvo teikiamos priežiūros namuose paslaugos su Skandinavijos kalbos darbuotojais. Tačiau privačios alternatyvos yra brangios, ypač tiems, kuriems reikalinga ilgalaikė institucinė priežiūra.

Pensininkai, kurie nekalba ispaniškai, kurie negalėjo rūpintis savimi ir negalėjo mokėti už privačią priežiūrą, gali patirti sunkumų savo namuose arba socialiai izoliuoti Ispanijos įstaigoje. Socialiniai darbuotojai iš Skandinavijos bažnyčios ar savanoriai iš Skandinavijos bendruomenės galėtų aplankyti ir suteikti pagalbą, tačiau geriausias sprendimas tokiais atvejais dažnai atrodė, kad grįžti į buvusią gimtąją šalį pensininkų.

„Nuolatinis pasitraukimas“ iš tikrųjų atrodo svarbi lingvistinė strategija. Daugelis pensininkų nenori būti priklausomi nuo institucinės globos užsienio šalyje, kur jie negali vartoti savo gimtosios kalbos.

Jie nusprendė persikelti į užsienį, manydami, kad jie galės grįžti į namus, jei rimtai susirgtų.

Pagrindiniai informatoriai sakė, kad tie, kurie nori grįžti, paprastai tai daro. Skandinavijos konsulatai ir bažnyčios, taip pat tarptautinės ligoninės kartais prisidėjo prie repatriacijos. Tačiau pensininkai, kurie negali organizuoti savo grįžimo dėl, pavyzdžiui, sunkios ligos, demencijos ar alkoholizmo, arba kurie nenori grįžti, gali nerasti patenkinamo sprendimo.

Formalios problemos, susijusios su galimybe gauti sveikatos priežiūros paslaugas ir socialines išmokas buvusioje kilmės šalyje, taip pat gali kilti, jei pensininkai yra registruoti kaip Ispanijos gyventojai. Ankstesnės kilmės šalys šiuo atžvilgiu taiko skirtingą praktiką, kuri iš dalies priklauso nuo to, kaip jos taiko dabartinius Europos socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentus.

Politinės pasekmės

Kilmės ir paskirties šalių nacionalinės valdžios institucijos prireikus dvišaliu pagrindu turėtų parengti procedūras, pagal kurias būtų užtikrinta tinkama į pensiją išėjusių sunkiai sergančių migrantų, nekalbančių vietos kalba, priežiūra. Pavyzdžiui, gali būti plėtojamas slaugos namų bendradarbiavimas priimančiojoje visuomenėje ir kilmės šalių aukštojo mokslo įstaigose, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas būsimų gydytojų, slaugytojų ir kitų sveikatos priežiūros darbuotojų stažuotėms ir profesiniam mokymui pagrindinėse IRvietose. Kai kurios tokios iniciatyvos jau įgyvendinamos Ispanijoje.

Tačiau kai kuriais atvejais repatriacija yra neabejotinai geriausias variantas. Kilmės visuomenėje repatriacija gali būti politiškai opi problema, jei pensinė migracija yra susijusi sumokesčių ir socialinių išmokų „paieškomis“, ypač tais atvejais, kai priimančiosios valstybės taiko įvairias palankias mokesčių sistemas, kad pritrauktų turtingus užsienio pensininkus. Šis fiskalinisaukcionas gali pakenkti Europos vidaus

sanglaudai ir solidarumui apskritai. Visų pirma tai gali pakenkti pastangoms sukurti teisėtas pasitraukimo galimybes judiems pensininkams, kurie vėlyvuoją gyvenimo etapą turėtų grįžti į savo buvusią gimtąją šalį.

Nuorodos ir gilinimas

Blaakilde, A. L. (2015). Kur yra „vieta“ senėjimo vietoje? Tarpvalstybiniai klausimai Danijos valstybei ir jos pensininkams užsienyje. *Leidiny s būsto pagyvenusiems žmonėms*, 29, 146–163.

Ateities studijų centras. (2009). *Rūpinimasis Ispanijoje: Ištirti dabartinius ir būsimus britų buvusios tarnybos bendruomenės, nuolat gyvenančios Ispanijoje, priežiūros poreikius*. Canterbury: Ateities studijų centras.

Salė, K., & Hardill, I. (2016). Pasitraukimo migracija, „kita“ istorija: Rūpinimasis silpnais vyresnio amžiaus Britanijos piliečiais Ispanijoje. *Amžius ir visuomenė*, 36, 562–585.

72 Kaip galima skatinti daugiakalbystę ES vartotojų teisėje?

Christine Kaddous, Laura Marcus, Ženevos universitetas

Nėra bendro ES požiūrio į valstybių narių kalbų reikalavimus įmonių ir vartotojų santykiuose (B2C). Tokia padėtis gali sukelti teisinį netikrumą.

Ką mums sako tyrimas?

Skirtingų ES teisės aktų kalbos reikalavimaisiskiriasi ir nebūtinai yra nuoseklūs. Kai kurios nelogiškos situacijos gali atsirasti net. Pavyzdžiui, ženklavimo srityje maisto produktų, skirtų gyvūnams, ženklavimui taikomas kalbos reikalavimas (pagal kurį reikalaujama vartoti „valstybės narės valstybinę kalbą“), atrodo, yra griežtesnis nei kalbos reikalavimas, taikomas ženklinant „žmones“ (pagal kurį reikalaujama vartoti tik „vartotojui lengvai suprantamą“ kalbą). Nėra abejonių, kad „oficiali valstybės narės kalba“ suteikia geresnę vartotojų apsaugą konkrečioje valstybėje, todėl sunku suprasti, kodėl ES teisės aktų leidėjas siūlo didesnę gyvūnų apsaugą nei žmonių maistui.

Iliustracijos ir įrodymai

Dabartinėje situacijoje yra įvairių kalbų vartojimo taisyklių, taikomų įvairiose ES teisės reglamentuojamose vartotojų teisės srityse. Dėl įvairovės šioje srityje gali atsirasti teisinis netikrumas, nes valstybės narės, ekonominės veiklos vykdytojai ir vartotojai negali pasikliauti nuosekliu požiūriu. Veikiau atrodo, kad ES teisės aktuose atsižvelgiama į kiekvieną konkretų atvejį. Kalbos kriterijai pasirenkami ne dėl konkrečios priežasties, pavyzdžiui, dėl atitinkamų vartotojų pažeidžiamumo, vietovės, kurioje parduodama prekė ar paslauga, ir t. t. Šis teisinis dviprasmiškumas gali sukelti netikrumą ir neefektyvumą.

Politinės pasekmės

Atsižvelgiant į tai, kad steigiamosiose Sutartyse nenumatyta konkrečių kompetencijų, pagal kurias ES galėtų reguliuoti kalbų vartojimą valstybėse narėse, galima numatyti tobulinti ES kalbų reikalavimus. Siekiant skatinti daugiakalbystę ES vartotojų apsaugos teisės aktuose, reikia patenkinti du konkrečius poreikius.

Pirmasis poreikis yra susijęs su kalbų vartojimo taisyklių pritaikymu vartotojų apsaugai, kad būtų užtikrintas bendras nuoseklumas. Tai daugiausia taikoma prekių ir pardavimo sąlygų srityje. Jis taip pat

galėtų būti taikomas paslaugoms, tačiau dabartinio kalbinio nuoseklumo reikalavimo, kuris dažniausiai taikomas šioje srityje (taip pat nesąžiningos komercinės veiklos draudimas), pakanka bet kokioms kalbinėms problemoms spręsti. Nustačius konkrečius kriterijus ekonominės veiklos vykdytojams ir vartotojams kartais būtų užkirstas kelias pasirinkti kitą kalbą nei oficialioji kalba arba lengvaisuprantamakalba. Kai kuriais atvejais tai nebūtų naudinga susitariančiosioms šalims, nes paslaugų srityje yra daugiau galimybių derėtis nei prekių srityje. Todėl nustačius konkrečius kalbos kriterijus sumažėtų ši derybų laisvė ir laisvas paslaugų judėjimas; vertinimas, kada šis apribojimas yra naudingas ir kada jis nėra naudingas, yra klausimas, kurį reikia papildomai apsvarstyti, ypatingą dėmesį skiriant proporcingumo principui.

Kalbant apie prekių ir pardavimo susitarimus, būtina pritaikyti esamą sistemą, bet ne visiškai ją pakeisti. Tarp 1) ekonominės veiklos vykdytojų ir vartotojų ir 2) valstybių narių kilo nedaug ginčų.

Nuo XX a. dešimtojo dešimtmečio Europos Sąjungos Teisingumo Teisme (ESTT) kilo labai nedaug kalbų reikalavimų, taikomų valstybėms narėms ir ekonominės veiklos vykdytojams. Net ir tokiais atvejais tvirta ESTT praktika leido jas išspręsti (dauguma klausimų, susijusių su ženklavimu).

Vis dėlto, net jei ši jurisprudencija egzistuoja ir išsprendžia daugumą problemų, Sąjungos teisės aktų leidėjas vis dar turi geriau suskirstyti kalbos reikalavimus į kategorijas.

► Pirmą, prekių ir pardavimo tvarkos srityje naudinga sukurti kalbos reikalavimų skalę, atsižvelgiant į Sąjungos teisės aktų leidėjo siekiamą tikslą ir nagrinėjamą situaciją. Bendrąja taisykle turėtų tapti „vartotojui lengvai suprantama kalba“, kaip ją aiškina Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (daugeliu atvejų tai yra oficialioji kalba, išskyrus atvejus, kai vidutiniam vartotojui lengviau suprantama kita kalba, kartu su viena ar keliomis kitomis kalbomis), nes taip užtikrinama pusiausvyra tarp poreikio tinkamai informuoti vidutinį vartotoją (jei reikia ir kraštutiniu atveju – piktogramomis ir simboliais, kaip jas aiškina Teisingumo Teismas) ir poreikio užtikrinti veiksmingą laisvą prekių judėjimą Sąjungoje.

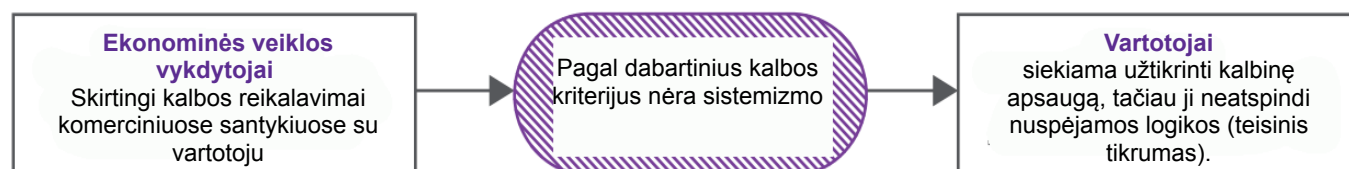
► Antra, kai būtina stiprinti apsaugą (pvz., konkrečioms vartotojų grupėms, pvz., vaikams), turėtų būti taikoma (-os) " valstybiųnarių nacionalinė (-ės)

kalba (-os). Ši kriterijų paprastai patvirtina Komisija ir valstybės narės, nes informacija vartotojui iš esmės yra geriau teikiama jo nacionaline kalba (" lengvai suprantama kalba" gali skirtis nuo regiono, kuriame yra vartotojas, oficialios kalbos).

► Trečia, siekiant išvengti visiško ES vartotojų apsaugos teisės aktuose nustatytų kalbos reikalavimų suderinimo, dėl kurio galėtų atsirasti per didelis nelankstumas, užkertant kelią prisitaikymui prie nenumatytų situacijų, ES teisės aktų leidėjui turėtų būti leidžiama spręsti konkrečias situacijas, kurios gali būti nepriskiriamos dviem minėtoms kategorijoms (pvz., turistams, „išepatrijuotoms“ arba kalbinėms mažumoms, kurioms tokia taisyklė, kaip valstybių narių oficialioji kalba, nėra labai naudinga).

Antrasis poreikis susijęs su bendru daugiakalbystės skatinimu visose ES politikos srityse, įskaitant vartotojų apsaugą. Šiuo atžvilgiu ES institucijos turėtų taikyti Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 21 ir 22 straipsnius, kuriuose ES raginama gerbti kalbų įvairovę.

ES TEISĖS AKTAI DĖL VARTOJIMO IR KALBOS: HORIZONTALUSIS POVEIKIS PREKĖMS

Siekiant skatinti daugiakalbystę ir kalbų įvairovę, jos turės būti vertinamos kartu su Europos Sąjungos sutarties 3 straipsniu (pagarba kultūrų ir kalbų įvairovei) ir 4 straipsniu (pagarba valstybių narių nacionaliniam savitumui), siekiant skatinti daugiakalbystę ir kalbų įvairovę kaip horizontalųjį tikslą, kuris turi būti įtrauktas į kiekvieną ES politiką, o ne tik kaip papildomą ekonominį tikslą, kaip šiuo metu numatyta ES teismų praktikoje.

Nuorodos ir gilinimas

Touijer, K. (2016). Kalbų įvairovė ir vartotojų apsauga. *Europos reikalų apžvalga*, 3, 381–390.

van der Jeught, S. (2015). *ES kalbų teisė*. Groningen: „Europa“ įstatymas.

Weerts, S. (2014). Kalbų lygybė? Sąjungos kalbų vartojimo tvarkos raida atsižvelgiant į teismų praktiką, *Europos teisės leidinys* Nr. 6, 234–241.

Respondentų sąrašas

Rihards Bambals

Latvijas universitetas

Kirilas Broschas

Universitetas Leipcigas

Astrid von Busekist

Mokslas Po Paryžius

Brian Carey

Universitetas Limerikas

ELISA Caruso

Universidade do Algarve

Marc Chesney

Finansų stebėjimo centras

Jaka Čibej

Univerza v Ljubljani

Marco Civico

Universitetas Ženeva

Vicent Climent-Ferrando

Universitāt Augsburg

Manuel Célio Conceição

Universidade do Algarve

Neuza Costa

Universidade do Algarve

Helder De Schutter

Katholieke universitetas Leuven

Paul H. Dembinskis

Finansų stebėjimo centras

Edgjr Dobos

MTA Tjrsadalomtudomjnyi
Kutatóközpont, Budapeštas

Robertas Dunbaras

Edinburgo universitetas

Nesrin el Ayadi

Amsterdamo universitetas

Pažymėti Fettes

Milano-Bicocca universitetas

Sabine Fiedler

Universitetas Leipcigas

Alice Fiorentino

Reimso universitetas
Šampanas-Ardennas

Melanie frankas

Universitāt Augsburg

Guillaume Fürst

Finansų stebėjimo centras

Núria Garcia

Universitāt Augsburg

Michele Gazzola

Humboldtas-Universitetas zu Berlynas

Jean-François Grégoire

Mokslas Po Paryžius

François Grin

Universitetas Ženeva

Už Gustafson

Uppsalauniversitetas

Christopheris Houtkampas

Amsterdamo universitetas

Gabriele Iannjccaro

Milano-Bicocca universitetas

Rudi Janssens

Brussel universitetas

Christine Kaddous

Universitetas Ženeva

Petras A. Krausas

Universität Augsburg

Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo

Uppsalauniversitetas

Virdžinija Mamadouh

Amsterdamo universitetas

Ljşzló Marjcz

Amsterdamo universitetas

Laura Marcus

Universitetas Ženeva

Róisín McKelvey

Edinburgo universitetas

Machteld Meulleman

Reimso universitetas

Šampanas-Ardennas

Sergi Morales-Gjlviz

Katholieke universitetas Leuven

Žaneta OzoliŌa

Latvijas universitetas

Nike K. Pokorn

Univerza v Ljubljani

Lia Pop

Universitatea din Oradea

Anthony Pym

Universitetas Rovira i Virgili

Philippe Rudaz

Finansų stebėjimo centras

Andriejus sutrumpintas

Universitetas Limerikas

Mona Stănescu

Universitatea din Oradea

Nenad Stojanović

Katholieke universitetas Leuven

Torsten Templin

Humboldtas-Universitetas zu Berlynas

Baljzs Vizi

MTA Tjrsadalomtudomjnyi

Kutatóközpont, Budapeštas

Bengt-Arne Wickström

Humboldtas-Universitetas zu Berlynas